

MAGYAR RENDÉSZET

Kiemelt közlemények

MARK BUTTON:

Working with the Private Security Industry to Enhance Public Policing

KEREZSI KLÁRA:

*Büntető populizmus vs. büntető nacionalizmus:
Kriminálpolitika Kelet-Közép-Európában*

KORINEK LÁSZLÓ:

Művelhető-e tudományosan a rendészet?

**XXIV. évf. (2024)
különszám**

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-050X (elektronikus)

LUDOVIKA
EGYETEMI KIADÓ

MAGYAR RENDÉSZET

A NEMZETI KÖZZSZOLGÁLATI EGYETEM RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA

Magyar Rendészet – Szerkesztőség

Főszerkesztő:	Prof. Dr. CHRISTIÁN László (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)
Főszerkesztő-helyettes:	Dr. BIRÓCZKY-SZABÓ Andrea (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)
Szerkesztők:	BARNUCZ Nóra (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. CSABA Zsón (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. ERDŐS Ákos (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. LIPPAI Zsolt (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. NÉMETH Zsolt (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. TÓTH János József (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)

Szerkesztőbizottság

A szerkesztőbizottság elnöke:	Prof. Dr. KOVÁCS Gábor (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)
A szerkesztőbizottság tiszteletbeli elnöke:	Prof. Dr. <u>KATONA Géza</u>
Alapító szerkesztőbizottsági elnök:	Prof. Dr. BLASKÓ Béla (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem)
Szerkesztőbizottsági tagok:	Prof. Dr. BARABÁS Andrea Tünde (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. habil. BODA József (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. FAŁDOWSKI, Marek (Szcztynoi Rendőr-akadémia, Lengyelország) Dr. FELKAI László (Belügyminisztérium) Dr. FIALKA György (Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara) Prof. Dr. FINSZTER Géza (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Prof. Dr. HALLER József (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. HEGYALJAI Mátás (Belügyminisztérium) Dr. JANZA Frigyes nyá. r. vezérőrnagy Prof. Dr. KERÉZSI Klára (Országos Kriminológiai Intézet) Dr. MADAI Sándor (Debreceni Egyetem) Prof. Dr. MEZEY Barna (Eötvös Loránd Tudományegyetem) Prof. Dr. <u>RUZSONYI Péter</u> (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Prof. Dr. SALLAI János (Nemzeti Közzszolgálati Egyetem) Dr. SOTLAR, Andrej (Maribori Egyetem, Szlovénia)
Szerkesztőség:	1083 Budapest, Üllői út 82. magyarrendeszet@uni-nke.hu , +36 1 432 9074

XXIV. évfolyam, 2024/különszám

Kiadó:	Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Ludovika Egyetemi Kiadó 1083 Budapest, Ludovika tér 2. www.ludovika.hu ; info@ludovika.hu
A kiadásért felel: Olvasószerkesztők: Nyomdai kivitelezés:	Dr. DELI Gergely rektor BUJDOSÓ Hajnalka, RESOFSZKI Ágnes Nemzeti Közzszolgálati Egyetem

ISSN 1586-2895 (nyomtatott)
ISSN 1787-050X (elektronikus)

Megjelenik évente 4 alkalommal.

HUNGARIAN LAW ENFORCEMENT

PROFESSIONAL JOURNAL OF LAW ENFORCEMENT OF THE UNIVERSITY OF PUBLIC SERVICE

Hungarian Law Enforcement – Editorial Team

Editor-in-chief: László CHRISTIÁN (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Deputy editor-in-chief: Andrea BIRÓCZKY-SZABÓ (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Editors: Nóra BARNUCZ (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Zágon CSABA (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Ákos ERDŐS (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Zsolt LIPPAI (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Zsolt NÉMETH (Ludovika University of Public Service, Hungary)
János József TÓTH (Ludovika University of Public Service, Hungary)

Editorial Board

Chairman of the Editorial Board: Gábor KOVÁCS (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Honorary chairman of the Editorial Board: † Géza KATONA
Founding Chairman of the Editorial Board: Béla BLASKÓ (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Editors of the Editorial Board: Andrea Tünde BARABÁS (Ludovika University of Public Service Faculty of Law Enforcement, Hungary)
József BODA (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Marek FAŁDOWSKI (Police Academy in Szczytno, Poland)
László FELKAI (Ministry of Interior, Hungary)
György FIALKA (Chamber of Bodyguards, Property Protection and Private Detectives, Hungary)
Géza FINSZTER (Hungarian Academy of Sciences, Ludovika University of Public Service, Hungary)
József HALLER (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Mátyás HEGYALJAI (Ministry of Interior, Hungary)
Frigyes JANZA (Hungarian Police, retired)
Klára KEREZSI (Hungarian Academy of Sciences)
Sándor MADAI (University of Debrecen, Hungary)
Barna MEZEY (Eötvös Loránd University, Hungary)
† Péter RUZSONYI (Ludovika University of Public Service, Hungary)
János SALLAI (Ludovika University of Public Service, Hungary)
Andrej SOTLAR (University of Maribor, Slovenia)

Editorial office: H-1083 Budapest, Üllői út 82.
magyarrendeszet@uni-nke.hu, +36 1 432 9074
Subscriptions are available at the editorial office, at the above address.

Vol. XXIV. 2024/Special Issue

Publisher: Ludovika University of Public Service | Ludovika University Press
H-1083 Budapest, Ludovika tér 2.
www.ludovika.hu; info@ludovika.hu
Responsible for publishing: Gergely DELI Rector
Proofreaders: Hajnalka BUJDOSÓ, Ágnes RESOFSZKI
Print and bind: Ludovika University of Public Service

ISSN 1586-2895 (printed)
ISSN 1787-050X (online)

Published four times a year.

Tartalom

Szerzőink	7
Lektoraink	9
Szerkesztői köszöntő	11

Komplementer rendészet

Mark BUTTON: Working with the Private Security Industry to Enhance Public Policing	13
CHRISTIÁN László: A komplementer rendészet nagykorúvá válása	17
Miha DVOJMOČ: Ensuring Local Security: Cooperation of Municipal Wardens with other Entities	27
Andrej SOTLAR: 35 Years of Development and Regulation of Private Security in Slovenia – Between Strengths, Opportunities and Risks	43
Andrej VELAS – Zuzana ZVAKOVÁ: The Current State of Private Security and Municipal Police in the Slovak Republic	57

Kriminalisztika

BALLÁNÉ FÜSZTER Erzsébet: Mikrobiális személyazonosítás	73
---	----

Kriminálpolitika

FANTOLY Zsanett: Mérföldkönek számító jogesetek, avagy rendészeti tárgyú esettanulmányok az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának gyakorlatából	87
KEREZSI Klára: Büntető populizmus vs. büntető nacionalizmus: Kriminálpolitika Kelet-Közép-Európában	99

Kriminológia

BARABÁS Andrea Tünde: A diákok véleménye a bűnözéstől való félelemről és a bűnmegelőzésről: Magyar és amerikai egyetemi hallgatók attitűdjei	129
--	-----

Rendészeti felsőoktatás

CSABA Zágon, TÓTH Attila: A Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék tíz éve tudományos publikációkban	145
KOVÁCS Gábor: A szervezeti tevékenység megújításának jó gyakorlata, a szervezeti változások megvalósításának folyamata	163

Rendészeti gyakorlat

RESTÁS Ágoston: Drónok rendészeti alkalmazásai – kommunikációs lehetőségek	179
--	-----

Rendészettudomány

BODA József: A rendészettudomány helyzete két évtized távlatában	209
FÓRIZS Sándor: A rendészettudomány a német szakirodalomban	219
KORINEK László: Művelhető-e tudományosan a rendészet?	231
SALLAI János: A rendészettudomány nemzetközi együttműködésének első jelentős állomása	249
SALLAI János: A 3. sz. tanú nyilatkozata	259

Szerzőink

- BALLÁNÉ FÜSZTER Erzsébet ny. r. ezredes, professor emerita, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Krimináltechnikai Tanszék
- BARABÁS Andrea Tünde prof. dr., tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminológiai Tanszék; igazgató, Országos Kriminológiai Intézet
- BODA József dr. habil. vezérőrnagy (nyá.), a Nemzeti Közzolgálati Egyetem Tanácsadó Testület BM által delegált tagja
- BUTTON, Mark professor, School of Criminology and Criminal Justice, University of Portsmouth, UK
- CHRISTIÁN László prof. dr., r. dandártábornok, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék; oktatási rektorhelyettes, Nemzeti Közzolgálati Egyetem
- CSABA Zágon László PhD, dr., osztályvezető, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Tudományos és Nemzetközi Osztály
- DVOJMOČ, Miha Associate Professor, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor
- FANTOLY Zsanett prof. dr., tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntető-eljárásjogi Tanszék
- FÓRIZS Sándor nyá. r. dandártábornok, professor emeritus, nyugállományú egyetemi tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola
- KEREZSI Klára professor emerita, az MTA doktora, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
- KORINEK László professor emeritus, az MTA rendes tagja, Országos Kriminológiai Intézet
- KOVÁCS Gábor prof. dr., r. vezérőrnagy, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék; dékán, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
- RESTÁS Ágoston prof. dr., ny. mk. tű. alezredes, egyetemi tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Katasztrófavédelmi Intézet Tűzvédelmi és Mentésirányítási Tanszék
- SALLAI János professor emeritus, r. ezredes, egyetemi tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettelméleti és -történeti Tanszék; vezetőhelyettes, Rendészettudományi Doktori Iskola

SOTLAR Andrej PhD, Full Professor of Security Sciences, Faculty of Criminal
Justice and Security, University of Maribor, Slovenia

TÓTH Attila PhD, dr., adjunktus, Nemzeti Közszerolgalati Egyetem
Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék

VELAS, Andrej prof. Ing. PhD, Faculty of Security Engineering, University of Zilina

Lektoraink

- BÁNYÁSZ Péter PhD, dr., egyetemi adjunktus, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem
Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar; kutató, Nemzeti
Közzszolgálati Egyetem Eötvös József Kutatóközpont Kiberbiztonsági Kutatóintézet
- BARABÁS Andrea Tünde prof. dr., tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti
Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminológiai Tanszék;
igazgató, Országos Kriminológiai Intézet
- CSABA Zágon PhD, dr., osztályvezető, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Tudományos és Nemzetközi Osztály
- FINSZTER Géza prof. dr., egyetemi tanár, professor emeritus, Nemzeti
Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
- FÓRIZS Sándor nyá. r. dandártábornok, professor emeritus, nyugállományú
egyetemi tanár, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar
Rendészettudományi Doktori Iskola
- KEREZSI Klára professor emerita, az MTA doktora, Nemzeti Közzszolgálati
Egyetem Rendészettudományi Kar
- KOVÁCS Gábor prof. dr., r. vezérőrnagy, tanszékvezető egyetemi tanár,
Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti
Vezetéstudományi Tanszék; dékán, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar
- PESENYÁNSZKY Bence történész, doktorjelölt, Eötvös Loránd
Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
- PETRÉTEI Dávid dr., r. őrnagy, tanársegéd, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar Krimináltechnikai Tanszék
- PIROS Attila dr. jur., c. r. dandártábornok, mesteroktató, Nemzeti Közzszolgálati
Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék
- SALLAI János professor emeritus, r. ezredes, egyetemi tanár, Nemzeti
Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti
és -történeti Tanszék; vezetőhelyettes, Rendészettudományi Doktori Iskola
- TÓTH Levente PhD, dr., adjunktus, mb. tanszékvezető, Nemzeti Közzszolgálati
Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati
Rendészeti Tanszék; szakmai igazgató, TVT Vagyonvédelmi Zrt.

Szerkesztői köszöntő

A tudomány művelése – annak legmélyebb lényege szerint – a jövő alakításának egyik legemberibb formája. A tudomány alapja ugyanis nem más, mint az emberi intelligenciából fakadó kreativitás, a környezeti és társadalmi törvényszerűségek felismerésének, az összefüggések megértésének a képessége, valamint a logikus gondolkodás. E képesség mindenkor hozzájárult az emberiség fejlődéséhez, a jövő irányvonalainak meghatározásához.

Az élet megannyi más területéhez hasonlóan ugyanakkor a jövőt formáló tudományos gondolkodás is a múlt értékeire építkezik. Minden új gondolat, minden új kutatás a már megteremtett tudás eredményeiből fakad. A múlt, a jelen és a jövő ezért a tudományos lét egymástól elválaszthatatlan egységet alkotó elemei. Nem túlzó azt állítani, hogy a jelen és jövő oktatóinak, kutatóinak tudása, jövőt formáló, innovatív gondolatai a jelenkor professzorainak munkásságából sarjadnak. A professzori lét ezért egyfelől elismerésre méltó, teljesítményt igazoló és társadalmi értéket képző, másfelől azonban felelősséget, körültekintést és bölcsességet követelő.

A *Magyar Rendészet* 2020/3. lapszáma a *Rendészettudományi helyzetértékelés* címet viselte, és akkor arra kértük fel az NKE RTK professzorait, hogy írásaikkal segítsék a rendészettudomány jobb megértését, világítsák meg annak aktuális kérdéseit, problémáit, kihívásait és lehetőségeit. Ez kimondottan sikeres kezdeményezés volt, ezért néhány év elteltével valami hasonlóra vállalkozunk most is.

Aktuális különszámával a *Magyar Rendészet* a rendészettudomány területén, illetve annak határterületein alkotó, illetve a rendészet egyes szakterületeivel, valamint a köz- és magánrendészeti feladatellátáshoz kapcsolódó szakmák, hivatások tevékenységével foglalkozó tudományos kiválóságok munkássága előtt tiszteleg.

A folyóirat e rendhagyó számában a rendészettudomány és annak határtudomány-területein maradandót alkotó hazai és külföldi professzorok tanulmányaival ismerkedhet meg az olvasó. Miként a tudomány maga, nemcsak az idő, de a tér kerekeit sem viseli, e különleges lapszámban hazai és külföldi kiválóságok munkáit egyaránt közöljük, így magyar és angol nyelven is olvashatók publikációk. A rendészet ugyanis olyan társadalmi konstrukció, amely hazai és nemzetközi térben egyaránt létezik és gondolkodásra ébreszt.

Jelen lapszámunk ugyanis az NKE RTK Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék alapításának és működésének 10 éves évfordulója alkalmából 2024. május 15-én a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen megrendezett nemzetközi konferencia kiemelt előadóinak és külföldi professzorainak írásait is tartalmazza.

A *Magyar Rendészet* szerkesztősége nevében szeretném megköszönni szerzőink sok évtizedes alkotó munkásságát, és hogy magas szakmai színvonalú munkájukkal megtisztelték folyóiratunkat. Külön köszönet illeti továbbá azokat a kiemelkedő tudományos és szakmai tapasztalattal rendelkező, széles körben elismert tudósokat

is, akik vállalták, és őszinte elköteleződéssel, pártatlanul elvégezték e mértékadó kéziratok lektorálását.

Kiemelkedően tartalmas lapszámunkhoz a szerkesztőség nevében jó olvasást kívánok.

Budapest, 2025. január 1.

Tisztelettel:

Dr. Christián László r. dandártábornok
tanszékvezető egyetemi tanár
főszerkesztő

Working with the Private Security Industry to Enhance Public Policing

Mark BUTTON¹

I was recently contacted by a senior private security industry executive exasperated at the challenges of working with the police. He explained to me all the positive contributions to policing his company was making, but how the police attitude to them varied from positive embrace, indifference to outright hostility. How? He asked can we work more effectively together with the public police to better deal with the many social and crime problems we face? Surely, he argued it was common sense!

Indeed, when we consider the challenges of policing, it does seem obvious. There is and always will be the insatiable demand for the police to patrol the streets, but the resource constraints and effectiveness of this tactic mean this demand will never be met.² Many public areas suffer from anti-social behaviour, with the police incapable of addressing adequately.³ In the UK there is a shoplifting epidemic, but the police simply cannot respond, as one newspaper headline illustrated, “Police won’t attend every shoplifting despite ‘zero-tolerance’ pledge”, which highlighted only if there was violence would they respond.⁴ This is also a key area where police and private security could work together to tackle this problem with appropriate training, powers and cooperation, but partnership is far from common.

At the same time the police have ever increasing demands on their resources from the threat of mass casualty terrorism, highly resilient serious organised crime groups and complex crimes such as cybercrime – all of these are high priorities and require resources. This means that many of the ‘bread and butter’ police services the public want are being neglected.

The fiscal constraint perspective on private policing has always advocated the potential of embracing and utilising the private security industry to help fill that gap.⁵ However, in my 30 years of studying the private security industry, the status of the UK relationship between the public police and private security has hardly changed. Stenning identified a useful framework for considering the relationship between the police and private security, which maps out as follows:⁶

- Denial: police officers refuse to acknowledge that private security officers are a legitimate topic of discussion

¹ Professor, School of Criminology and Criminal Justice, University of Portsmouth, UK, e-mail: mark.button@port.ac.uk

² BUTTON 2019.

³ O’MALLEY–GRACE 2021.

⁴ BBC 2024; The Telegraph 2023.

⁵ BUTTON 2019.

⁶ STENNING 1989.

- Grudging recognition: there is grudging recognition accompanied by denigration, where the increased role of private security can no longer be ignored, but is combined with a belief they are undertaking lesser activities such as property protection
- Competition and open hostility: the relationship moves to competition and open hostility where the growth of private security poses a threat to the police's claimed monopoly over policing; at the same time private security is recognised as a source of employment in retirement and a means to provide policing services under stretched budgets
- Calls for greater controls: next, there are calls for greater controls on the industry which has now become a necessary evil or legitimate component of policing
- Active partnership: active partnership arises where it is realised that private security has a significant role in policing
- Equal partnership: police and private security work together as equal powers

One of the best illustrations of how in many countries the relationship between private security can be maximised is the development of Project Griffin in 2004, which was rebranded as Action Counters Terrorism in 2016. This was an attempt by the state to bring private security staff into the counter terrorism network by providing training on spotting signs of terrorist activity and what to do in the event of an incident.⁷ The purpose of which was to expand the 'eyes and ears' of the private sector into the state counter terrorism structures. Reporting in 2013, the scheme boasted over 20,000 certificates of attendance issued, 1,500 bridge calls (a conference telephone call connecting large numbers of people) with 500 alone in the City of London.⁸ There has been little formal evaluation of these schemes, but they illustrate how on a significant scale the private security industry can work with the public police on a notable issue for the benefit of all.

Project Griffin is a rare example of strong partnership and more typical is evidenced by the mixed response to the Police Reform Act 2002. This created accreditation schemes, which could be pursued at the discretion of chief police officers. The most relevant to private security was the 'community safety accreditation scheme'. This enables chief police officers to accredit private security, wardens etc. where they complete a special training course for which in return, they secure access to some special powers, such as to issue fixed penalty notices, require the name and address of a person, confiscate alcohol, and tobacco. The scheme also aimed to create a better relationship with the police in the micro context they operate and allowed accredited officers to wear a special badge on their lapels, indicating higher status.⁹

⁷ HM Government 2016.

⁸ City Security 2013.

⁹ Home Office 2012.

The take up of these schemes has not been as popular as some hoped. In 2010, the Government published a survey of schemes in operation in 26 police force areas where the police chief chose to participate. It identified 2,219 staff accredited in over 130 schemes covering largely warden schemes, but also private security staff in shopping malls, hospitals and working for local authorities.¹⁰ There has been surprisingly little research evaluating these schemes, with the exception of one study which explored levels of public reassurance from different security actors, which noted the greater cost effectiveness of security officers.¹¹

The assumption of this article is that we should be working towards active partnership, but it is important to note, there are many who are sceptical of such an objective, who point to the limits of private security contributing to the public good, the many examples of poor standards; and prefer more state driven responses to the policing demands.¹² But unless there is a move towards a much more state driven economy with much higher taxation this would just not be plausible and probably would still be problematic. The idea that public policing offers a greater public good is also flawed as a search of the news for public failures is just as easy as for private security. Just to illustrate this, headline relating to a police employee, “Sussex PCSO filmed refusing to attend assault at shop”, is illustrative of many that can be found.¹³

The reality is that there are problems with both public and private responses. Focusing on the inadequacies, while often entertaining, does not solve the problems. Both public and private need to raise their game and most importantly more effectively work together. So, returning to the question the senior executive asked me, what can be done to better improve the relationship further. Well, one of the most impressive ideas I have seen is my observations from the 10 year anniversary conference at the Ludovika University of Public Service, Hungary. At this university, trainee security professionals study alongside police officers. This is unique, for while there are many degrees in policing and security all over the world, having trainees from both sectors studying together is unheard of. Indeed, when you start to consider the issue from a UK perspective, not only do police officers generally not study alongside private security, they also learn little about the sector in training.

It is also important to also not forget the need for effective strong regulation of the industry to enhance security.¹⁴ The introduction of regulation in the UK in 2001 has had many positive impacts, but the scheme was born with gaps. Filling those, such as the regulation of firms, sectors which are missing and setting higher standards of training are all important measures that would further raise standards.¹⁵ Police would then not be so much looking down on a partner but looking to one.

¹⁰ Home Office 2011.

¹¹ ROWLAND-COUPÉ 2014.

¹² LOADER-WHITE 2017.

¹³ MUREDDU-REID 2023.

¹⁴ BUTTON 2008.

¹⁵ BUTTON-STIERNSTEDT 2020.

So perhaps as well as better regulation, the solution is to have more joint studying and for the police to be taught during training the benefits of and how to work with private security. It might take a long time to change the culture of cooperation, but it is perhaps the only true path to active and equal partnership.

References

- BUTTON, Mark (2008): *Doing Security*. Basingstoke: Palgrave. Online: <https://doi.org/10.1057/9780230583634>
- BUTTON, Mark (2019): *Private Policing*. 2nd Ed. London: Routledge. Online: <https://doi.org/10.4324/9781351240772>
- BUTTON, Mark – STIERNSTEDT, Peter (2020): The Evolution of Security Industry Regulation in the European Union. In NALLA, Mahesh – PRENZLER, Tim (eds.): *Regulating the Security Industry*. London: Routledge, 83–95. Online: <https://doi.org/10.4324/9781351010375>
- City Security (2013): *Griffin by Numbers*. Online: <https://citysecuritymagazine.com/police-partnerships/project-griffin-success-numbers/>
- HM Government (2016): *Project Griffin*. Online: www.gov.uk/government/publications/project-griffin/project-griffin
- Home Office (2011): *Survey of Employers Involved in the Community Safety Accreditation Scheme – December 2010*. Online: www.gov.uk/government/publications/survey-of-employers-involved-in-the-community-safety-accreditation-scheme-december-2010
- Home Office (2012): *Community Safety Accreditation Scheme Powers – September 2012*. Online: www.gov.uk/government/publications/community-safety-accreditation-scheme-powers
- HYMAS, Charles (2023): Police Won't Attend Every Shoplifting Despite 'Zero-Tolerance' Pledge. *The Telegraph*, 23 Oktober 2023. Online: www.telegraph.co.uk/news/2023/10/23/police-not-attend-all-shoplifting-incidents/
- LAWRIE, Eleanor (2024): Shoplifting Hits Record High in England and Wales. *BBC News*, 25 April 2024. Online: [www.bbc.co.uk/news/uk-68896845#:~:text=Shoplifting%20offences%20recorded%20by%20police,for%20National%20Statistics%20\(ONS\)](http://www.bbc.co.uk/news/uk-68896845#:~:text=Shoplifting%20offences%20recorded%20by%20police,for%20National%20Statistics%20(ONS))
- LOADER, Ian – WHITE, Adam (2017): How Can We Better Align Private Security with the Public Interest? Towards a Civilizing Model of Regulation. *Regulation & Governance*, 11(2), 166–184. Online: <https://doi.org/10.1111/rego.12109>
- MUREDDU-REID, Hamish (2023): Sussex PCSO Filmed Refusing to Attend Assault at Shop. *BBC News*, 3 July 2023. Online: www.bbc.co.uk/news/uk-england-sussex-66086890
- O'MALLEY, Lisa – GRACE, Sharon (2021): Social Capital and Co-Location: A Case Study of Policing Anti-Social Behaviour. *International Journal of Police Science & Management*, 23(3), 306–316. Online: <https://doi.org/10.1177/14613557211026931>
- ROWLAND, Richard – COUPE, Timothy (2014): Patrol Officers and Public Reassurance: A Comparative Evaluation of Police Officers, PCSOs, ACSOs and Private Security Guards. *Policing and Society*, 24(3), 265–284. Online: <https://doi.org/10.1080/10439463.2013.784300>
- STENNING, Philip (1989): Private Police and Public Police: Toward a Redefinition of the Police Role. In LOREE, Donald J. (ed.): *Future Issues in Policing Symposium Proceedings*. Ottawa: Canadian Police College, 169–192.

A komplementer rendészet nagykorúvá válása

CHRISTIÁN László¹

A 21. században a biztonság megteremtésének közege és mikéntje alapjaiban változott meg, a felmerülő veszélyek volumene, intenzitása új megközelítésre készíti a biztonság megteremtésében érintett szereplőket, különösen az államot, hogy miként tud megfelelni a sokasodó kihívásoknak. Folyamatos megújulásra van tehát szükség, és nem lehet figyelmen kívül hagyni egyetlen olyan szereplő bevonását és új, addig nem alkalmazott megoldást sem, amely a komplementer rendészeti megközelítéssel tehermentesítheti az államot, és támogatja a közbiztonság védelmének ügyét. A Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszéke (Tanszék) ezt a nemes és hitünk szerint fontos ügyet szolgálja 2013-as megalakulása óta. A Tanszék egyszerre tudott elismert és megkerülhetetlen képzési, oktatási, kutatási és szakmai kulcsszereplővé válni a magánbiztonság és az önkormányzati rendészet területén. Fennállásának 10. évfordulója alkalmából 2024 májusában nívós nemzetközi konferenciára került sor az NKE-n, ennek apropóján érdemes áttekinteni az első évtized eredményeit.

Kulcsszavak: komplementer rendészet, közbiztonság, magánbiztonság, önkormányzati rendészet, településbiztonság, Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék

A komplementer rendészet kifejezés eredete

Először Janza Frigystől hallottam a komplementer rendészet kifejezést a 2010-es évek elején, elkezdtem ezt használni, illetve foglalatostkodni a kifejezés elméleti, tudományos megalapozásával, tartalmának kimunkálásával.

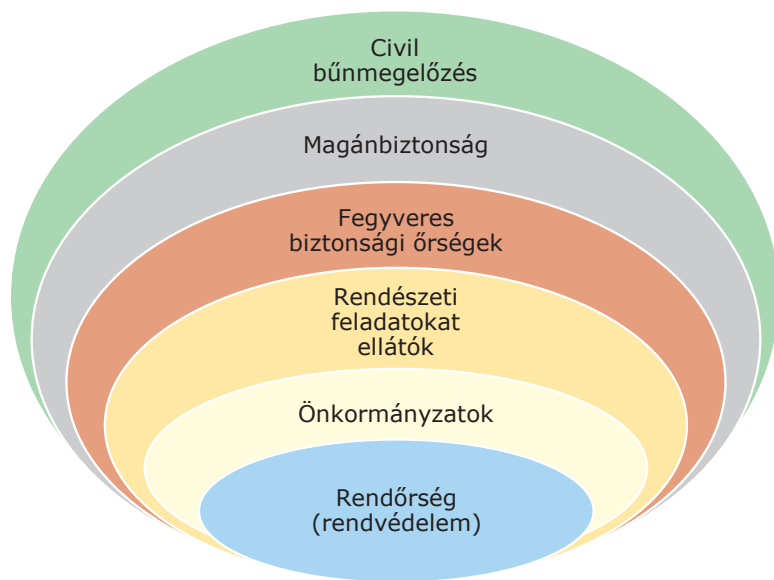
„A komplementer szó a színelmélettől kölcsönzött szakkifejezés. A társadalmi önvédelem és az állami erőszakmonopólium úgy egészíti ki egymást, amiként a komplementer színek, képesek kölcsönösen felerősíteni az alkotás színhatásait. A rendészet világában az »alkotás« a közrend, a közbiztonság és a polgárok szabadsága, ezeket emelheti magasabb szintre a társadalmi és a hatósági veszélyelhárítás harmóniája”

¹ Rendőr dandártábornok, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék, e-mail: christian.laszlo@uni-nke.hu

– foglalta össze frappánsan Finszter professzor a *Komplementer rendészet* című könyv bemutatóján.²

A rendészet küldetése, a biztonság megteremtése társadalmi kooperáció és kollektív munka eredményeként teljesíthető, amelyben az állam erre felhatalmazott szervei, a rendvédelmi szervek, a rendvédelmi feladatokat is ellátó szervek és az önkormányzatok mellett fontos szerepet kapnak a magánbiztonsági vállalkozások, valamint a civil önvédelmi szervezetek is. Ezt nevezhetjük komplementer rendészeti rendszernek is, amelyben az állami szervek tevékenységét piaci és civil szerveződések egészítik ki, támogatják, segítik. A rendőrség egyre kevésbé képes érdemi eredményeket önállóan elérni a bűnmegelőzés területén, ezért a komplementer rendészeti szervezetek prevenciós tevékenysége előtérbe került, és mára meghatározó szerepet tölt be elsősorban a rendőrség bűnüldöző, bűnfelderítő munkájának tehermentesítésében.³

A komplementer rendészeti működés esetén az egyes szereplők tevékenysége puzzle-szerűen kapcsolódik össze, és az együttműködés számos szinergiát, költséghatékonyságot, hozzáadott értéket eredményez a biztonság megteremtésében és fenntartásában. Ez azonban egy új megközelítés, amelynek megvalósításához a jogalkotótól jogi felhatalmazásra, a felektől pedig kölcsönös elszántságra van szükség.

1. ábra: A komplementer rendészet

Forrás: CHRISTIÁN 2022

² PÁHY 2022.

³ CHRISTIÁN 2022.

A társadalmi és hatósági veszélyelhárítás komplexitása, a komplementer rendészeti szereplők számszerűsítése segíthet megérteni azt is, hogy miért fontos foglalkozni az említett szereplők hatékony együttműködésével.

1. táblázat: A rendőrség és a komplementer rendészeti szereplők 2023. évi létszámadatai

Rendőrség	Egyes rendészeti feladatot ellátók	Fegyveres biztonsági őrsegek	Magánbiztonság, igazolványos	Polgárőrség
36 382 fő	10 259 fő	7500	92 441 fő	68 000 fő

Forrás: a szerző szerkesztése az ORFK, a Polgárőrség adatszolgáltatása alapján

A MÖR Tanszék létrejöttének előzményei és működésének első évtizede

2004-ben magas rangú magyar delegáció látogatott Pintér Sándor vezetésével és Janza Frigyes vezérőrnagy úr részvételével az ausztriai Krems an der Donau városába a korábbi osztrák rendőrfőkapitány meghívására. A szakmai program része volt az egyik magánegyetemen a speciális magánbiztonsági képzés megismerése. A delegáció rendkívül pozitív benyomásokat szerzett a professzionális képzésről, amelyhez fogható nem működött hazánkban.⁴ Ennek tükrében talán kevésbé meglepő, hogy ezekben az években a rendfenntartás szükségszerű pluralizálódásának eredményeként, a bűnmegelőzés közös társadalmi ügyként történő felismerése jegyében nyitotta meg a Rendőrtiszti Főiskola (RTF) addig zárt kapuit a bűnmegelőzési felsőfokú szakirányú továbbképzést civil hallgatói előtt, ezáltal számos ügyész, bíró, gyermek-, ifjúságvédelmi és bűnmegelőzési szakember szerezhethetett szakirányú végzettséget. A nyitás kiteljesedése azonban az volt, amikor a rendészeti szerveket tehermentesítő magánbiztonsági szektor is katedrát kapott az RTF-en. 2006-ban ugyanis, az úttörő jellegű nyitást követően, a magánbiztonsági szakma igényeit észelve önálló biztonsági alapszakirány alakult a biztonsági vezetők felkészítése érdekében, akkor a Közbiztonsági Tanszék gondozásában. A honi rendőrtisztképzésben a közbiztonsági tanszék égisze alatt létrejött civil biztonsági szakirány életre hívóinak azonban számos nehézséggel kellett szembenézniük, szinte napról napra bizonyítva a képzés létjogosultságát, helyét és szerepét a rendészeti felsőoktatásban.

2013 őszén kezdte meg működését a szinte „kísérleti jelleggel” életre hívott Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék (Tanszék) a Farkasvölgyi úti campuson, a Karády-villa épületének első emeletén. Nagyon intenzív munkába kezdünk a Tanszéket alapító kollégákkal: Kovács Sándor r. ezredessel, Tóth Leventével, Tóth Attilával, Márton Andrással, Gyaraki Károly nb. altábornaggyal (†),

⁴ CHRISTIÁN 2018a.

Dénes Józseffel. Meg kellett ugyanis teremteni a tanszéki működés alappilléreit, elsődlegesen ki kellett alakítani a stabil oktatói közösséget, amely felkarolta a biztonsági szakirány hallgatóit, és hidat képezett a szakma irányába, továbbá megtalálni a támogató partnereket, akik kitölthették az űrt, amely a meggyengülő Személy-, Vagyonvédelmi és Magánnyomozói Szakmai Kamara (SZVMSZK) után maradt. A partnereinknek köszönhetően tudtunk formaruhát venni, gyakorlőhelyeket felkínálni és egyáltalán perspektívát kínálni a hallgatóknak. Hálával és köszönettel tartozunk ezért minden partnerünknek, kiváltképp azoknak, akik kezdettől fogva velünk vannak és támogatnak. Ezen túl a kollégáimmal szintén haladéktalanul nélkülítettünk a jórészt hiányzó szaktankönyvek megírásának, egy félév alatt egyszerre négy tankönyvet adtunk le a kiadónak (*A magánbiztonság elméleti alapjai*,⁵ *Személy- és vagyonvédelem*,⁶ *Létesítményvédelem*,⁷ *Biztonságtechnika*⁸). Intenzíven fejleszteni és aktualizálni akartuk a képzést, illetve megteremteni a kialakuló diszciplína tudományos hátterét.

2014-ben a Magyar Rendészettudományi Társaság megalakulásának tízéves évfordulója alkalmából kiadott ünnepi kötetbe írt tanulmányomban arról számoltam be az olvasóközönségnek, hogy két erősödő ág jelent meg a rendészettudomány fáján: a magánbiztonság és az önkormányzati rendészet.⁹ Az írás igyekszik röviden összefoglalni a magánbiztonság és az önkormányzati rendészet jelentőségét, a tevékenységükben rejlő potenciált, illetve a formálódó szervezeti hátteret, az imént említett és akkor megalakult Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti (MÖR) Tanszékét. 2018-ban számvetés készült a Tanszék működésének első öt évéről, amiből kiderült, hogy jelentős eredményeket sikerült elérni.

Fontos fordulóponthoz ért, hogy a biztonsági képzés 2014 óta államilag finanszírozott formában, nappali tagozaton elérhető 20 hallgató számára. A biztonsági alapszakirány mellett 2009 óta információbiztonsági (időközben az elnevezés módosult: magánnyomozó és elektronikus információbiztonsági), valamint 2016 óta már önkormányzati rendészeti specializáció is választható.

Szűk öt év alatt további számos jelentős szakmai tankönyv született (*Önkormányzati rendészet*,¹⁰ *A személy- és vagyonvédelmi tevékenység rendszere*,¹¹ *Minőségirányítás*,¹² *Biztonsági vezetői kézikönyv*,¹³ *Információvédelem*,¹⁴ *Magánbiztonság I.*¹⁵) a Tanszéken. 2015 őszén még az egyetem Farkasvölgyi úti campusán avattuk fel a biztonságtech-

⁵ CHRISTIÁN 2014a.

⁶ CHRISTIÁN 2014b.

⁷ CHRISTIÁN 2014c.

⁸ TÓTH A. – TÓTH L. 2014.

⁹ CHRISTIÁN 2014d.

¹⁰ BACSÁRDI-CHRISTIÁN 2018.

¹¹ CHRISTIÁN-LIPPAI 2022.

¹² CHRISTIÁN-GICZI-GYÖNGYÖSI 2018.

¹³ CHRISTIÁN-MAJOR-SZABÓ 2020.

¹⁴ CHRISTIÁN 2015.

¹⁵ CHRISTIÁN 2018b.

nikai szaktantermet, amely azóta immár a Ludovikán található, a partnerek által felajánlott több millió forint értékű biztonságtechnikai eszközpark segíti a gyakorlatorientált képzést. 2017 ősze óta a partnerek támogatása révén kiváló minőségű barna színű technikai ruházatot viselnek a szakirány hallgatói, elkülönülve a többi rendvédelmi hallgatótól. A biztonsági szakirány ismertsége, presztízse és szakmai megítélése egyaránt rengeteget javult az első években.

A Tanszék kollégái szinte valamennyi szakmai, tudományos fórumon (Magyar Biztonsági Fórum, Magyar Biztonsági Vezetők Egyesülete, Magyarországi Fegyveres Biztonsági Őrök Szakmai Egyesülete, Magyar Rendészettudományi Társaság, Magyar Biztonságvédelmi Egyesület, SZVMSZK, NKE-konferenciák stb.) képviselik tanszéküket és ismertetik tudományos kutatásaik eredményeit. 2020-ban, a Tanszék oktatói állományának nagymértékű szerepvállalásával alakult újjá a Magyar Rendészettudományi Társaság Magánbiztonsági Tagozata. A Tanszék oktatóinak szakmai közreműködésével a hallgatók előkelő helyezéseket értek, érnek el a kari tudományos diákköri és az országos tudományos diákköri rendezvényeken, illetőleg tanszéki közreműködéssel történik a jelenleg is zajló, az egyetem biztonságos működését vizsgáló audit is. Kiemelendők az NKE Rendészettudományi Doktori Iskola hallgatóinak magánbiztonsági és önkormányzati rendészeti kutatási témaválasztásai.¹⁶

A Tanszék tudományos tevékenységének bemutatásánál megkerülhetetlen a *Magánbiztonsági helyzetértékelés 2019–2020* kutatás említése,¹⁷ amelynek célja a terület hazai helyzetének megismerése tudományos igényű empirikus vizsgálattal. Megjelölve annak tényét, hogy a magánbiztonsági szféra tudományos igényű alapos vizsgálata egyszerre szolgálja az ágazat mint fiatal rendészettudományi diszciplína tudományos megalapozását és a terület egyetemi szintű oktatását az alap- (BA), a mester- (MA) és a doktori képzésben (PhD) egyaránt.¹⁸

Ezek után érdemes megismerkedni a komplementer rendészet képzési oldalával, elsődlegesen a felsőoktatásra fókuszálva. A 2. táblázat azt szemlélteti, hogy jelenleg – 2024-ben – az NKE MÖR Tanszék milyen képzéseket kínál a komplementer rendészet szerveinek és munkavállalóinak.

Megállapíthatom, hogy a fiatal tanszék célja egybeesett a szakma elvárásaival, történetesen, hogy a szakirányon végzett hallgatók átfogó felkészítést kapjanak és megismerjék a biztonsági vezetői tevékenység teljes vertikumát, a biztonságtechnikától a rendezvénybiztosításon át, a közbeszerzésig. Kiemelkedő jelentőségű volt, hogy a magánbiztonsági szektor megismerje, elfogadja és lehetőség szerint támogassa a képzést.

¹⁶ CHRISTIÁN–LIPPAI 2021.

¹⁷ CHRISTIÁN–ROTTLER 2021.

¹⁸ CHRISTIÁN–LIPPAI 2021.

2. táblázat: Az NKE RTK MÖRT képzési kínálata a komplementer rendészet szervei és személyi állománya számára

Rendőrség, rendvédelem	Önkormány- zat	Egyes rendé- szeti feladatot ellátók	Fegyveres Biztonsági Őrségek	Magánbizton- ság	Civil bűnmeg- előzés
Biztonsági BA; Biztonsági szervező MA; NKE RTK Rendészettudo- mányi Doktori Iskola (RDI); Rendezvény- szervezés, sportbiztonság szakirányú továbbképzés (sztk.); Településbiz- tonsági mene- dzer sztk.	Biztonsági BA; Biztonsági szervező MA; RDI; Település- biztonsági me- nedzser sztk.; Polgárőr Aka- démia	Biztonsági BA; Biztonsági szervező MA; RDI; Település- biztonsági menedzser sztk.	Biztonsági BA; Biztonsági szervező MA; RDI; Biztonsági ösz- szekítő sztk.	Biztonsági BA; Biztonsági szervező MA; RDI; Településbiz- tonsági mene- dzer sztk.; Rendezvény- szervezés, sportbiztonság sztk.	Polgárőr Aka- démia; Biztonsági BA; Biztonsági szervező MA; RDI; Településbiz- tonsági mene- dzer sztk.

Forrás: a szerző szerkesztése

Napjainkra a stabil, túlnyomórészt PhD-fokozatos (immár hét fő rendelkezik tudományos fokozattal) oktatói gárdával rendelkező MÖR Tanszék tagjai és a biztonsági szakirány hallgatói sokak által irigyelt egyetemi polgárrá lettek. Kiterjedt partnerhálózatának és az NKE támogatásának köszönhetően biztonságtechnikai eszközökkel több mint tízmillió forint értékben felszerelt szaktanterem, minőségi formaruha, szakmai gyakorlati helyek, mentori és ösztöndíjpályázatok, lőgyakorlatok, intézkedéstaktikai képzés, évenkénti állásbörze és biztos elhelyezkedési lehetőség áll a hallgatók rendelkezésére. Hiánypótló szakkönyvek, tankönyvek és jegyzetek születtek a fentiekben említettek szerint, immár összesen 15-nél járunk, a Magyar Tudományos Művek Tárában 300-hoz(!) közelít a tudományos, lektorált publikációk száma, amely a tanszékhez és ezen keresztül az NKE-hez van rendelve. A *Magyar Rendészet*, az NKE RTK szakmai tudományos folyóirata több alkalommal szánt különszámot, tematikus lapszámot, rovatot a magánbiztonságnak és az önkormányzati rendészetnek, jelentősen erősítve ezzel is a fiatal diszciplínát. A Tanszék gondozásában elkészült szakdolgozatok és diplomamunkák száma pedig megközelíti a 600-at. Oktatói szinte valamennyi szakmai, tudományos fórumon képviselik a Tanszéket és ismertetik tudományos kutatásaik eredményeit. Hallgatóink előkelő helyezéseket értek, érnek el a kari és országos TDK-rendezvényeken, és jelentős az érdeklődés a doktori képzésekben is a magánbiztonsági és önkormányzati rendészeti tárgyak és kutatási témák iránt: megszülettek az első, tisztán magánbiztonsági doktori disszertációk, Rottler Violetta és Lippai Zsolt tollából; és önkormányzati rendészetből is, Bacsárdi József jegyző úr révén. Az elmúlt években megtörtént az *Innovatív tanszék* címmel rendel-

kező Tanszékünk oktatási portfóliójába tartozó tantárgyi programok folyamatos fejlesztése. Sőt, a 2024/25-ös tanévtől kezdve önálló magánbiztonsági szak létrejöttével, a rendészeti felsőoktatásban elfoglalt helyét firtató feltevések elhalkulásával azon hangok győzedelmeskedtek, amelyek szerint az előrelátó és szükségszerű állami felelősségvállalás helyesnek bizonyult ezen a területen.

2020 őszétől a meglévő BA-képzés mellett, hosszas megalapozó szakmai munka eredményeként megindulhatott a Biztonsági szervező mesterképzési szak, amely nagy népszerűségnek örvend. Szintén büszkén kell megemlíteni a Tanszék gondozásában álló Településbiztonsági menedzser, illetőleg a Testnevelési és Sporttudományi Egyetemmel közösen indított Rendezvényszervezés-sportbiztonság felsőfokú szakirányú továbbképzéseket is. A képzéseinkről 10 év alatt kikerülő hallgatók száma meghaladja az ezer főt. 2023-ig a MÖRT-ön 716 fő végzett, ebből BA nappali tagozaton 224 fő, BA levelezőn 446 fő, MA 34 fő, szakirányú továbbképzéseinken 84 fő végzett (az NKE-n a Településbiztonsági menedzser szakirányú továbbképzésen 12 fő, a Testnevelési és Sporttudományi Egyetemmel közös sportbiztonsági képzésen pedig 2020-tól 72 fő végzett), illetve a Polgárőr Akadémián 2014–2023 között 620 fő.

A biztonsági szakirányon végzett, jól felkészített hallgatók sokszorosán megtérülő befektetést jelentenek az államnak, hiszen tudásukkal nagymértékben hozzájárulnak a közrend, a közbiztonság és a magánbiztonság fokozásához. Büszkéek vagyunk a sikeres hallgatóinkra, akik megállják a helyüket, és gyönyörű pályát futnak rövid idő alatt. Hallgatóink komoly szakmai beosztásokban dolgoznak, a teljesség igénye nélkül gondolva számos hazai piacvezető magánbiztonsági cég, önkormányzati rendészeti szerv és sok más állami vagy magánkézben lévő cég közép- és felső vezetői beosztásának betöltésére. Az iskolateremtő munka bizonyítéka, hogy egyre több követője van a komplementer rendészeti megközelítésnek az állami és nem állami szereplők körében egyaránt és a jogalkotó is teret enged bizonyos javaslatoknak, mint például a Magyar Rendészettudományi Társaság Településbiztonsági Tagozata által kidolgozott, helyi rendészeti javaslatcsomag a települések biztonságának előmozdítására.

Ennek tükrében korántsem meggondolatlan elvárás a magánbiztonsági szektor azon igénye, összhangban az egyetemi vezetői elvárásokkal, hogy a MÖR Tanszék az alap- és mesterképzésen túl nemzetközi képzéseket is lebonyolítson. Az állami felelősségvállalás legfontosabb hiányzó eleme azonban az – a szakmának a szakszerűség és a törvényesség irányába történő elmozdítása érdekében –, ha a magánbiztonsági cégek és az önkormányzati szervek vezetői beosztást betöltő tagjai részére jogszabályi előírásként jelentkezne a felsőfokú – NKE biztonsági szakirányú – végzettség megszerzésének kötelezettsége. Ezen túlmenően azon is dolgozunk, hogy Tanszékünk a jövőben releváns képzést nyújthasson személy- és objektumvédelmi területen, illetve mikrotanúsítványos kiegészítő képzések elindítását is tervezzük.

Összegzés

Összességében büszkén állapíthatom meg, hogy az elmúlt tíz évben minden nehézség ellenére a küldetésünket teljesítettük, komoly sikereket értünk el a Tanszék közösségével, az egyetem és partnereink támogatásával, megalapoztuk a komplementer rendészeti megközelítést, és teljes képzési kínálatot építettünk mögé. Tanszéki munkatársaimnak köszönöm odaadó munkájukat, emberi hozzáállásukat, igazán remek közösségben dolgozunk. Az elmúlt tíz évben nem volt mindig töretlen a Tanszék támogatása, de külön köszönettel tartozom Boda József és Janza Frigyes vezérőrnagy uraknak, Koltay András és Deli Gergely rektor uraknak. Köszönöm partnereinknek, hogy mindvégig mögöttünk álltak, köszönöm hallgatóinknak a bizalmat, reméljük, megszolgáltuk. Biztosíthatom önöket, hogy töretlen elszántsággal dolgozunk tovább.

Felhasznált irodalom

- BACSÁRDI József – CHRISTIÁN László (2018): *Önkormányzati rendészet. A Helyi rendészeti együttműködés című tantárgy egyetemi tankönyve*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó. Online: <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/handle/20.500.12944/12630?key=%C3%96nkorm%C3%A1nyzati%20rend%C3%A9szet>
- CHRISTIÁN László szerk. (2014a): *A magánbiztonság elméleti alapjai*. Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar. Online: <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/handle/20.500.12944/100410>
- CHRISTIÁN László szerk. (2014b): *Személy- és vagyonvédelem*. Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar. Online: <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/handle/20.500.12944/8572>
- CHRISTIÁN László szerk. (2014c): *Létesítményvédelem*. Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar. Online: <https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/handle/20.500.12944/8571>
- CHRISTIÁN László (2014d): Két új ág a rendészettudomány fáján. In GAÁL Gyula – HAUZINGER Zoltán (szerk.): *Rendészettudományi gondolatok. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság, 83–91.
- CHRISTIÁN László szerk. (2015): *Információvédelem*. Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar.
- CHRISTIÁN László (2018a): A magánbiztonság és önkormányzati rendészet egyetemi szintű képzése. *Belügyi Szemle*, 66(11), 81–88. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.11.8>
- CHRISTIÁN László (2018b): *Magánbiztonság I.* Belügyminisztérium.
- CHRISTIÁN László (2022): *Komplementer rendészet*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.
- CHRISTIÁN László – GICZI István – GYÖNGYÖSI Ferenc szerk. (2018): *Minőségirányítás*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- CHRISTIÁN László – RÖTLER Violetta (2021): Magánbiztonsági helyzetértékelés 2019–2020. *Glossa Iuridica*, 8(1–2), 159–182.
- CHRISTIÁN László – LIPPAI Zsolt (2021): Kakukktójas vagy új rendészeti alappillér? In CSABA Zágon – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY Ágnes (szerk.): *„Tehetség, szorgalom, hivatás”. Tanulmánykötet*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 17–30. Online: <https://doi.org/10.37372/mrttvpt.2021.1.1>

- CHRISTIÁN László – LIPPAI Zsolt szerk (2022): *A személy- és vagyonvédelmi tevékenység rendszete*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.
- CHRISTIÁN László – MAJOR László – SZABÓ Csaba szerk. (2020): *Biztonsági vezetői kézikönyv*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- PÁHY Anna (2022): Közbiztonság = Rendőrség? [Rtk.uni-nke.hu](https://rtk.uni-nke.hu), 2022. november 21. Online: <https://rtk.uni-nke.hu/hirek/2022/11/21/kozbiztonsag-rendorseg>
- TÓTH Attila – TÓTH Levente (2014): *Biztonságtechnika*. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar. Online: https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/Toth-Toth_bizt-techn.pdf

ABSTRACT

The Coming of Age of Complementary Law Enforcement

László CHRISTIÁN

In the 21st century, the method of creating security have fundamentally changed, the volume and intensity of the threats posed are forcing the actors involved in creating security, and in particular the state, to adopt a new approach to how it can respond to the multiplying challenges. Therefore is a need for constant renewal and the involvement of all the players and new, hitherto unused solutions that can relieve the burden on the State and support the cause of protecting public security through a complementary approach to policing cannot be overlooked. The Department of Private Security and Municipal Policing (Department) of the Faculty of Law Enforcement of the Ludovika University of Public Service has been serving this noble and, we believe, important cause since its establishment in 2013. The Department has been able to become both a recognised and inescapable key player in training, education, research and professionalism in the field of private security and municipal policing.

Keywords: complementary policing, public security, private security, municipal policing, municipal security, Department of Private Security and Municipal Policing

Ensuring Local Security: Cooperation of Municipal Wardens with other Entities

Miha DVOJMOČ¹

The provision of security in local communities is the responsibility of various entities that have certain powers in the field of security provision. The primary task of municipalities is to take care of public safety and order, as well as the organisation of the municipality wardens. These have recently become a very important entity and factor in ensuring security in local communities. However, since security in the local community is a very broad category, several entities are needed to ensure it, as it is not fully covered by the responsibilities of municipal wardens. For this reason, it is important that security entities cooperate and connect with each other and thus effectively address security issues. These entities include, among others, the police, firefighters, rescue services, civil protection, inspectorates and the like. In the paper, research is carried out on the cooperation of municipal wardens with other entities that take care of security in the local community. The respondents answered various questions related to municipal wardens, their cooperation with other security entities in various fields, and also what obstacles they encounter in their cooperation. It highlights the advantages of effective cooperation and highlights the key challenges facing the modern security environment.

Keywords: municipal wardens, local security, cooperation, entities providing security

Introduction

One of the most important elements of humanity is security. It is important for human existence and quality of life. It also represents a component of quality of life and comprehends various aspects of existence and functioning in society and in nature.² Although the concept of security itself has an infinite number of definitions, a single one still does not exist.³ Historically, the concept of security was primarily associated with ensuring it at the state level, while the security of the individual was neglected. At the national level, security was primarily related to political and

¹ Associate Professor, Faculty of Criminal Justice and Security University of Maribor, e-mail: miha.dvojmoc@um.si

² ŽNIDARIČ 2004.

³ ČAS 2010.

military activity, or the study of the military power of the states themselves and their general arrangement. Over time, individual security has come to the fore, and so countries have focused on comprehensive security provision.⁴ Tičar (2015) is of the opinion that security must be accessible to everyone, he defines it as an inclusive public good.⁵ As a fundamental right it is defined in Article 34 of the Constitution of the Republic of Slovenia.⁶

Ensuring security in the local community must be understood in the broadest sense, and we must be aware that the municipality and the state share responsibility for ensuring security in the local community.⁷ It is based on establishing partnerships that connect the state and local levels of government, public and private spheres.⁸ Local security itself ensures that order is ensured within the municipality, thereby protecting its population. Above all it depends on ensuring the safety of the individuals.⁹ In Slovenia, the provision of security at the local level is regulated in Article 21 of the Act on Local Self-Government [Zakon o lokalnih skupnostih (ZLS-UPB2), 2007]. In addition to the municipal wardens, local security is also taken care of by the police, inspectorates and private security services, as well as protection and rescue services.¹⁰

Municipality wardens have become an important entity in ensuring public and traffic safety, as well as public order and peace in the local environment. In 2006, the first step in defining and regulating law enforcement was adopted, namely the Municipal Law Enforcement Act [Zakon o bčinskem redarstvu (ZORed), 2006]. In 2017, it was supplemented with additional powers and responsibilities of wardens. Article 3 of the Act is particularly important, which defines the work areas and tasks of municipal wardens, which are also defined in municipal ordinances and municipal security programs. On the basis of the tasks and powers that the police officers have, they are included in the national security system of Slovenia.¹¹ Also, in certain areas of security, municipality wardens have the same powers as police officers.¹²

Cooperation and exchange of information between various entities whose task is to ensure security is extremely important for the comprehensive provision of local security. The practice of cooperation between different entities comes from abroad, but it is increasingly noticeable in Slovenia as well. Article 9 of the Act on Municipal Ordering (ZORed, 2006) is worth mentioning. It defines the cooperation between order management and the police. In addition to the aforementioned cooperation, other forms of cooperation are also important, which depend on the security situa-

⁴ GRIZOLD–BUČAR 2011.

⁵ TIČAR 2015.

⁶ Ustava Republike Slovenije (URS) 1991.

⁷ SOTLAR 2016.

⁸ MODIC 2015.

⁹ SOTLAR–DVOJMOČ 2015.

¹⁰ MEŠKO et al. 2020.

¹¹ SOTLAR et al. 2021.

¹² SOTLAR–DVOJMOČ 2015.

tion in a certain municipality, the organisation of the municipal wardens, the interests of the municipalities themselves, and the like.

Methodology

The empirical part of the paper is based on the quantitative method, a survey questionnaire made in the online tool 1KA. According to the research carried out at the Faculty of Security Sciences, we can summarise in more detail the cooperation of municipal wardens with other entities. The survey was sent to all municipal wardens' agencies in Slovenia on 12 June 2023, and again on 20 July 2023 due to a lack of responses. After a renewed call for participation, all 41 answers were collected.

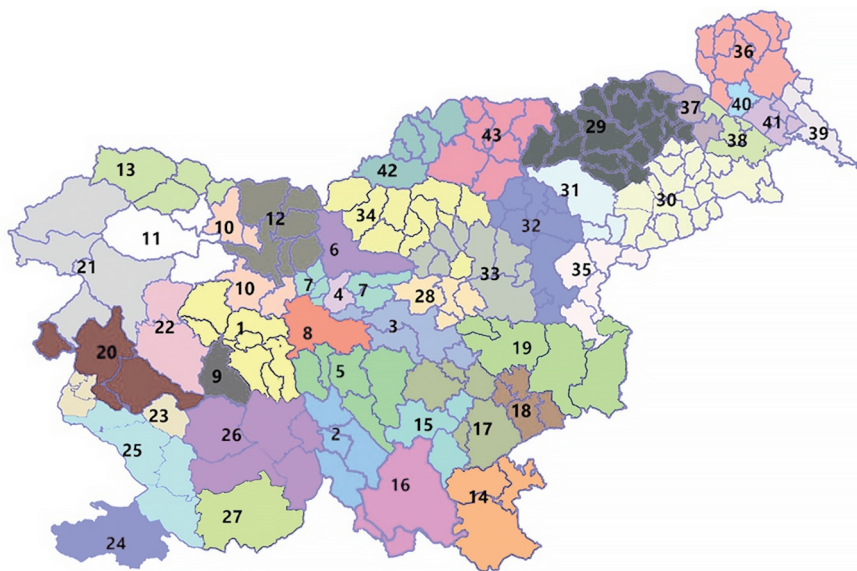

Figure 1: Geographical areas of 41 municipal warden agencies in Slovenia

Source: compiled by the author

We see the limitations of the research in the fact that the municipal wardens in Slovenia are overburdened, and because of this, the surveys were completed “in a hurry”. Considering this, we can say that we did not gain an in-depth insight into the topic.

Research

We were interested in which entities it is absolutely necessary to cooperate with. The respondents to the greatest extent (83%) point out that cooperation with the police is absolutely necessary, followed by the inspectorate (73%). As can be seen from Figure 2, the respondents often pointed out the necessity of cooperation with firefighters (51%) and rescuers (46%).

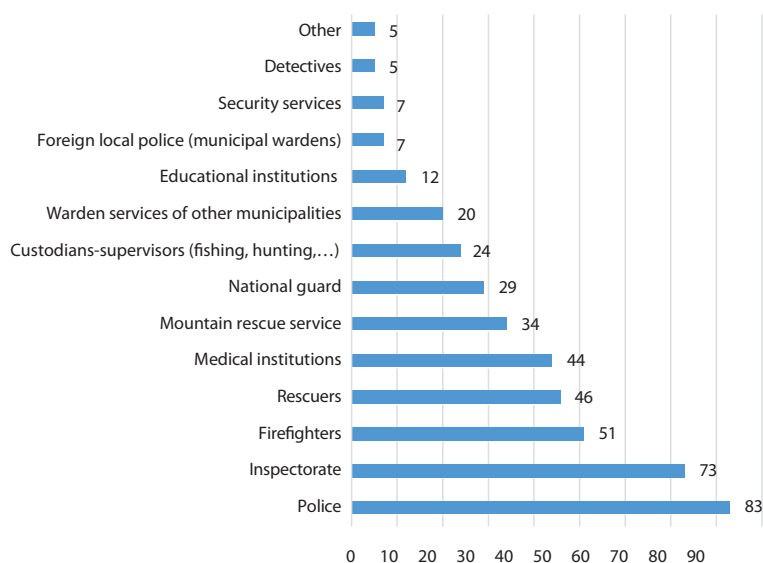

Figure 2: With which entities cooperation is absolutely necessary?

Source: compiled by the author

Table 1 shows the opinion of the wardens about the area in which cooperation with other security entities is absolutely necessary. The respondents believe that cooperation with the police (82%) and security services (73%) is necessary to prevent violation of public order and peace. The police is also highlighted as an important entity in the field of preventing violations in road and stationary traffic (82%). Cooperation with the inspectorate is most often mentioned in connection with environmental protection (87%). High percentage expressed the opinion that cooperation with custodians is necessary in the mentioned area (92%). Civil protection (87%), firemen (86%) and rescuers (73%) are most often exposed in the area of assistance in the event of natural disasters. Cooperation with medical institutions is most highlighted in the field of raising awareness among the general public (46%). The necessity of cooperation with the mountain rescue service was most often recognised in the field of environmental protection and assistance in the event of natural disasters (63% each). They believe that cooperation with foreign local police, educational institu-

tions and other law enforcement services is most important in the field of counseling (between 73 and 76%).

Table 1: The area of necessity of cooperation with other entities

Subject	Area								
	Violation of public order and peace (%)	Environment protection (%)	Violations in road and stationary traffic (%)	Assistance in case of natural disaster (%)	Ensuring general safety (%)	Ensuring the safety of pedestrians (%)	Counselling (%)	Cooperation with the community (%)	Other (%)
Police	82	38	82	18	79	62	50	71	12
Inspectorate	10	87	13	17	43	17	57	40	20
Firefighters	0	64	0	86	45	5	18	59	9
Rescuers	0	7	0	73	47	13	33	27	20
Medical institutions	0	0	8	38	23	0	38	46	31
National guard	0	43	0	87	43	0	22	52	9
Mountain rescue service	0	63	0	63	38	25	50	50	38
Custodians-supervisors	15	92	0	38	31	0	38	38	15
Warden services of other municipalities	32	27	32	14	32	23	73	41	23
Educational institutions	5	14	29	5	33	24	76	52	24
Foreign local police (municipal wardens)	9	18	18	27	18	9	73	27	18
Security services	73	33	0	13	47	7	40	53	27

Source: compiled by the author

The limitations that appear in the field of cooperation with other entities are shown in Table 2. These are manifested mainly in the area of lack of staff, which is the most pronounced limitation in cooperation with the police (79%) and the inspectorate (59%). Restrictions in cooperation are also evident because the municipal wardens do not have an established center for operational communication, which most significantly limits cooperation with the mountain rescue service (44%), the police (43%), firefighters (40%), rescuers (38%) and medical institutions (36%). In the section other, the respondents mentioned overloading of offices, large amounts of own obligations of other entities, etc.

Table 2: Restrictions on establishing cooperation with other entities

Subject	Area				
	Lack of staff (%)	Lack of technical equipment (%)	The municipality does not have an established center or operational communication (%)	The municipality has no interest in cooperating with other entities (%)	Other (%)
Police	79	11	43	7	11
Inspectorate	59	12	24	6	35
Firefighters	20	7	40	7	40
Rescuers	15	15	38	8	38
Medical institutions	18	18	36	9	36
National guard	35	12	29	0	47
Mountain rescue service	11	11	44	33	11
Custodians-supervisors	18	9	27	27	18
Warden services of other municipalities	21	0	29	21	36
Educational institutions	33	0	33	33	11
Foreign local police (municipal wardens)	18	0	27	45	9
Security services	11	0	33	33	22
Detectives	11	0	33	44	11
Other	50	0	50	50	50

Source: compiled by the author

The answers to the question about the frequency of participation in Table 3 were divided into the categories of never, daily, weekly, monthly and yearly. On a daily basis, 53% of municipal wardens cooperate with the inspectorate, followed by cooperation with the police (12%). They most often cooperate with the police on a weekly and a monthly basis (in 41% and 38%). On an annual level, they cooperate to varying extents with all other entities, with the majority of them cooperating with firefighters (50%), police officers from other municipalities (47%) and rescuers (44%). The vast majority of municipal wardens never cooperate with the mountain rescue service (95%) and detectives (86%).

Table 3: The frequency of cooperation with the listed security entities in the local environment

	Frequency				
Subject	Never (%)	Daily (%)	Weekly (%)	Monthly (%)	Yearly (%)
Police	0	12	41	38	9
Inspectorate	0	53	28	13	6
Firefighters	20	0	10	20	50
Rescuers	41	0	0	15	44
Medical institutions	54	0	0	12	35
National guard	18	4	14	21	43
Mountain rescue service	95	0		5	0
Custodians-supervisors	42	4	8	12	35
Warden services of other municipalities	19	3	6	25	47
Educational institutions	33	0	4	26	37
Foreign local police (municipal wardens)	71	0	0	0	29
Security services	42	0	8	15	35
Detectives	86	0	0	5	9
Other: road maintenance workers	75	0	0	25	0

Source: compiled by the author

As can be seen from Table 4, the opinion regarding the frequency of cooperation with other entities is, in most cases, sufficient. They want more cooperation with the police (36%) and warden services of other municipalities (21%). Most municipal wardens do not cooperate with the mountain rescue service and detectives. In a very low percentage (8% each), the wardens do not want to cooperate with foreign local police and detectives.

Table 4: Opinion regarding the frequency of municipal wardens' cooperation with the listed entities

Subject	Opinion regarding the frequency of cooperation				
	Insufficient, we would like more cooperation (%)	Sufficient (%)	We would like less cooperation (%)	We do not cooperate with the listed entity (%)	We do not wish to cooperate with the listed entity (%)
Police	36	64	0	0	0
Inspectorate	6	94	0	0	0
Firefighters	10	70	0	20	0
Rescuers	11	46	0	43	0
Medical institutions	4	54	0	42	0
National guard	13	70	3	13	0
Mountain rescue service	0	20	0	76	4
Custodians-supervisors	16	36	0	44	4
Warden services of other municipalities	21	62	0	14	3
Educational institutions	4	67	0	26	4
Foreign local police (municipal wardens)	19	19	0	54	8
Security services	12	46	0	42	0
Detectives	4	16	0	72	8
Other	0	0	0	100	0

Source: compiled by the author

On a scale where 1 means very unsuccessful, 2 unsuccessful, 3 not even unsuccessful-not even successful, 4 successful and 5 very successful, we wanted to get an answer regarding the opinion of the municipal wanders on the effectiveness of cooperation with other subjects (Figure 3). According to the respondents, the effectiveness of cooperation with other entities is highest in cooperation with national guard, as they rate it with an average score of 4, followed by the firefighters, the police, educational institutions, the inspectorate and rescuers, which were assessed with an average score higher than 3.5.

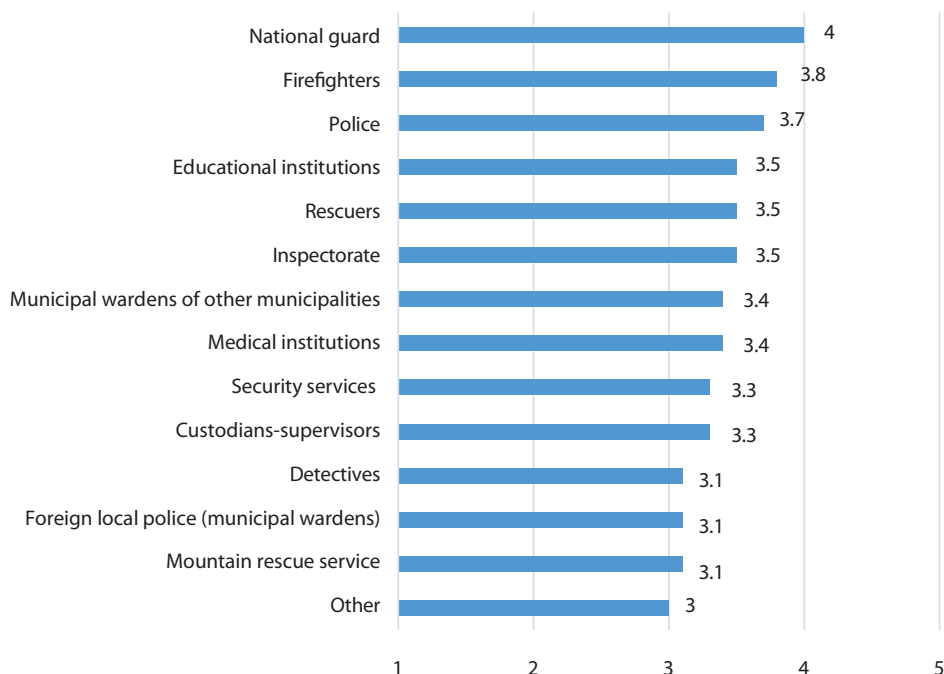

Figure 3: Evaluation of the effectiveness of the cooperation of the municipal wardens with other entities

Source: compiled by the author

Most often, the purpose of cooperation is related to joint patrols (94%). Wardens most often cooperate with firefighters (87%) and the national guard (88%) with the aim of intervening in natural disasters. In 60%, they state to cooperate with rescuers in the case of dealing with incidents involving injuries. The most common form of cooperation between wardens and medical institutions are seminars (36%). In order to protect the environment, they cooperate with the inspectorate (90%). The stated purpose of cooperation is also the most common in the case of cooperation with custodians-supervisors (79%). In order to participate in various police projects and seminars, they cooperate with educational institutions (83%) and police services of other municipalities (52%) (Table 5).

Table 5: *The purpose of the cooperation of municipal wardens with other entities*

Subject	Purpose of cooperation (%)					
	Joint patrols (%)	Natural disasters (%)	Injuries (%)	Environment protection (%)	Seminars, projects (%)	Other (%)
Police	94	26	15	47	18	21
Inspectorate	32	19	19	90	35	19
Firefighters	0	87	9	48	4	22
Rescuers	0	53	60	13	20	20
Medical institutions	0	21	36	0	36	14
National guard	0	88	21	38	13	25
Mountain rescue service	0	50	20	20	0	50
Custodians-supervisors	36	21	0	79	7	36
Warden services of other municipalities	13	4	0	17	52	48
Educational institutions	0	0	0	11	83	44
Foreign local police (municipal wardens)	8	8	8	8	42	58
Security services	17	17	17	25	17	58
Detectives	0	0	10	0	30	60
Other	0	0	0	0	0	100

Source: compiled by the author

Table 6 shows that the need to cooperate with the police most often arises before the start of the new school year in the context of safe school routes (79%), in the area of traffic regulation and control of public order and peace (76% each). In other areas, which are mostly related to environmental issues and work according to municipal decrees, the need to cooperate with the inspectorate (66%) is most often mentioned. In cases of mass accidents, the greatest need for wardens is to cooperate with national guard (62%) and firefighters (52%).

Table 6: The need for the cooperation of municipal wardens with other entities

Subject	Need for the cooperation							
	Regulating traffic during events (%)	Control of public order and peace (%)	Night duty (%)	During the school holidays (%)	Before the start of the school year (%)	In case of mass accidents (%)	Never (%)	Other (%)
Police	76	76	21	18	79	24	0	18
Inspectorate	6	28	0	0	16	6	9	66
Firefighters	24	4	0	4	12	52	20	24
Rescuers	0	8	4	0	4	32	32	32
Medical institutions	5	0	0	0	0	33	48	24
National guard	0	0	0	0	0	62	12	31
Mountain rescue service	0	0	0	0	0	16	68	21
Custodians-supervisors	5	14	0	5	0	5	38	43
Warden services of other municipalities	11	11	4	4	7	11	25	57
Educational institutions	4	4	0	4	38	0	29	42
Foreign local police (municipal wardens)	0	5	0	0	0	0	55	40
Security services	23	23	5	0	0	0	45	3
Detectives	0	0	0	0	0	0	68	32
Other	0	0	0	0	0	0	10	0

Source: compiled by the author

We asked the respondents whether they would like to point out examples of good practices in the field of municipal wardens with other security entities in the local community (Figure 4). The respondents most often cite good practice in the area of joint patrols and rounds, especially with the police. They also highlight joint patrols with inspectors and custodians-supervisors. In this way, the effectiveness of controls is improved and staff shortages are reduced. In the field of traffic regulation and control, wardens point out good practice in the field of traffic regulation and control during events and preventive actions of speed measurement and other preventive activities.

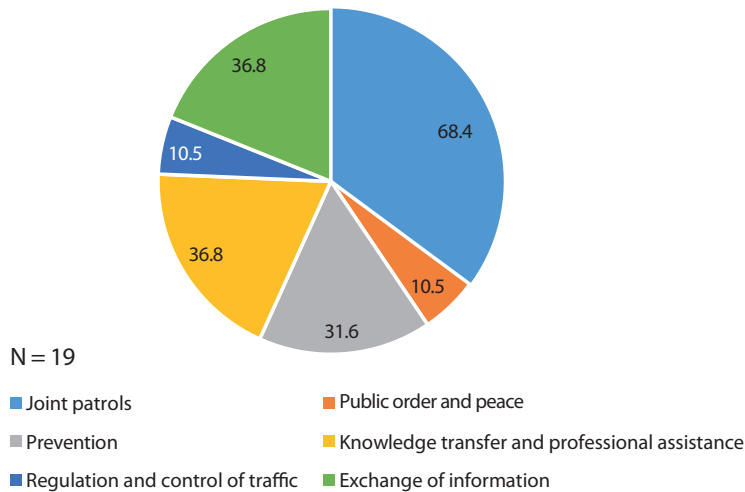

Figure 4: Examples of good practices with other entities (%)

Source: compiled by the author

In addition to examples of good practices, we asked the respondents a question about possible bad practices (Figure 5). The majority did not answer this question, from which we conclude that cooperation with other entities is at least at a satisfactory level. Most of the bad practices stem from the fact that all services are chronically understaffed.

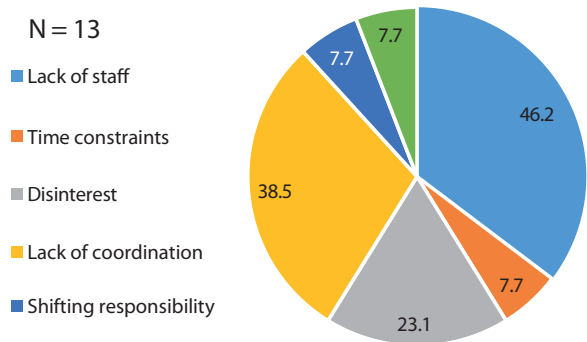

Figure 5: Examples of bad practices in cooperation with other entities (%)

Source: compiled by the author

Figure 6 shows responses regarding the need for municipal wardens to strengthen and upgrade cooperation with other entities in the future. Most often, in 82.4%, respondents expressed the need to strengthen cooperation with the police, state inspections (29.4%), security services and custodians-supervisors (17.6% each).

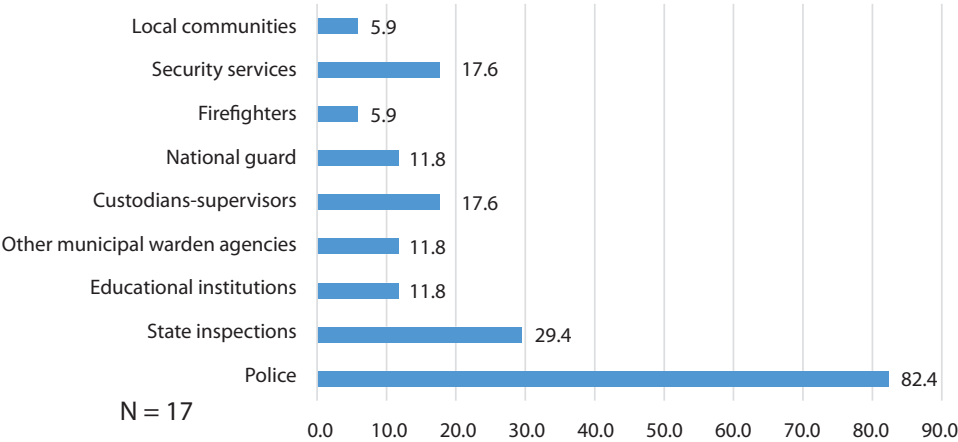

Figure 6: Assessment of municipal wardens regarding the need to strengthen cooperation in the future (%)

Source: compiled by the author

Research results

The aim of the survey was to find out which entities the municipal wardens must cooperate with, in which areas cooperation is necessary, why, and the like. It was established, as has been emphasised several times, that cooperation between the municipal wardens and the police is the most common. We can also mention that the tasks of the wardens are similar to the tasks of the police in the areas of ensuring public order and peace and in the field of road traffic. Through mutual cooperation, the two entities can also reduce the lack of staff that is present in both services, and in addition, it is also important for reputation and visibility in the community that the wardens and the police cooperate closely with each other. As already mentioned, the cooperation of the wardens with other entities providing security depends primarily on the security needs of the municipality itself, which is specified in municipal documents, since this is not defined in the law or foreseen. It depends on the municipalities themselves what is the need for cooperation between the wardens and other entities. Municipal wardens can only operate in the areas in which they have powers and authorities, so in the case of natural and other disasters and emergencies, cooperation with national guard, firefighters and rescuers is essential. In the

field of counselling, exchange of good practices and opinions, the cooperation with wardens of other municipalities, foreign local police and educational institutions is also important. We would also like to mention that, most likely due to the differences between the areas of work, cooperation with detectives is almost non-existent or was not highlighted in the survey.

In the questions related to the necessity of cooperation of the police service, cooperation with the inspectorate was also highlighted, which is also the entity with which municipal wardens most often cooperate on a day-to-day basis. Although this seems surprising given the close cooperation between the municipality wardens and the police, this is mainly due to the fact that both the wardens and the inspectorate are part of the municipal administration. This is precisely why their cooperation is important, as good relations, ensuring security in the municipality and exchanging information are in the interest of the municipal administration. In the area of animal protection, however, cooperation between wardens, inspectors and police officers is intertwined.

The respondents also pointed out limitations that make it impossible to upgrade cooperation, and as they say, the problem is mainly in the lack of personnel in all entities that ensure security. They also pointed out the fact that most security forces do not have an established communication centre. This presents a problem especially when cooperating with emergency services. In the survey, the respondents also mentioned that the field of operation of wardens outside of local jurisdiction during emergency situations is not well regulated and needs changes. The problem is mainly that, according to the current legislation, municipal wardens can only work in the territory of their municipality.

Conclusion

In our paper, we studied the cooperation of the municipal wardens with other entities providing security in the local community. The respondents highlighted their opinion regarding the importance of cooperation with other entities, different areas of cooperation, limitations in cooperation and the like. As has been mentioned several times, the cooperation of the municipal wardens with other entities is extremely important, regardless of whether it is stipulated by law or whether it is only envisaged between law enforcement and the police. The problems of the municipal wardens were also identified, which is largely a lack of staff, lack of knowledge of presence and powers, bureaucratic obstacles, technical equipment, etc. Improvements and changes are possible in all of the mentioned areas, which would greatly contribute to the operation of police forces, their cooperation with other entities and the security of the local level. Legal changes are also necessary, which would clearly define the legal definitions.

In order to improve the cooperation of the municipal wardens with other entities in ensuring local security, it is necessary to legally define the tasks, the course of

cooperation and other important segments, which include all entities that could cooperate with each other. We mentioned that the lack of staff is a problem. Elimination of this obstacle or an increase in staff would also improve and enable cooperation with other entities. It would also be necessary to consider legislative changes that would foresee and define the cooperation of the municipal wardens with other entities providing security at the local level, and not only with the police. By strengthening the awareness of local authorities about the actual importance of police officers, the view of their operation would change, which would in turn lead to a greater interest in the cooperation of other entities with police officers.

The key is above all the awareness that cooperation between different entities is necessary, as it ensures local security, which makes individuals safe from various factors, accidents, consequences and the like. In addition, we also believe that joint education and training of entities can be very useful, and the population of the local community itself should also be educated about the operation of these organisations, as they themselves could contribute to higher security in various circumstances.

References

- ČAS, Tomaž (2010): *Zasebno varovanje in nekatere druge oblike nedržavnega varovanja*. Ljubljana: Čas-Zasebna šola za varnostno izobraževanje.
- GRIZOLD, Anton – BUČAR, Bojko (2011): Izzivi sodobne varnosti: od nacionalne in mednarodne do človekove varnosti. *Teorija in praksa*, 48(4), 827–851.
- MEŠKO, Gorazd – DVOJMOČ, Miha – LOBNIKAR, Branko – MODIC, Maja – PRISLAN, Kaja – SOTLAR, Andrej – TOMINC, Bernarda (2020): *Policija in drugi deležniki zagotavljanja varnosti – vidiki pluralne 47 policijske dejavnosti v lokalnih skupnostih: ciljni raziskovalni projekt: raziskovalno poročilo*. Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede.
- MODIC, Maja (2015): Vloga in vidiki sodelovanja občin pri zagotavljanju varnosti na lokalni ravni – predstavitev ugotovitev ciljnega raziskovalnega projekta. In MEŠKO, Gorazd (ed.): *Varnost v lokalnih skupnostih* Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 46–54. Online: www.fvv.um.si/vls/Zbornik-VLS-2015.pdf
- SOTLAR, Andrej (2016): Zagotavljanje varnosti v lokalnih skupnostih – med lokalno izraženimi potrebami in pričakovanji ter državno določenimi potrebami in pričakovanji ter državno določenimi strategijami. In MEŠKO, Gorazd – EMAN, Katja – PIRNAT, Urška (eds.): *2. Nacionalna konferenca o varnosti v lokalnih skupnostih: Varnost v lokalnih skupnostih*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede, 37–45.
- SOTLAR, Andrej – DVOJMOČ, Miha (2015): Municipal Warden Services in the Pluralised Policing Environment in Slovenia. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 66(4), 330–341.
- TIČAR, B. (2015): *Pravna ureditev varnosti na lokalni ravni*. V G. Meško (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih: zbornik prispevkov Prve nacionalne konference o varnosti v lokalnih skupnostih* (str. 34–45). Univerza v Mariboru.
- Ustava Republike Slovenije (URS). (1991, 1997, 2000, 2003, 2004, 2006, 2013, 2016). *Uradni list RS*, (33/91, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13, 75/16).
- Zakon o lokalni samoupravi (ZLS-UPB2). (2007, 2008, 2009, 2010, 2018). *Uradni list RS*, (94/07, 76/08, 79/09, 51/10, 30/18).
- Zakon o občinskem redarstvu (ZORed). (2006). *Uradni list RS*, (139/06).
- ŽNIDARIČ, Boris (2004): *Zavarovalništvo in varnost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

35 Years of Development and Regulation of Private Security in Slovenia – Between Strengths, Opportunities and Risks¹

Andrej SOTLAR²

Modern private security has been developing in Slovenia for the past 35 years. During these years, it has been heavily regulated, as no other security organisation or activity has been subject to three laws in such a short period of time. Compared to EU countries, Slovenian private security is well regulated, as evidenced by some international studies. Our research findings reveal several strengths of private security regulation in Slovenia, but even more opportunities and risks that will need to be addressed in the future regulation of this field.

Keywords: private security, regulation, strengths, opportunities, risks, Slovenia

Introduction

As a former socialist country, Slovenia does not have a very long tradition of private security. However, in the last few decades, private security became an important member of the plural policing family, and it is (after the police) the second largest organisation in the field of internal security of Slovenia.³ Moreover, substantial development was also made in the field of private security regulation,⁴ strongly characterised by private security laws adopted in 1994, 2003 and 2011. In addition, the Ministry of the Interior adopted a strategy in the field of private security in 2010.

¹ The contribution was partly created within the framework of a targeted research project “Adequacy and further development of the systemic regulation of private security and sectoral professional interest grouping in the Republic of Slovenia”, co-financed by the Slovenian Research and Innovation Agency and the Ministry of the Interior of the Republic of Slovenia, and carried out by the Faculty of Criminal Justice and Security of the University of Maribor between 2022 and 2024. A part of the article is also the result of the targeted research project: “An effective appeal mechanism over the work of municipal wardens, security guards and private detectives”, co-financed by the Slovenian Research Agency, the Ministry of the Interior of the Republic of Slovenia and the Ministry of Public Administration of the Republic of Slovenia, and carried out by the Faculty of Criminal Justice and Security of the University of Maribor between 2021 and 2023.

² Full Professor of Security Sciences, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Slovenia. E-mail: andrej.sotlar@um.si

³ SOTLAR et al. 2022.

⁴ BUTTON-STIERNSTEDT 2016; CHRISTIÁN-SOTLAR 2018.

Therefore, it seems that strong regulation has prevented the uncontrolled development of private security, which is (still) primarily an economic activity and only then a security activity. Given that about 15 years have passed since the aforementioned strategy and the current law were adopted, the questions arise about the further development (and regulation) of private security in Slovenia. Thus, the Ministry of the Interior, as a responsible national authority (e.g. regulator) is preparing a new strategy in this area. At the same time, it supports research projects, as it wants to prepare the strategy and (potential) new law on private security (also) on the basis of scientific findings.⁵

The purpose of the article is therefore to analyse the development of private security in Slovenia in the last three and a half decades, and to present the strengths and opportunities of a present private security regulation as well the risks as it follows from our research in 2023.

The origins and development of private security

The first modern private security firms in Slovenia were established in 1989. Before that “private security” in Slovenia was carried out by security companies, based on so called “social ownership”, common to the socialist political and economic system of former Yugoslavia.⁶ In practice, there was one big private security company called *Varnost Ljubljana*, consisting of 13 branches, operating throughout the territory of Slovenia. These companies provided security primarily for (socially owned) factories, business premises and shopping malls. Political, social and economic changes in Slovenia (1988–90) gave burst to private sector, private property and consequently private security industry.⁷ Changes in the field of private security went simultaneously on two tracks: on the one hand private security firm *Varnost Ljubljana* was abolished and its branches were transformed (under the same or changed names) into independent joint-stock firms, while on the other hand new security firms with limited liability, who were not successors of the previous system, were established.

It became quite soon clear that private security cannot develop successfully (in terms of private security industry and in terms of society) without appropriate legislation. Thus, the (the first) Law on Private Security and on the Mandatory Organisation of Security Services was adopted in 1994. The law introduced licenses for physical or technical security. Chamber of the Republic of Slovenia for Private Security was also established, into which membership was mandatory for all private security

⁵ In addition to the two projects already mentioned, it is also worth mentioning a targeted research project, a comparative study on the regulation of private security in Slovenia and selected EU countries, which was carried out between 2019 and 2021 by the Faculty of Criminal Justice and Security of the University of Maribor, and co-financed by the Slovenian Research Agency and the Ministry of the Interior of the Republic of Slovenia.

⁶ Slovenia was part of Yugoslavia until 1991 when declared independence. The country received widespread international recognition in 1992. SOTLAR–MEŠKO 2009.

⁷ JOHNSTON 1992; SOTLAR–ČAS 2011.

companies. Among other duties, in accordance with the Ministry of the Interior, the Chamber granted and revoked the license for the performance of the activities of private security and defined the programme for tests of skills and knowledge needed for the performance for the activities of private security and the ways of examination of knowledge. The chamber was a public legal entity, performing the mentioned tasks in public interest, as public powers, financed by the state's budget. Despite this new, quite demanding legislation, the private security industry grew significantly and there were around 240 private security companies with 3,500–4,000 employed security officers in the late 1990's. In 2001, private security was even mentioned in the *Resolution on the National Security Strategy of the Republic of Slovenia*, the highest strategic policy document in the field of security.⁸

The second Private Security Act was passed in 2003. The classical division on physical and technical security was replaced by six forms/licenses of private security activities: 1. security of persons, 2. security of property, 3. transport and security of money and other valuable consignments, 4. security of public gatherings, 5. management of security-surveillance centre, and 6. project and execution of security systems.⁹ New and protected jobs were introduced for private security personnel, and a mandatory training of them was also introduced prior to the employment in security companies. Within the Ministry of the Interior, a new body was established – Internal Affairs Inspectorate, which became responsible for the inspection and control over private security companies regarding the legality of their activities. The tasks of the police and the Chamber regarding control were also defined. The law handed over the most important powers – granting, changing and revoking the licenses – from the Chamber to the Ministry of the Interior. Soon after that mandatory membership in the Chamber was abolished and the Chamber had to change its name and organisation. Since then, the chamber operates under name of Chamber for the Development of Slovenian Private Security. The Chamber wanted to compete with other private security chambers and professional associations that might be established in the future. However, no other chamber or association has been established so far. It kept some public powers which are mostly connected to the organisation of training and programs of examination of professional qualifications and skills of the candidates for various jobs in a private security industry. Under the new legislation, few public and private secondary schools for private security were established.¹⁰

The legislative changes from 2003 led toward decreased number of private security companies (for example there were only 90 private security companies in August 2006), but they employed more security officers (around 5,000). Many security companies specialised for only one or just few activities, thus only few possessed all licenses. The three biggest companies together employed much more than 50% of all private security personnel in the country and some of them expanded their activi-

⁸ SOTLAR-ČAS 2011.

⁹ The last license was later on divided into two separate licenses.

¹⁰ SOTLAR-ČAS 2011; DVOJMOČ-SOTLAR 2018.

ties across the national borders, mostly in south-east Europe. Changes in the field of control over private security companies also became visible – it was the state and not the Chamber who took over the main responsibility in this regard.¹¹

The present situation in the field of private security

In 2011 (the third) Private Security Act¹² was passed. It brought a new definition to private security:

“(1) Private security means protection by security personnel and technical security systems provided in forms stipulated in this Act of persons and property in a protected area, or in a particular facility or space, from illegal activity, damage or destruction. (2) Private security is an economic activity intended for the protection of persons and property, which is regulated by the Republic of Slovenia in the public interest for the purpose of providing public order, public safety, the protection of clients, third persons and security personnel directly performing the activity.”

The definition is in accordance with the description of Sotlar and Čas (2011) about the main characteristics of the new regulation:

- the powers and responsibilities of the Ministry of the Interior in the field of private security keep growing
- there is too much regulation of the field of private security, which is an economic activity
- the Chamber for the Development of Slovenian Private Security is gaining back some powers even though membership in it is not mandatory
- the number of measures/powers and means of private security officers has increased
- the conditions for the use of particular measures/powers have broadened
- basic and advanced security personnel training is given special attention
- in-house security is introduced

From 2011 on, eight forms of private security exists and all of them require licenses granted by the Ministry of the Interior. They are the following:

- Protection of people and property
- Protection of persons (bodyguarding)
- Transportation and protection of currency and other valuables
- Security at public gatherings
- Security at events in catering establishments
- Operation of a security control centre

¹¹ SOTLAR–ČAS 2011; SOTLAR–DVOJMOČ 2016.

¹² Zakon o zasebnem varovanju 2011.

- Design of technical security systems
- Implementation of technical security systems

In November 2024, there were 163 registered private security firms which together held 463 licenses (see Table 1).

Table 1: Private security licenses in Slovenia (November 2024)

Licenses	No. of issued licenses	No. of private security firms
Protection of people and property	100	
Protection of persons	34	
Transportation and protection of currency and other valuables	40	
Security of public gatherings	77	
Security at events in catering establishments	57	
Operation of a security control centre	12	
Design of technical security systems	32	
Implementation of technical security systems	111	
Total	463	163

Source: Ministrstvo za notranje zadeve 2024

The Private Security Act (2011) defines jobs in the field of private security which are also licensed. Security personnel is a common name that covers:

- security watchmen
- security guards
- security bodyguards
- security supervisors
- security control centre operators
- security technicians
- authorised security system engineers, and
- security managers

For all these categories, the content and duration of initial and continuous training (for example, 102 hours of initial training for a security guard) and an examination are prescribed by law. Without having trained security personnel who hold official identity cards private security firms are unable to apply for particular licenses.¹³

In 2024 there were around 6,300 private security personnel and around 7,100 police officers. This gives us a ratio of 0.9:1 between these professional groups. The Private Security Act (2011) provides relatively extensive powers (in Slovenia defined

¹³ CHRISTIÁN-SOTLAR 2018.

as “measures”) that a security guard can use “when performing tasks of private security, in case of a threat to life, personal safety or property or when order or public order are breached” (Article 45). Security guards may:

- issue warnings
- make verbal orders
- ascertain identity
- conduct superficial searches
- prevent entry to or leaving from a protected area
- detain a person
- use physical force and
- use handcuffs or other means of restraint

Security guards may also use other measures if required by the law applicable to the area (e.g. the protection of airports, casinos or nuclear facilities) as well as technical security systems in line with the relevant legislation. Security guards (except security watchmen) may carry and use firearms (handguns), incapacitating spray¹⁴ and a service dog.¹⁵

What does such regulation mean in relation to other EU member states? It seems that Slovenia ranks quite high. Button and Stiernstedt (2016) were looking for a comprehensive methodology to evaluate private security in different EU countries. They created an analytical tool consisting of 1. Legislation (“those aspects pertaining directly or indirectly to the actual national legislative framework”); and 2. Societal Foundations (“as the direct or indirect consequences of that legislation upon its implementation into the society”).¹⁶ In their study from 2016, Slovenian private security regulation is awarded with 82 points (out of 100). This result ranks Slovenia third after Belgium (94 points) and Spain (90 points) among 26 EU member states taken into consideration.¹⁷ In 2018 Christián and Sotlar repeated their study and awarded Slovenia even with 94 points, since they assessed that some criteria were not initially allocated enough points regarding the existing regulation.¹⁸

However, it would be a very misleading conclusion that everything in the field of private security in Slovenia is perfect. Neither this is true for legal regulation itself, nor its practical implementation. Thus, in the next section we are presenting some findings of our research which shows some strengths, but also plenty opportunities and risks in the field of private security in Slovenia.

¹⁴ A security guard can only use an incapacitating spray if there is no other way of preventing an immediate illegal assault on the security guard.

¹⁵ A security guard may use a specially trained service dog and use its sense of smell or sight to determine the presence of a person or substance. The dog must be muzzled, on a leash and under the direct control of the security guard. So far, no private security company has decided to introduce a dog in its service.

¹⁶ BUTTON-STIERNSTEDT 2016: 8.

¹⁷ BUTTON-STIERNSTEDT 2016.

¹⁸ CHRISTIÁN-SOTLAR 2018.

Strengths, opportunities and risks in the field of private security regulation – research findings

Method and sample

For the purpose of the research project “Adequacy and further development of the systemic regulation of private security and sectoral professional interest grouping in the Republic of Slovenia” we interviewed 14 experts from the wider field of security in 2023:

- 2 representatives of private security companies and its chamber
- 3 clients of private security companies
- 4 representatives of the Ministry of the Interior
- a representative of the Internal Affairs Inspectorate of the Republic of Slovenia
- 2 representatives of the Police
- a representative of the Human Rights Ombudsman’s Office, and
- a representative of the Union of Utilities, Security and Real Estate of Slovenia which represents the interests of private security personnel

Experts were questioned (among others) regarding advantages and disadvantages of the current legal regulation of private security as well as about risks in the field of private security regulation. The interviews were conducted in a period between 18 October and 13 November 2023. The findings gained with the interviews were also evaluated through discussion within the focus group in 2024.

Results

About the strengths

Experts participated in the research highlighted the following strengths of the regulation of Slovenian private security:

- the field of private security is regulated by *lex specialis*, which is not necessarily the case with other countries
- the law is sufficiently flexible, useful, well known to users and represents a good basis for implementation of private security in practice
- the legal regulation ensures the protection of the human rights of all participants, covers the field of contractors and security personnel and fairly well regulates the supervision of the implementation of private security
- the private security field is highly regulated and thus transparent

About the opportunities

On the other hand, interviewees also identified many weaknesses that could be seen as opportunities (if likely to be addressed) in the field of private security:

- the existing law is fairly rigid, insufficiently flexible and does not follow changes in the field in practice. The law should contain only the most necessary contents, but the areas should be defined in more detail in secondary legal acts (regulations or rules)
- strong regulation limits economic initiative, and private security is, after all, a market activity
- there is no central record of the assessment of security officers' measures (the data is scattered throughout the police stations), which, among other things, makes statistical processing and evaluation of data impossible, and thus leads to deviations and duplications in analyses¹⁹
- two interviewees pointed out that the police try to establish a partnership with private security, but at the same time they are obliged to control and sanction it, which makes it impossible to upgrade the relationship between these two institutions
- the complicated and lengthy process of revoking the license and service card in cases of security restrictions and cases of the necessary termination of validity of service cards (e.g. upon revocation) and the necessity of precisely defining the status of a security guard (dilemma regarding the status of an official person) were mentioned several times
- some interviewees are of the opinion that the appeal procedure is not adequately regulated²⁰
- some interviewees are of the opinion that the security personnel training system needs to be rationalised and adapted both from the point of view of the content of the training as well as the suitability of the lecturers and members of the examination boards
- in connection with the training, one of the interviewees expressed the opinion that "practically anyone can be a security guard today", which affects the reputation and quality of private security services
- one interviewee stated that the Chamber for the Development of Slovenian Private Security should be given more powers in the field of the profession, including the implementation of professional supervision, with the foreseen

¹⁹ Pointed out by representative of the Human Rights Ombudsman's Office.

²⁰ The research group who conducted the research on the appeal mechanism over the work of municipal wardens, security guards and private detectives came to the same conclusion. According to the present regulation, citizens can make an appeal against the security guards, sending a complaint to the private security company where the security guard is employed. The whole procedure is done within the company, without the participation of the representatives of the Ministry of the Interior, the Chamber for the Development of Slovenian Private Security or the public. The described procedure does not give the appearance of impartiality (SOTLAR et al. 2022). Therefore, the research group made concrete proposals for upgrading the complaints procedure.

mandatory membership, while at the same time the supervision of the Chamber's work should be strengthened

- the necessity of expanding the range of competences of the Internal Affairs Inspectorate of the Republic of Slovenia was mentioned
- representative of the Union of Utilities, Security and Real Estate of Slovenia pointed out numerous violations of labour law in private security related to material and social status (for example unfair payment for work performed; unreimbursed costs, and poor working conditions).

About the risks

The interviewees were also asked about the risks in the field of private security regulation. We showed them some statements about potential (medium-term) risks and asked them how much did they agree/disagree with each of them (Table 2).

Table 2: Risks in the field of private security regulation evaluated by interviewees

Statements about risks	M
Illegal and unprofessional encroachment of security guards on human rights and freedoms	3.92
Poorly informed or incompetent clients of private security companies	4.08
Low prices (including dumping prices) of security services	4.62
The lowest price as the main criterion for the selection of a private security service provider	4.62
Low salaries and poor social status of private security personnel	4.38

Scale: 1 – I do not agree at all, 2 – I do not agree, 3 – I do not agree or disagree, 4 – I agree, 5 – I completely agree

Source: SOTAR et al. 2024

There was a high level of agreement with the stated risks. Interviewees assessed that the most serious risks were “low prices for security services (including dumping)” (M = 4.62) and “the lowest price as the main criterion for selecting a private security service provider” (M = 4.62). This was followed by agreement with the statement “low salaries and poor social status of private security personnel” (M = 4.38) and “poorly informed or incompetent clients of private security company services” (M = 4.08). The lowest level of agreement (although still high) was with the statement “illegal and unprofessional interference by security guards with human rights and freedoms” (M = 3.92).

Individual interviewees also warned against the following potential private security related risks:

- poor training of security personnel, lack of knowledge of security risks and private security planning
- abuse by company owners and their manipulation (with the price of the service, inadequate staff, mutual agreements to obtain the job, etc.)
- dispersed and personally motivated interests of security entities
- disorder and vagueness of the labour law area in the private security industry (opinion of the representative of the Union of Utilities, Security and Real Estate of Slovenia)
- cost reduction in the performance of security tasks that leads to weak performance
- individual security service cannot provide a sufficient number of security guards to protect risky events, especially football matches, thus several security services (3, 4,) participate in protecting such matches. This leads to problems in communication (delays in security measures, incorrect actions, etc.), in coordinating security tasks, since security guards are not “in sync” and do not know the facility (stadium), in the lack of protective equipment, etc.
- illegal work (with persons who are not security guards at all; with persons who are security guards but are not in a contractual relationship or have not obtained the consent of the original license holder)
- the absence of centralised processing and evaluation of data on the use and assessment of security guard measures
- low wages and dumping prices
- unmotivating working environment offered by security companies
- inability of security companies to quickly adapt to the situation (e.g. the Covid-19 pandemic)²¹

Discussion

The Slovenian private security sector has developed relatively smoothly for 35 years. Legislation has certainly contributed to this. However, it is definitely time for the state and the private security industry to reconsider the direction in which it should develop in the future. Despite the impression that Slovenian private security is also ranked well internationally, one should not ignore the opinions of security experts, who highlighted many advantages of the current legal framework, but even more weaknesses/opportunities and risks. Among advantages, the interviewees pointed out the fact that the field of private security is regulated by a special law (Private Security Act), which is sufficiently flexible, useful, well-known to users and therefore represents a good basis for performing private security activities. The field of private

²¹ Otherwise, there are also reports that private security companies worked very well during Covid-19, despite getting no recognition for their performance by the government or society (SOTLAR–DVOJMOČ 2021; LOBNIKAR et al. 2023).

security is heavily regulated but also transparent. The legal framework ensures the protection of the human rights of all participants, covers the field of contractors and security personnel, and regulates the supervision of private security fairly well. In general, we could therefore say that the existing legal framework meets the expectations in terms of protecting the public interest, which is the protection of public order, public safety, clients, third parties and security personnel.

However, the interviewees also listed a whole bunch of weaknesses or shortcomings of the legal framework. The “strong regulation”, recognised as an advantage, also has a downside, which, according to the interviewees, is expressed in the rigidity and insufficient flexibility of the law, which does not allow for adaptation to changes in practice. Therefore, the law should contain only the most necessary content, while more detailed areas should be regulated in implementing regulations. On the other hand, strong regulation limits economic initiative, with private security being a market activity after all. The representative of the Human Rights Ombudsman’s Office drew attention to the fact that the legal regulation does not stipulate a central record of assessments of security measures (powers). It is the job of the Ministry of the Interior and the police to establish an appropriate record.

A conceptual problem was also stressed: the police are supposed to establish partnership relations with private security, but on the other hand, they are obliged by law to supervise it, which limits the upgrading of the relationship between institutions. This is certainly a problem not only in Slovenia.²²

The complex and lengthy procedure for revoking a license and service card in cases of security concerns and in cases of necessary termination of service cards (e.g. upon revocation) was highlighted. However, this is not so much the consequence of private security regulation, but of the Slovenian court backlog. The legal regulation also does not resolve the issue of the status of a security guard (e.g. regarding the status of an official). Since security guards also work for state bodies,²³ it is probably time that the state grants them official status.

The interviewees also questioned the existing procedure for an individual’s complaint against a security guard. The solution could be a two-step procedure where on the second level also representatives of the Ministry of the Interior, the Chamber for the Development of Slovenian Private Security and the public take part.

In the area of security personnel training, the opinion was expressed that the system should be rationalised and adjusted both in terms of the content of training and the suitability of lecturers and members of examination committees. While it is easy to understand why private security companies are interested in shorter (e.g. cheaper) training, it is worth to say that any decreasing in the number of hours of training would be a step back.

²² NALLA–HUMMER 1999; SOTLAR–MEŠKO 2009.

²³ According to some assessments, Slovenian state bodies (e.g. ministries, agencies, courts etc.) are clients of private security companies in 40% of cases. This share is much above the EU average.

Weaknesses were also identified regarding the role of the competent authorities. Thus, the Chamber for the Development of Slovenian Private Security – with the planned mandatory membership – should be given more competences in the field of the profession, including the implementation of professional supervision, while at the same time, supervision over the work of the Chamber should be strengthened. However, it is not very realistic that mandatory membership will be introduced again, and without that it is difficult to give the Chamber more competences. The Internal Affairs Inspectorate is also to be given more powers.

Warnings from a representative of the Union of Utilities, Security and Real Estate Business of Slovenia cannot be ignored. She reports about numerous violations of labour law in the private security sector, related to material and social status. According to the union representative, private security personnel in many companies receive inadequate payment for the work performed. There are common cases of unreimbursed travel costs to and from work and food costs. In addition, many private security officers have poor social security due to fixed-term employment relationships. It is also important that many of them have poor working conditions (poor organisation of work in companies, inappropriate attitude of superiors towards subordinates, inaccessibility of toilets, unheated premises, inadequate equipment, etc.). It seems that the majority of comments (e.g. weaknesses) made by the Union representative is not a direct consequence of private security regulations. However, this is definitively the responsibility of other inspectorate bodies, and first and foremost of the owners of the private security companies and the Chamber.

The interviewees agreed with the risks that we sent them for assessment. Interestingly, as the most pressing risks that can be quantified, they assessed those that are (can be) interconnected and interdependent and arise from the conditions on the security services market: low and dumping prices of security services, the lowest price as the main criterion during the selection of a private security service provider, and low salaries and poor social status of private security personnel. If we add to this some of the risks that were identified by interviewees themselves, we can conclude that they are often related to security personnel, be it their poor training, poor regulation of the labour and the private security, illegal work, low salaries and a demotivating work environment in general. In other words – private security regulation can obviously solve many, but not all problems.

References

- BUTTON, Mark – STIERNSTEDT, Peter (2016): Comparing Private Security Regulation in the European Union. *Policing and Society*, 28(4), 398–414. Online: <https://doi.org/10.1080/10439463.2016.1161624>
- CHRISTIÁN, László – SOTLAR, Andrej (2018): Private Security Regulation in Hungary and Slovenia – A Comparative Study Based on Legislation and Societal Foundations. *Varstvoslovje*, 20(2), 143–162.

- DVOJMOČ, Miha – SOTLAR, Andrej (2018): Profesionalizacija zasebnega varstva v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 20(3), 358–380.
- JOHNSTON, Les (1992): *The Rebirth of Private Policing*. London: Routledge.
- LOBNIKAR, Branko – CHRISTIÁN, László – BALLA, József – KALMÁR, Ádám – CAJNER MRAOVIĆ, Irena – BOROVEC, Krunoslav – SOTLAR, Andrej (2023): Police and Other Plural Policing Institutions in Central and Eastern Europe Facing COVID-19 Pandemic. In BOER, Monica den – BEROVETS, Eric – HAK, Linda (eds.): *Plural Policing, Security and the COVID Crisis: Comparative European Perspectives*. Cham: Palgrave Macmillan, 107–138. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-031-19177-0_4
- Ministrstvo za notranje zadeve (2024): *Seznam imetnikov licenc*. [License's holders list] Online: www.mnz.gov.si/si/mnz_zasvas/zasebno_varovanje_detektiv/zasebno_varovanje/evidence_vloge_in_obrazci/
- NALLA, Mahesh K. – HUMMER, Don (1999): Relations between Police Officers and Security Professionals: A Study of Perceptions. *Security Journal*, 12(3), 31–40. Online: <https://doi.org/10.1057/palgrave.sj.8340028>
- SOTLAR, Andrej – ČAS, Tomaž (2011): Analiza dosedanjega razvoja zasebnega varovanja v Sloveniji: Med prakso, teorijo in empirijo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 62(3), 227–241.
- SOTLAR, Andrej – DVOJMOČ, Miha (2016): Private Security in Slovenia: 25 Years of Experiences and Challenges for the Future. In VANKOVSKA, B. – BAKRESKI, O. (eds.): *International Scientific Conference Private Security in the 21st Century*. Skopje: Chamber of Republic of Macedonia for Private Security, 15–39.
- SOTLAR, Andrej – DVOJMOČ, Miha (2021): Zasebno varovanje in korporativna varnost v času epidemije COVID-19 v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 72(1), 79–90.
- SOTLAR, Andrej – DVOJMOČ, Miha – MODIC, Maja – TOMINC, Bernarda (2024): *Ustreznost in nadaljnji razvoj sistemske ureditve zasebnega varovanja in področnega strokovnega interesnega združevanja v Republiki Sloveniji (V5-2285): ciljni raziskovalni projekt: končno poročilo*. Ljubljana: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede.
- SOTLAR, Andrej – DVOJMOČ, Miha – TOMINC, Bernarda – MODIC, Maja (2022): Pluralna policijska dejavnost v Sloveniji: podobne naloge in pooblastila, različni nadzorstveni in pritožbeni postopki? *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 73(1), 35–48.
- SOTLAR, Andrej – MEŠKO, Gorazd (2009): The Relationship between the Public and Private Security Sectors in Slovenia – From Coexistence towards Partnership? *Varstvoslovje*, 11(2), 269–285.
- Zakon o zasebnem varovanju [Private Security Act] (2011): *Uradni list RS*, (17/11).

The Current State of Private Security and Municipal Police in the Slovak Republic¹

Andrej VELAS² - Zuzana ZVAKOVÁ³

The article contains a short description of the history of private security services and municipal police in the Slovak Republic. At the same time, it contains the position and tasks of both these security forces in the protection of persons and property, competences of private security services and municipal police, specifics, shortcomings and opportunities for their further development. More than 30 years of independence of the Slovak Republic have brought specifics that place the Slovak and Czech Republics as former common Czechoslovakia in different planes. Private security services are an inseparable part of the protection of private property and municipal police of public property. Private security services are characterised by the national minimum wage and often unprofessional interventions, which is due to the pressure of state institutions and enterprises to reduce prices in the procurement of these services. Unlike private security services, municipal police forces are well trained and equipped. Salary conditions and retirement pensions are also an attraction for young people. The two security forces are part of a rather large system and are incomparable, so they will be described separately in two sections.

Keywords: private security services, municipal police, education, protection of persons and property, protection of public spaces

Introduction

Security and protection of property, public order and persons are an integral part of everyday life in any society. In the Slovak Republic, this role is fulfilled not only by state security forces, but also by private security services and municipal (city) police. These institutions are the basic pillars of security in cities, municipalities and private premises.

Private security services in Slovakia began to take shape after 1993, and their legal framework is regulated by Act No. 473/2005 Coll. on the provision of private

¹ This article was prepared with the support of the project APPV-23-0437 Soft Target Protection Strategy and Methodology with a focus on primary, secondary and higher education.

² Associate Professor, University of Zilina, Faculty of Security Engineering, Department of Security Management, e-mail: Andrej.Velas@uniza.sk

³ Associate Professor, University of Zilina, Faculty of Security Engineering, Department of Security Management, e-mail: Zuzana.zvakova@uniza.sk

security services.⁴ This Act defines not only the conditions of doing business in this area, but also the scope of authorisations and obligations of entities providing security services. Although the private security system in Slovakia can be considered stabilised, the legislative changes that are currently in the process of preparation may fundamentally affect the business environment in this sector. The key problems facing the private security sector are low wages, poor quality of staff, high turnover and lack of quality control of services. These shortcomings are a frequent subject of public criticism and reduce the prestige of the profession.

On the other hand, municipal police forces have a different focus and remit. Compared to private security services, they operate as local government units, with specific tasks aimed at protecting public order or controlling compliance with generally binding regulations. Although municipal police forces have limited powers compared to the state police, their presence on the streets of towns and villages is much more visible to citizens. However, in this area, too, there is a growing discussion about increasing their powers, organising them more efficiently and the need to increase their material and technical support.

The aim of this article is to present the current state of private security services and municipal police in Slovakia, assess their key challenges and identify potential solutions to the problems they face. This analysis provides a comprehensive view of the functioning of these institutions, their legislative anchoring, relations with other entities and public perception.

Private security services in Slovakia

Private security services in Slovakia came into being after 1993 with the establishment of the independent Slovak Republic. During more than 30 years of their existence, it can be stated that the system has been stabilised. Since 2005, there has been a legal regulation regulating private security services, Act No. 473/2005 of the National Assembly of the Slovak Republic on the provision of services in the field of private security (Figure 1). At present, the Ministry of the Interior has already declared that a major amendment is in the pipeline that would simplify the business of private security. Although the law has shortcomings, it has the advantage of allowing those carrying out the protection to physically carry out the intervention within the law, where the intervening person is authorised and protected by the law.

⁴ Private Security Services Act.

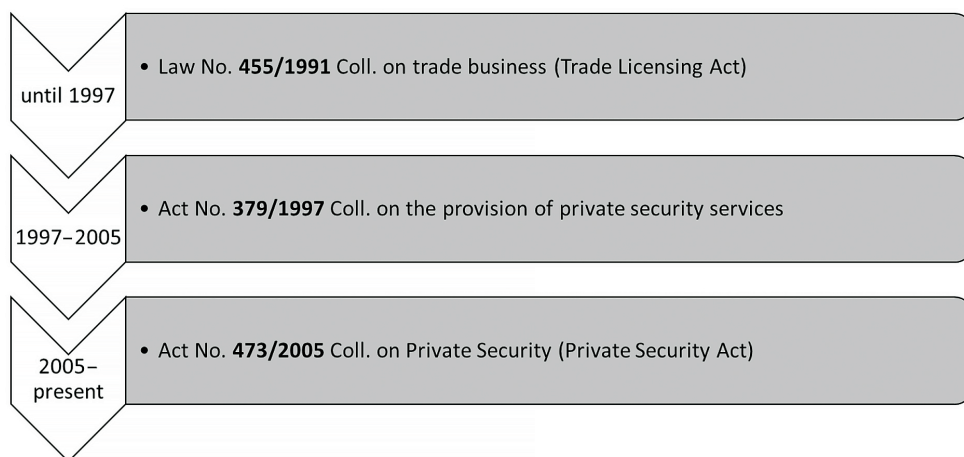

Figure 1: Development of legal regulation in the field of private security in Slovakia

Source: VEĽAS 2021

Institutional framework of private security in Slovakia

Probably the most discussed aspect by the managers of private security services is their control by the Police Force. The Police Corps has created an Office of Private Security Services at the Presidium of the Police Corps and departments of private security services in all regions. Its personnel carry out regular inspections of private security services and impose sanctions. Interestingly, the police force operates monitoring and alarm receiving centres, thus creating direct competition with the private security services it inspects. For the private security services, control by the police force is not a very suitable solution and they would welcome their own independent chamber of private security, where membership would be compulsory, which would set the quality system and determine the way of training employees,⁵ or regulate the prices for the services provided. At present, there is only one professional association in Slovakia, which has up to 50 members out of approximately 3,500 licences granted, called the Slovak Chamber of Private Security.⁶

Private security services employ approximately 20,000 employees in Slovakia. This is only slightly less than the number of members of the Slovak Police. Only about 3,000 employees of private security services use a weapon in the performance of their duties. The others use material security equipment. The authorisation for their use is also contained in the Private Security Act. Physical fitness training or

⁵ VEĽAS 2016; ZVAKOVÁ 2018.

⁶ See: <https://sksb.sk>

verification of physical fitness for the performance of this service is sporadic. The physician’s assessment of health status focuses on motor skills and the ability to move without aids, or on the assessment of visual abilities. Mental fitness is not addressed by law, and if employers started to require it, it is possible that they would have no one to employ.⁷

Most often, those employed in private security are retired persons, or persons with retirement pensions from the security forces of the state, or persons not applicable in another sphere of the national economy. The reason for this is the relatively low average wage. This is also why employment in the private security services is more of an emergency or temporary solution. There is a high turnover of employees throughout the private security sector. The main reason for this turnover is the average wage, which is one of the lowest in the national economy.⁸ According to the server platy.sk, it is approximately EUR 750 brutto, which is basically the minimum wage in Slovakia in 2024 according to the Ministry of Labour, Social Affairs and Family.⁹

The Private Security Act lists several forms of security services in which business may be conducted. Interestingly, the law does not address the performance of commercial security consultancy and audits (Figure 2).

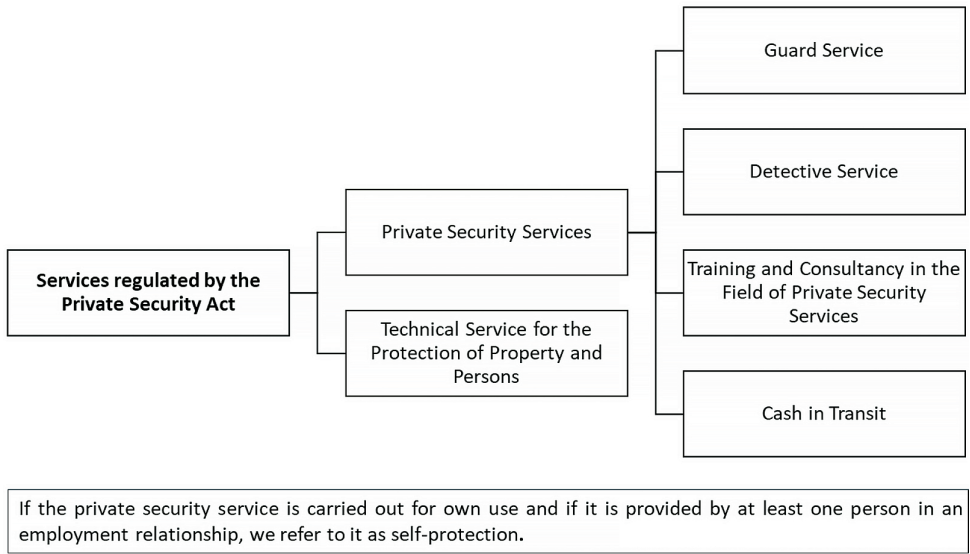

Figure 2: Types of services regulated by the Private Security Act

Source: VELAS 2021

⁷ See: www.minv.sk/?urad-sukromnych-bezpecnostnych-sluzieb-p-pz

⁸ See: www.platy.sk/en/salaryinfo/security-protection

⁹ See: www.employment.gov.sk/sk/

Operators of private security services have several obligations. Among these obligations we can include:¹⁰

- fulfilling the obligations laid down in the Private Security Act and other legislation
- the protection of personality, the protection of personal data in information systems, the reputation of persons and the protection of business secrets
- ensure the processing of the record of the intervention, keep a record of interventions and immediately notify the locally competent unit of the Police Force of the execution of each intervention

The responsibilities of a security guard operator:¹¹

- ascertain whether the person with whom they intend to contract the provision of a security service is entitled to use the property to be protected. For this purpose, they are entitled to request and retain relevant documents
- refrain from supporting or protecting conduct that violates generally applicable laws
- ensure that the state of alarm is immediately verified by at least two competent persons responsible for physical protection or by means of a VSS (Video Surveillance System) system
- prohibit the provision of guarding services in a manner that could give rise to a reasonable apprehension that they will be used to forcibly influence political disputes, collective bargaining between employees and employers, or to suppress rights and freedoms

The detective service may not be carried out in a manner which interferes with personality or other rights protected by law or which intentionally interferes with the activities of a public authority or which could frustrate the activities of a public authority. The following shall not be investigated in the Detective Service:¹²

- a person's political, trade union or religious beliefs or his or her membership of a particular race, ethnic group or nationality
- a person's state of health, sexual relations and proclivities. Those facts may only be inquired into if they are facts which could lead to the dissolution of the marriage and the contract for the provision of the detective service is entered into by one of the spouses, or if they are sexual relations and proclivities which are unlawful or are likely to lead to unlawful conduct

Currently, the Slovak Private Security Act needs an amendment that will change the system of regulation of the provision of technical services in the field of private security. According to Section 7 of Act No. 473/2005 Coll. on the provision of services in the field of private security, a 'technical service' is the design, installation, maintenance,

¹⁰ Private Security Act.

¹¹ Private Security Act.

¹² Private Security Act; BOROŠ et al. 2022.

revision or repair of security systems or alarm systems and systems and equipment enabling the monitoring of a person's movement and actions in or around a protected facility, protected place or protected area. In neighbouring countries, these activities are largely unregulated by law, and a number of foreign and domestic companies carrying out electrical installation work take a similar approach. Thus, they do not apply for a license to provide technical services from the Police Department and do business without one. The police do not, therefore, inspect them and do not impose sanctions on them for breaches of the requirements of this law. In the case of an applicant for a licence to provide technical services, the police force assesses the applicant's integrity and reliability and his education, which should be in electrical engineering.

The facility can only be connected to the central protection desk of the police force if:¹³

- the Police Service has the necessary technical and physical capacities
- the security situation is positive
- the facility meets the technical and security-tactical requirements
- there is a separate metallic telephone line in the building (DSL line meets the condition)

The facility may be connected if:¹⁴

- the customer has lawfully acquired the individual parts of the alarm system intended for installation in the facility and has submitted documents to this effect for inspection on request and the individual parts of the alarm system comply with the relevant technical standards
- the installation, servicing and inspection of the alarm system are carried out by an authorised organisation

This service is chargeable and its price includes, in addition to the entry fees and the basic price of the service, coefficients reflecting the value of the protected asset, the risk level of the protected asset, the dislocation of the protected asset and its general characteristics.

The most important issues in private security in Slovakia

Private security services often have a low value in the eyes of the public for the following reasons:

- *Negative experiences and stereotypes:* the public often associates private security services with individuals who operate unprofessionally, whether due to lack of training, poor customer service or poor communication. Incidents of inappro-

¹³ Ministerstvo Vnútra Slovenskej Republiky [s. a.].

¹⁴ Ministerstvo Vnútra Slovenskej Republiky [s. a.].

priate behaviour appear in the media, which can shape a negative image of the sector as a whole. The media do not provide information on cases where private security services have intervened successfully, but highlight failures.

- *Lack of strong regulation and internal quality control:* Despite the control of private security services by the police force, inspections are not frequent enough and do not lead to an improvement of the situation. Rather, they are demotivating.
- *Educational requirements* are insufficient, not reflecting new trends and favouring former employees of the security forces and the police force.¹⁵
- *The role of private security services in society is underestimated.* The public often does not see the real importance of private security services, as their work is mainly preventive. If no incident occurs, their contribution remains 'invisible'. Private security services are often seen only as a necessary adjunct to buildings insurance, where required by insurance policies, or as a necessary complement to department stores.
- *Low financial remuneration* not only lowers the quality of workers, but also signals that the work itself is not sufficiently valued by society. The public is aware of this fact and subconsciously associates low pay with poor performance. They see employees standing or sitting in department stores and at the door as lazy and inept.
- *Mismatch between expectations and reality:* many people expect private security services to be highly professional and able to deal with complex situations, but the reality (due to lack of training or low wages) often falls short of these expectations. It is quite complicated to demand quality at a low price. This leads to frustration and a decrease in trust towards these services.
- *Lack of publicity and education:* private security services do little to communicate their achievements, added value and importance. The public is often unaware of the specialised services they can provide. Advertising is sporadic and limited to occasional use of billboards. Even the Slovak Chamber of Private Security does not invest in advertising. Education about their work could help to change perceptions.

The Department of Security Management of the Faculty of Security Engineering of the University of Žilina also trains professionals for the private security services. For almost 25 years of its activity, the Department has supported the Slovak Chamber of Private Security (formerly the Association for the Protection of Persons and Property) in its activities and has solved scientific tasks aimed at analysing and improving the current state of the art. It has succeeded in enforcing in the law that persons who have completed a second or third degree in a field of study in the field of security services, or who have been awarded the academic degree of associate professor or professor in these fields, meet the educational requirements required by the law in Section 17 to operate a detective service and training and consulting service.

¹⁵ ZVAKOVÁ 2018; BOROŠ et al. 2019.

Municipal police in Slovakia

Municipal police in Slovakia are the most visible armed security force on the streets of towns and villages. Currently, 171 municipalities and towns have municipal police out of a total of 2,927 municipalities and towns. The majority of their officers, numbering approximately 2,700, are on the streets conducting patrol activities. The county towns have riot squads that are trained to carry out the crackdown.

Within the framework of the project 06-2020-VÚBP – Evaluation and management of occupational risks of municipal police officers in the context of accepted safety and security measures, the outputs were published in cooperation with the University of Žilina and the Research Institute of Occupational Safety, v. v. i., in Prague. These outputs deal with the safety of municipal police officers and the protection of their health at work.¹⁶

Other areas that have been the subject of elaboration by the authors of scientific literature include the specific scope of municipal police forces, the evaluation of their officers or the improvement of certain authorisations. The number of articles, researches and analyses dealing with the given issue obviously limits the interest of the society in its solution, but this interest has been minimal for many years. It is only now that it is possible to say that there is a general interest in better protection of the population and more effective use of the capacities of municipal police forces. This fact creates opportunities and demand for scientific work, which should be the basis for effective changes based on the real needs of society and the real potential of municipal police forces.¹⁷

Municipal police forces in different countries around the world differ from each other in their powers, scope of operation or the very idea on the basis of which they were established (Table 1). At one end of this spectrum are countries that have chosen to entrust their internal security primarily to state-established and controlled security forces. These do not use the potential of municipal police forces at all or only for limited activities such as parking control or the delivery of official decisions (e.g. Austria, the Federal Republic of Germany, which have established so-called municipal patrols). An example is the Austrian city of Linz, where a city security service was set up in September 2010, which is specific in that it is set up by the city as a limited liability company. In reality, it operates as a legal entity under the control of the municipality. Its employees are responsible for improving order and cleanliness in the city from 06:30 to 22:30 every day, and their main tasks include:¹⁸

- reporting illegal waste dumps
- educating dog owners if they breach their obligations to keep their dog on a lead, muzzled and otherwise
- prevention of illegal begging and illegal street music production

¹⁶ ŠOLTÉS et al. 2020; KUBÁS et al. 2021; PEKNY 2023.

¹⁷ PEKNY 2023.

¹⁸ Ordnungsdienst der Stadt Linz 2023; PEKNY 2023.

- monitoring compliance with youth protection regulations
- reporting crimes, prevention and assistance to victims of crime
- reporting sources of hazards such as icy conditions, blocked fire department access roads, monitoring static traffic

On the other hand, there are states that consider their local police forces to be full-fledged armed security forces (e.g. Municipal police departments of the United States). Municipal police forces, under the control of local governments, have extensive powers and carry out all routine as well as specialised police activities within their jurisdiction. Indeed, they are well equipped, using a variety of equipment, including special emergency vehicles, ballistic protection vehicles, helicopters and boat-mounted helicopters.¹⁹

In order to operate efficiently, these police departments in the US are structured into multiple offices, with the names of these offices also suggesting the actual scope of their activities. In addition to the normal administrative offices related to the smooth running, staffing and material support of the various departments, there are special offices that are primarily dedicated to the direct performance of or support for the service. These are primarily the patrol services bureau, the detective bureau, the special operations bureau, the transit, air, boat and road transport bureau, and in some cases the counter-terrorism bureau, which serve to protect the city from the threat of international and domestic terrorism.²⁰

Table 1: Level of municipal police authority

Level of municipal police authority	Country-typical representative	Level of competence of municipal police forces
5	USA	The municipal police operate independently and has comprehensive powers and an all-round focus.
4	Belgium	The municipal police have wide-ranging powers, high autonomy, and is partly dependent on the support of the state police.
3	Czech Republic	The municipal police have limited powers, in many cases dependent on the assistance of the state police.
2	Slovakia	Municipal police have more limited powers, in many cases dependent on the assistance of the state police.
1	Austria	Municipal police have minimal powers, mostly acting only as reporters of antisocial activities.

Source: PEKNY 2023

¹⁹ PEKNY 2023.

²⁰ ŠOLTĚS 2021; MOORE 2024; PEKNY 2023.

Institutional framework of municipal police in Slovakia

Municipal police forces in Slovakia are an autonomous police-security force under the control of the local government, they have the possibility to use law enforcement means, and their officers have the status of public officials. However, the dominant position is held by the Police Corps, which is reflected not only in the scope and competences, but also in the control of municipal police activities by the Ministry of the Interior of the Slovak Republic. Each municipality that has established municipal police is obliged to send a report on the activities of the municipal police for the previous calendar year to the Ministry of the Interior of the Slovak Republic by 31 March of each year. In addition to the inspection, the MoI SR issues the certificate of professional competence of a municipal police officer, provides training for applicants and determines the state policy in the area of the performance of the tasks of state supervision over the activities of municipal police.

The basic tasks of the municipal police are defined in Section 3 of the Municipal Police Act, based on which in particular:²¹

- ensure public order
- cooperate in the protection of the inhabitants of the municipality and other persons in the municipality against threats to their life and health
- cooperate in the protection of the property of the municipality, the property of the citizens, as well as other property in the municipality, also with the use of security systems
- maintain order, cleanliness and hygiene in the streets, public spaces and other publicly available places
- clarify and investigate in block proceedings selected offences against road safety and traffic flow, as well as offences provided for by special regulations
- address the issue of the prohibition of consumption of alcoholic beverages by minors
- participate in the performance of tasks in the field of crime prevention

For employment in the municipal police, it is sufficient to have a secondary education, to meet the conditions laid down in the Municipal Police Act and to have completed a three-month course culminating in an examination. Training activities are carried out in specialised training centres in Nitra, Košice, Žilina and Bratislava. A municipal police officer who has obtained a degree in security service studies at a secondary school or university also meets the professional competence requirements.

The theoretical part of the training of municipal police officers provides basic theoretical knowledge focused on the performance of the activities of a municipal police officer through individual teaching areas, which are:

- basics of the legal order

²¹ Municipal Police Act; VEĽAS 2019.

- basics of constitutional law
- selected issues of administrative law
- selected issues of criminal law
- generally binding municipal regulations
- professional police training (police service, traffic service and selected issues of criminalistics)
- ethics and psychology of police work and service
- selected occupational health and safety issues

The practical part of the training of municipal police officers provides the basic practical skills and habits necessary for the performance of the service of a municipal police officer, which are provided through practical training in the following teaching areas:

- administrative processing of documentation
- practical procedure in the application of individual authorisations and in the execution of interventions
- marksmanship training
- physical training
- medical training
- administrative techniques and the basics of computer science
- communications training

Unlike some surrounding states, city police officers carry a gun on duty. Municipal police task forces have submachine guns and shotguns. Their technical equipment often exceeds that of police officers. In addition to motor vehicles, they use motor-cycles, scooters, bicycles and other modes of transport in their work. Their activities are monitored and controlled by body cameras in selected cities. They have their own handlers with trained dogs. The material and technical equipment depends on the budget allocated to these forces by the municipal council.

Patrolling can be considered the most widely used method, which stems directly from the nature of the work of the municipal police. Its benefit lies in the fact that the presence of municipal police officers in the streets of towns and villages helps to prevent many negative phenomena, the commission of criminal and other antisocial activities or to increase the citizens' sense of security. The fact that the patrol can, at the initiative of a citizen, promptly intervene to prevent the possible occurrence of such a negative phenomenon, for example in the event of a conflict that might otherwise escalate into a physical assault, also proves to be effective.

The municipal police have an indispensable role in monitoring public spaces and preventing crime, as they operate the city's VSS monitoring systems and monitoring and alarm receiving centres. Monitoring of public spaces through VSS is a suitable substitute for the presence of a patrol in the monitored area. It can be said that VSS can make a significant contribution to the prevention of property crime in particular, but also other criminal and antisocial activities. Its indisputable advantage

is the permanent monitoring of the public space, the archiving of recordings and the possibility of using them as a means of evidence.²² By comparison, the police force does not have a single street camera system, and so most of the street and other crime cases detected by street monitoring are due to municipal and city police.

Targeted prevention aimed at a specific population group is carried out by municipal police forces through lectures, projects, practical traffic education for young people or other activities that have a positive impact on their participants. Their quality, variety and possibility of delivery depend mainly on the number of prevention officers and the material and technical equipment available to the municipal or municipal police in question. It must be said that it is not compulsory for municipal police forces to carry out this type of prevention, so they do not have to carry it out at all at their own discretion.

The most important issues of municipal police in Slovakia

In 2023, employment in municipal and city police forces was only a temporary solution for many officers due to low average wages. Many of them then end up in the state police or in another sector. Today, the average salary of a municipal police officer in Bratislava is approximately EUR 1,600, where the average salary is EUR 2,162. Despite this, the Association of Municipal and City Police Chiefs managed to win a benefit in the form of a special allowance for working in the municipal police for those who serve at least 25 years and reach the age of at least 56.

Despite this, municipal and municipal police forces do not have enough qualified personnel or applicants for employment. The lack of competence in the area of traffic, which is the measurement of speed on municipal roads, is a solvable problem. Municipal police officers are prohibited from doing this and so they deal primarily with road safety and traffic offences or parking policy. Another systematic problem is the absence of places where persons under the influence of alcohol, drugs and other substances can be placed under the supervision of doctors. The abundance of homeless people is a phenomenon of modern cities. They cannot be fined and banned from public spaces. They are often dealt with repeatedly by members of the municipal police who try to help them.

Opportunities lie in increasing cooperation with state police forces, which underestimate the work of municipal and city police forces and do not actively develop cooperation with them, despite the fact that they do not have sufficient staff capacity themselves. Other opportunities to increase the visibility of their activities are preventive programmes and activities in the field of soft target protection. Some municipal police offices are located in buildings they share with schools.

²² PEKNY 2023.

Municipal police officers are particularly limited in the following privileges:²³

- The authority to stop vehicles, primarily in situations where preventive action can be taken to prevent a threat to property, life and health, but also situations where stopping a vehicle is required by another important task performed by the municipal police (e.g. protection of public spaces during cultural, sporting or other mass events, the ability to stop the driver of a vehicle that has caused a traffic accident or to stop a vehicle where a possible perpetrator of a crime or a witness to such an act is present).
- The authority to perform tasks in another municipality, unless there is a contract between the municipalities. This strict limitation prevents municipal police from exercising their powers outside their area of jurisdiction, even if it is an exceptional case of pursuing a perpetrator of a serious crime.
- The power to demand an explanation and the power to produce evidence of identity relate in particular to the identification of perpetrators of crime and the securing of witnesses at the scene of the crime. If municipal and city police officers could also demand explanations from witnesses to assaults, disturbances and similar incidents that occur on a daily basis, this would contribute greatly to their future clarification.

Conclusion

Private security services and municipal police play an indispensable role in ensuring security and public order in Slovakia. Each of these institutions has its specific mission and area of competence, while their effectiveness is directly dependent on legislative conditions, material and technical provision and the quality of human resources. Private security services in the Slovak Republic face a number of challenges, such as low wages, high staff turnover, lack of psychological evaluation of staff or unclear rules for doing business in the field of technical services. The forthcoming amendment to Act No. 473/2005 Coll. should contribute to simplifying regulation and removing the shortcomings that currently hinder the transparency and competitiveness of this sector. Improving the status of private security services employees, increasing their qualifications and introducing stricter quality controls could raise the prestige of the profession in the eyes of the public.

In the case of municipal police forces, their position and role in society is gradually changing. Although their powers are limited compared to the national police, their presence on the streets of towns and villages is unmistakable. Municipal police carry out patrol activities, ensure compliance with local ordinances and participate in the protection of public order. More efficient use of the capacities of municipal

²³ PEKNY 2023.

police forces, improving their equipment and training, as well as strengthening their powers could contribute to greater security in towns and cities.

Based on the above findings, it is clear that the security environment in Slovakia is undergoing changes that have the potential to improve the functioning of both sectors—private security services and municipal police. The future of these institutions depends on the ability of legislation to respond flexibly to the needs of practice and on active cooperation between state and non-state actors. The introduction of new forms of training, the modernisation of technical equipment and the strengthening of control mechanisms can help to improve the image of these services in the eyes of the public and increase their contribution to society. If the shortcomings that are currently present can be remedied, we can expect a greater degree of professionalism and credibility for these institutions. Improving the work of private security services and municipal police forces promises greater security, protection of citizens' rights and greater public confidence in these institutions.

References

- BOROŠ, Martin – ZVAKOVÁ, Zuzana – HALAJ, Martin (2019): *Required Competencies of Security Managers for Decision-Making*. INTED Proceedings. 13th International Technology, Education and Development Conference (INTED2019), 11–13 March 2019, Valencia, Spain, 3918–3923. Online: <https://doi.org/10.21125/inted.2019.0992>
- BOROŠ, Martin – ZVAKOVÁ, Zuzana – SOLTES, V. – VEĽAS, Andrej (2022): What Is the Role of Private Intelligence in the Slovak Republic? Legal and Practical Aspects of Private Detective Services. *Security Journal*, 35(3), 649–675. Online: <https://doi.org/10.1057/s41284-021-00294-2>
- KUBÁS, Jozef – ŠOLTĚS, Viktor – POLÁK, Petr – CIDLINOVÁ, Anna (2021): *Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci obecných policajtov*. Online: www.akademiapz.sk/sites/default/files/PTP/2-2021/006%20%20KUB%C3%81S%2C%20%C5%A0OLT%C3%89S%2C%20POL%C3%81K%2C%20CIDLINOV%C3%81%20Bezpe%C4%8Dnos%C5%A5%20a%20ochrana%20zdravia%20pri%20pr%C3%A1ci%20obecn%C3%BDch%20policajtov_po_rencenzii_EDITED.pdf
- MPSVR SR. Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic. The amount of the minimum wage. Online: www.employment.gov.sk/en/labour-employment/labour-code/minimum-wage/
- Ministerstvo Vnútra Slovenskej Republiky [s. a.]: *Technical protection services*. Online: www.minv.sk/?objekty
- Ministry of the Interior of the Slovak Republic (MV SR) [s. a.]: *Reports on the activities of the private security section 2014–2024*. Office of Private Security Services P PZ. Online: www.minv.sk/?urad-sukromnych-bezpecnostnych-sluzieb-p-pz
- MOORE, Michel (2024): *Los Angeles Police Department Organizational Chart*. Online: <https://lapdonlinestrgeacc.blob.core.usgovcloudapi.net/lapdonlinemedia/11x17-Organizational-Chart-2024-DP-1.pdf>
- Municipal Police Act – Zákon č. 564/1991 Zb. o obecnej polícii
- Ordnungsdienst der Stadt Linz. Online: www.ordnungsdienst-linz.at/leistungen-2/
- PEKNY, M. (2023): *Potenciál rozvoja obecných a mestských polícií na Slovensku [záverečná práca]*. Žilinská univerzita v Žiline. Fakulta bezpečnostného inžinierstva; Katedra bezpečnostného manažmentu.

- Private Security Act – Zákon č. 473/2005 Z. z. o poskytovaní služieb v oblasti súkromnej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o súkromnej bezpečnosti)
- ŠOLTĚS, Viktor – KUBÁS, Jozef – CIDLINOVÁ, Anna – ŠTĚDRÝ, Roman (2020): Bezpečnosť príslušníkov obecných polícií. *Krízový Manažment*, 19(2), 46–52. Online: <https://doi.org/10.26552/krm.C.2020.2.46-52>
- ŠOLTĚS, Viktor – KUBÁS, Jozef – VEL'AS, Andrej–Michalík, David (2021): Occupational Safety of Municipal Police Officers: Assessing the Vulnerability and Riskiness of Police Officers' Work. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(11). Online: <https://doi.org/10.3390/ijerph18115605>
- VEL'AS, Andrej – ZVAKOVÁ, Zuzana – SVETLÍK, Jozef (2016): *Education and Lifelong Learning Opportunities in the Private Security Services in Slovak Republic*. EDULEARN16 Proceedings: 8th International Conference on Education and New Learning Technologies, Barcelona, Spain, 4–6 July 2016, 6517–6523. Online: <https://doi.org/10.21125/edulearn.2016.0413>
- VEL'AS, Andrej et al. (2019): *Ochrana osôb a majetku v obciach*. Žilinská univerzita v Žiline. EDIS – vydavateľské centrum ŽU.
- VEL'AS, Andrej – ZVAKOVÁ, Zuzana – BOROŠ, Martin (2021): *Fyzická ochrana objektov*. Žilinská univerzita v Žiline. EDIS – vydavateľské centrum ŽU.
- ZVAKOVÁ, Zuzana – VEL'AS, Andrej (2018): *The Innovation of Competences of the Private Security Services Members for the First Aid Provision*. EDULEARN18: 10th International Conference on Education and New Learning Technologies, 6490–6493. Online: <https://doi.org/10.21125/edulearn.2018.1547>

Mikrobiális személyazonosítás

BALLÁNÉ FÜSZTER Erzsébet¹

Az emberi mikrobiom az emberi test összes mikroorganizmusának összességét jelenti, beleértve baktériumokat, vírusokat, gombákat és egyéb mikroorganizmusokat, amelyek a test különböző részeiben/részein élnek.

A bőrrel kapcsolatos baktériumközösségek sokfélesége jóval nagyobb, mint azt korábban gondolták, és a baktériumközösségek összetétele igen nagy fokú variabilitást mutat az egyes személyek között. Számos kutatási eredmény igazolta, hogy a bőrünk felületén élő baktériumközösségek az egyénre jellemzők, ezért logikusan vetődik fel a kérdés, hogy a tárgyakon maradt bőrbaktérium-maradványok felhasználhatók lehetnek-e kriminalisztikai célú személyazonosításhoz. Egy személy által megérintett tárgy felületén lévő baktériumokat össze lehet-e vetni annak a személynek a bőrén található baktériumközösséggel, akiről feltételezhető, hogy megfogta az adott tárgyat?

A mikrobiális profilalkotás a kriminalisztika egyre jobban fejlődő kutatási területe, aminek eredményeként egyre gyakrabban kerül elő a szakirodalomban a „mikrobiális kriminalisztika” fogalma, mint annak a szakterületnek a megnevezése, amelynek fő feladata az egyének személyazonosításának, illetve a tárgyakhoz és/vagy környezetekhez való társításának lehetősége a mikrobiális jellemzők (azaz baktériumok, gombák és vírusok) elemzése révén.

A mikrobiom-alapú forenzikus elemzés alkalmazása valós szakértői ügyekben az egyének megbízható megkülönböztetésének elérése érdekében ígéretes eszköznek tűnik, amely különösen akkor lehet hasznos, ha más személyazonosítási technikák nem tudnak elegendő információkat szolgáltatni.

Kulcsszavak: mikrobiom, egyediség, biometrikus profil, személyazonosítás, viszonylagos állandóság, összehasonlíthatóság

Bevezetés

A mikroorganizmusok szinte mindenütt jelen vannak a Földön, körülvesznek minket, mindenhol jelen lévő közösségeket építenek, és a környezeti feltételekhez szorosan kapcsolódó kölcsönhatásba lépnek egymással.

Az emberi mikrobiom az emberi szervezetre jellemző mikroorganizmusok összességét (mikrobióta) reprezentálja.

A mikrobiom kifejezés Joshua Lederberg (1925–2008) Nobel-díjas amerikai mikrobiológus-genetikustól származik, akinek fő kutatási területe a mikroorganizmusok életközösségeinek, kölcsönhatásainak és genetikai sokszínűségének vizsgálata volt. Az általa az 1950-es évek végén megalkotott gyűjtőfogalom alatt az emberi testben

¹ Professor emerita, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Krimináltechnikai Tanszék, e-mail: Ballane.Fusztter.Erzsebet@uni-nke.hu

és testen élő kommenzalista,² szimbionta³ és patogén⁴ mikroorganizmusok alkotta ökológiai rendszert értjük, ami leegyszerűsítve az emberben és az emberen élő mikroorganizmusok összességét jelenti.⁵ A mikrobiom fogalma napjainkban az átlagember számára is egyre inkább közismertté vált, mivel elsősorban az egészséges életmóddal és a helyes táplálkozási szokásokkal összefüggésben mind gyakrabban találkozhatunk vele. Köztudott, hogy az ember szervezetében és bőrének felszínén igen gazdag, változatos mikroorganizmusokból álló ökoszisztéma él.

Az emberi mikrobiom az emberi test mikroorganizmusainak összességét jelenti, beleértve baktériumokat, vírusokat, gombákat és egyéb mikrobákat, amelyek a test különböző részeiben/részein élnek. Az emberi mikrobiom rendkívül fontos szerepet játszik az egészség fenntartásában és a betegségek elleni védekezésben. A bélrendszerben található baktériumok például részt vesznek az emésztésben, segítik a tápanyagok felszívódását, és hozzájárulnak az immunrendszer megfelelő működéséhez. Az egészséges bőr, száj, húgyutak, hüvely mikroorganizmusainak fő funkciója a patogén kórokozók elleni védelem.

Követve a szervezet bonyolultságát, a szakirodalom külön szokta csoportosítani és vizsgálni az emésztőrendszerben (ezen belül is kiemelten a belekben), a húgy- és légutakban, az egyéb szervekben (száj, szem, fül), a különféle nyálkahártyával borított területeken és a bőrfelszínen élő mikrobák összességét.

A mikrobiom legjelentősebb részét a különféle baktériumok alkotják. Normál baktériumflórának a testfelszínen és a testüregekben állandóan vagy átmenetileg jelen levő, az egészséges szervezetben betegséget nem okozó baktériumok összességét tekintik. Ezek közül a mindennapi életben leginkább a bélflóra fontossága kap hangsúlyt, mivel – köztudottan – az egészségünk számára létfontosságú az egészséges bélflóra, egyensúlyának felborulása súlyos következményekkel járhat. Tankönyvi adatok szerint az egészséges emberi bélflórát felnőtt korban mintegy 400–500 faj alkotja, számuk az emberi sejtek tízszerese, tömegük pedig kb. 1,5–2 kg lenne. A széklet száraz súlyának 40–60 százalékát is a bélflóra baktériumai adják.⁶

Az emberi mikrobiom és a betegségek, köztük az elhízás, a gyulladásos bélbetegségek, az ízületi gyulladás és az autizmus közötti kapcsolatról szóló ismereteink gyorsan bővülnek. Az emberi mintákhoz kapcsolódó mikrobiális közösségek genomjainak DNS-szekvenálásában elért eredmények jelentősen javították a mikrobiom szerkezetének és működésének megértését mind a beteg, mind az egészséges állapotokban.⁷

² Ökológiai fogalom; két faj olyan típusú együttélése, amely az egyik számára közömbös, a másik számára előnyös.

³ Mindkét faj számára előnyös együttélés.

⁴ Betegség tüneteit okozó mikroorganizmus.

⁵ CAVALLI-SFORZA 2008: 724–725.

⁶ GERGELY 2003.

⁷ GILBERT et al. 2018: 392.

A közelmúltban az is bebizonyosodott, hogy az emberi testet benépesítő mikrobiális sejtek közel olyan nagy számban vannak jelen, mint a szomatikus sejtjeink; a baktériumok és az emberi sejtek jelenleg ismert becsült aránya körülbelül 1:3.⁸

Az emberi mikrobiom kialakulása a születéskor kezdődik, és az élet során folyamatosan változik, változatosságát mi sem mutatja jobban, mint hogy csak a bélmikrobiom további 5 000 000 génnel járul hozzá az emberi génnek összességéhez. Ha csak azt vesszük figyelembe, hogy az emberi szervezetben közel 1000 különböző baktériumfaj él, és minden egyes baktériumtörzsnek több ezer gént tartalmazó genomja van, egyértelmű, hogy a testünkben élő mikrobák teljes DNS-tartalma, azaz a mikrobiota sokkal nagyobb genetikai sokféleséget kínál, mint az emberi genom.⁹

Az egészséges felnőtt normál mikroorganizmus-összetétele több tényezőtől függ: az egyén életkorától, nemétől, biológiai adottságain túl befolyásoló tényező még az életmód, a fizikai aktivitás, a dohányzási szokások, az alkoholfogyasztás, a táplálkozás, a mikro- és makrokörnyezet, így az otthon, a munkahely „tisztasági állapota”, de az egyén személyes higiénijának színvonala is. A különböző testrészek mikrobáinak faj/törzs szerinti megoszlása is jelentősen eltér egymástól.

A normál mikrobiom megbomlását és ezzel egy időben kóros fajok vagy törzsek megjelenését leggyakrabban fertőzések, antibiotikus kezelés, hirtelen fellépő környezetszennyezés, gyors életmódváltozás és egyéb zavaró külső körülmények okozhatják.

Mindezek alapján kijelenthető, hogy az ember élete szempontjából létfontosságú mikrobiom hatalmas számú mikroorganizmusból áll, és ezeknek a mikroszkopikus méretű lényeknek a fajbéli és számbeli előfordulása rendkívül nagy változatosságot mutat. Napjainkban világszerte folynak kutatások arra vonatkozólag, hogy egy konkrét egyénre vonatkozóan milyen a mikroorganizmusok faji és törzsi összetétele, az mennyire jellemző az adott személyre, mennyire állandó, és hogy milyen külső és belső körülmények befolyásolják a mikrobiom kvantitatív és kvalitatív jellemzőit. Mivel az antibiotikumok, a különféle antivirális és gombaölő gyógyszerek – sajnos – nemcsak a szervezetet megtámadó kórokozót pusztítják el, hanem a velünk szimbiózisban élő, „segítő” mikroorganizmusokat is, a mikrobiom kutatása a mikrobiológia, az orvostudomány és a gyógyszerkutatások vonatkozásában is szíadunk egyik kiemelkedő tudományos területe lett.

Humán Mikrobiom Projekt

A 2007-ben az Egyesült Államok Nemzeti Egészségügyi Intézetének (United States National Institutes of Health) kutatási kezdeményezésére, a Human Genome Pro-

⁸ SENDER-FUCHS-MILO 2016: 337.

⁹ GILBERT et al. 2018: 392.

ject¹⁰ mintájára indított világméretű Humán Mikrobiom Projekt (Human Microbiome Project) célja az emberi egészséggel és betegségekkel kapcsolatos mikrobióta jobb megértése volt. A kutatásokban alkalmazott új, nagy hatékonyságú molekuláris biológiai módszerekkel igyekeztek részletesen feltérképezni a teljes humán ökoszisztémát, elsősorban annak érdekében, hogy összefüggéseket találjanak a mikrobióta összetétele és az emberi szervezet különböző kóros elváltozásai között.

A 170 millió dolláros projekt, amelyben világszerte több mint 200 kutató (The Human Microbiome Project Consortium) vett részt, első szakaszában alapvetően az emberi mikrobióta azonosítására és jellemzésére összpontosított. A második fázis célja pedig a mikrobák egészségi és betegségállapotokban betöltött szerepének tisztázása volt.¹¹

Az emberi mikrobiom tanulmányozása során kiderült, hogy még az egészséges egyének is jelentősen különböznek egymástól az egyes testtájékok (például bél, bőr, szájüreg, orrlyukak, hüvely stb.) mikroba-összetétele tekintetében. Erre a variabilitásra jelenleg még csak részleges magyarázatokkal szolgál a tudomány, az viszont már ismert, hogy az étrend, a környezet, a gazdaszervezet genetikája és a korai mikrobiális expozíció mind-mind szerepet játszanak benne.

Mivel a bőr az emberi test legnagyobb szerve, amelyet mikroorganizmusok milliói kolonizálnak, amelyek összetételét számos tényező befolyásolja mind endogén, a gazdaszervezettől függő (például nem, életkor, etnikai hovatartozás stb.), mind exogén, a környezettől függő (például étrend, éghajlat, földrajzi viszonyok stb.), a legtöbb tanulmány a bőr baktériumközösségére összpontosított.

Lehetnek-e a mikrobiom vizsgálatának kriminalisztikai vonatkozásai?

A bőrmikrobiom témában folytatott valamennyi kutatás azt állapította meg, hogy a bőrrel kapcsolatos baktériumközösségek sokfélesége jóval nagyobb, mint azt korábban gondolták, és hogy összetételük igen nagy fokú variabilitást mutat az egyes személyek között. Ha viszont igaz az, hogy a bőr baktériumközösségei az egyénre jellemzők, logikusan adódott a kérdés, hogy a tárgyakon maradt bőrbaktérium-maradványok felhasználhatók lehetnek-e kriminalisztikai célú azonosításhoz, vagyis hogy egy személy által megérintett tárgy felületén lévő baktériumokat össze lehet-e vetni annak a személynek a bőrén található baktériumközösséggel, akiről feltételezhető, hogy megfogta az adott tárgyat.

Kezdetben az elért klinikai kutatási eredmények mellett csupán „járulékos” hasznosítási lehetőségként merült fel az a kérdés, hogy a mikrobiom-analízisnek lehet-e

¹⁰ Az 1990 októberében elindított és 2003 áprilisában befejezett Humán Genom Projekt egy olyan nemzetközi tudományos kutatási projekt volt, amelynek célja az ember 23 pár kromoszómájának DNS-ét alkotó bázispárok meghatározása, valamint az emberi genom összes génjének azonosítása, feltérképezése és szekvenálása volt.

¹¹ TURNBAUGH et al. 2007: 804.

kriminalisztikai jelentősége, válhat-e például olyan hasznos személyazonosítási módszerre, mint ahogy a DNS-alapú vizsgálatok váltak napjainkra a bűncselekmények felderítésének és bizonyításának szinte a legfontosabb „csodafegyverévé”.

Napjainkban a „kriminalisztikai mikrobiológia” kialakulásának lehetünk szemtanúi, amiről az mondható el, hogy egy olyan, viszonylag új tudományterület, amely a mikrobiológia és a kriminalisztika metszéspontjából származik. Létrejöttének alapvető feltétele volt az a hihetetlenül gyors fejlődés, ami az elmúlt években ment végbe a DNS szerkezetének vizsgálata és az eredmények kiértékelésére alkalmas számítási módszerek terén. Az új generációs szekvenálási technikák¹² (NGS – Next Generation Sequencing) közelmúltbeli megjelenése hihetetlenül megnövelte a törvényszéki elemzéshez is rendelkezésre álló szekvenálási adatok mennyiségét.¹³

Ugyanakkor ezek az új módszerek nemcsak a szekvenálási adatok előállításához kapcsolódó analitikai költségeket, hanem az elemzés elvégzésének idejét is jelentősen lecsökkentették. Az NGS alkalmazása bármilyen mintából származó teljes DNS-kivonat vizsgálatára alkalmas, lehetővé téve egyrészt egy adott mikroorganizmus teljes genomjának feltárásán túl egész mikrobaközösségek egyidejű vizsgálatát, vagyis az adott mikrobapopuláció teljes feltárását.¹⁴

A kialakulóban levő kriminalisztikai mikrobiológia eddigi eredményeinek, vizsgálati módszereinek és az azok révén nyerhető adatoknak az ismeretében reálisan az vetíthető előre, hogy az egyik legfontosabb alkalmazási területe várhatóan a személyazonosítás lesz.

Személyazonosítás a kriminalisztikában

A személyazonosításnak a kriminalisztikában több szempontból is van jelentősége. A „klasszikus” értelemben vett személyazonosítás kérdése szinte egyidős az emberi társadalommal. Alapvetően azért volt és van rá szükség, hogy meg tudjuk különböztetni az egyik embert a másiktól.

A bűnüldözésben a személy kilétének megállapítása mellett kiemelkedő jelentősége van azoknak a vizsgálatoknak is, amikor egy bűncselekmény helyszínén, vagy akár a sértett vagy a gyanúsított testén, ruházatán, esetleg egy bűncselekmény elkövetésére használt eszközön talált nyomok eredetének a meghatározása a cél. Ezeket a vizsgálatokat tekinthetjük a személyazonosítás speciális formáinak is, mivel ezekben az esetekben annak megállapítása a feladat, hogy ki volt az a személy, akitől az elváltozás (a vérfolt, az ujjnyom stb.) származott, vagyis ki hagyta hátra a nyomot.

A személyazonosítás alapja az a tényként elfogadott filozófiai állítás, hogy minden létező dolog, és mint ilyen, minden személy is, egy és megismételhetetlen.

¹² Speciális, új típusú DNS-vizsgálati módszerek.

¹³ OLIVEIRA-AMORIM 2018: 10377.

¹⁴ BØRSTING-MORLING 2015: 78.

A leginkább biztos eredményt adó személyazonosító eljárások az egyén biometrikus jellemzőinek vizsgálatán alapulnak.

A napjainkban leggyakrabban alkalmazott biometrikus alapú eljárások: a hang/beszéd azonosítása, a kézírás alapján történő személyazonosítás, a járásdinamika vizsgálata, a kéz- és arcgeometria vizsgálata, az arc termográfiai vizsgálata, a retina- és az íriszvizsgálaton alapuló személyazonosítás, a fogazat, az ujj- és tenyérlenyomat alapján történő személyazonosítás, valamint a DNS-profilok összehasonlításán alapuló személyazonosítás.

A fentiek ismeretében feltehető a kérdés, hogy az emberi mikrobiom faji/törzsi összetételének meghatározására irányuló vizsgálatoknak lehet-e kriminalisztikai jelentősége, így például tekinthetők-e a biometrikus személyazonosítás eddig ismeretlen, új módszerének.

A mikrobiom-analízisben rejlő forenzikus lehetőségek

Ahhoz, hogy a fenti kérdésre válaszolni lehessen, a következő szempontokat kell megvizsgálni:

Egyedi-e az emberi mikrobiom összetétele? A mikrobiális sokszínűség mennyire az adott egyén sajátja, kizárható-e annak tetszőleges számú, véletlenszerű megismétlődése? Milyen mértékű a diverzitás az adott egyén testrészei között, és milyen fokú a diverzitás a különböző egyének vonatkozásában?

Időben vizsgálva a kérdést, a baktériumflóra és az egyéb mikrobiális életközösség faji/törzsi összetétele mennyire állandó? Milyen külső vagy belső tényezők hatására lépnek fel benne változások, és az átalakulás folyamata mennyire gyors? A mikrobiom-összetétel utalhat-e például a sértett halála esetén a kiváltó okra, vagy a halál beálltának a helyére és idejére? Ismeretlen holttest esetén nyújthat-e támpontot az elhalt kilétének megállapításához? Testi kontaktust követően a bőrfelület mikrobiái mennyi ideig maradnak meg a személlyel érintkezésbe kerülő tárgyakon, és mennyire állnak ellen a környezeti hatásoknak?

Rendelkezésre állnak-e olyan kriminalisztikai, mikrobiológiai és genetikai vizsgálati módszerek, amelyek alkalmazásával gyorsan és biztosan analizálható egy mikrobiális életközösség összetétele, és a kapott eredmények alkalmasak-e több különböző eredetű mikrobiális közösség vizsgálati eredményének összehasonlítása alapján a véleményalkotásra.

Amíg az emberben és az emberen élő mikroorganizmusok klinikai vizsgálata viszonylag hosszú időre nyúlik vissza az egészségi állapotunkkal való összefüggés miatt, az igazságügyi szakterületeken felmerülő kérdések megválaszolása érdekében történő vizsgálatuk még csak szinte napjainkban kezdődött meg.

A mikrobiom emberi azonosításra való felhasználásának első úttörő gondolatát Fierer és munkatársai vetették fel 2010-ben.¹⁵ Azóta számos tanulmányt publikáltak azzal a céllal, hogy feltárják annak lehetőségét, hogy a bőr mikrobiomját felhasználva az embereket egy tárgyhoz vagy egy helyhez lehet-e kapcsolni, aminek forenzikus szempontból lehet kiemelkedő jelentősége. Ennek érdekében több kutatást végeztek a témában, megválaszolando azt a kérdést, hogy mikrobiológiai elemzéssel lehetséges-e egy személyt különböző megérintett tárgyakhoz, például billentyűzetekhez, számítógépes egerekhez, mobiltelefonokhoz és különböző bűnügyi helyszínekről gyűjtött tárgyakhoz kötni.

2010-ben Fierer és munkatársai mutatták be elsőként a mikrobiom-elemzésben rejlő lehetőségeket a törvényszéki azonosításban. Megmutatták, hogy a bőr mikrobiomjának vizsgálata hogyan használható fel egy személy és egy általa megérintett tárgy összekapcsolására, illusztrálva, hogy az egyén bőre és egy tárgy felülete által szolgáltatott baktériumközösségek összehasonlításával lehetséges az érintett felületek és a tárgyakhoz érő személyek összekapcsolása.

Konkrétan három, egymással összefüggő vizsgálatot végeztek: az első, a „billentyűzetvizsgálat” célja az volt, hogy összehasonlítsa a vizsgálatba bevont három darab személyi számítógép billentyűin található baktériumközösségeket a billentyűzet tulajdonosainak ujjbegyein található baktériumokkal; a második vizsgálat a személyek ujjbegyeiről vett minták „időbeli stabilitásának” értékelésére irányult, amely során a mintákat két héten keresztül részben $-20\text{ }^{\circ}\text{C}$ -on, részben pedig $+20\text{ }^{\circ}\text{C}$ -on tárolták; a harmadik vizsgálat pedig a „számítógépes egér vizsgálata” volt, amely arra irányult, hogy a számítógépes egereken talált baktériumközösségeket összehasonlítták a tulajdonosukon kívül még 270 olyan személy kezéről származó mintákkal, akik bizonyíthatóan soha nem érintették meg a vizsgálat tárgyát képező egereket.

2010-es tanulmányukban a szerzők arról számoltak be, hogy a bőrrel összefüggő baktériumok könnyen kinyerhetők a felületekről, és hogy e mikroorganizmus-közösségek összetétele felhasználható a különböző személyek által használt tárgyak megkülönböztetésére, még akkor is, ha a tárgyakat akár 2 hétig szobahőmérsékleten érintetlenül hagyták. Ezek az elsősorban bőrbaktériumok hosszabb ideig megmaradhatnak az érintett felületeken, mivel sokuk rendkívül ellenálló a környezeti hatásokkal szemben, beleértve a nedvességet, a hőmérsékletet és az UV-sugárzást. Ezért megalapozottnak látszik az a feltevés, hogy a bőrrel kapcsolatos baktériumok átadása révén tartós nyomok maradnak azokon a felületeken és tárgyakon, amelyeket napi tevékenységeink során megérintünk.¹⁶ (Ezért is annyira fontos a megfelelő kézhygiénia nemcsak az egészségügyi dolgozók, hanem minden ember számára!)

A Fierer és társai által tett megállapítások ellenőrzésére/megerősítésére a korábban már említett konzorcium kutatói egy nagyszabású vizsgálatba kezdtek. A 2012-ben megjelentetett referenciatanulmányukban 4788 egészséges felnőtt

¹⁵ FIERER et al. 2010: 6477.

¹⁶ FIERER et al. 2010: 6477.

ember mikrobiomjának a vizsgálatáról számoltak be. Nők esetében 18, férfiak esetében 15 (három hüvelyi hely nélkül) testhelyszínről vett mintát analizáltak. A vizsgálatok során megállapították, hogy az egyes testhelyszínek mikrobiális jellemzője két tényezőből tevődik össze: a mikroorganizmusok fajtabeli variabilitásából és az egyes organizmusok gyakorisági eloszlásából.

Az emberi mikrobiomnak ez a széles körű mintavétele (számos alanyon és testhelyszínen keresztül) biztosította a vizsgálatban részt vett populációhoz tartozó egészséges felnőttek normális mikrobiótájának kezdeti jellemzését. A nagy minta-méret és az ugyanazon egyének több testhelyszínéről történő következetes mintavételezés lehetővé tette a mikrobák közötti, valamint a mikrobiom és a klinikai paraméterek közötti kapcsolatok megértését, amelyek alapján alátámasztottnak vélhető az emberi mikrobiom egyediségének kérdése.

A szerzők hangsúlyozták, hogy az elkövetkezőkben még nagyon sok részletet kell tisztázni: például hogy miként alakul ki az egyén mikrobiótája, és hogy milyen domináns változások jellemzik az életkor előrehaladtával. Az is fontos kérdés lehet, hogy mekkora szerepet játszik a gazdaszervezet immunitása vagy a genetikai jellemzői a diverzitás mintázatainak kialakításában, és hogyan hasonlíthatók össze az egyes populációkban megfigyelt minták a világ más részein megfigyelttel.¹⁷

Az eddigi kutatások eredményei alapján megalapozottnak látszik az a megállapítás, hogy az emberi mikrobiom olyan mikrobákból áll, amelyek az egyénen és az egyénen belül élnek, valamint közvetlenül körülveszik a kérdéses személyt, és hogy a „mikrobiális profilalkotás” kriminalisztikai szempontból hasznos lehet az egyének azonosításában vagy bűnözői tevékenységekkel való összekapcsolásában, a mikrobiom vizsgálatából származó sajátosságok felhasználásával. Elengedhetetlen ezeknek az új ismereteknek az igazságügyi szakértői aspektusból történő vizsgálata annak érdekében, hogy a mikrobiális profilalkotás jövőbeli irányai és lehetséges alkalmazási területei kriminalisztikai alátámasztást is kapjanak.¹⁸

Kijelenthető, hogy a világszerte folyó kutatások mind arra a megállapításra vezettek, hogy a különböző egyének közötti mikrobióta-variáció kellően nagy ahhoz, hogy adottnak tűnjön az egyének megkülönböztethetőségének a lehetősége. Ezen az új kutatási területen a bőr mikrobiomjának elemzése ígéretesnek látszik, mivel, mint már korábban volt róla szó, a bőr az emberi test legnagyobb szerve, egy olyan összetett élő ökoszisztéma, amely a bőr típusától függően változatos mikrobiális közösségeknek ad otthont, amelyeket egyebek mellett a bőr típusa is befolyásol (száraz, nedves és zsíros bőr).¹⁹

A témával foglalkozó valamennyi szakirodalom egyértelműen megállapítja, hogy az egyén bőrmikroba-közösségei szisztematikusan változnak testhelyenként és időben, továbbá hogy az intraperszonális különbségek kisebbek, mint az interperszonálisaké, és olyan nagyfokú térbeli és időbeli változékonyságot mutatnak, hogy

¹⁷ The Human Microbiome Project Consortium 2012: 207–214.

¹⁸ NECKOVIC et al. 2020: 1015.

¹⁹ BASHAN et al. 2016: 259.

ennek mértéke és természete önmagában is fontos paraméter, amely hasznos lehet az egyének egymástól való megkülönböztetésében.

A mikrobiom azonban egy élő ökoszisztéma, és következésképpen az egyes alkotóelemek növekedési üteme és túlélése ingadozásokon megy keresztül. Az étrend változása például alapvetően befolyásolhatja a bél mikrobiális közösségének szerkezetét, az erőteljes tisztítás pedig átmenetileg megváltoztathatja a bőr mikrobiomját. Kutatások azonban kimutatták, hogy mindkét esetben az eredeti mikrobióta és struktúra újra kialakul, amikor az eredeti körülmények visszaállnak.²⁰

A mikrobiális profilalkotás a kriminalisztika egyre jobban fejlődő kutatási területe, aminek eredményeként egyre gyakrabban kerül elő a szakirodalomban a „mikrobiális kriminalisztika” fogalma mint annak a szakterületnek a megnevezése, amelynek fő feladata az egyének azonosításának, illetve a tárgyakhoz és/vagy környezetekhez való társításának lehetősége a mikrobiális jellemzők (azaz baktériumok, gombák és vírusok) elemzése révén.²¹

A mikrobiom-kutatás egy olyan erősen transzdiszciplináris terület, amelynek tanulmányozása molekuláris biológiai, biokémiai, genetikai és statisztikai módszereket és modelleket foglal magában. Az eddigi kutatások kivétel nélkül azt a megállapítást támasztották alá, hogy az egyes embereket egymástól szignifikánsan eltérő fajkból és törzsekből álló mikrobióta jellemzi. A mikrobiom tényként elfogadott egyediségéből egyértelműen következik annak a lehetősége, hogy a vizsgálatuk révén szerzett megállapításoknak lehet és van kriminalisztikai jelentősége.

Elfogadva a korábbi vizsgálatok eredményeit, miszerint az emberi mikrobiom összetétele egyénenként változik, Franzosa és társai 2015-ben végzett kutatásaikban arra a kérdésre kerestek választ, hogy ez a változatosság elegendő-e az egyének egyedi azonosításához nagy populációkon belül, vagy elég stabil-e ahhoz, hogy idővel azonosítani lehessen őket. Ők is arra a következtetésre jutottak, hogy az emberi mikrobiom nagyfokú változatosságot mutat, különös tekintettel a mikrobiális szervezetek testhelyspecifikus ökoszisztémái összetételében és működésében az egészséges egyének között. Emellett kimutatták, hogy az emberi mikrobiom jellemzői jelentős időintervallumokon keresztül stabilan társulhatnak az egyénekhez. Ezek a megfigyelések arra utalnak, hogy az egyének egyedileg és stabilan azonosíthatók egy populáción belül a bennük/rajtuk élő mikrobióták alapján. A felállított mikrobiomprofilok felhasználhatók lehetnek a gyanúsítottak és a helyszínek összekapcsolására, katasztrófák áldozatainak azonosítására és a családi kapcsolatok megállapítására.²²

Mivel – most már kutatásokkal igazoltan – kijelenthető, hogy az emberek bőrén egyedi összetételű mikrobiom található, logikusan következik az a feltételezés, hogy a bőrről a különböző objektumok felületére átvitt „mikrobiótanyomok” az ujjlenyomatokhoz hasonlóan forenzikus markerekként szolgálhatnak-e. Az már elfogadott

²⁰ HANNIGAN et al. 2015: 1515.

²¹ TOZZO et al. 2020: 873.

²² FRANZOSA et al. 2015: 2930.

állításnak számít, hogy az egyének azonosítható mikrobiótanyomokat hagynak a felületeken, azonban még nem kellően ismertek azok a körülmények, hogy ezek a nyomok mennyi ideig maradnak felkutathatók és vizsgálhatók. Ráadásul mivel a bőrmikrobióta idővel változhat, még a tartósan fennmaradó nyomok is elveszíthetik kriminalisztikai potenciáljukat, mivel már nem hasonlítanak az őket hagyó személy mikrobiótájára. A probléma megválaszolása érdekében a City University of Hong Kong kutatói négy évszakon keresztül követték több háztartás tagjainak bőrén található és az általuk használt tárgyak felszínére lerakódott mikrobióta összetételét annak kiderítése végett, hogy milyen időtávlatban áll fenn a lehetősége az egyének és a háztartásaik pontos mikrobióta-alapú megfeleltetésének. A vizsgálat kezdetekor a háztartási felszíni mikrobiótanyomokat 67%-os pontossággal lehetett a megfelelő lakóhoz vagy lakókhoz rendelni, azonban néhány hónap elteltével az azonosíthatóság foka jelentősen csökkent. A kutatók arra a konklúzióra jutottak, hogy a mikrobiótanyomok kétségtelenül potenciális forenzikus értékkel bírnak, azonban az ujjlenyomatokkal ellentétben, hosszú távon nem maradnak fenn változatlan összetételben, és idővel olyan mértékben degradálódhatnak, hogy az egyének azonosításában hasznos jellemzőiket könnyen elveszíthetik.²³

Egy másik fontos megválaszolandó kérdés annak megállapítása, hogy a halál után a bőr mikrobiomjában milyen fokú változások állnak be, mivel ezek a változások elvileg kizáró okai lehetnek egy későbbi mintavétel alapján történő azonosításnak. A szakirodalmi adatok azt mutatják, hogy a mikrobák akár 60 órával a halál beállta után is pontos eszközt jelenthetnek a törvényszéki azonosításhoz, mivel ebben a halál utáni időintervallumban a mikrobiális közösségek még meglehetősen pontosan reprezentálják a halál előtti közösségeket. Ez azt jelenti, hogy abban az esetben adott a lehetősége a bőrmikrobiom-minták vételének akár a holttest hullaházba érkezésekor vagy a boncolás során, ha ismert, hogy a halál óta eltelt idő nem haladta meg a 60 órát.²⁴

Diszkusszió

A vizsgált szakirodalmak egyértelműen megállapították, hogy a bőr mikrobiális közösségei, habár személyre szabottak, szisztematikusan változnak a különböző testtájakon és időben, továbbá hogy az intraperszonális különbségek az idő múlásával kisebbek, mint a interperszonális különbségek. Az egyedi jellemzők olyan nagyfokú térbeli és időbeli változékonyságot mutatnak, hogy e változékonyság mérése és jellege önmagában is hasznos lehet az egyének egymástól való megkülönböztetésében. Mivel a különböző egyének közötti mikrobióta-variáció nagyobb, mint az egyazon egyénen belüli, és az embereknek nagyfokú interperszonális diver-

²³ WILKINS-LEUNG-LEE 2017: 1–9.

²⁴ KODAMA et al. 2019: 791–798.

zitással rendelkező, személyre szabott mikrobiomjuk van, ezek az eltérések elvileg elég nagyok lehetnek ahhoz, hogy megkülönböztessék az egyéneket.²⁵

Mivel több kutatás támasztja alá azt a feltételezést, hogy az egyének személyre szabottan egyedi, időben viszonylag stabil és könnyen átvihető bőrrel kapcsolatos baktériumközösségeket hordoznak, következésképpen ezeket a lerakódott bőrbaktériumokat akár „ujlenyomatokként” is lehetne használni a forenzikus célú azonosításhoz, természetesen a megfelelő időkorlátok figyelembevételével.

Amennyiben a mikrobiológiai elemzés lehetővé teszi az emberek megkülönböztetését az általuk hordozott baktériumok alapján, az hozzájárulhat az egyén azonosításához. Amikor egy személy megérint egy tárgyat, egy speciális bakteriális mintázat kerülhet át az érintett felületre. Az érintkezés során létrejött mikrobiális nyomok genetikai elemzése lehetővé teszi az egyének tárgyakhoz és helyekhez való hozzárendelését. Továbbá, mivel a mikrobiom összetétele információt szolgáltat a gazdaszervezet életmódjáról is, a mikrobiom-alapú elemzés felhasználható lehet további kriminalisztikai célokra is, például olyan valószínűsíthető gyanúsítottak felkutatására és azonosítására, akik egy bűncselekmény helyszínéhez köthetők.²⁶

A mikrobiom-vizsgálat, vagyis a mikrobiomprofilok értékelése főleg azokban az esetekben lehet informatívabb, mint a klasszikus daktiloszkópiai ujjlenyomat-elemzés, amikor a morfológiai sajátosságokon alapuló azonosítás az erősen elmosódott vagy részleges ujjlenyomatok miatt nem végezhető el, és amikor a tradicionális humán DNS STR-tipizálása a kis mennyiségű vagy erősen bomlott minták miatt nem lehetséges.²⁷

Mivel az azonosítási folyamat összehasonlító elemzés formájában hajtható végre, a mikrobiális nyomot a vizsgálat során össze kell hasonlítani egy, a bőr mikrobiális közösségeiből álló referenciamintával annak érdekében, hogy a nyomot az azt hátrahagyó személyhez lehessen kötni.

Az elmúlt néhány évben számos tanulmány foglalkozott az emberi bőr mikrobiomjának időbeli stabilitásával. A vizsgált szakirodalom elég egyértelműen megállapította, hogy a bőr mikrobiális közösségei, noha személyre szabottak, szisztematikusan változnak a különböző testhelyeken és időben, az intraperszonális különbségek az idő múlásával kisebbek, mint a személyközi különbségek, és olyan jelentős térbeli és időbeli változékonyságot mutatnak, hogy ennek a változékonyságnak a mértéke és jellege önmagában is fontos paramétert jelenthet, amely hasznos lehet az egyének egymástól való megkülönböztetésében.²⁸

Kijelenthető tehát, hogy a mikrobiom-alapú forenzikus elemzés alkalmazása valós szakértői ügyekben az egyének megbízható megkülönböztetésének elérése érdekében ígéretes eszköznek tűnik, amely különösen akkor lehet hasznos, ha más azonosítási technikák nem tudnak elegendő információkat szolgáltatni. Mindazonáltal további

²⁵ TOZZO et al. 2020: 873.

²⁶ PHAN et al. 2020: 21–29.

²⁷ ASSENMACHER–FIELDS–CRUPPER 2020: 1310–1314.

²⁸ COSTELLO et al. 2009: 1694–1697.

mélyreható vizsgálatokra lenne szükség ahhoz, hogy igazolni lehessen a mikrobiológiai elemzés hatékony alkalmazhatóságát az emberek azonosítására valós kriminálisztikai körülmények között. Teljesen nyilvánvaló, hogy ezek az eredmények még mindig csak egy olyan kirakós játék darabjai, amely még nem állt össze teljesen.

Szükség van továbbá olyan kutatások végzésére, amelyek azt vizsgálják, hogy a mikrobiom baktérium DNS-e mennyi ideig marad meg, miután lerakódott egy területen. Fontos annak mélyreható vizsgálata, hogy *in vitro* és *in vivo* körülmények között milyen gyorsan és milyen határookra állnak be változások a lerakódott baktérium-ökoszisztémában. További kutatásokat kell végezni annak megállapítására is, hogy milyen hatással vannak egyéb külső és belső tényezők az egyéni mikrobiom rövid és hosszú távú stabilitására.

Felhasznált irodalom

- ASSENMACHER, Daniel M. – FIELDS, Stephen D. – CRUPPER, Scott S. (2020): Comparison of Commercial Kits for Recovery and Analysis of Bacterial DNA from Fingerprints. *Journal of Forensic Sciences*, 65(4), 1310–1314. Online: <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14280>
- BASHAN, Amir et al. (2016): Universality of Human Microbial Dynamics. *Nature*, 534, 259–262. Online: <https://doi.org/10.1038/nature18301>
- BØRSTING, Claus – MORLING, Niels (2015): Next Generation Sequencing and Its Applications in Forensic Genetics. *Forensic Science International: Genetics*, 18, 78–89. Online: <https://doi.org/10.1016/j.fsigen.2015.02.002>
- CAVALLI-SFORZA, L. Luca (2008): Joshua Lederberg 1925–2008. *Cell*, 132(5), 724–725. Online: <https://doi.org/10.1016/j.cell.2008.02.021>
- COSTELLO, Elizabeth K. et al. (2009): Bacterial Community Variation in Human Body Habitats Across Space and Time. *Science*, 326(5960), 1694–1697. Online: <https://doi.org/10.1126/science.1177486>
- FIERER, Noah et al. (2010): Forensic Identification Using Skin Bacterial Communities. *PNAS*, 107(14), 6477–6481. Online: <https://doi.org/10.1073/pnas.1000162107>
- FRANZOSA, Eric A. et al. (2015): Identifying Personal Microbiomes Using Metagenomic Codes. *PNAS*, 112(22), E2930–E2938. Online: <https://doi.org/10.1073/pnas.1423854112>
- GERGELY Lajos (2003): *Orvosi mikrobiológia*. Budapest: Alliter Kiadói és Oktatásfejlesztői Alapítvány.
- GILBERT, Jack A. et al. (2018): Current Understanding of the Human Microbiome. *Nature Medicine*, 24, 392–400. Online: <https://doi.org/10.1038/nm.4517>
- HANNIGAN, Geoffrey D. et al. (2015): The Human Skin Double-Stranded DNA Virome. Topographical and Temporal Diversity, Genetic Enrichment, and Dynamic Associations with the Host Microbiome. *mBio*, 6(5), e01578–15. Online: <https://doi.org/10.1128/mBio.01578-15>
- KODAMA, Whitney A. et al. (2019): Trace Evidence Potential in Postmortem Skin Microbiomes: From Death Scene to Morgue. *Journal of Forensic Sciences*, 64(3), 791–798. Online: <https://doi.org/10.1111/1556-4029.13949>
- NECKOVIC, Ana et al. (2020): Challenges in Human Skin Microbial Profiling for Forensic Science. A Review. *Genes*, 11(9), 1015. Online: <https://doi.org/10.3390/genes11091015>
- OLIVEIRA, Manuela – AMORIM, António (2018): Microbial Forensics: New Breakthroughs and Future Prospects. *Applied Microbiology and Biotechnology*, 102(24), 10377–10391. Online: <https://doi.org/10.1007/s00253-018-9414-6>

- PHAN, Katherine et al. (2020): Retrieving Forensic Information About the Donor Through Bacterial Profiling. *International Journal of Legal Medicine*, 134(1), 21–29. Online: <https://doi.org/10.1007/s00414-019-02069-2>
- SENDER, Ron – FUCHS, Shai – MILO, Ron (2016): Are We Really Vastly Outnumbered? Revisiting the Ratio of Bacterial to Host Cells in Humans. *Cell*, 164(3), 337–340. Online: <https://doi.org/10.1016/j.cell.2016.01.013>
- The Human Microbiome Project Consortium (2012): Structure, Function and Diversity of the Healthy Human Microbiome. *Nature*, 486, 207–214. Online: <https://doi.org/10.1038/nature11234>
- TOZZO, Pamela et al. (2020): Skin Microbiome Analysis for Forensic Human Identification. What Do We Know So Far? *Microorganisms*, 8(6), 873. Online: <https://doi.org/10.3390/microorganisms8060873>
- TURNBAUGH, Peter J. et al. (2007): The Human Microbiome Project. *Nature*, 449, 804–810. Online: <https://doi.org/10.1038/nature06244>
- WILKINS, David – LEUNG, Marcus H. Y. – LEE, Patrick K. H. (2017): Microbiota Fingerprints Lose Individually Identifying Features Over Time. *Microbiome*, 5, 1–9. Online: <https://doi.org/10.1186/s40168-016-0209-7>

ABSTRACT

Microbial Identification

Erzsébet BALLÁNÉ FÜSZTER

The human microbiome refers to all the microorganisms in the human body, including bacteria, viruses, fungi and other microbes that live in different parts of the body.

The diversity of bacterial communities associated with the skin is much greater than previously thought, and the composition of bacterial communities shows a high degree of variability between individuals. Numerous research findings have demonstrated that the bacterial communities on the surface of our skin are specific to the individual, so it is logical to ask whether skin bacterial residues left on objects can be used for forensic identification? Can the bacteria on the surface of an object touched by a person be compared with the bacterial community on the skin of the person who is presumed to have touched the object.

Microbial profiling is a growing field of research in forensic science and as a result, the term 'microbial forensics' is increasingly used in the literature as a term for the discipline whose main task is to identify and associate individuals with objects and/or environments through the analysis of microbial characteristics (i.e. bacteria, fungi and viruses).

The use of microbiome-based forensic analysis in real-world expert cases to achieve reliable discrimination of individuals appears to be a promising tool that can be particularly useful when other identification techniques cannot provide sufficient information.

Keywords: microbiome, uniqueness, biometric profile, identification, relative stability, comparability

Mérföldkönek számító jogesetek, avagy rendészeti tárgyú esettanulmányok az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának gyakorlatából

FANTOLY Zsanett¹

A tanulmány az Amerikai Egyesült Államok rendészeti tárgyú eseti döntései közül azokat vizsgálja, amelyek meghatározó jelentőségűnek bizonyultak az USA későbbi jogfejlődése szempontjából. Az alapjogi garanciák kiépülésének folyamatát leginkább az USA negyedik alkotmánykiegészítése szempontjából mutatja be és vázolja fel; továbbá elemzi a vonatkozó jogértelmezési problémákat, amelyek hasznos értelmezési iránymutatásként szolgálhatnak a kontinentális európai és a hazai cselekmények rendészeti tárgyú vizsgálata során egyaránt.

Kulcsszavak: alkotmányos jogok, rendészeti alapjogok, amerikai büntetőeljárás, kényszerintézkedések, tisztességes eljárás

Bevezetés

A büntető igazságszolgáltatás és a rendészet viszonyrendszerét vizsgálva mind a kontinentális Európában, mind pedig az Amerikai Egyesült Államokban hasonló jogértelmezési kérdésekbe ütközik a kutató. S bár a *common law* rendszerén alapuló angolszász, akkuzatórius elemekre épülő büntető igazságszolgáltatási modell alapjaiban tér el a kontinentális európai jogi hagyományokon nevelkedett és nagyrészt inkvizitórius szemléleten alapuló nyomozási modelleltől, az állampolgárok érdekében lefektetett védendő jogi érdekek mindkettőnél azonosak. Ezen alapjogok szabályozása és a mindennapi rendőri gyakorlatban történő szem előtt tartása jelentős feladatokat ró nemcsak a jogalkotó, hanem a jogalkalmazó szervekre is.

Jelen tanulmány néhány olyan híres esetet mutat be az USA Legfelsőbb Bíróságának gyakorlatából, amely mérföldkövé vált a rendészethez kapcsolódó egyes alapjogok védelmezésének tárgyában, illetve amelynek értelmezése hasznos tapaszt-

¹ Tanszékvezető, egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntető-eljárásjogi Tanszék, e-mail: fantoly.zsanett@uni-nke.hu

talatokkal szolgálhat esetenként a hazai rendészeti tárgyú értekezések számára is. Az ügyek kapcsán a kiindulópont általában az Amerikai Egyesült Államok Alkotmányához fűzött negyedik alkotmánykiegészítés, amely alapján mindenkinek joga van ahhoz, hogy személye, lakása, okiratai és egyéb személyes tulajdona védve legyen az indokolatlan (ház)kutatással és lefoglalással szemben, amely terminusok jogilag tágabb értelmezést nyertek a Legfelsőbb Bíróság döntései nyomán. A negyedik alkotmánykiegészítés azt is szabályozza, hogy motozásra, (ház)kutatásra, valamint lefoglalásra vonatkozó parancs/engedély kizárólag megalapozott gyanú esetén, illetve eskü alatt tett olyan vallomás alapján bocsátható ki, amely meghatározott személyek vagy tárgyak fellelhetőségére vonatkozik.² Tehát az indokolatlan motozások, (ház)kutatások és lefoglalások tilalmáról szól, vagyis arról, hogy házkutatások és lefoglalások elrendeléséhez megalapozott gyanú, illetve erre alapozott parancs/engedély kibocsátása szükséges. Thomas Campbell Clark főbíró is a negyedik alkotmánykiegészítést tartja mind közül a legjelentősebbnek. Szerinte ugyanis hiába rendelkezik az állampolgár jelentős anyagi javakkal, ha a világ minden pénzét birtokolja is, de nem tudhatja biztonságban a lakását, elméjének és szívének sérthetetlenségét, akkor semmije sincs.³

A Terry v. Ohio-ügy (avagy a Terry stop-eset)

Az 1968-ból származó, utcai rendészettel foglalkozó jogeset⁴ tényállásának lényege szerint 1963. október 31-én Martin McFadden rendőr az ohioi Clevelandben járőrözött, amikor felfigyelt két afroamerikai férfira, akik az utcán több alkalommal is elsétáltak egy-egy üzlet kirakata előtt és gyanúsán viselkedtek. A szolgálatot teljesítő és több évtizede a szakmában dolgozó McFadden azt gyanította, hogy a férfiak abból a célból „méregették” a környéken az üzleteket, hogy rablást hajtsanak végre. A rendőr intézkedést kezdeményezett a két férfival szemben: megkérdezte a nevüket, azonban nem kapott választ. McFadden ekkor megragadta a két feltételezett elkövetőt (John W. Terryt és Richard D. Chiltont), és megmotozta őket azt feltételezve, hogy fegyverük van. Az intézkedés eredményre vezetett, mindkét személy pisztolyt tartott magánál, amire nem volt engedélyük, így a két terhelte őrizetbe került. Az eljárás illegális fegyvertartás miatt indult meg ellenük a cuyahogai bíróság előtt, ahol a védő arra a jogi álláspontra helyezkedett, hogy a fegyverek, illetve az azokban fellelhető golyók – mint bizonyítási eszközök – megszerzése jogellenesen történt, hiszen az intézkedő járőr megsértette a terheltek negyedik alkotmánykiegészítésben foglalt jogát, amikor ok nélkül (bűncselekmény gyanúja/letartóztat-

² „The right of people – it is to be secure in [our] persons, houses, papers and effects, against unreasonable searches and seizures.” Illetve: „No Warrants shall issue, but upon probable cause, supported by Oath or affirmation, and particularly describing the place to be searched, and the persons or things to be seized.”

³ CLARK 1977: 274.

⁴ Terry v. Ohio, 392 U.S. 1 (1968).

tást valószínűsítő okok hiánya) intézkedést kezdeményezett velük szemben és őrizetbe vette őket. A védő tehát arra hivatkozva kérte a bizonyítékok köréből kizárni a lefoglalt pisztolyokat és töltényeket, hogy azok hatóság általi megszerzése jogellenesen, engedély hiányában történt. A bíróság nem fogadta el a védői érvelést, és megállapította a vádlottak büntetőjogi felelősségét a fegyverek és töltények engedély nélküli birtoklásáért. Védői fellebbezés folytán az ügy az ohioi, majd a szövetségi Legfelsőbb Bíróságra került, ahol az azóta elhíresült „stops and frisks” (vagy más néven „Terry stop”) szabály született. A Legfelsőbb Bíróság elfogadta a „megállít és megmotoz” szabályként elhíresült gyakorlatot,⁵ amely szerint észszerű és jogszerű azon magatartás az utcai járőrözés során, hogy a rendőr megállít és megmotoz olyan járókelőket, akiket potenciálisan veszélyesnek tart, vagy akik – álláspontja szerint – gyanúsan viselkednek.⁶

Az ügy értékeléseként megállapítható, hogy az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága az ügyben a rendőri magatartás viszonylagos tolakodó jellege és nyilvános céljai között mérlegelve jóváhagyta azon rendőri intézkedések alkotmányos jogszerűségét és észszerűségét, amelyeknél a rendőrnek objektív és indokolható alapja van azt feltételezni, hogy a megállított személy fegyvert tart magánál, illetve veszélyt jelent az eljáró hivatásos személyre vagy a közvetlen környezetében másokra. Ezekben az esetekben az intézkedéssel érintett személyi szabadsága csekély mértékben ugyan korlátozódik a rendészeti közérdek biztosítása érdekében; de az indokolt, valószínűségi okon alapuló, szükségszerűen gyors hatósági fellépés doktrínája alkotmányosan is igazolhatóvá teszi a hatósági eljárási cselekményt.

Felvetődik a kérdés: vajon hibázott-e a szövetségi Legfelsőbb Bíróság, amikor a személyi szabadság ideiglenes elvonásához szükséges valószínűségi ok(ok) (*probable cause*) helyett a rendészeti célú utcai hatósági vizsgálatok (igazoltatás, motozás, lefoglalás, kutatás) alkalmával beérte a megalapozott gyanúra (*reasonable suspicion*) alapozott klauzulával, amikor ezen intézkedéseket alkotmányossági szempontból vette górcső alá? A teleologikus (céltételező) jogszabály-értelmezési mód⁷ alapján a negyedik alkotmánykiegészítés célja az, hogy az indokolatlan, visszaélésszerű kormányzati beavatkozásoktól védje meg az állampolgárokat, nem pedig az, hogy akadályozza a rendőröket az önvédelem vagy a közösség azonnali védelme érdekében ellátott tevékenységük során. A Legfelsőbb Bíróság tehát úgy ítélte meg, hogy a rendőrök megállíthatnak az utcán egy személyt és megmotozhatják őt, ha azt fel-

⁵ Earl Warren főbíró álláspontja szerint: Bár minden eset egyedi elbírálást igényel, [...] ha egy rendőr szokatlan viselkedést észlel, amely alapján – korábbi tapasztalatai szerint megalapozottan arra a következtetésre jut, hogy bűncselekmény történhet, és a személyek, akikkel kapcsolatba került, felfegyverezettek, illetve veszélyesek lehetnek –, a helyzet kivizsgálása, továbbá a saját és a környezetében lévő biztonságá érdekében indokolt felderítési cselekményeket végezhet, amelyek keretében az érintett személyek ruházatának átvizsgálására is jogosult, a fegyverek feltalálása érdekében. Az ilyen motozás a negyedik alkotmánykiegészítés értelmében indokolt és észszerű eljárási cselekménynek minősül, és a lefoglalt fegyver bizonyítékként felhasználható.

⁶ William J. Brennan, Jr. főbíró véleménye szerint alkotmányos alapon észszerűtlen lenne megtagadni egy rendőrtől a jogot, hogy olyan személlyel szemben lépjen fel, akiről alappal hiheti, hogy fegyvert tart magánál, vagy más okból veszélyes.

⁷ A jogszabály-értelmezési mód(ok)ról részletesen lásd NAGY 2004: 83.

tételezik, hogy bűncselekmény gyanúja áll fenn, valamint az illető fegyvert tart magánál; vagy közvetlen veszélyt jelent az adott helyzetben.

A Terry-döntésben a valószínűségi ok követelményeig valóban nem jutott el a Warren főbíró vezette Legfelsőbb Bíróság, amely valószínűségi okra a negyedik alkotmánykiegészítés alapján egyébként szükség lenne a személyi szabadság átmeneti elvonása vagy a (ház)kutatás és a lefoglalás foganatosításához. A döntésben a bíróság a megalapozott gyanút tette elegendővé: amely több mint egy pusztá megérzés, sejtés, de kevesebb mint egy bizonyítékokkal alátámasztott logikai összefüggés.⁸ A hatékony bűnüldözés és az állampolgári szabadságjogok közötti kényes egyensúly biztosítása a bíróság nem minden tagja számára volt a döntés alapján elfogadható: William O. Douglas főbíró különvéleményében hangsúlyozta, hogy a kutatás, lefoglalás engedélyezéséről a valószínűségi ok fennállásának megállapítása után mindenkor a bíróságnak kell döntenie. Ennél kevesebb garanciával lehetővé tenni azok alkalmazását az utcai rendőr számára – vagyis nagyobb hatalmat adni a rendőrnek, mint a bíróságnak – a totalitárius államhatalom irányába tett erőteljes lépés, ennek elfogadásáról azonban mindenképpen a népnek kell határoznia, az állampolgároknak kell döntést hozniuk.⁹ Douglas főbíró álláspontja azonban a mai napig válasz nélkül maradt, a „Terry stop” szabályt pedig időközben kiterjesztették a gépjárművek belső tereiben elkövetett hatósági vizsgálatok eseteire is.¹⁰

A Mapp v. Ohio-ügy

Dollree Mapp 28 éves afroamerikai nő volt, aki egy többszintes lakásban élt korábbi házasságából származó lányával közös háztartásban. Egy napon három rendőr jelent meg nála, akik olyan információ birtokában voltak, hogy egy bombatámadás feltételezett elkövetője rejtőzik a lakásban, akinél további robbantószer is található. A rendőrség bekopogott, de Ms. Mapp nem engedte be őket a házba, ellenben felhívta az ügyvédjét telefonon, akitől azt a tanácsot kapta, hogy a továbbiakban se engedje be a rendőröket házkutatási engedély nélkül. Néhány órával később a rendőrség erősítéssel érkezett vissza, és – miután a tulajdonosnő ismét megtagadta az önkéntes beléptetést – a hátsó ajtó berúgásával a rendőrök bejutottak a házba. A ter-

⁸ A rendőrnek fel kell mutatnia konkrét és megfogalmazható tényeket, amelyek az ezekből a tényekből származó racionális következtetésekkel együtt észszerűen igazolják a behatolás szükségességét. Terry v. Ohio, 392 U.S. 1, 27. bekezdés.

⁹ BARRETT 2006: 307.

¹⁰ Lásd Michigan v. Long, 463 U.S. 1032 (1983). Megjegyezzük azonban, hogy noha a Legfelsőbb Bíróság látszólag megtalálta a Terry-ügyben az arany középutat a hatékony rendőri fellépés és az alkotmányos alapjogok között, az idő nem feltétlenül ezt bizonyítja. Valójában ugyanis voltak olyan esetek, amikor „reasonable suspicion”-be, „profiling”-ba vagy találmokra kiválasztott gyanúsításokba torkollottak. Az azonban már egy vitatható kérdés, mennyire okolható ezért a Legfelsőbb Bíróság által kialakított joggyakorlat. Douglas főbíró reális kétségeket fogalmazott meg a megalapozott gyanú bírósági elfogadását illetően, de a gyakorlatban a testkamerák elterjedéséig a bíróságoknak nem igazán állt rendelkezésére más bizonyíték a „reasonable suspicion” megállapítására, mint a tanúvallomások, azaz a rendőr szava a gyanúsítottával szemben.

helt ekkor – arrogáns stílusban – kérte a házkutatási engedély felmutatását, végül az egyik rendőr felmutatott egy jelentéktelen papírlapot (az eljárás végére sem derült ki, hogy volt-e egyáltalán hivatalos engedély a házkutatásra, valószínűleg nem), amelyet a terhelt elragadott és a blúzába rejtett. Ezt követően – annak agresszív magatartására hivatkozva – a nyomozó hatóság a terheltet megbilincselte, és a teljes lakást – a terhelt lányának hálószobáját is beleértve – átkutatta.¹¹ A házkutatás során obszcén tartalmú kiadványokat foglaltak le, amelyek birtoklásáért büntetőeljárást indítottak Ms. Mapp ellen.¹²

Az ügy megítélésben fontos előzményi adat, hogy az USA-ban a házkutatás fogantatosítása során a nyomozó hatóság köteles betartani a „*knock and announce*” szabályt, azaz a házkutatást a bejárati ajtón történő kopogtatással, majd a házkutatás fogantatosítása tényének bejelentésével kell kezdeni, és csak ezután, mintegy 20–30 másodperc várakozási időt követően lehet megkezdeni a behatolást a házba.¹³

A Mapp v. Ohio-ügyre úgy tekint az amerikai büntető igazságszolgáltatás, mint arra az alapkőre, amelyre a jogellenesen megszerzett bizonyítékok kizárásának generálklauzulája épül, azaz a jogellenesen megszerzett bizonyítékok felhasználásának tilalma. Az eset kapcsán született szövetségi legfelsőbb bírósági határozat alapján az ügyesség sem szövetségi, sem tagállami büntetőeljárásban nem használhat fel olyan bizonyítékot a vádlott terhére, amelyet a nyomozó hatóság a negyedik alkotmánykiegészítés megsértésével szerzett be. Az ügyben ugyanis olyan tárgyakat (obszcén képeket) foglaltak le – házkutatási parancs nélkül, jogellenesen –, amelyek nem jelentettek ugyan közvetlen veszélyt a közbiztonságra (mint például a fegyver vagy a kábítószer), azonban alkalmasak voltak arra, hogy birtoklásuk alapján büntetőeljárás induljon azok tulajdonosa ellen. S habár az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága az ügyben a védendő jogi tárgyak, az emberi méltóság és a magánélet tekintetében arra az álláspontra helyezkedett, hogy azok olyan alapvető értékeket képviselnek, amelyeket senkinek – még a büntető igazságszolgáltatás tagjainak sem – lehet önhatalmúlag megsérteni; később olyan bírói álláspont is megfogalmazódott az ítélkezési gyakorlatban, amely szerint túl nagy árat fizet a büntető igazságszolgáltatás, amikor lemond az igazság megállapításának lehetőségéről a – jogellenesen lefolytatott kutatások és lefoglalások alkalmával megszerzett – bizonyítékok kizárása által,¹⁴ illetve túlzottan sérül a kényszerintézkedések alkalmazása során vizsgálendő arányosság elve, amely a büntetőjogi igazságosság alapeleme.¹⁵ (Az ügy érdekessége egyébként, hogy kezdetben nem a negyedik alkotmánykiegészítésre hivatkozva értelmezték az alapvető jogi problémát, ezt a szempontot csak a szövetségi Legfelsőbb Bíróság hozta fel.)

¹¹ Mapp v. Ohio, 367 US 643 (1961).

¹² KAMISAR 2006: 47–48.

¹³ GÁCSI 2015: 46.

¹⁴ U.S. V. Payner, 447 U.S. 727 (1980).

¹⁵ Stone v. Powell, 428 U.S. 465 (1976).

A *Mapp v. Ohio*-ügy hatása azért is jelentős, mert számos előzetes kérdés tisztázására adott lehetőséget. Például az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának esetenként tisztáznia kellett azt, hogy mi minősül házkutatásnak vagy lefoglalásnak, illetve mi tekinthető a tulajdonos önkéntes beleegyezésének az adott kényszerintézkedés hatóság általi foganatosítása előtt. A joggyakorlatban kérdésként merült fel ezekkel összefüggésben például az, hogy az utcára kitett szemétkukában elhelyezett hulladék átkutatása vagy a bekerített udvar levegőből, drónnal történő monitorozása kutatásnak minősül-e, és ahhoz szükséges-e a kutatási parancs/engedély,¹⁶ illetve hogyan különböztethető meg az egyenruhás rendőr „kérése” a házkutatásba, lefoglalásba történő önkéntes beleegyezésre vonatkozóan attól a helyzettől, amikor a kényszerintézkedéssel érintett személy a hatóságtól való – esetenként akár indokolatlan – félelme hatására teszi meg a jognyilatkozatot, mert kiszolgáltatott helyzetben érzi magát, és a „kérést” inkább „követelésként” érzékeli.¹⁷ S noha kétségtelen, hogy ilyen esetben elegendő lenne a jelvénnel és egyenruhával rendelkező rendőrnek tájékoztatni a kényszerintézkedéssel érintett személyt arról a tényről, hogy nem köteles a beleegyezést megadni, arról önkéntesen és befolyásolásmen-tesen dönthet; mivel azonban az intézkedő rendőrnek a tájékoztatás megadása nem áll érdekében, és ennek elmaradása a kényszerintézkedés törvényességét nem érinti, ez gyakran elmarad. A járművezetők igazoltatása során alkalmazott járműkutatás vonatkozásában pedig további kérdések merültek fel a bírói gyakorlatban, azok jogszerűsége tekintetében (például az igazoltatás után, tehát már a rendőri intézkedést követően megtagadható-e a jármű átvizsgálásához történő hozzájárulás). Adott ügyben az a döntés született, hogy a kutatás megkezdéséhez mindenkor szükséges annak valószínűsége, hogy az eredményre fog vezetni, így ha a közúti ellenőrzés alapja például egy körözés alatt álló személy vagy jármű azonosítása volt, akkor – a vonatkozó feltételek fennállása esetén – az ezzel összefüggésben lefolytatott járműkutatás is jogszerűnek bizonyul.¹⁸

Értékelésként elmondható, hogy a *Mapp v. Ohio*-ügy lényeges elmozdulást jelentett a korábban a jogellenesen megszerzett bizonyítékok sorsáról rendelkező *Wolf v. Colorado*-ügyhöz¹⁹ képest, amely során az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága azzal szembesült, hogy a jogellenesen megszerzett bizonyítékok felhasználására vonatkozó kizáró szabály mindössze 17 tagállamban érvényesül, viszont további 30 tagállam egyáltalán nem alkalmazza azt a büntető igazságszolgáltatásában.

¹⁶ *California v. Ciraolo*, 476 U.S. 207 (1986).

¹⁷ *Schneckloth v. Bustamonte*, 412 U.S. 218 (1973).

¹⁸ *Whren v. United States*, 517 U.S. 806 (1996).

¹⁹ *Wolf v. Colorado*, 338 U.S. 25 (1949).

Miranda v. Arizona ügy

Lois Ann Jameson 1963. március 2-án éjszaka – hazafelé tartva a munkahelyéről – Phoenixben nemi erőszak áldozata lett.²⁰ A feltételezett elkövetőt 10 nappal később letartóztatták, mert a cselekmény helyszínén használt gépkocsijának rendszáma alapján a személyét beazonosították. Háromórás rendőrségi kihallgatása után Ernesto Miranda gyanúsított aláírta a vallomását egy olyan nyomtatványon, amelyen az alábbi figyelmeztetés szerepelt: „Esküszöm, hogy vallomásom önként és szabad akaratomból teszem, kényszer vagy fenyegetés hatása nélkül, törvényes jogaim ismeretében. Azt is megértettem, hogy amit elmondok, azon kijelentéseimet fel lehet használni ellenem.”²¹ Ténylegesen azonban Ernesto Miranda sosem kapta meg a szükséges terhelti figyelmeztetéseket szóban, így például a hallgatáshoz való jogát sem ismertették a kihallgatását megelőzően; és arra sem hívta fel a nyomozó hatóság a figyelmét, hogy amit mond, az bizonyítékként felhasználható lesz ellene a büntetőeljárásban, illetve szintén elmaradt a figyelmeztetések köréből, hogy joga van védőt meghatalmazni, vagy kérésére a hatóság biztosítja azt számára. A tárgyaláson azonban már rendelkezett védővel, aki azt indítványozta, hogy a bíróság zárja ki a bizonyítékok köréből a terhelt nyomozati beismerő vallomását, mivel annak megtétele nem önkéntesen és nem a vonatkozó jogok ismeretében történt. A bíróság nem fogadta el a védő érvelését, és a vádlottat nemi erőszak és emberrablás büntette miatt 20–30 év szabadságvesztésre ítélte. Az ítélet ellen bejelentett védői fellebbezést az arizonai legfelsőbb bíróság sem tartotta alaposnak, és helybenhagyta az elsőfokú bíróság ítéletét. Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága azonban 1966 júniusában a vádlott javára döntött, és mérföldkönek számító döntésében lefektette a terhelti kihallgatás jogszerűségét biztosító alapvető garanciákat.²²

Manapság már minden jogász ismeri a kötelező figyelmeztetést arról, hogy a terheltet megilleti a hallgatás joga; illetve amit mond, az felhasználható ellene a bíróságon. Arról is tudnia kell, már a kihallgatása kezdetén, hogy joga van védővel konzultálni, illetve védő segítségét igénybe venni a kihallgatás során, kérésére ezt a hatóságok ingyen biztosítják számára.²³ A Miranda-döntés tovább megy a korábban kialakított ún. önkéntességi teszt (a terheltnek önként kell döntenie arról, hogy vallomást kíván-e tenni) elvárásain, amikor arról is rendelkezik, hogy a terhelt a kihallgatás során is bármikor dönthet úgy, hogy a továbbiakban nem akar vallomást tenni; ekkor a kihallgatását be kell fejezni. Az ún. „Miranda-jogok” kialakítása Warren főbíró nevéhez fűződik, aki a döntésben megfogalmazta: megfelelő jogi garanciák nélkül a bűncselekménnyel gyanúsított vagy vádlott személyek őrizet alatti kihallgatásának folyamata eredendően olyan kényszerítő nyomást tartalmaz,

²⁰ Miranda v. Arizona, 385 U.S. 436 (1966). Az ügyről részletesen lásd SZIKINGER 1990: 111–119; JUNG 2011; BAKONYI 2019: 195.

²¹ WEISSELBERG–BIBAS 2010.

²² Miranda v. Arizona, 385 U.S. 436 (1966).

²³ Fejlődésének hazai kezdeteiről lásd TÓTH 2003: 216–220.

amely aláássa az egyén esetleges ellenállási, tagadási szándékát; és arra kényszeríti őt, hogy akkor is vallomást tegyen, amikor egyébként ezt szabadlábban nem tenné.²⁴ A Miranda-ügy érdekessége egyébként, hogy Ernesto Miranda összesen 8 évet töltött börtönben, majd szabadulása után kocsmái késelés áldozata lett. Az emberölés gyanúsítottját – terhelti kihallgatását megelőzően – már figyelmeztette a nyomozó hatóság a „Miranda-jogokra”.

Egyes szerzők a Miranda-döntést az egyesült államokbeli rendészet 20. századi fejlődéstörténetének csúcaként emlegetik.²⁵ Az amerikai rendészeti jog fejlődése szempontjából a szakirodalom egységes abban, hogy az előbbieken részletesen ismertetett Mapp v. Ohio-ügy tekinthető a Miranda-döntés leglényegesebb előzményének akkor is,²⁶ ha a Miranda-ügyben nem a negyedik, hanem a – tisztességes eljárás alapjairól rendelkező – tizennegyedik és az – önvádra kötelezést (is) érintő – ötödik alkotmánykiegészítésre alapozta döntését a szövetségi Legfelsőbb Bíróság.²⁷ A Mapp-határozatban rögzített és a jogellenesen – indokolatlan kutatás és lefoglalás által – megszerzett bizonyítékokra vonatkozó kizáró szabályok tagállamokra történő kiterjesztése mellett azonban a Miranda-döntés fontos előzményének tekinthető az amerikai rendészeti jog fejlődése szempontjából a védőhöz való jogról rendelkező Gideon v. Wainwright²⁸ és az önvádra kötelezés tilalmát rögzítő Malloy v. Hogan²⁹ határozat is. Előbbi kötelezővé tette a tagállamok számára, hogy a terheltnek biztosítsanak – kirendelt – védőt akkor is, ha ő korlátozott anyagi lehetőségei miatt nem tud meghatalmazott védői segítséget igénybe venni; utóbbi pedig lefektette a terhelt önmagára terhelő vallomástételének – önkéntesség hiányában történő – tilalmát. További problémát jelentett, hogy sokáig a tisztességes eljárás csupán a tárgyaláson érvényesülő jogokra koncentrált, a Miranda-határozat volt lényegében az első olyan érdemi döntés, ahol fény derült arra, hogy a terhelti figyelmeztetés és a védelemhez való jog a tárgyalást megelőző büntetőeljárás szakaszban, a nyomozásban is óriási jelentőséggel bír. S habár a Miranda-döntést évtizedekig számos bírálattal érte, a Dickerson v. United States-ügyben³⁰ a Legfelsőbb Bíróság megerősítette azt, és kimondta, hogy mind szövetségi, mind pedig tagállami szinten folytatott bírósági eljárásokban kötelező az abban foglalt négyes figyelmeztetés (a gyanúsítottnak joga van hallgatni; amit mond, az felhasználható ellene; védőhöz való jog; ha anyagilag nem engedheti meg magának a védőt, kérésére az állam ingyen biztosít számára) alkalmazása.

²⁴ KELLY 2021.

²⁵ SCHULHOFER 2006.

²⁶ KELLY 2021.

²⁷ A negyedik alkotmánykiegészítés kapcsán két fontos döntés említendő még: a Graham v. Connor [490 U.S. 386 (1989)] és a Tennessee v. Garner [471 U.S. 1 (1985)]. Előbbi jogi sztenderdet teremtett a kényszerítő eszközök használatában, utóbbi pedig a „deadly force” alkalmazásának legalitásáról döntött menekülő gyanúsított esetében.

²⁸ Gideon v. Wainwright, 372 U.S. 335 (1963).

²⁹ Malloy v. Hogan, 378 U.S. 1 (1964).

³⁰ Dickerson v. United States, 530 U.S. 428 (2000).

Összefoglalás

A tanulmányban feldolgozott döntések az Egyesült Államok rendészetét érintő jogfejlődésben különösen fontosak. Jelentőségük abban rejlik, hogy az alapjogokat juttatják érvényre az amerikai büntető igazságszolgáltatás esetjogra épülő rendszerében, és kötelezik a tagállamokat azok szem előtt tartására. Az USA-ban ugyanis még az 1950-es évek büntető igazságszolgáltatási gyakorlatáról is elmondható, hogy a nyomozások jogi keretei nem megfelelően szabályozottak, és a „tisztességes eljárás” meglehetősen tág értelmezést nyert: a kihallgatás során a hatóság oldaláról érkező fenyegetés, egy-két pofon elcsattanása, illetve annak kilátásba helyezése sem minősítette jogellenesen megszerzetté a terhelti vallomást, és megfosztotta azt bizonyítási eszköz minőségétől.³¹ A nyomozások során jelentkező alapjogsértések, illetve korlátozások különösen súlyosak voltak a déli államokban, ahol a faji előítéletek csak rontottak a helyzeten. Az amerikai rendészetet gyökeresen átforgató és az Egyesült Államok rendészetének 20. századi fejlődését alapjaiban meghatározó, ún. „méröldkőnek” számító jogesetek feldolgozása hasznos tanulsággal szolgál a kontinentális európai rendészettudomány kutatói számára is.

Felhasznált irodalom

- BAKONYI Mária: A gyanúsított kihallgatása a büntető eljárásjogi alapelvek tükrében. In ZSÉGER Barbara (szerk.): *Válogatás a 2016-ban és 2017-ben tartott tudományos rendezvények előadásából*. Budapest: Magyar Kriminológiai Társaság, 189–201. Online: www.kriminologia.hu/files/kiadvany/2019/13_bakonyim.pdf
- BARRETT, John Q. (2006): Terry v. Ohio: The Fourth Amendment Reasonableness of Police Stops and Frisks Based on Less Than Probable Cause. In STEIKER, Carol S.: *Criminal Procedure Stories*. New York: Foundation Press, 295–315.
- CLARK, Tom C. (1977): Some Notes on the Continuing Life of the Fourth Amendment. *American Journal of Criminal Law*, 5(3), 275–282.
- GÁCSI Anett Erzsébet (2015): *A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése a büntetőeljárásban*. PhD-disszertáció. Szegedi Tudományegyetem. Online: <https://doi.org/10.14232/phd.2738>
- JUNGI Eszter (2011): A „Miranda figyelmeztetés”, avagy a hallgatás joga a magyar büntetőeljárásban. *Jog – Állam – Politika*, 3(1), 49–60. Online: <https://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2011/1/Jungi.pdf>
- KAMISAR, Yale (2006): Mapp v. Ohio: The First Shot Fired in the Warren Court’s Criminal Procedure ‘Revolution’. In STEIKER, Carol S.: *Criminal Procedure Stories*. New York: Foundation Press, 45–99.
- KELLY, Martin (2021): Miranda v. Arizona. *ThoughtCo.com*, 2021. január 24. Online: www.thoughtco.com/miranda-v-arizona-104966

³¹ A Spano v. New York-ügyben [360 US 315 (1959)] például egy fiatalos, érzelmileg instabil, külföldön született gyanúsítottat késő estétől kora reggelig – nyolc órán keresztül – hallgatott ki a nyomozó hatóság, és ismételt kérésére sem biztosítottak neki védőt. A gyanúsított gyermekkori barátját is felhasználta a hatóság a kihallgatás során, aki azzal fenyegette a gyanúsítottat, hogy régi barátságuk megromlik (mert elveszíti az állását), ha Spano nem tesz beismerő vallomást. Az így módon megszerzett beismerést elfogadta a bíróság, rögzítve azt, hogy önmagában egyik jogsértés sem tekinthető olyan súlyosnak, hogy a beismerő vallomást ki kellene zárni a bizonyítékok köréből.

- NAGY Ferenc (2004): *A magyar büntetőjog általános része*. Budapest: Korona Kiadó.
- SCHULHOFER, Stephen (2006): *Miranda v. Arizona A Modest But Important Legacy*. In STEIKER, Carol S.: *Criminal Procedure Stories*. New York: Foundation Press, 159–179.
- SZIKINGER István (1990): *Miranda-ügy. Belügyi Szemle*, 28(3), 111–119.
- TÓTH Mihály (2003): A „magyar Miranda” első néhány éve. In TÓTH Mihály (szerk.): *Büntető eljárásjogi olvasókönyv*. Budapest: Osiris Kiadó, 216–220.
- WEISSELBERG, Charles – BIBAS, Stephanos (2010): *The Right to Remain Silent. University of Pennsylvania Law Review*, 159, 69–93. Online: https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1056&context=penn_law_review_online

Jogi források

- California v. Ciraolo, 476 U.S. 207 (1986). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/476/207/>
- Dickerson v. United States, 530 U.S. 428 (2000). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/530/428/>
- Gideon v. Wainwright, 372 U.S. 335 (1963). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/372/335/>
- Graham v. Connor, 490 U.S. 386 (1989). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/490/386/>
- Malloy v. Hogan, 378 U.S. 1 (1964). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/378/1/>
- Mapp v. Ohio, 367 U.S. 643 (1961). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/367/643/>
- Michigan v. Long, 463 U.S. 1032 (1983). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/463/1032/>
- Miranda v. Arizona, 385 U.S. 436 (1966). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/384/436/>
- Schneekloth v. Bustamonte, 412 U.S. 218 (1973). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/412/218/>
- Spano v. New York, 360 U.S. 315 (1959). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/360/315/>
- Stone v. Powell, 428 U.S. 465 (1976). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/428/465/>
- Tennessee v. Garner, 471 U.S. 1 (1985). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/471/1/>
- Terry v. Ohio, 392 US 1 (1968). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/392/1/>
- U.S. v. Payner, 447 U.S. 727 (1980). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/447/727/>
- Whren v. United States, 517 U.S. 806 (1996). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/517/806/>
- Wolf v. Colorado, 338 U.S. 25 (1949). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/338/25/>

ABSTRACT

Landmark Cases or Case Studies on Law Enforcement from the Practice of the Supreme Court of the United States of America

Zsanett FANTOLY

The study examines some of the most consequential case decisions of the Supreme Court of the United States of America regarding law enforcement, which proved to be of decisive importance in terms of the later development of law enforcement in the USA. The process of the development of fundamental rights is mainly presented and outlined from the point of view of the Fourth Amendment to the US Constitution; furthermore, the study analyses relevant problems of legal interpretation, which can serve as useful interpretative guidelines during the police investigations.

Keywords: constitutional rights, law enforcement, fundamental rights, american criminal procedure, coercive measures, rule of law

Büntető populizmus vs. büntető nacionalizmus: Kriminálpolitika Kelet-Közép-Európában

KEREZSI Klára¹

Ez a tanulmány a kelet-közép-európai (KKE) régió országainak kriminálpolitikai fejlődését vizsgálja. Az elemzés kiterjed a kriminálpolitika alakulását jellemző értékekre és megközelítésekre, megvizsgálja, hogy a kelet-közép-európai kormányok milyen politikai és szakpolitikai eszközöket használnak politikai céljaik eléréséhez, valamint rávilágít a régió kriminálpolitikájának jellemző sajátosságaira. Hasonló kezdetek jellemezték ezeket az országokat a szuverén nemzetállam létrehozásában, valamint a kommunizmussal kapcsolatos tapasztalataikban. A piacgazdaságra való átállásuk nagyjából egyszerre ment végbe, és az uniós struktúrákhoz való alkalmazkodás nehézségei is közősek voltak. A posztkommunista országokban hasonlóan meghatározó vonás volt a formális intézményekbe vetett bizalom hiánya. A rendszerváltás során hatalomra került elit hibázott, amikor a térség országaiban a büntető igazságszolgáltatás működését csak az emberi jogok szemszögéből vizsgálta, és nem vette figyelembe a társadalmi változások szociálpszichológiai következményeit. Akkor még nem lehetett előre látni, hogy a populista politikusok „túlkínálata” nemcsak a kelet-közép-európai országokat fogja jellemezni az ezredfordulón. Három évtizeddel az államszocializmus bukása után a populizmus és a nacionalizmus politikai fogalmai, valamint a kriminálpolitikához való kapcsolódása segít tisztázni, mi jellemzi a kelet-közép-európai országok büntető igazságszolgáltatási rendszerét.

Kulcsszavak: Kelet-Közép-Európa, kriminálpolitika, büntető igazságszolgáltatási politika, büntető populizmus, migráció, börtönnépesség

„The past is never dead. It's not even past.”
William Faulkner

A kelet-közép-európai országok jellemzői

Kelet-Közép-Európának (KKE) többféle földrajzi, politikai és kulturális értelmezése is létezik, jelen elemzésnél elsősorban Közép-Európa volt szocialista országaira gondolunk. A régió posztkommunista országai az 1990-es évek elején demokratizálódtak

¹ Az MTA doktora, professor emerita, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, e-mail: kerezsi.klara@uni-nke.hu

(és rendszerváltáson mentek keresztül). A kriminálpolitikai trendek felvázolásánál az alábbi országokat lehet számbavenni: Csehország, Horvátország, Lengyelország, Magyarország, Románia, Szerbia, Szlovákia és Szlovénia. A vizsgálatnál Horvátországot mellőztük, mert viszonylag későn (2013-ban) csatlakozott az EU-hoz, így túl rövid az időkeret a szakpolitikai folyamatok alakulásának értékelésére. Szerbiát pedig azért hagytuk ki, mert az ország közelmúltjának történetét Jugoszlávia legnagyobb államaként betöltött szerepe jellemzi, csak 2009 végén nyújtotta be az EU-hoz való csatlakozási kérelmét, és 2012 tavaszán kapta meg a tagjelölt státuszt. Ezzel szemben Bulgáriát bevettük a vizsgálandó országok közé, mert politikai gyakorlata erősen hasonlít más kelet-közép-európai országok hagyományaira, 2007-ben lett az EU tagja, és csatlakozásával vállalta, hogy követi az EU-tagsággal járó értékrendet és szervezeti elvárásokat.

Késleltetett társadalmi fejlődés

Berend T. Iván szerint a KKE-országokat meghatározó jellemző tulajdonságok kötik egy területtől a régió országait. Ez a térség – a Nyugattal ellentétben – jelentős késéssel csatlakozott Európához, a kereszténységhez és az államalapításhoz. Később évszázadokon át idegen uralom alatt állt, mint például az orosz térséget uraló mongol-tatár megszállás és a Balkánt nyolc évszázadon át vezető oszmán-török hódítás. Az államhatalom korrupció segítségével történő megcsalása és kijátszása – mivel az államhatalom idegen volt – ezekben az országokban egyenesen hazafias erénynek számított.² A reneszánsz és a felvilágosodás szinte elkerülte ezt a vidéket. A modern korban – kisebb megszakításokkal – autokratikus elnyomó rezsimiek uralták, ellentétben a Nyugaton kialakult liberális demokráciákkal.³ A térség országaiban nemcsak a kommunizmus történelme volt közös, hanem a demokrácia és a kapitalizmus működése is jellegzetesen kelet-európai vonásokat mutat.

A régió országai történelmi hovatartozásuk alapján különféle csoportokba sorolhatók:

1. Az Osztrák–Magyar Monarchiához tartozás (Horvátország, Magyarország, Románia, Szerbia, Szlovákia és Szlovénia).
2. Lengyelország csak részben sorolható ide, mivel Galícia az egyetlen tartomány, amely valaha is része volt az Osztrák–Magyar Monarchiának.
3. A Lengyelországot, Csehországot, Magyarországot és Szlovákiát magában foglaló visegrádi csoportban azonban a gazdasági és társadalmi szempontok viszonylag elszigeteltek a politikai átmenetektől.
4. Ugyanakkor a korábban a „volt Jugoszláviához” tartozó országok (Horvátország, Szerbia, Szlovénia) állampolgárai igen magas szintű egyéni szabadságot

² BEREND 2021.

³ BEREND 2021.

és mobilitást élveztek. Két eszközt működtettek: a fejlesztési együttműködést és az emberi jogi és demokratizálódási politikát.⁴

A KKE-régió gazdasági fejlettsége a nyugat-európai átlag 36%-a. A kelet-közép-európai országok intézményi hatékonysága kisebb, a civil társadalom fejletlenebb, a demokratikus hagyományok pedig gyengék. Egyes országok már az 1980-as évek második felében változásnak indultak, gazdasági válság és növekvő munkanélküliségi ráta kísérte a demokratizálódást. Úgy kellett a piacgazdasági viszonyokat megismertetni, sőt elfogadottá tenni az emberek körében, hogy azok jelentős része egzsztenciálisan vesztesévé vált a kapitalizmusra való átállásnak és közvetve a demokratizálódásnak.⁵ A régióon belül országonkénti eltérések vannak, de Kelet-Közép-Európa nagyon is létezik alacsony gazdasági fejlettségével, diktatórikus megoldásokra hajlamos uralmával, korrupciótól sújtott társadalmával és az emberi jogok megsértésével.⁶

Az elmúlt évtizedben elmosódtak a határvonalak a mérsékelt jobboldal és a radikális jobboldali politika diskurzusai között. Kelet-Közép-Európa a közelmúltban a nacionalizmus, az illiberalizmus és az intolerancia újraéledésének referenciapontjává vált. Szélsőjobboldali populisták erők veszélyeztetik a kisebbségek és a marginalizált csoportok jogait és szabadságait, megintatják a régióbeli demokratikus rendszerek igazságügyi-politikai kereteinek alapjait is, és a demokratikus civil társadalom terei szűkülnek.⁷ A populisták kormányok tekintélyelvű változásokat kényszeríthetnek ki, a hatalmon lévő populisták pedig erodálták a liberális demokrácia formális intézményeit, valamint normáit és értékeit.⁸

A büntetőpolitika fejlődését e változás fényében kell szemlélni. Kutatások igazolják, hogy a strukturális, kulturális és intézményi tényezők meghatározzák a kriminálpolitika fejlődési irányát. Lacey és munkatársai szerint két változásnak van jelentősége: 1. A tudásalapú gazdaságokban csökkent a bűnözés, viszont úgy tűnik, hogy a tudásalapú gazdaságok növekedésének vesztesei világszerte fogékonyak a populisták politikára.⁹ 2. Kihívást jelent a meglévő modellek adaptálása vagy új modellek létrehozása annak magyarázatára, hogyan határozzák meg a büntetőpolitikát a feltörekvő gazdaságokban és az olyan átmeneti rendszerekben, mint például Dél-Amerika, Dél-Afrika és Kelet-Európa.¹⁰ A jelenlegi ok-okozati mechanizmusok megértése hasznos lehet számunkra a következő évtizedekben.

⁴ FATIC 1997.

⁵ FRICZ 2014.

⁶ BEREND 2021.

⁷ *10+1 Good Practices in Preventing Intolerance, Discrimination, and Group Hatred in Central and Eastern Europe.*

⁸ GRZYMALA-BUSSE 2019.

⁹ LACEY-SOSKICE-HOPE 2018.

¹⁰ GALLO 2015.

Bűnözés a régióban

A kelet-közép-európai országok bűnözési helyzete kritikus politikai kérdés volt a demokráciába való átmenet korai szakaszában. Ebben a viharos időszakban a rendőrség által nyilvántartott bűncselekmények száma megkétszereződött. Egyes kategóriákban a növekedés meghaladta a korábbi értékek nyolcszorosát. A közvéleményt megriasztotta a bűnözés növekedésének gyorsasága. A régió lakóinak rövid idő alatt kellett szembenézniük a bűnözés fellendülésével, amelyhez Nyugat-Európának két évtizede volt alkalmazkodni. Magyarországon például a bűnözési ráta (10 ezer lakosra 410–450 bűncselekmény jutott) nem volt magasnak mondható. A növekedés üteme volt aggasztó. Emelkedett a vagyon elleni bűncselekmények – lopás, betörés, rablás – száma. A nyolcvanas években a csalások aránya a bűnözésben 3–4% volt; jelenleg ez körülbelül 20%, és meghatározó szerepe van a bűnügyi statisztikákban. Minden 10. regisztrált jogsértés a közrenddel volt kapcsolatos, mint például vandalizmus és kábítószerrel való visszaélés. A hivatalos bűnözési statisztikák nem tükrözték a szervezett bűnözés mértékét, amit más módszerekkel is nehéz volt megbecsülni. Ez is az oka volt annak, hogy a vagyon elleni és a közrend elleni bűncselekmények az összes bejelentett bűnesetek közel 90%-át tették ki. Az 1990-es években a magas bűnözési ráta a korábbinál jóval alacsonyabb börtönbüntetéssel járt együtt. Az elkövetők, különösen a végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték aránytalanul nagy számban a társadalom legalsó rétegeiből kerülnek ki.¹¹

Az ezredfordulón már jól látszott, hogy – a nemzetközi tendenciákhoz hasonlóan – a régióban is jelentősen csökkent az ismertté vált bűnözés.¹² Viktimizációs vizsgálatok folyamatosan csökkenő viktimizációs indexről számoltak be, kivéve a családon belüli és a kapcsolati erőszakos cselekményeket. A bűnözés visszaszorulása magyarázható a demográfiai változásokkal: az európai társadalmak népessége előregedőben van, a bűnelkövetés pedig főként a fiatal férfiak jellemzője. Kétségtelenül hatékonyabbá vált a rendőri munka a bűncselekmények elkövetőinek azonosítása és elfogása terén. Emellett kifejlődtek a bizonyítékgyűjtés új technikai módszerei is, a DNS-vizsgálatok, a videómegfigyelés, és ezzel megnövekedett az elkövető elfogásának lehetősége. Társadalmi változások is közrejátszottak: a fiatalok tovább élnek együtt a szüleikkel, az EU-ban például a 25–34 évesek 28%-a él még otthon. Szélesebb körben áll a technikai védelem a lakosság rendelkezésére: a házak riasztóval és térfigyelő rendszerrel védettek.¹³

Mindezzel együtt a bűnözés nem tűnt el – csak megváltozott. A terrorcselekmények ritkák, de rendkívül veszélyesek. A gazdasági bűnözést nehéz felderíteni, mivel ehhez felkészült nyomozók szaktudására van szükség. Ráadásul a modern társadalmi élet legfontosabb terepe az internet, amely a kiberbűnözést hozta magával. A csökkenő bűnözésre utaló adatok ellenére a régió országainak lakosai a bűnözés

¹¹ FAIR–WALMSLEY 2021; AEBI–TIAGO 2018.

¹² KEREZSI 2020.

¹³ Where Have All the Burglars Gone? 2013.

elleni küzdelemben a büntető megközelítést részesítik előnyben. Ugyanakkor a bűnözési ráta csökkenésére tekintettel megalapozatlanok a politikusok bűnözési kockázattal indokolt szigorító bűnügyi szlogenjei.¹⁴

A kriminálpolitika fogalmi kérdései

Vámbéry Rusztem 1907-ben a kriminálpolitikát a büntetőjog előkészítésére szolgáló tudomány és a bűnözés elleni küzdelem taktikájának ötvözeteként határozta meg. Óva intett a kriminálpolitikai eszközök túlzott használatától:

„(...) az államnak a lehető leggondosabbnak kell lennie, hogy elkerülje a büntetendő cselekmények szükségtelen elszaporodását. A büntető hatalom túlfeszítésének mindig fennáll a veszélye, nemcsak azért, mert a büntetés kétélű fegyver, amelynek alkalmazása az államra is terhet ró, hanem azért is, mert a favágásra használt kard nem hajlandó szolgálni a háborúban.”¹⁵

Vámbéry meghatározása ismerős a büntetőjogászoknak is, ugyanis nagy hasonlóságot mutat Feuerbach megfogalmazásával, amely szerint a kriminálpolitika olyan „törvényalkotói állambölcsesség, amelynek feladata a büntetőjog megalkotásának előkészítése”.¹⁶

E tanulmány célja, hogy keretet adjon a büntető igazságszolgáltatási politikát meghatározó társadalmi, gazdasági és politikai folyamatok elemzéséhez. A liberalizmus, a racionalizmus és a humánus értékeit hangsúlyozzák az országok, amikor bűnüldözési politikájukat és büntetőjogi szankciórendszerüket kialakítják. Az emberi jogok és a humanitárius megfontolások alapvetők ebben az összefüggésben – véli Lahti.¹⁷

A retrospektív tudománytörténeti elemzés mindig megmutatja a paradigmaváltás fordulópontját, amikor az új tudományos eredmények új szakpolitikai irányokat és új szakmai eszközök megfogalmazását kényszerítik ki. Így volt ez a 20. század elején, amikor a kriminológia új kutatási eredményei büntető igazságszolgáltatási reformokat indítottak el. Az akkori paradigmaváltást a bűnözésnek a szabad akarat filozófiai álláspontján alapuló értelmezése és a bűnözés okainak társadalmi meghatározottsága közötti konfliktus felismerése váltotta ki. Megjelenítette ugyanis a „formális” törvény előtti egyenlőség és az „informális” társadalmi és emberi feltételek közötti konfliktust a büntető igazságszolgáltatás működésében. Akkor ez még nem látszott ennyire egyértelműnek. Bebizonyosodott viszont, hogy a büntetőjog új jogi és intézményi megoldásai akkor jelennek meg, amikor a hagyományos igaz-

¹⁴ RZEPLIŃSKA 2020.

¹⁵ VÁMBÉRY 1907 [1988: 19].

¹⁶ FEUERBACH 1847: 40, idézi: HOLLÁN–PALLAGI 2018: 5.

¹⁷ LAHTI 2020.

ságszolgáltatás tehetetlen, és már nem képes az aktuális elvárásoknak megfelelően működni. Ez ma sincs másként.¹⁸

A bűnözés mint társadalmi vagy erkölcsi dráma

A bűnelkövetés drámája mindenkit érint: az áldozatot, az elkövetőt és a közösséget. A 20. század elején ez a darab társadalmi drámaként jelent meg. A társadalmi körülmények kényszerítő erejének drámájaként volt értelmezhető, ami paradigmaváltást eredményezett a bűnelkövetőről való gondolkodásban, és előhozta a társadalmi körülmények jogi értékelésének szükségességét. Balogh Jenő igazságügy-miniszter (1913–1917) így fogalmazott: „Korunknak is megvannak azok a szörnyetegei, melyek évről-évre az elhagyatottabb társadalmi osztályok tagjainak, különösen az elzüllesnek kitett fiatalokéknak egészségét, becsületét, szabadságát, sokszor egész egyéniségét tönkreteszik. A nyomor és a criminalitás csak kettő ezen szörnyetegek közül.”¹⁹

A bűnözés dráma a 21. században is, de ma már inkább érzelmi (erkölcsi) dráma, és ez újabb paradigmaváltást indukált a büntetőjogban: az érzelmekre helyezte a hangsúlyt. A rendszerváltás után a kelet-európai gazdasági és társadalmi átalakulások fókuszában elsősorban az átalakulás gazdasági dimenziója és jogi feltételeinek megteremtése állt, viszont a morális és pszichológiai tényezők nem kaptak kellő figyelmet. Pedig a kriminálpolitika nagyon sokat „tud” az érzelmek kulturális és szociálpszichológiai vonatkozásairól: érzelmeket közvetíthet, indulatokat válthat ki, és kihasználhatja a morális pánik okozta társadalmi felháborodást.²⁰ A büntetési rendszer nem lehet közömbös a súlyos bűncselekmények iránt, és szolidaritást kell mutatnia az áldozattal. Ráadásul a hagyományos igazságszolgáltatás nem lehet teljesen érzelemmentes, a helyreállító igazságszolgáltatás alapvető lényege pedig az érzelmekkel való működés. A 21. század elején szoros összefüggés van az ítélelhozatal és a közvélemény punitivitása között: egy merevebb büntetőpolitikát folytató országban a közvélemény is inkább a szigorúbb büntetéseket részesíti előnyben.

¹⁸ KEREZSI 2012.

¹⁹ BALOGH 1906: 30.

²⁰ Stanley Cohen dolgozta ki a morális pánik fogalmát. Morális pánikról akkor beszélünk, ha egy meghatározott embercsoport vagy egy adott csoporthoz kapcsolódó jelenség más társadalmi csoportok tagjai számára veszélyt jelent az adott társadalom működési rendje (a hagyományos életforma, az alapvető értékek rendje vagy a megkonstruált, konszenzusos valóság) számára. A média szenzációs és leegyszerűsítő bemutatása nyomán könnyen azonosíthatóvá válik a fenyegetést hordozó csoport. A média ezen tevékenysége hiteles megoldásokat sürgető közhangulatot teremt. Erre a követelésre a hatóságok jogi szigorításokkal válaszolnak. COHEN 1972.

Büntető populizmus és büntető nacionalizmus

A felvilágosodás hozta a tudomány, a racionalitás és a szakértői tudás elismerését, ezzel biztosította, hogy az értelem felülmúlja a józan ész a politika alakításában. Napjainkban viszont a politikai populizmus azzal fenyeget, hogy véget vet magának az értelemnek, a modernitás alapkövének,²¹ a büntető populizmus pedig felülírja a tudományos gondolkodás korábban elfogadott kereteit.²² A „józan észre” hivatkozás a büntetési rendszer érzelmi alapú punitivitását eredményezte. A kriminálpolitika populista értelmezése elutasítja a „liberális” bírák és kriminológusok szakértői tudását, és a közbeszéd és a média „józan eszével” értelmezi és igazítja ehhez a „józan észhez” a jogszabályi tartalmakat.²³ El kell fogadnunk, hogy annak az időnek vége, amikor a kriminálpolitikai rendszerek a kriminalisták és kriminológusok kizárólagos ellenőrzése alatt álltak. A büntető populizmus a társadalom egy olyan szegmensének reakciója, amely nem ért egyet a nyugati büntetési rendszerek 20. század vége óta kialakult fejlődésével, mert ezt a fejlődési irányt a liberálisok által támogatott erkölcstelen intézkedéseknek tulajdonítja. A büntető populizmust a kriminalizálás körének kiszélesítése, a büntetési keretek bővülése és a szigorúbb büntetés-végrehajtási gyakorlatok jellemzik.²⁴

A változás váratlanul, de nem előzmények nélkül történik. Néha ez a pillanat önmagában is jelentős társadalmi változás; máskor nem egy eseményről, hanem egy folyamatról van szó, amely apró, olykor jelentéktelen eseményekből fakad, amit intézményrendszerek és társadalmi-kulturális hagyományok változása idéz elő. Először is, a 2008-as globális pénzügyi válság hatása nagymértékben rontotta a globalizáció gazdasági biztonságát. Másodszor, az egyéni és nemzeti identitást fenyegető veszélyeket az emberek tömeges mozgása indukálja szerte a világon. Amint ez megtörtént, a bűnözéssel kapcsolatos aggodalmak összekeveredtek a „különbözőséggel” és a „mással” kapcsolatos aggodalmakkal – idegennek, külföldinek vagy bevándorlónak lenni, legyen az legális vagy egyéb, az egyik legerősebb szimbólummá vált.²⁵

Három évtizeddel az államszocializmus bukása után a populizmus és a nacionalizmus politikai koncepciói, valamint a kriminálpolitikához való kapcsolódása segít megérteni, mi történik ezekben a kelet-közép-európai országokban a büntető igazságszolgáltatás terén. A kriminálpolitika válaszainak tanulmányozása korábban sem került el a büntetőjogászok és a kriminológusok figyelmét. A gazdag nemzetközi szakirodalomból Franz von Liszt, Nils Jareborg, illetve a hazai szakemberek közül Irk Ferenc, Gönczöl Katalin, Ligeti Katalin, Lévy Miklós és Pallagi Anikó munkáit szükséges megemlíteni.²⁶

²¹ PRATT–MIAO 2017.

²² PRATT–MIAO 2017.

²³ MATUS 2023.

²⁴ GETOŠ KALAC – FEUERBACH 2023.

²⁵ PRATT–MIAO 2017.

²⁶ LISZT 1905; JAREBORG 1995; IRK 1993; GÖNCZÖL 2022; LIGETI 2006; LÉVAY 2020; PALLAGI 2014.

Habár a szakirodalom sokféleképpen értelmezi a büntető populizmus jelenségét, egyetlen javaslat sem kísérli meg, hogy meghatározza azt a „küszöböt”, ameddig egy büntetőjogi reform legitim és szükséges, és mikortól válik populistává vagy konttraproduktívvá. Kevés, ha van egyáltalán, empirikus bizonyíték arra, hogy indokolt az elkövetők szélesebb körű kriminalizálása és a büntetési keretek növelése, vagy szükséges lenne a szigorúbb büntetési gyakorlat kialakítása. Pratt szerint a büntető populizmus a büntetési hatalom drámai átkonfigurálását jelenti, ugyanis „alapvetően átalakítja a büntető hatalom érvényesülésének dinamikáját, azzal, hogy megdönti a háború utáni büntetőpolitikát irányító feltételezéseket”,²⁷ amelyben szerepe van a büntető hatalom eltolt tengelyének; a megváltozott médiaszerepeknek; az áldozat(tá válás) kulturális és politikai jelentőségének és a büntető hatalom tekintélyelvű irányultságának. Politikai logikaként a populizmus természetesen kapcsolatban van a demokrácia „liberális” aspektusaival: az alkotmányossággal, a jogállamisággal, a hatalommegosztással és az emberi jogok védelmével. A populista politika veszélyes következményei, a politika polarizálódása és a demokratikus normák eróziója veszélyes mind a kriminálpolitikában, mind a bűnözés elleni küzdelemben. Boda és szerzőtársai szerint „[a] büntető populizmus olyan büntetőpolitikának tekinthető, amelynek fő célja a közvélemény vélt vagy valós elvárásainak való megfelelés és ezáltal politikai népszerűség szerzése”.²⁸ Daems ezt úgy fogalmazza meg, hogy a büntető populizmus olyan diskurzus, amelyet az áldozatok nevében történő, büntetésre való felhívás jellemez.²⁹ Radics és Ciocchini Brazília példáján keresztül mutatja be, hogy amikor a „törvény és rend” követelménye illiberális politikai intézmények révén és aránytalan globális nyomás alatt valósul meg, azt egyenlőtlenség, rasszizmus és túlzott erőszak követi.³⁰

A kormányzati politika populista stílusa megerősíti a büntető populizmus gyakorlatát a kelet-közép-európai régió országaiban. 9/11 után a nyugati országok kormányai kivételes bűnügyi politikát fogadtak el az állam és a társadalom létét veszélyeztető, veszélyes bűnügyi jelenségek (terrorizmus, kábítószer-kereskedelem) leküzdésére.³¹ A vizsgált régióban a jogállamiság és a demokrácia védelmére irányuló érveléssel a kormányzati intézkedések megszilárdították a vészhelyzeti büntetési kultúrát: a rendre és a biztonságra hivatkozva korlátozzák az emberi jogokat, és a politikai napirendekkel háttérbe szorítják a gazdasági és társadalmi igazságosságot.

Az elmúlt években a kelet-közép-európai országok inkább a kirekesztés, mint az integráció és a társadalmi befogadás hagyományait gyakorolták, míg a nyugat-európai államokban inkább a büntetéstani jólléti elvek gyakorlata volt jellemző. Az is tény azonban, hogy a welfare-izmus soha nem vált a kelet-közép-európai országok büntetőpolitikájának lényegévé. Ebben a régióban a segítség és a támogatás – már ha

²⁷ PRATT 2007: 35.

²⁸ BODA et al. 2014: 70.

²⁹ DAEMS 2007.

³⁰ RADICS–CIOCCINI 2023.

³¹ ITURRALDE 2008.

volt ilyen – tartósan beágyazódott a kontrolleszközökbe. Úgy tűnik, hogy ezekben a társadalmakban a rendfenntartásnak, a bebörtönzésnek és a büntetés-végrehajtásnak van prioritása a társadalmi rend fenntartása során. A büntető populizmus megjelenése nem a végpontja és nem is korlátja a populizmusnak és következményeinek a modern társadalomban. A rendpárti³² gondolat egyre gyakrabban jelenik meg a kelet-közép-európai országok politikájában.

Vanessa Barker vezette be a *büntető nacionalizmus* fogalmát. A fogalommal feltárta a büntető hatalom strukturális képességét a politikai tekintély megteremtésére és újratermelésére, valamint kommunikációs képességét az elkövetők társadalmi tagságának megvonására. A büntető nacionalizmus kényszerítő eszközöket (kiutasítás, kirekesztés, kriminalizálás és büntetés) alkalmaz, amikor a tömeges mobilitásra reagál, amely jelenséget a társadalmi rendet veszélyeztető fenyegetésnek, nem pedig a jogok politikai megnyilvánulásának tekinti. A büntető nacionalizmus a kényszerítő büntető igazságszolgáltatási eszközökre támaszkodik a nacionalista célok elérése érdekében, különösen a jóléti állam eredményeinek megőrzésére.³³

A büntető nacionalizmus Haney-féle definíciója³⁴ a neoliberális punitív morálitást ötvözi a rasszista nacionalizmussal. Haney úgy látja, hogy a büntető nacionalizmussal sikeresen tudták kezelni a társadalmi bizonytalanságot a közép-európai régió országaiban a rendszerváltás után.³⁵ Határozottan inspiráló értelmezés! Azt viszont tudnunk kell, hogy a politikai narratívák szintjén éppen ezt akarták elkerülni a kelet-európai országok az 1990-es évek táján, tudván, hogy a régió történelmében a nacionalizmus veszélyes következményei már korábban is megjelentek. Visszatekintve a harminc évvel ezelőtti fejleményekre, Haney-nek kétségtelenül igaza lehet. A rendszerváltás körül feléledő/feléllesztett nacionalizmus valóban a „sikeres megoldások” közé tartozhatott volna(!): kicentizett mértékben kiváló módon kezelhette volna az emberek bizonytalanságérzetét, az államtagsággal kezelve/helyettesítve a szociális biztonság területén tapasztalt veszteségeket. Amikor a kelet-közép-európai országokban a rendszer megváltozott, valószínűleg hiba volt a büntető igazságszolgáltatást jóhiszeműen csak az emberi jogi szemszögből szemlélni, és nem venni figyelembe a lehetséges szociálpszichológiai következményeket. Az is tény viszont, hogy a populista politikusoknak az ezredfordulóra kiteljesedett „túltermelődése” (és nem csak a régióban) megjósolhatatlan volt.

A másik szempont, amely megmagyarázhatja a nacionalista kártyát kijátszó régiós kormányok sikerét, a történelmi kudarc volt. Az Osztrák–Magyar Monarchia részeként a térség országai nem tudták „bizonyítani”, mennyire sikeresek független államként. A szocializmus idején a szovjet elnyomás alkalmazkodásra kényszerítette a régió államait. Sem az egyéni, sem a nemzeti hübrisz nem tudott kibontakozni egy kollektivistá rendszerben. A rendszerváltással a térség országai nemzetállamokként

³² GEVA 2018.

³³ BARKER 2017.

³⁴ HANEY 2011.

³⁵ HANEY 2016.

is megmutathatták értékeiket. Nem véletlen, hogy a régióban egyre kisebb államok alakultak ki, biztosítva ezzel a homogén nemzeti közösséget (például Csehszlovákia vagy Jugoszlávia felbomlásának következtében).

A büntetőpolitika mint közpolitika

A büntető igazságszolgáltatási rendszerek hagyományosan szorosan kapcsolódnak az államhatalomhoz és annak értékrendjéhez, és tükrözik a bűnözésről és az elkövetőkről alkotott felfogás változásait. A 19. század elején a bűnözőkre úgy tekintettek, mint akik csak a perifériára szorult társadalmi csoportokból kerülhetnek ki: csavargók, koldusok, banditák és hasonlók. A következő években a felfogás megváltozott, és azóta is folyamatosan módosul. Az elkövetőkre néhány évtized múlva úgy tekintettek, mint egyénekre, akiket meg kell váltani, később a társadalommal szemben álló veszélyes osztálynak tűntek, majd olyan személyeknek, akiket oktatással, képzéssel vagy kezeléssel kell segíteni.³⁶ Nils Christie a büntetéstani változásokat a tetтарыos büntetőjogi klasszicizmus és a pozitívizmus között oda-vissza járó ingaként fogta fel.³⁷ A bűnözés kezelése azonban egészen az 1970-es évek elejéig nem vált pártpolitikai kérdéssé, habár bizonyos témakörök – például a halálbüntetés megítélése – mindig ellentmondásos volt.

A közpolitikák és az igazságszolgáltatás kialakítása elengedhetetlen a jó kormányzáson, a társadalmi igazságosságon és a szolidaritáson alapuló fenntartható fejlődés eléréséhez.³⁸ A közbiztonság csak kiegyensúlyozott, racionális és hatékony büntető igazságszolgáltatási politikán alapulhat.³⁹ A bűnözés elleni küzdelem nem kezelhető hatékonyan csupán a büntetőjog alkalmazásával. A kriminálpolitika eltér a közpolitika többi területétől, mert a politikai döntések az állampolgárok szabadságát és szabadságjogait, valamint az ország szuverenitását érintik.

A kriminálpolitikát ma három különböző aspektusban értelmezzük: először mint (szűk) értelemben vett politika a bűnözés elleni küzdelemben; másodszor mint bűnüldözési jogalkalmazás (politikai gyakorlat); harmadszor mint komplex tudományterület (büntető anyagi és eljárásjog, közigazgatás, kriminológia, politológia, szociológia, menedzsmentelmélet stb.).⁴⁰

Négy fő magyarázó paradigma alakítja a kriminálpolitikát: a bűnözés, a társadalom kulturális dinamikái, a gazdasági struktúrák és érdekek, valamint a különböző politikai gazdaságok szervezeti különbségei.⁴¹

1. A bűnözési ráta növekedése a bűnügyi politika és a bebörtönzési arány növekedésének kritikus meghatározója. Ezeket a tendenciákat nem szabad társa-

³⁶ EMSLEY 2007.

³⁷ CHRISTIE 1981.

³⁸ GALEV et al. 2011.

³⁹ VILKS 2019.

⁴⁰ EFREMOVA et al. 2019.

⁴¹ LACEY-SOSKICE-HOPE 2018.

dalmi, politikai, intézményi és történelmi kontextusuk figyelembevételével megvizsgálni.

2. Az összehasonlító szakirodalom másik vonulata azokra a kulturális különbségekre összpontosít, amelyek alakították a büntetőpolitika fejlődésének történetét. A büntetés-végrehajtási politika és a büntetési gyakorlatok körüli kulturális dinamika segíthet megérteni, hogyan alakulnak a politikai preferenciák, és hogyan stabilizálódhatnak az egyes politikák még olyan anyagi feltételek mellett is, amelyekről úgy gondolják, hogy befolyásolják vagy aláássák a logikát.
3. A büntetőpolitikát a gazdaságon belüli anyagi, strukturális erők is befolyásolják. Rusche és Kirchheimer amellett érvel, hogy a büntetésnek strukturális szerepe van a munka szabályozásában: a kapitalista gazdaságban a büntetés a munkaerő tartalékseregének fegyelmezésére szolgál, vagy mai szóhasználatmal a társadalmi marginalitás szabályozására.⁴²
4. A strukturális gazdasági feltételek a változó technológiai rezsimek kontextusában kritikus paramétereket határoznak meg a döntéshozók számára, és azonnali feltételeket szabnak a bűnözésnek és a büntetőpolitika fejlődésének.

Az 1970-es évektől kezdődően még a fejlett demokráciákban is megnövekedett a kiszabott szabadságvesztés-büntetés tartama, és intenzívebbé váltak a korlátozó elemei a nem szabadságelvonnással járó büntetéseknek is.⁴³ Garland szerint visszatért a szigorúbb büntetési gyakorlattal jellemezhető kriminálpolitika: óriási mértékben bővültek a büntetés-végrehajtási rendszerek mind a személyzetet, mind a költségvetési forrásokat illetően, és kiterjedt börtönépítési programok kezdődtek.⁴⁴ A kelet-közép-európai régióban ez a bűnügyi politika nem tekinthető „visszatérésnek”, mert ez a megközelítés itt soha nem halványult el; a kormányzati kriminálpolitika inkább a társadalmi kontrollon, mint a szociális jóléten alapult.

Az elmúlt három évtizedben a büntetés elveinek ütközése uralta a közpolitika valóságát. A jogalkotók olyan narratívát hoztak létre, amelyben a megtorláson és a bosszún kívül más elvek beemelése gyakorlatilag lehetetlenné vált. A gyakorlati megfontolások hiánya sok esetben jelentősen megnövelte a szakpolitikai költségeket.⁴⁵

Bűnügyi politika a kelet-közép-európai régió országaiiban

A Szovjetunió felbomlása után, amely a térség korábbi rezsimeji számára az ideológiai ernyőt biztosította, a kelet-közép-európai országok lakosait a biztonság- és társadalom-ellenőrzés politikai kérdései foglalkoztatták, és úgy tűnt, kevésbé érdekelték

⁴² RUSCHE 1978; RUSCHE–KIRCHHEIMER 1939.

⁴³ LACEY–SOSKICE–HOPE 2018.

⁴⁴ GARLAND 2001.

⁴⁵ STEEN–BANDY 2007.

őket a kriminálpolitikai kérdések. Az 1990-es évek körül a kelet-közép-európai régió országai gyors és kiterjedt társadalmi-gazdasági változásokon mentek keresztül, ami a bűnözés növekedésével járt. Ennek ellenére a demokratikus átmenet első időszakában a régióbeli országok kriminálpolitikájának lényeges jellemzője volt, hogy a növekvő bűnözésre is racionális, humánus, az emberi jogok által vezérelt kriminálpolitikai válaszokat adtak. A bűnözés tendenciája továbbra is komoly aggodalomra ad okot, habár a bűnözés mértéke jelentősen csökkent. A térség országában lezajlott társadalmi változások jól tükrözik a biztonsági válságot, amelyben a lakosság bűnözéstől való félelme nagyobb, mint amit a tényleges bűnügyi helyzet indokolna. Az alábbiakban áttekintjük azokat a társadalmi és jogi változásokat, amelyek a kriminálpolitikai válaszok milyenségét határozzák meg az adott országban.

Bulgária

1991-ben az új bolgár alkotmány kimondta a hatalmi ágak szétválasztásának és az igazságszolgáltatás függetlenségének elvét. Mivel az igazságszolgáltatás működése tökéletlen maradt, a 2007-es újabb alkotmánymódosítás megerősítette az igazságszolgáltatás függetlenségét, pártatlanságát és elszámoltathatóságát. A kommunista rendszer bukása után az új politikai rezsim megpróbálta liberalizálni az ország gazdaságát. Tíz évvel később az országot politikai instabilitás, példátlan infláció és csődök, magas munkanélküliség és szegénység jellemezte. Bulgária 1989 utáni demokratikus és piacgazdasági átalakulása lassú volt, mivel a kommunista politikai elit az újraelosztás révén gazdasági elitte alakult, és közvetett ellenőrzést gyakorolt az állami tulajdon felett. Az ország súlyosan megszenvedte a 2009-es recessziót; azóta fokozatosan magához tért, de továbbra is lassan fejlődő állam. Az ország fejlődését befolyásoló fontos tényező a 2007-es EU-csatlakozás.⁴⁶

Bulgáriában az elmúlt évtized nagy részében a büntetőpolitika a nyilvános vita középpontjában állt. Az ország büntető igazságszolgáltatási rendszerét és politikáit intenzív külső vizsgálatnak vetették alá öt évvel az EU-csatlakozás után,⁴⁷ ami a büntető igazságszolgáltatást és a büntetőpolitikát erősen átpolitizált témává tette. Ezen a területen időszakonként morális pánik érzetét keltették az Európai Bizottságnak az ország bűnözés és korrupció elleni küzdelemre irányuló erőfeszítéseiről szóló értékelései. A régió többi országához hasonlóan a bolgár vállalkozók is „ördögi körben” működnek, amelyben nem lehetnek teljesen függetlenek a korrupciótól. A gyenge formális intézmények és az alacsony szintű vállalkozói kultúra kombinációja arra készíti a vállalkozókat, hogy a kormányzati tisztviselők figyelme elől a szürkegazdaságba lépjenek át, vagy korrupcióba keveredjenek tevékenységük előmozdítása érdekében.⁴⁸ A büntetés-végrehajtás reformjához és átalakításához

⁴⁶ MARKOV–DOICHINOVA–DERELIEVA 2016.

⁴⁷ ANDVIG–TODOROV 2011.

⁴⁸ GROSESCU 2017.

szükséges világos jövőkép és stratégia hiánya alig változott a szocializmus 1989-es vége óta.⁴⁹ Bulgária 2009-ben kezdeményezte büntető törvénykönyvének átfogó reformját. Az általános rendelkezésekről szóló szakasz tervezetét 2012 januárjában tették közzé konzultáció céljából. Az új büntető törvény eltörölte a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége nélküli életfogytiglani szabadságvesztést, megváltoztatta a próbára bocsátás szabályait, valamint eltörölte a kitüntető címek, kitüntetések, katonai rendfokozatok átvételének jogától való megfosztás szankcióját. Emellett megemelte a súlyos bűncselekmények felső büntetési határát, szigorúbb feltételeket határozott meg a visszaeső bűnözők számára, és szabályozta a kiskorúak büntetőjogi felelősségét.⁵⁰ A bolgár büntetőpolitika a büntetőjog szigorúbb szabályaival az állami kontrollt erősíti. A társadalomnak címzett üzenet egyértelmű: a bűnözés elleni küzdelem egyetlen hatékony módja a büntetés szigorítása.

A szabadságvesztés kérdését mind a közvélemény, mind az EU figyelmen kívül hagyta. A börtönök marginális jelentőséggel bírnak, a büntető felelősségre vonási eljárás végén helyezkednek el, és számos egyéb problémával is terheltek.⁵¹ Másrészt a fogvatartottak körülményeit és jogait hosszasan vizsgálják a nem kormányzati dokumentumok,⁵² csakúgy, mint az igazságszolgáltatás hatékonyságával kapcsolatos strukturális kérdéseket, valamint a büntetés-végrehajtási rendszerben feltárt korrupciót és hiányosságokat. A büntetés-végrehajtás működése az azt jellemző két végretekintésre fókuszál: a túlbüntetésre (a romák esetében) és az alulbüntetettre (a szervezett bűnözésben részt vevők).⁵³

2006-ban hatályba lépett a bolgár büntetőeljárás törvénykönyv (CPC) és a bűncselekmények áldozatainak megsegítéséről és pénzügyi kártalanításáról szóló törvény. Az utóbbi törvényben szabályozott segítségnyújtás és anyagi kártérítés csak az áldozatok speciális körére vonatkozik, nagyrészt a szűkös pénzügyi helyzet miatt.⁵⁴ Ugyanezért az áldozatok segélyezéséről szóló törvény is csak néhány bűncselekménytípus áldozatainak kínál segítséget és kártérítést.

Az elmúlt években Bulgáriában olyan változások is történtek a büntető törvénykönyvben és a büntetőeljárás törvényben, amelyeket a médiában megjelent konkrét bűnesetek váltottak ki. Ezek a változások azt mutatják, hogy a „büntető populizmus” Bulgáriában is előfordul, és a politikai gyakorlat szerves része.⁵⁵

⁴⁹ GOUNEV 2013.

⁵⁰ GOUNEV 2013.

⁵¹ GOUNEV–BEZLOV 2006.

⁵² Bulgarian Helsinki Committee 2002.

⁵³ GOUNEV 2013.

⁵⁴ ILCHEVA–MARKOV–YORDANOVA 2014.

⁵⁵ DOSEVA 2021.

Cseh Köztársaság

A koordináció hiánya jellemzi a Cseh Köztársaság büntető igazságszolgáltatási politikáinak fejlődését 1989 után.⁵⁶ A büntetési kérdésekkel foglalkozó tudományos szakemberek, elsősorban az akadémiai szféra képviselői, új generációs törvényeket dolgoztak ki, amelyek a rehabilitáció, a helyreállító igazságszolgáltatás és a közösségi szankciók szerepét hangsúlyozzák, azaz a büntetőjogot *ultima ratió*ként jelölik meg, ami a kriminálpolitika megelőző (nem reaktív) modelljét állítja rendszerbe.⁵⁷ A végrehajtandó szabadságvesztés alkalmazásának akadályai fokozatosan növekedtek, így viszonylag kevés elkövető került börtönbe. A csehországi elítéltek azonban hosszabb ideig vannak bebörtönözve a magas büntetési minimumok miatt. Az Igazságügyi Minisztérium megkezdte az új büntető törvénykönyv kidolgozását, de nem hozott létre szakmai csoportot a büntető igazságszolgáltatással kapcsolatos problémátréteg vagy stratégia kidolgozására. Az intézményi „reformok” csupán a minisztérium folyamatos átszervezését és a közalkalmazottak létszámának csökkentését jelentették.⁵⁸

Az 1970-es és 1980-as évek politikai légkörét mélyen érintette az emberi jogokról folytatott diskurzus. Ennek a diskurzusnak azonban elhanyagolható közvetlen hatása volt a börtönrendszerre, amely kissé ambivalens fejlődésen ment keresztül az úgynevezett „normalizáció” során (ezt a kifejezést az 1970-es és 1980-as évekre használták Csehszlovákiában).⁵⁹ Az ellenzéki csoportok erőfeszítései a Charta 77 (a 70-es és 80-as években a demokratikus ellenzék legerősebb platformja Csehszlovákiában), az Igazságtalanul Vádoltak Védelméért Bizottság, valamint az olyan nemzetközi szervezetek tevékenysége, mint az Amnesty International vagy a Helsinki Bizottság, meghatározónak bizonyultak a börtönrendszer további fejlődése szempontjából, különösen 1989 után.⁶⁰ Ezt követően a rendszert humanizálni és modernizálni kellett, hogy biztosítsák az elítéltek alapvető emberi jogainak tiszteletben tartását. A cseh kriminológia nagy hagyományokkal rendelkezik. A terület jelenlegi kutatásának fő irányai ígéretes szerepet mutatnak a cseh kriminálpolitika alakításában és a cseh kriminológusoknak a tágabb, a nemzetközi kontextusba való integrálásában.

Magyarország

Magyarország megőrizte politikai stabilitását, annak ellenére, hogy a választópolgárok a rendszerváltáskori jobbközép kormányról balközépre, majd jobbközépre, majd ismét balközépre váltottak, mígnem 2010-ben a szavazati hajlandóság jelentősen a jobboldali pártok felé tolódott el. 2010-ben a volt jobboldali ellenzéki

⁵⁶ DRÁPAL 2021.

⁵⁷ KEREZSI 2013.

⁵⁸ DRÁPAL 2021.

⁵⁹ BOUKALOVÁ et al. 2016.

⁶⁰ PINEROVÁ-LOUČ 2020.

párt, a Fidesz és partnere, a Kereszténydemokrata Néppárt aratott elsőprő győzelmet, és az új választási szabályok értelmében kétharmados többséget szerzett. Az Országgyűlés 2011 tavaszán a két demokratikus ellenzéki párt nélkül fogadta el Magyarország új Alaptörvényét. A miniszterelnök 2014 júliusában egy beszédében azt mondta: „az az új állam, amit Magyarországon építünk, illiberális állam, nem liberális állam”.⁶¹ A 2010 óta kormányzó magyar kormány az EU-tagállam első populista kormányzata, amely folyamatosan távolodott el a liberális demokráciától.⁶² A Covid-19-járvány során a végrehajtott hatalom további koncentrációja valósult meg. A parlament lehetővé tette, hogy a kormány rendeleti úton kormányozzon, ami – különböző okokra hivatkozva – azóta is fennáll. 2010-től 2022-ig a kormánypárti Fidesz nagy utat tett meg: utat épített a rendpárti szemléletű párttól a rendpárti rezsimig.⁶³

A kriminálpolitika józan mértéktartása 2010-ben, a kétharmados többség megszerzésével kezdett megváltozni, amikor „A rendet végre!” szlogen megfogalmazódott. Immár 12 éve növekvő társadalmi és politikai feszültségek, súlyos konfliktusok keletkeznek a társadalom perifériáinak büntető populizmus miatti elkülönülése miatt.⁶⁴

A Büntető törvénykönyv (Btk.) módosítása bevezette az erőszakos visszaesők hosszú távú elkülönítését. A „három csapás” első változatát a kormányváltás utáni Btk. 2010-es módosítása tovább szigorította. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés (TÉSZ) visszakerült a büntetési rendszerbe: 2008-ban 10 tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt rab volt a hazai börtönökben, 2023-ban pedig már 72 fő. A Btk. módosítása pedig tovább szigorította a büntetés-végrehajtást. Az új Btk. egyik legjelentősebb újszerű eleme a büntető felelősségi korhatár leszállítása. 2013-tól már a 12. életévüket betöltött gyerekek is büntetőeljárás keretében vonhatók felelősségre, kilenc kiemelten súlyos, erőszakos bűncselekmény elkövetéséért. A bíróságok a leszállított korhatár bevezetése óta – 14 éven aluliakkal szemben átlagosan – évi 13 ítéletet hoztak, ráadásul ezekből csak mintegy évi 9 rendelkezett a legszigorúbb javítóintézeti nevelésről. A büntetőeljárás törvény 2010-es módosítása megszüntette továbbá a fiatalkorúak bíróságainak kizárólagos illetékességét is. Azóta kérdéses, hogy létezik-e egyáltalán a fiatalkorúak külön igazságszolgáltatása.⁶⁵ Az okok kezelése helyett a kormány technikákat és eszközöket javasolt a büntetőpolitika számára, a fennálló feszültségek kezelésére.

A magyar büntető igazságszolgáltatást a 2010-es évek közepétől „neoklasszikus” szellemiség jellemzi: (1) a neokonzervatív retributív megközelítés egyre fokozódó szigora és erősödése, (2) populista igények megfogalmazása, a kodifikáció, valamint a „precedens” és „fantom” törvényhozás térhódítása, továbbá (3) a jogalkotásban az *ultima ratio* elvének gyengítése.⁶⁶

⁶¹ MINISZTERELNÖKI KABINETIRODA 2014; GÁRDOS-OROSZ 2020.

⁶² BARTHA-BODA-SZIKRA 2020.

⁶³ GEVA 2018.

⁶⁴ GÖNCZÖL 2022.

⁶⁵ CSEMÁNÉ VÁRADI 2012.

⁶⁶ PAP-TÓTH 2021.

Lengyelország

2001-es megalakulása óta a Jog és Igazságosság Pártja (PiS) fokozatosan következetesen populista álláspontra helyezkedett, kihasználva az erősödő establishment-ellenes hangulatokat. A PiS megőrizte az egy témára összpontosító jellemzőjét: a törvényes és rendvédelmi kérdésekre koncentrált, és több büntetőintézkedést és szigorúbb büntetőpolitikát hirdet. A 2015-ös választásokon győztes PiS egy-párti kormányt alakított, és populista többségi módon bevezetheti mindazokat a változtatásokat, amelyeket kampánya során ígért.⁶⁷ A büntető populizmus jelensége a lengyel kriminálpolitikában tovább erősödött.⁶⁸ A PiS által hirdetett büntető igazságszolgáltatás politikájának lényege a büntetés megtorló funkciójának állandó hangsúlyozása és a szigorúbb büntetőjogi intézkedések ígérete az emberek igazság- és biztonságérzetének helyreállítására. Ezeket a politikai elképzeléseket rutinszerűen igazolják az emberek jogaira való hivatkozások, valamint a közvélemény-kutatásokon megmért lakossági attitűdök. 2018-ban a lengyel Btk. módosítása szigorúbb büntetést írt elő néhány bűncselekményre: bevezették a tényleges életfogytiglani szabadságvesztést, a fegyházbüntetés új minimális és felső határát szabályozták stb. Elméleti szakemberek, szakértők és ellenzéki pártok képviselői is hangsúlyozták, hogy a változtatások populista jellegűek, amit nem indokol a bűnözés adott állapota vagy a társadalom biztonsága.⁶⁹

Az új büntetéstani felfogáshoz szorosan kapcsolódik a büntetési gyakorlat, amely túlmutat a modern társadalmakban kialakított normákon, és produktív (rehabilitáló), mérsékelt és racionális büntetést ajánl, miközben sok hasonlóságot mutat a premodern korban érvényben lévő normákkal, amikor a pusztító, illetve érzelmi büntetés dominált.⁷⁰ A jogszabályok gyakran érzelmi töltetű elnevezést kapnak. 2018-ban a miniszeri reformprogram *Kíméletlenség a bűnözőkkel szemben* című szakaszának tervezete szigorúbb szankciókat ír elő a „bestiális elkövetőkre” úgy, hogy a szabadságvesztés törvényi kockázatának felső határát 20 és 25 évre emeli. Ez a jogszabály tiltja a 15 éven aluli kiskorú megerőszakolása miatt életfogytiglani szabadságvesztésre ítélt személyek idő előtti szabadon bocsátását, ha a cselekmény az áldozat halálát okozta. Egy ilyen szűk célcsoportra vonatkozó törvény megalkotása éppen azt nélkülözi, ami a törvény egyik lényeges vonása kellene hogy legyen: az általánosságot.

A legutóbbi választások után 2023 októberében a Donald Tusk vezette ellenzéki koalíció vette át a kormányt. Részletes tervet tettek le az asztalra az igazságszolgáltatás függetlenségének helyreállításáról. Donald Tusk lengyel miniszterelnök egyik legnagyobb kampányígérete az volt, hogy visszaállítják a lengyel jogállamiságot, hogy ezzel megnyissák az uniós források előtt az utat, illetve Lengyelország az Európai Ügyészség intézményéhez csatlakozik.

⁶⁷ MILLARD 2010.

⁶⁸ DEMBIŃSKI 2019.

⁶⁹ LIPÍŃSKI 2021.

⁷⁰ SZAFRAŃSKA 2015.

Románia

Szakmai vélemények szerint a rendszerváltás után a román kriminálpolitika nehezítette a bűnözés kezelését azzal, hogy egyes magatartási problémákat (például lézengés, csavargás, hajléktalanság) büntetőjogi kérdésként kezelt; nem veszi figyelembe a szociális jog, a munkajog vagy a kiskorúak büntetőjogi felelősségének sajátos keretei által biztosított normákat.⁷¹ Ezzel nyilvánvalóvá vált a büntetési rendszer válsága.⁷² A közelmúltban a politikusok elkezdtek vitatkozni a büntetési rendszer enyhítésének szükségességéről, majd a 2014 óta hatályos büntetőjog csökkentette a bizonyos típusú bűncselekményekre alkalmazható szankciókat. A büntető szabályok immár tartalmazzák a börtönbüntetés alternatíváit (hétvégi büntetés vagy házi őrizet). Érdeemes megemlíteni, hogy a román jogban lehetőség van a rendkívül drasztikus büntetések alkotmányossági felülvizsgálatára, és erre van is példa az Alkotmánybíróság gyakorlatában. Ezek a határozatok foglalkoznak a büntetőjogi büntetés szükségességével és arányosságával, segítik az állami büntetőpolitika alakítását, és a jogot a társadalmi valósághoz igazítják.⁷³

A román Alkotmánybíróság úgy vélte, hogy a büntetőügyekben folytatott ítélkezési gyakorlata majd „kijelöli” a büntetőjogi büntetés mint végső megoldás elvének érvényesülését és a jogszabály alkotmányos korlátait. Ezek az alkotmányos korlátok korlátoznák a jogalkotó mérlegelési jogkörét a jogalkotás során, de összhangban kell lenniük a kriminálpolitikával, és koherensen kell tükrözniük az alkotmányos elveket és normákat.⁷⁴

Szlovákia

Ján Kuciak oknyomozó újságíró és menyasszonya 2018. februári meggyilkolása a polgári felháborodás katalizátora lett, ami jelentős változásokat hozott a szlovák politikai szintéren.⁷⁵ Kuciak a halála előtt egy olyan befolyásos üzletember-maffiafőnök üzelmeit igyekezett feltárni, aki nagyon közeli kapcsolatban állt a kormánnyal, a rendőrséggel, bírókkal és ügyészekkel. A gyilkossággal kapcsolatos nyomozás hozzájárult a politikusok, a vállalkozások és a bűnözői alvilág közötti informális kapcsolatokról szóló jelentések nyilvánosságra hozatalához. Az ügybe ugyan belebukott a harmadik Fico-kormány, de megnyerte a 2023-as előrehozott választást. Fico visszatérése sikerült, de nagy ára volt: újbóli hatalomra kerülése után lefejezték a rendőrséget, megszüntették a speciális ügyészséget, majd a közszolgálati televízió került célkeresztbe.

⁷¹ TIUGAN 2020.

⁷² SUMANARU 2012.

⁷³ STAN 2018

⁷⁴ SAFTA 2019.

⁷⁵ DĚBIEC–GROSKOWSKI 2019.

Szlovákia kormányzó pártja egy konzervatív, enyhén nacionalista/nativista és egyre populistább politikai párt. Konzervatív jobboldali irányultsága (keresztény értékek, családi értékek, hazaszeretet) a büntető igazságszolgáltatást célzó populista politikák felé hajlik. Várható volt, hogy a „törvény és rend” retorika jól illeszkedik a párt felfogásához. A büntető igazságszolgáltatás korábban nem volt elsődleges téma a politikában. Az ellenzéki pártok és a média folyamatosan a korrupció és a fehérgaléros bűnözés elleni küzdelem fontosságát jelezte, és a nyilvános vitában gyakran hangzott el a „foglyul ejtett állam” kifejezés. Nem sok vita zajlott azonban a büntető igazságszolgáltatási politikáról. A szlovák büntető törvénykönyv minőségi paramétereinek vizsgálatára irányult kutatás azonban kitért a büntető törvények módosítási gyakoriságására és ennek kriminálpolitikai hatására.⁷⁶ A dokumentum szerint Szlovákiában is létezik a széles körben elterjedt és leegyszerűsítő tévhit, hogy a büntetések szigorítása eredményezi a bűnözés csökkenését. E felfogás szerint az elkövető nem az alapvető jogokkal és szabadságokkal rendelkező személy, hanem a társadalom ellensége. A szakirodalom szerint a szlovák büntetőpolitika nagymértékben célvezérelt, és a közvélemény befolyásolja. Az is tény viszont, hogy a gyakori módosítást túlnyomórészt objektív okok indokolták, elsősorban az EU-tagság elnyerése.⁷⁷

Szlovénia

A migráció kérdése ma zajos felhangokkal övezett probléma. A nemzeti joghatóságok korlátozó bevándorlás-ellenőrzési rendszereket fogadtak el, és a különböző irányultságú kormányok egyre gyakrabban alkalmaznak büntetőjogi intézkedéseket a „bevándorlási probléma” megoldására. Az őrizetbe vétel, a kiutasítás és az elrettentés a migrációra adott domináns politikai válasz lett, amely sürgős kérdéssé vált Szlovéniában. Az ország egykori belső jugoszláv határa 2007-ben lett az Európai Unió schengeni határa, amelyre speciális biztonsági és felügyeleti kötelezettség vonatkozik. A schengeni határ döntő fontosságú a „krimmigráció”, vagyis a (polgári) bevándorlási jog és a büntetőjog közötti eltűnő határvonal megértéséhez.⁷⁸ A 2015 őszén ezen a határon felállított drótkerítés felerősítette az ellenséges elrettentés hatását.⁷⁹

2008-ban Szlovénia bevezette az életfogytiglani börtönbüntetést, amely – úgy tűnt – helyettesíti és mérsékli a büntetőjog szigorát. Habár a büntetés már 11 éve része volt a szlovén büntető törvényeknek, a gyakorlatban még egyszer sem alkalmazták.⁸⁰ Az alkalmazása mellett érvelők a büntető populista állításokat ismétlik. Noha a szigorú szankciók népszerűek a politikusok és a közvélemény körében, az igazságszolgáltatás óvatossága a rendelkezések alkalmazásával. Az 1990-es évekig a szlovén bünte-

⁷⁶ ŠANTA-ČENTĚŠ 2018.

⁷⁷ MENCEROVÁ–TOBIÁŠOVÁ–TURAYOVÁ 2013.

⁷⁸ STUMPF 2006; HAUZINGER 2016.

⁷⁹ BAJT 2019.

⁸⁰ FILIPČIČ 2019.

tési rendszert a rehabilitációs cél jellemezte,⁸¹ az elmúlt évtizedekben Szlovéniában is megjelentek az európai országok többségét jellemző tendenciák: a megtorló retorika alkalmazása és a büntetések szigorítása. A fogvatartottak száma Szlovénia 1991-es függetlenné válása óta több mint kétszeresére nőtt (a bírák egyre több és hosszabb börtönbüntetést szabnak ki), aminek különböző, de egymással összefüggő okai vannak, a jogszabályi változásoktól a társadalmi és gazdasági változások viszonyáig.

A kelet-közép-európai országok büntetőpolitikájának két alapkérdése

A kriminálpolitika az állam belpolitikájának szerves része. Hagyományosan kétféleképpen kezelhető: tudományként és a központi kormányzat által támogatott általános politika részeként. Az állami hatóságok által elérni kívánt célok, feladatok, prioritások soha nincsenek egyszer s mindenkorra kijelölve. Megállapításuk, de felülvizsgálatuk is a társadalmi fejlődésnek, a különféle állami érdekek és szükségletek megvalósítási szándékának, valamint a kül- és belpolitikai szférában előforduló helyzeteknek a figyelembevételével történik. Módosíthatók a korábbi célok és feladatok megvalósítása után, de a megvalósítás különböző okok miatti ellehetetlenülése esetén is.⁸² Nincs olyan céltudatos, következetes és éleslátású kriminálpolitika, amely huzamosabb ideig következetesen megvalósítható, és amelyet ne zavarna meg a politikai hatalom változása. Gyakori, hogy a politikai szereplők bizonyos értelemben „alkalomnak” tekintik a médiaszennazációt keltő bűncselekményeket a személyes politikai befolyásuk növelésére. Még több szigorítást ígérnek, ezzel is erősítve a büntető igazságszolgáltatás punitivitását.

Michael Tonry szerint a kriminálpolitikai trendek országonként eltérők, és az elmúlt 30 évben nem követtek egységes mintát.⁸³ Ugyanakkor vannak olyan tendenciák, amelyek egy irányba mutatnak. Ilyen például a százezer lakosra eső bebörtönzési ráta, amely jól jelzi a kriminálpolitika szigorának időbeli változását.

Tömeges bebörtönzés

Lappi-Seppälä finn kriminológus tanulmányozta a kriminálpolitika és a börtönbüntetés alkalmazása közötti kapcsolatot. Megállapításai szerint a büntetés szigorúsága szorosan összefügg a jóléti ellátás színvonalával, a jövedelmi egyenlőség, az intézményekbe vetett bizalom különbségeivel, valamint az ország politikai és jogi kultúrájával. Ezek a tényezők közvetlenül és közvetve befolyásolják a büntetőpolitika tartalmát.⁸⁴ Ezért alkalmas a százezer lakosra jutó bebörtönzési rátával mérni az alkalmazott bün-

⁸¹ PETROVEC 1998.

⁸² GÁL 2020.

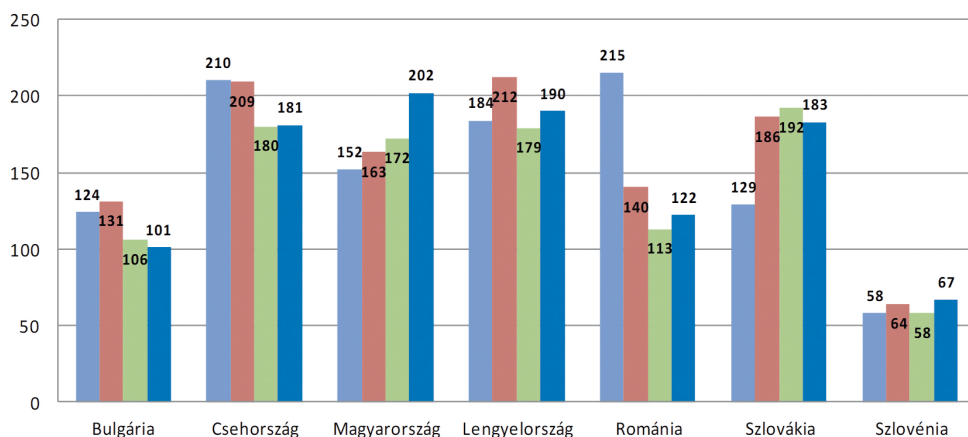
⁸³ TONRY 2004.

⁸⁴ LAPPI-SEPPÄLÄ 2011.

tetőpolitika szigorúságát. Kelet-Közép-Európa országaiban a 30 év független törvényhozás és a régió országaiban különálló büntető igazságszolgáltatási rendszerek létrehozása után is tovább él a szigorú büntetési kultúra hagyománya. A lengyel és a cseh büntetés-végrehajtási rendszer is rendkívül hosszú büntetéseket alkalmaz: az átlagos büntetés-időtartam hat év körül mozog, szemben az 1,5-ös uniós átlaggal.⁸⁵

A tömeges bebörtönzés a társadalmi kontroll egyik formája, amelyet az állami büntető hatalom intenzív felhasználásával gyakorolnak. A kormányzati szigor központi szerepet játszik a kelet-közép-európai országok életének igazgatásában, és tömegesen érint bizonyos társadalmi csoportokat (például a szegényeket és a kisebbségeket). Az elmúlt 20 évben Lengyelország és Csehország gyors ütemben épített új börtönöket, és az 1990-es évek eleje óta 30–55%-kal növelte börtönkapacitását.⁸⁶ Az Eurostat 2015 és 2017 közötti börtönnépességre vonatkozó adatai szerint Magyarországon ebben az időszakban volt a legmagasabb a börtönök túlzsúfoltsága.⁸⁷ 2020 nyarára – új börtönök építése helyett – könnyűszerkezetes konténerépületekkel bővítették tíz büntetés-végrehajtási intézet kapacitását, 2750 új férőhelyet kialakítva.

A fejlesztésre szükség is volt, mivel az egész EU-ban a lakosság számához viszonyítva Magyarországon vannak a legtöbb börtönben (202 fő/100 000 lakos). Az EU-országok között rekorder Magyarországot a V4-es országok követik: Lengyelországban 190, Csehországban 181 és Szlovákiában 183 a százezer lakosra számított fogvatartotti ráta (1. ábra).

1. ábra: Börtönnépességi ráta (100 ezer lakosra)

Forrás: a szerző szerkesztése World Prison Brief [é. n.] alapján

Összehasonlításképpen, a lengyel fogvatartottak száma valamivel magasabb, mint Franciaországban, de a lakosságszám csaknem feleakkora. A legszembetűnőbb

⁸⁵ LŐRINCZ 2009.

⁸⁶ HANEY 2011.

⁸⁷ CSEMÁNÉ VÁRADI 2020.

példák Litvánia, Észtország, Lettország és a Szlovák Köztársaság, ahol százazer lakosonként 173 és 234,9 közé esik a bebörtönzöttek aránya. A kelet-európai országokban általában magasabb az egy nevelőtisztre jutó fogvatartottak száma. Ez a ráta Lengyelországban és Észtországban a legmagasabb: 4,7, illetve 4,9.⁸⁸

Migráció és krimimigráció

A migrációs politika 2015 óta folyamatosan a politikai pártok napirendjén szerepel. A kelet-közép-európai országok kormányai a nemzetbiztonság kritikus elemeként politikai programjukba foglalták a bevándorlási és menekültügyi kérdéseket,⁸⁹ és jogi szabályok sora szisztematikusan vezette be a migráció kriminalizálásának mechanizmusait.⁹⁰ Paradox módon – mivel három V4-országban szinte nem volt bevándorló – a migrációs válság minden visegrádi országban hozzájárult a nacionalizmus és az idegengyűlölet megerősödéséhez. A menekültválság megmutatta azt a szakadékot, amely a szolidaritásban hívó régi és az új EU-tagállamok között húzódik. A visegrádi országok (például Lengyelország és Magyarország) politikusai kihasználták a válságlehetőséget, és a már jól bevált populizmust egy új elemmel, a nacionalizmussal egészítették ki.⁹¹

A közelmúltbeli európai menekültválság jobban megérthető – véli Bajt –, ha a nacionalizmust a kollektív paranoia egy formájaként elemezzük, amely elősegíti a bevándorlás kriminalizálását.⁹² Az Ukrajna elleni közelmúltbeli orosz háborús támadás azonban jobban megvilágította a menekültkérdést, és aktiválta a civil és kormányzati segítségnyújtást. Egyelőre nem világos, hogy az ukrán menekültek problémája más-ként keretezi-e a migráció kérdésének kelet-közép-európai országok általi megítélését.

A migráció biztonsági kérdéssé redukálódva kizárólag a mozgásban lévő emberek „humán menedzselését” jelenti, az „áramlásban” érintettek személytelenné válnak. Az országhatáron megnyilvánuló büntető hatalom mindig kényszerítést jelent: kiutasítást, kitoloncolást, kriminalizálást és – a tömeges mobilitásra válaszul – büntetést.⁹³ A biztonságiasítás folyamata egyben a kirekesztés mechanizmusa: megfosztás a területtől, a tartózkodási helytől, az állampolgárságtól, a közszolgáltatásoktól, az emberségtől és az állampolgárság egalitárius ígéretétől.⁹⁴ Minden uniós polgárnak joga van az Unión belüli szabad mozgáshoz. Habár az EU-n belüli mobilitásnak vannak problémásnak tekintett formái: például a romáké vagy általában a kelet-közép-európai állampolgároké, akiket az érintett uniós polgárok migránsnak, sőt „szegénységi bevándorlónak” vagy „szociális turistának” tekintenek. A romák poli-

⁸⁸ European Prison Observatory 2019.

⁸⁹ WITOLD 2017.

⁹⁰ STUMPF 2006.

⁹¹ STOJAROVÁ 2018; KLAUS et al. 2018.

⁹² BAJT 2020.

⁹³ BARKER 2017.

⁹⁴ BAAR–IVASIUC–KREIDE 2019.

tikai, társadalmi-gazdasági és kulturális biztonságiasítása központi szerepet játszik a diszkrimináció és a kirekesztés folyamataiban.⁹⁵

Úgy tűnik, a kelet-közép-európai országok az olyan társadalmi problémákat, amelyeket nem tudnak megoldani, fallal veszik körbe: 1. Virtuális és igazi betonfalak veszik körül a szegregált roma telepeket. 2. A rendszerváltásig az illegális határátlépés bűncselekménynek számított a régióban, az elaknázott határzár megakadályozta, hogy a szocialista országok állampolgárai elhagyják saját országukat. 3. A nemzeti határokon továbbra is vezeték nélküli kerítés épül, mert az illiberális kelet-európai kormányok ismét zárt országokat akarnak létrehozni. A kívülről érkező emberek olyan társadalmi problémát jelentenek, amelyet falak építésével kell távol tartani. A 2015-ös migrációs válság azt is megmutatta, milyen könnyű visszatérni a leegyszerűsített, jogokat korlátozó, fizikai helyeket bezáró kriminálpolitikához.

Következtetés: Közös múlt – (kissé) eltérő utak

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy a kelet-közép-európai országok társadalomfejlődésében és szociálpolitikájában látható hasonlóságokat öt tényező határozza meg:

- a) a hasonló kezdetek a szuverén nemzetállamok létrehozásában és a kommunizmusról szerzett közös tapasztalataik;
- b) a nagyjából egyidejű átalakulásuk a piacgazdaság felé;
- c) az EU-csatlakozással az európai struktúrákhoz való illeszkedés és az intézményi megoldások megtalálása;
- d) a formális intézményekbe vetett alacsony bizalom;
- e) a közgondolkodás rendies mintázatai.

Nos, mit lehet mondani a kelet-közép-európai országok kriminálpolitikai szempontból kissé eltérő útjairól? Először is azt, hogy a régióban egyrészt csak a mérték különbözik és nem az irány, másrészt a változás mértéke államtól és kontextustól függően eltérő. A vizsgált országoknak közös történelme van, hiszen egykor mindannyian kommunista ellenőrzés alatt álltak. Ez alakította a régió sajátos politikai, kulturális, gazdasági és társadalmi kontextusát. Az iparosítás és a modernizáció tekintetében még ma is Európa elmaradott részének tekinthető. Ezek a társadalmak jelenleg is biztonsági válságokat élnek át. A bűnözéstől való félelem, illetve a társadalmi és egyéni biztonság elvesztésének válsága mély, a zűrzavar pedig még mélyebb.

A látszólag homogén (a második világháború alatti és utáni etnikai tisztogatás, valamint a kommunista rezsim politikája által meghatározott) felszín alatt az átalakulás időszakában az egyenlőtlenség különböző struktúrái alakultak ki és szilárdultak meg. Ezekben a társadalmakban egyre nő a szakadék a gazdagok és a szegények között, ami a különböző társadalmi osztályok közötti egyenlőtlenség növekedését

⁹⁵ KOLASZYŃSKI 2020.

okozza. A társadalom refeudalizálódik: létrejönnek a társadalmi létra tetején és alján lévő szorosan összefonódó hálózatok, a klientelizmus, valamint ezek összekapcsolásának mintái, a nem egalitárius és nem kollektivista értékminták.⁹⁶ A Durkheim által megfogalmazott „anómiás” helyzet, az explicit társadalmi normák hiánya vagy a normák kölcsönös ütközése létező valóság a posztkommunista világban. Még csak nem is specifikus valamelyik régióbeli országra. Érdemes figyelni Jakab György elemzésére, amelyben Magyarország példáján keresztül mutatja be, hogy miért „nem dolgozódott ki” a kompromisszumokra épülő konszenzusos politikai kultúra, és a közélet minimumára épülő versengő együttműködés helyett a politikai életben hogyan maradt fenn a rendi (törzsi) viszonyokra jellemző ellenségkereső hatalomtechnikai szemlélet és gyakorlat.⁹⁷ A bizonyítékok azt jelzik, hogy ezt a mechanizmust nem a demokrácia, hanem a társadalmi instabilitás működteti. A régióban „visszatérő politikai hagyomány a domináns állampárt autokratikus uralma, amely nemcsak a társadalom alrendszerait hozza rendi jellegű függő helyzetbe, hanem a még működő ellenzéki pártokat is a saját részévé teszi”.⁹⁸ Harminc évvel a rendszerváltás után a legtöbb kelet-közép-európai országban még mindig a problémák egyedülálló tárháza érzékelhető. A régió országaiban jellemzővé vált a demokratikus fékek és el-lensúlyok szisztematikus és gyors eltávolítása a jogrendszerből, valamint a médiának (közrádió és -televízió) a kormány szócsövénél degradálása.

A régióbeli országok közelmúltban liberalizált társadalmi jelentős biztonsági válságokat él meg. 1989 után a kommunizmusból a demokráciába való átmenet a rendőrségi erők átalakítását hozta, és (legalábbis átmenetileg) jelentősen csökkentette a rendőrség bűnmegelőzési és felderítési képességét.⁹⁹ A polgárjogi reformok széles köre megszüntette a korábbi igazságszolgáltatási rendszer visszaéléseit, általánosan is korlátozta a rendfenntartó hatóságok hatalmát, megvédte az állampolgárokat a hatóságok bizonyos gyakorlataival szemben, és csökkentette a büntetés szigorát. A rendszerváltást követő demokratikus reformok csökkentették a büntetési rendszer punitivitását azzal, hogy eltörölték a halálbüntetést, javították a börtönkörülményeket, és fokozatos hangsúlyváltás történt a szabadságvesztéstől az alternatív büntetések (közösségi munka, mediáció) felé.

Ma is sokféle hiány azonosítható e társadalmak működésében. Témánk szempontjából az egyik legfontosabb, hogy a jóléti gondolkodás soha nem vált a kelet-közép-európai országok büntetőpolitikájának integráns részévé. E társadalmak a rendfenntartást, a bebörtönzést és a büntetés-végrehajtást részesítik előnyben a társadalmi rend fenntartása érdekében. A büntető rehabilitáció során a kontroll-eszközök mindig felülírták a segítő-támogató módszereket.

A globalizáció hatása legközvetlenebbül a migráció formájában érte el ezeket az országokat. Egy részüknél elegendő volt a migráció virtuális fenyegetése is a va-

⁹⁶ KARSTEDT 2003.

⁹⁷ JAKAB 2024.

⁹⁸ JAKAB 2024.

⁹⁹ SPARROW 2015.

lói félelmek felkeltéséhez. A régió minden országa hasonlóan reagált: drótkerítés-építés és a problémák kriminalizálása volt a válasz.

A kelet-közép-európai országok politikájában egyre gyakoribb a rendpárti gondolat. Az utóbbi 10–15 évben – köszönhetően a populista politikai erők térnyerésének – kriminálpolitikai paradigmaváltás zajlik a régióban, amelyet a nemzeti identitás részeként definiálható büntető nacionalizmus jellemez. A szilárd kormánypártokkal rendelkező régióbeli országok kevésbé visszafogottak a büntetőpolitikában. A nagy populista pártok megjelenése a kelet-közép-európai országokban (Lengyelországban az utóbbi kormányváltásig, illetve Magyarországon és Szlovákiában) a büntetőpolitikát is populista irányba terelte.¹⁰⁰ A nacionalista főszereplők (Fidesz, SMER, PiS) jelentik. A populista politikai pártok konstitutív jellemzője a rugalmasság, amely a pártrendszerek instabilitását eredményezi.¹⁰¹

A régió országaiban nem jellemző a nyilvános szakmai vita a szigorodó büntetési rendszer következményeiről és a kriminálpolitika kívánatos irányairól. A társadalmi gondok orvoslására a politika számára új tér nyílt a büntető megoldásoknak tulajdonított erő újbóli felismerésével. A büntetés erejének új elismerését jelenti, hogy a meglévő normák és ítélkezési gyakorlat összemosza a (homályosan meghatározott) biztonság és a (hasonlóan nem kellően definiált) jólét fogalmát. Harminc év független törvényalkotás és a régió országaiban megszülető önálló büntető igazságszolgáltatási rendszerek létrehozása után is a hosszú tartamú büntetésre épülő punitív megközelítés jellemző. A régiós országok többségében a jogalkotó a Covid-19-világjárvány miatt elrendelt külön jogi felhatalmazással az „oldalajtón” keresztül szigorítja a büntetőjogot. Ezen országok némelyike (például Lengyelország és Magyarország) olyan kriminálpolitikai gyakorlatot folytat, amely a bűnözéssel kapcsolatos összes problémát egyetlen módszerrel, a büntetések szigorításával próbálja megoldani. A „keményen a bűnözéssel” (és egyéb társadalmpolitikai problémákkal) szemlélet elterjedése a közép-európai régióban nemcsak a politikai tradíciókra épül, de azt is jelzi, hogy a kormányzatok politikája elsősorban a társadalmi kontroll, és nem a szociális jólét köré szerveződik. A bűnözés elleni küzdelem amerikai stílusra váltott: a szociális jólét helyett a társadalom ellenőrzése a cél.

Felhasznált irodalom

- AEBI, Marcelo F. – TIAGO, Mélanie M. (2018): *SPACE I – 2018 – Council of Europe Annual Penal Statistics: Prison Populations*. Strasbourg: Council of Europe.
- ANDVIG, Jens – TODOROV, Bojko (2011): *Anti-Corruption in Public Procurement. Balancing the Policies*. Sofia: Center for the Study of Democracy. Online: https://csd.eu/fileadmin/user_upload/publications_library/files/2011/2011_11_Anti-Corruption_in_Public.pdf

¹⁰⁰ HANEY 2011.

¹⁰¹ STOJAROVÁ 2018.

- BAJT, Veronika (2019): The Schengen Border and the Criminalization of Migration in Slovenia. *Comparative Southeast European Studies*, 67(3), 304–327. Online: <https://doi.org/10.1515/soeu-2019-0024>
- BAJT, Veronika (2020): Crimmigration and Nationalist Paranoia. In KOGOVŠEK ŠALAMON, Neža (szerk.): *Causes and Consequences of Migrant Criminalization*. Cham: Springer, 171–189. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-030-43732-9_9
- BALOGH Jenő (1908): *Nyomor és bűntettek*. Budapest: Franklin Társulat.
- BARKER, Vanessa (2017): Penal Power at the Border: Realigning State and Nation. *Theoretical Criminology*, 21(4), 441–457. Online: <https://doi.org/10.1177/1362480617724827>
- BARTHA, Attila – BODA, Zsolt – SZIKRA, Dorottya (2020): When Populist Leaders Govern: Conceptualizing Populism in Policy Making. *Politics and Governance*, 8(3), 71–81. Online: <https://doi.org/10.17645/pag.v8i3.2922>
- BARTHA, Attila et al. (2021): *Populist Governance and Policies in Europe*. Democratic Efficacy and the Varieties of Populism in Europe, EU Horizon 2020 Research. Online: <https://openarchive.tk.mta.hu/498/1/DEMOS-wp-populist-governance-central-governments.pdf>
- BEREND T. Iván (2021): Kelet-Európa nem létezik? *Élet és Irodalom*, 2021. július 23. Online: www.es.hu/cikk/2021-07-23/berend-t-ivan/kelet-europa-nem-letezik.html
- Bulgarian Helsinki Committee (2002): *Bulgaria's Prisons*. Sofia: Bulgarian Helsinki Committee.
- BODA Zsolt et al. (2014): Politikától vezérelve. A büntető populizmus diskurzusai a magyar politikában és a médiában. *Politikatudományi Szemle*, 23(3), 69–94. Online: <http://real.mtak.hu/id/eprint/135673>
- BOUKALOVÁ, Hedvika et al. (2016): Česká kriminologie – dlouhá tradice, slibná současnost. *Česká Kriminologie*, 1(1), 1–9.
- CHRISTIE, Nils (1981): *Limits to Pain. The Role of Punishment in Penal Policy*. Eugene: Wipf and Stock.
- COHEN, Stanley (1972): *Folk Devils and Moral Panics. The Creation of the Mods and Rockers*. London: MacGibbon and Kee.
- CSEMÁNÉ VÁRADI Erika (2012): A Janus-arcú kriminálpolitika, avagy a fiatalkori bűnözéssel szembeni fellépés aktuális kérdései. In STIPTA István (szerk.): *Collegium Doctorum Konferencia*. [elektronikus dok.] Paper: 6, Miskolc: Bibor Kiadó. 404.
- CSEMÁNÉ VÁRADI, Erika (2020): Harmful Effects of Imprisonment, Overcrowding in Prisons – Facts, Reasons, and the Way Forward. *Central European Journal of Comparative Law*, 1(1), 27–50. Online: <https://doi.org/10.47078/2020.1.27-50>
- DAEMS, Tom (2007): Engaging with Penal Populism. The Case of France. *Punishment & Society*, 9(3), 319–324. Online: <https://doi.org/10.1177/1462474507077578>
- DĘBIEC, Krzysztof – GROSZKOWSKI, Jakub (2019): *Frustration and Hope. Slovakia after Kuciak's Murder*. Warsaw: Ósrodek Studiów Wschodnich, Centre for Eastern Studies.
- DEMBIŃSKI, Jacek (2019): Przejawy populizmu penalnego w rozwiązaniach prawno-karnych z zakresu przestępczości przeciwko wolności seksualnej i obyczajności. *Biuletyn Kryminologiczny*, (26), 9–31. Online: <https://doi.org/10.5281/zenodo.3751696>
- DOSEVA, Delyana (2021): Съществува ли наказателен популизъм в България? Сборник с доклади от национална конференция на докторантите в областта на правните науки, (1), 95–105.
- DRÁPAL, Jakub (2021) Punitive by Negligence: The Myths and Reality of Penal Nationalism in the Czech Republic. *European Journal of Criminology*, (4), 1549–1567. Online: <https://doi.org/10.1177/14773708211063753>
- EFREMOVA, Marina A. et al. (2019): Trends of Modern Russian Criminal Policy in the Russian Federation. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, 10(1), 144–154. Online: [https://doi.org/10.14505/jarle.v10.1\(39\).15](https://doi.org/10.14505/jarle.v10.1(39).15)
- EMSLEY, Clive (2007): *Crime, Police, and Penal Policy. European Experiences 1750–1940*. Oxford: Oxford University Press. Online: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199202850.001.0001>

- European Prison Observatory (2019): *Prisons in Europe. 2019 Report on European Prisons and Penitentiary Systems*. Online: www.prisonobservatory.org/upload/Prisons%20in%20Europe.%202019%20report.pdf
- FAIR, Helen – WALMSLEY, Ron (2021) *World Prison Population List*. 13th edition. Online: www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_prison_population_list_13th_edition.pdf
- FATIC, Aleksandar (1997): *Crime and Social Control in 'Central'-Eastern Europe. A Guide to Theory and Practice*. London: Routledge. Online: <https://doi.org/10.4324/9780429463594>
- FAULKNER, William (1951): *Requiem for a Nun*. New York: Random House.
- FEUERBACH, Anselm (1847): *Lehrbuch des gemeinen in Deutschland gültigen peinlichen Rechts*. Gießen: Georg Friedrich Hayder Verlag.
- FILIPČIČ, Katja (2019): Life Imprisonment in Slovenia. *Crimen*, 10(3), 225–238. Online: <https://doi.org/10.5937/crimen1903225F>
- FRICZ Tamás (2014): Átmenetek a kommunizmus-szocializmusból a demokráciába Kelet- és Közép-Európában. *Polgári Szemle*, 10(3–6), 65–77. Online: https://polgariszemle.hu/images/content/pdf/psz_2014._3-6.szam_6.pdf
- GALEV, Todor et al. (2011): *Crime and Punishment. Studying Justice System for Shaping Criminal Policy*. Sofia: Center for the Study of Democracy. Online: https://csd.eu/fileadmin/user_upload/publications_library/files/20704.pdf
- GÁL, István László (2020): The Possible Impact of the COVID-19 On Crime Rates in Hungary. *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 7(1), 165–177.
- GALLO, Zelia A. (2015): Punishment, Authority, and Political Economy: Italian Challenges to Western Punitiveness. *Punishment & Society*, 17(5), 598–623. Online: <https://doi.org/10.1177/1462474515615695>
- GÁRDOS-OROSZ, Fruzsina (2020): The Reference to Constitutional Traditions in Populist Constitutionalism – The Case of Hungary. *Hungarian Journal of Legal Studies*, 61(1), 23–51. Online: <https://doi.org/10.1556/2052.2021.00298>
- GARLAND, David (2001): *The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press. Online: <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226190174.001.0001>
- GETOŠ KALAC, Anna-Maria – FEUERBACH, Lea (2023): On (Measuring) Recidivism, Penal Populism and the Future of Recidivism Research: Neuropenology. *Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske*, 14(1), 1–28. Online: <https://doi.org/10.32984/gapzh.14.1.1>
- GEVA, Dorit (2018): On the Ordonationalist Political Party. The French National Front and Hungary's Fidesz. *MaxPo Discussion Paper*, (1), 49–56. Online: <https://sase.org/wp-content/uploads/2018/05/2-Geva-final.pdf>
- GOUNEV, Philip (2013) Soft and Harsh Penalties in Bulgaria. In RUGGIERO, Vincenzo – RYAN, Mick (szerk.): *Punishment in Europe: A Critical Anatomy of Penal Systems*. London: Palgrave Macmillan, 206–225. Online: https://doi.org/10.1057/9781137028211_10
- GOUNEV, Philip – BEZLOV, Tihomir (2006): The Roma in Bulgaria's Criminal Justice System. From Ethnic Profiling to Imprisonment. *Critical Criminology*, 14(3), 313–338. Online: <https://doi.org/10.1007/s10612-006-9015-z>
- GÖNCZÖL, Katalin (2022): 'Let There Be Order!' Rising Criminal Populism in Hungary. *Archives of Criminology*, 44(1), 107–122. Online: <https://doi.org/10.7420/AK2021.06>
- GROSESCU, Raluca (2017): Criminal Justice and Historical Master Narratives in Post-1989 Bulgaria and Germany. *European Politics and Society*, 18(1), 66–80. Online: <https://doi.org/10.1080/23745118.2016.1269446>
- GRZYMALA-BUSSE, Anna (2019): How Populists Rule: The Consequences for Democratic Governance. *Polity*, 51(4), 707–717. Online: <https://doi.org/10.1086/705570>
- HANEY, Lynne (2011): The Politics of Punishment in Postsocialist Eastern Europe. *Straus Institute Working Paper*, (6), 1–31. Online: www.law.nyu.edu/sites/default/files/siwp/WP6Haney.pdf

- HANEY, Lynne (2016): Prisons of the Past: Penal Nationalism and the Politics of Punishment in Central Europe. *Punishment & Society*, 18(3), 346–368. Online: <https://doi.org/10.1177/1462474516645686>
- HAUTZINGER Zoltán (2016): *Idegen a büntetőjogban*. Pécs: AndAnn Kiadó.
- HOLLÁN Miklós – PALLAGI Anikó (2018): *Körend és közbiztonság, kriminálpolitika. Válaszok a bűnözésre*. Szakanyag e-learning-képzéshez. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
- ILCHEVA, Miryana – MARKOV, Dimitar – YORDANOVA, Maria (2014): Challenges before Victims' Protection in Bulgaria in View of Harmonizing Protection Frameworks Throughout the European Union. In WILIŃSKI, Paweł – KARLIK, Piotr (szerk.): *Improving Protection of Victims' Rights: Access to Legal Aid*. Poznań: Adam Mickiewicz University, 163–170. Online: <http://hdl.handle.net/10593/12050>
- IRK Ferenc (1993): Kriminálpolitika – nemzetközi kitekintés. *Ügyészségi Értésítő*, (3), 13–24.
- ITURRALDE, Manuel (2008): Emergency Penalty and Authoritarian Liberalism. Recent Trends in Colombian Criminal Policy. *Theoretical Criminology*, 12(3), 377–397. Online: <https://doi.org/10.1177/1362480608093312>
- JAKAB György (2024): A NER után... *Élet és Irodalom*, 2024. május 10. Online: www.es.hu/cikk/2024-05-10/jakab-gyorgy/a-ner-utan.html
- JAREBORG, Nils (1995): What Kind of Criminal Law Do We Want? On Defensive and Offensive Criminal Law Policy. *Scandinavian Studies in Law*, 14. Online: <https://doi.org/10.18261/8253017766-02>
- KARSTEDT, Susanne (2003): Legacies of a Culture of Inequality: The Janus Face of Crime in Post-Communist Countries. *Crime, Law and Social Change*, 40, 295–320. Online: <https://doi.org/10.1023/A:1025767204705>
- KEREZSI Klára (2012): *Konfrontáció és kiegyezés. A helyreállító igazságszolgáltatás szerepe a közpolitikában*. Akadémiai doktori értekezés. Online: <http://real-d.mtak.hu/id/eprint/492>
- KEREZSI, Klára (2013): Is There Such a Thing as European Crime Control Policy? In BODY-GENDROT, Sophie et al. (szerk.): *The Routledge Handbook of European Criminology*. London: Routledge, 55–73.
- KEREZSI Klára (2020): Trend lesz-e (a jövőben is) a bűnözés csökkenése? *Magyar Tudomány*, 181(5), 577–590. Online: <https://doi.org/10.1556/2065.181.2020.5.2>
- KLAUS, Witold et al. (2018): Refugees and Asylum Seekers in Central European Countries: Reality, Politics and Creation of Fear in Societies. In KURY, Helmut – REDO, Sławomir (szerk.): *Refugees and Migrants in Law and Policy. Challenges and Opportunities for Global Civic Education*. Cham: Springer, 457–494. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-319-72159-0_21
- KOLASZYŃSKI, Mateusz (2020): Overseeing Surveillance Powers – The Cases of Poland and Slovakia. *Politika nacionalne bezbednosti*, 18(1), 69–86. Online: <https://doi.org/10.22182/pnb.1812020.3>
- KÓNYÁNÉ KUTRUCZ Katalin szerk. (1986): *Vámbéry Rusztém emlékkötet*. Budapest: MTA Magyar Kriminológiai Társaság.
- LACEY, Nikola – SOSKICE, David – HOPE, David (2018): Understanding the Determinants of Penal Policy: Crime, Culture and Comparative Political Economy. *Annual Review of Criminology*, 1, 195–217. Online: <https://doi.org/10.1146/annurev-criminol-032317-091942>
- LAHTI, Raimo (2020): Multilayered Criminal Policy: The Finnish Experience Regarding the Development of Europeanized Criminal Justice. *New Journal of European Criminal Law*, 11(1), 7–19. Online: <https://doi.org/10.1177/2032284419898527>
- LAPPI-SEPÄLÄ, Tapio (2011): Explaining Imprisonment in Europe. *European Journal of Criminology*, 8(4), 303–328. Online: <https://doi.org/10.1177/1477370811411459>
- LÉVAY, Miklós (2020): The Driving Forces of the Penal Policy of Hungary in the 2010s with Special Regard to the Preparation of the Criminal Code of 2012. *ELTE Law Journal*, (2), 25–41.
- LIGETI Katalin (2009): Kriminálpolitika és pönológia. In BORBÍRÓ Andrea – KEREZSI Klára (szerk.): *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I*. Budapest: Országos Bűnmegelőzési Bizottság, 59–85.

- LIPÍŃSKI, Artur (2021): Poland. Economic Policy, Criminal Justice Policy and Family Policy in Poland, Country Report, Prepared for the DEMOS Project. In *Populist Governance and Policies in Europe*. Democratic Efficacy and the Varieties of Populism in Europe, Appendix, 78–120.
- LISZT, Franz von (1905): Der Zweckgedanke im Strafrecht. (Marbuger Universitätsprogramm 1882. Abgedruckt Z.III 1.). In *Band 1 (1875–1891)*. Berlin–Boston: De Gruyter. Online: <https://doi.org/10.1515/9783112382264-008>
- LŐRINCZ József (2009): Börtönügy Európában a 2006-os Európai Börtönszabályok tükrében. In HOLÉ Katalin – KABÓDI Csaba – MOHÁCSI Barbara (szerk.): *Dolgozatok Erdei Tanár Úrnak*. Budapest: ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 262–290.
- MARKOV, Dimitar – DOICHINOVA, Maria – DERELIEVA, Lyubomira (2016): *Policies on Drugs in Bulgarian Prisons. Background Report*. Online: www.ceeol.com/search/gray-literature-detail?id=510615
- MATUS, Jean Pierre (2023): Penal populism. In AMBOS, Kai – MARTÍNEZ, José (szerk.): *Göttingen Handbook on Latin American Public Law and Criminal Justice*. Baden-Baden: Nomos, 649–658. Online: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4624933>
- MENCEROVÁ, Ingrid – TOBIÁŠOVÁ, Lýdia – TURAYOVÁ, Yvetta (2013): *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť. Šamorín: Heuréka*.
- MILLARD, Frances (2010): *Democratic Elections in Poland, 1991–2007*. London: Routledge. Online: <https://doi.org/10.4324/9780203872727>
- MINISZTERELNÖKI KABINETIRODA (2014): *A munkaalapú állam korszaka következik*. Online: <https://2015-2019.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/beszedekek-publikaciok-interjuk/a-munkaalapu-allam-korszaka-kovetkezik>
- PALLAGI Anikó (2014): *Büntetőpolitikái az új évszázad első éveiben*. PhD-disszertáció. Debrecen: Debreceni Egyetem Marton Géza Állam és Jogtudományi Doktori Iskola.
- PETROVEC, Dragan (1998): *Kazen brez zločina: prispevek k ideologijam kaznovanja*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- PINEROVÁ, Klára – LOUČ, Michal (2020): 1989: The Czech Prison System at a Crossroads. *Securitas Imperii*, (1), 124–169. Online: www.ustrcr.cz/wp-content/uploads/2020/07/SI_36_s124-169.pdf
- PRATT, John (2007): *Penal Populism*. London – New York: Routledge. Online: <https://doi.org/10.4324/9780203963678>
- PRATT, John – MIAO, Michelle (2017): Penal Populism: The End of Reason. *The Chinese University of Hong Kong Faculty of Law Research Paper*, 9(13), 71–105. Online: <https://ssrn.com/abstract=2903819>
- RADICS, George B. – CIOCCHINI, Pablo (2023): Law and Order. Legal Institutions and Penal Populism. In BUCHANAN, Ruth et al. (szerk.): *The Oxford Handbook of International Law and Development*. Oxford: Oxford University Press, 671–686. Online: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780192867360.013.50>
- RUSCHE, Georg (1978): Labor Market and Penal Sanction. Thoughts on the Sociology of Criminal Justice. *Crime and Social Justice*, (10), 2–8.
- RUSCHE, Georg – KIRCHHEIMER, Otto (1939): *Punishment and Social Structure*. Columbia University Press, New York. Online: <https://doi.org/10.7312/rusc92484>
- RZEPLIŃSKA, Irena (2013): An Evergreen or Forgotten Subject: Relationship among Crime, Criminology and Criminal Policy. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Kryminologicznego im. prof. Stanisława Batawii*, (20), 51–55. Online: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7835605>
- SAFTA, Marieta (2019): The Principle of Ultima Ratio in the Case-Law of the Constitutional Court of Romania. *Conferința Internațională Educație și Creativitate pentru o Societate Bazată pe Cunoaștere – DREPT*, (13), 64–74.
- ŠANTA, Ján – ČENTĚŠ, Jozef (2018): Qualitative Aspects of Criminal Code of the Slovak Republic and Reasons for Its Amendment. *Studia Prawnoustrojowe*, (41), 79–96.
- SPARROW, Malcolm K. (2015): Measuring Performance in a Modern Police Organization. *Psychosociological Issues in Human Resource Management*, 3(2), 17–52.

- STAN, Adrian (2018): Considerații cu la proporționalitatea sancțiunilor penale. Limitele controlului Curții Constituționale. *Revista Română de drept penal al afacerilor*, (1), 65–90.
- STEEN, Sara – BANDY, Rachel (2007): When the Policy Becomes the Problem. Criminal Justice in the New Millennium. *Punishment & Society*, 9(1), 5–26. Online: <https://doi.org/10.1177/1462474507070548>
- STOJAROVÁ, Věra (2018): Populist, Radical and Extremist Political Parties in Visegrad Countries Vis à Vis the Migration Crisis. In the Name of the People and the Nation in Central Europe. *Open Political Science*, 1(1), 32–45. Online: <https://doi.org/10.1515/openps-2018-0001>
- STUMPF, Juliet (2006): The Crimmigration Crisis: Immigrants, Crime, and Sovereign Power. *American University Law Review*, 56(2), 367–419.
- SUMANARU, Livia (2012): Unele Europa de Interdisciplinaritate în Abordarea Problematicii Recidivismului. *Analele Universității de Vest din Timișoara – Seria Drept*, (1), 118–137.
- SZAFRAŃSKA, Michalina (2015): *Penalny populizm a media*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. Online: <https://ruj.uj.edu.pl/server/api/core/bitstreams/e5d5b5a2-a5ce-4f15-9f4c-54d1d2dff74e/content>
- TIUGAN, Horia-Șerban (2020): Vagabondajul și Cerșetoria. Între politica penală a mizeriei și mizeria politicii penale. *Curierul Judiciar*, 19(5), 273–282.
- TONRY, Michael (2004): Why Aren't German Penal Policies Harsher and Imprisonment Rates Higher? *German Law Journal*, 5(10), 1187–1206. Online: <https://doi.org/10.1017/S207183220001316X>
- 10+1 Good Practices in Preventing Intolerance, Discrimination, and Group Hatred in Central and Eastern Europe. Online: https://csd.eu/fileadmin/user_upload/publications_library/files/2020_06/CEE_Compendium_final.pdf
- VÁMBÉRY Rusztem (1907): *Büntetőjog*. I. kötet, 8. §. Büntetőpolitika. Budapest: Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Online: http://kriminologia.hu/files/1002vambery02_2.pdf
- VAN BAAR, Huub – IVASIUC, Ana – KREIDE, Regina (2019): The European Roma and Their Securitization: Contexts, Junctures, Challenges. In BAAR, Huub van – IVASIUC, Ana – KREIDE, Regina (szerk.): *The Securitization of the Roma in Europe*. Cham: Palgrave Macmillan, 1–25. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-319-77035-2_1
- VILKS, Andrejs (2019): 'Criminal Policy as a Basis for the Sustainable Development or Public Security. *US-China Law Review*, 16(7), 293–301. Online: <https://doi.org/10.17265/1548-6605/2019.07.004>
- Where Have All the Burglars Gone? *The Economist*, 2013. július 20. Online: www.economist.com/briefing/2013/07/20/where-have-all-the-burglars-gone
- World Prison Brief [é. n.]. Online: www.prisonstudies.org/world-prison-brief-data

ABSTRACT

Punitive Populism Versus Punitive Nationalism: Criminal Politics in East-Central Europe

Klára KEREZSI

This study examines the criminal policy development of Central and Eastern European (CEE) countries. The analysis covers the values and approaches that characterise the development of criminal policy, examines the political and policy instruments used by the Central and Eastern European governments to achieve their political goals, and highlights the specific characteristics of the region's criminal policy. Similar beginnings characterised these countries in the establishment of the sovereign nation-state, as well as in their experiences with communism. Their transition to a market economy occurred roughly simultaneously, and the difficulties of adapting to EU structures were common. In post-communist countries, the

lack of trust in formal institutions was a similarly defining feature. The elite that came to power during the regime change made a mistake when they examined the functioning of the criminal justice system in the region's countries only from the perspective of human rights and did not consider the socio-psychological consequences of social changes. At the time, it was not possible to foresee that the "oversupply" of populist politicians would not only characterise the countries of Central and Eastern Europe at the turn of the millennium. Three decades after the fall of state socialism, the political concepts of populism and nationalism and their connection to criminal policy help to clarify what characterises the criminal justice system of Central and Eastern European countries.

Keywords: Central and Eastern Europe, criminal policy, criminal justice policy, penal populism, migration, prison population

A diákok véleménye a bűnözéstől való félelemről és a bűnmegelőzésről

Magyar és amerikai egyetemi hallgatók attitűdjei

BARABÁS Andrea Tünde¹

A tanulmány célja, hogy bemutasson egy magyar és amerikai egyetemen lefolytatott, rendészeti és kriminológia alapszakos hallgatók bűnözéstől való félelemmel, bűnmegelőzéssel és bűnözéskontrollal kapcsolatos attitűdjeit vizsgáló kutatást. A kutatás Magyarországon a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Karán, valamint az amerikai egyesült államokbeli California Lutheran University hallgatói körében zajlott 2018-ban, és a kérdéseket arra a feltételezésre alapozva vizsgálta, hogy a képzések jellegéből adódóan mindkét egyetemi kar hallgatói az átlag állampolgárhoz képest naprakész és alapos ismeretekkel rendelkeznek a bűnözés egyes kérdéseit illetően, ami befolyásolhatja a félelemmel kapcsolatos percepcióikat. Elemeztük azt is, vajon mutatkoznak-e különbségek a két egyetem hallgatóinak véleményeiben, mivel a tények és okok pontos ismerete segítheti a félelemből eredő téves döntések meghozatalát és rossz gyakorlatok működtetését a bűnözéskontroll területén. A tanulmány a kutatás napjainkban is aktuális eredményeiről számol be, amelyek irányul szolgálnak a rendészeti képzés és a választott módszerek fejlesztési koncepciójához, és megteremtik az alapokat egy reprezentatív kutatás lefolytatásához.

Kulcsszavak: bűnözéstől való félelem, nemi eltérések, bűnmegelőzés, bűnözéskontroll, intézményi bizalom

Bevezetés

A 21. század bűnözésképeének érdekes jellemzője, hogy miközben úgy tűnik, a bűnözés világszerte mindinkább csökkenő tendenciát mutat, az állampolgárok bűnözéstől való félelme folyamatosan növekszik, országhoz való tartozástól függetlenül. Ezt európai és egyesült államokbeli kutatások is igazolják.² Az emberek félelme a bűnözéstől sokszor nem hozható összefüggésbe egy adott ország tényleges bűnügyi helyzetével, vagy akár az érintettek *objektív biztonsági helyzetével* (amely a nyilván-

¹ Tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológiai Egyetem Kriminológiai Tanszék; igazgató, Országos Kriminológiai Intézet, e-mail: barabas.andrea.tunde@uni-nke.hu

² Lásd pl. CASTEL 2003; COVINGTON-TAYLOR 1991; GARLAND 2004; WACQUANT 2009.

tartott bűnügyi adatok alapján a sértetté válás lehetőségét mutatja adott helyszínen és időszakban). Az objektív körülmények a személyiségen átszűrődve alakítják ki az egyén biztonságérzetét, amely azután meghatározza az egyén véleményét a bűnözésről, a büntetőpolitikáról, és a lakosság feljelentési magatartásának alakulásában, valamint a biztonság érdekében tett intézkedéseiben manifesztálódik.³

A szubjektív biztonságérzetet, vagyis az egyének érzetét arról, milyen mértékű a bűnözés, illetve más problémáktól való fenyegetettsége, több tényező befolyásolhatja. Ennek okairól számos elmélet született, és egyes célcsoportok tekintetében (például nők, idősök) külön is vizsgálták. Ugyanakkor kevés nemzetközi kutatás készült a fiatalok, elsősorban a különböző (nemzetközi és nemzeti) egyetemeken kriminológiát tanuló hallgatók körében a bűnözéssel, a bűnözéstől való félelemmel és a bűnmegelőzéssel kapcsolatos attitűdjeikről.

A negatív érzelmek kialakulásával foglalkozó elméletek közötti különbségek abból adódnak, hogy a vizsgálódások során a válaszadók mely tényezőkre helyezik a hangsúlyt: a korábbi viktimizációs tapasztalatokra, a lakókörnyezet rendezettségére, a médiában megjelenő bűnözési képre, a személyes kockázatértékelésre, vagy a társadalom általános rendjére, a fennálló egyéb társadalmi problémákra.

Mindezek miatt a társadalomtudományok feladatává vált annak vizsgálata, hogy milyen társadalmi, gazdasági és pszichológiai tényezők járulnak hozzá a biztonságérzet hiányához, amely a modern kor emberét jellemzi. Az elmúlt évtizedek társadalmi átalakulásaival a veszélyeztetett társadalmi csoportok (például idősök, etnikai kisebbségek) azonosítása is egyre inkább intézményi szükségszerűséggé vált a biztonságérzet növelése érdekében.

Az 1970-es évekig a kutatóknak és a hatóságoknak is az volt a meggyőződésük, hogy a bűnügyi statisztikák feldolgozása és elemzése segíthet leginkább megragadni a bűnözéstől való félelmet. Az elképzelés szerint egy adott terület lakosságának félelmi szintje az ott előforduló bűncselekmények gyakoriságától, súlyosságától, kiterjedtségétől függ. A kutatások alapján azonban kiderült, hogy a bűnözés objektív mértéke nem feltétlenül függ össze a lakosság szubjektív biztonságérzetével.⁴ A 80-as években a viktimizációs elméletek a magas szintű félelem okát a korábbi áldozattá válásban azonosították.⁵ A bizonytalanságérzet nem azonos a félelemmel, habár az egyik tényezője.⁶ A későbbi elméletekben az áldozattá válással összefüggő bizonytalanság három aspektusa különíthető el, és a kutatások többsége más-más szempontot hangsúlyoz ezek közül: az *affektív komponenst* (a bűnözéshez kapcsolódó félelemérzet mint negatív mentális állapot); a *kognitív komponenst* (az áldozattá válás kockázatának kognitív kiértékelése); valamint a *viselkedési komponenst* (a vi-

³ KORINEK 2010: 391–394.

⁴ KEREZSI 2005.

⁵ KÓ 2005; KEREZSI 2005; MAFFEI–MARKOPOULOU 2013.

⁶ Erről részletesen lásd BARABÁS et al. 2018.

selkedés megváltoztatása a személyes biztonság megőrzése érdekében, például egy veszélyes utca elkerülése éjszaka).⁷

Az elmúlt évtizedek kutatásai több demográfiai tényezőt azonosítottak, amelyek összefüggnek a bűnözéstől való félelem mértékével. Ezek közül a nem és az életkor hatása a legerősebb. A legtöbb kutatásban a nők a férfiakhoz képest magasabb félelmi szintről számolnak be.⁸ Egyes elméletalkotók szerint emögött a nők szexuális erőszaktól való magasabb félelme (*shadow of sexual assault hypothesis*)⁹ áll motivációs háttérként. A nem szexuális természetű bűncselekmények esetében is nagyobb félelemről számolnak be a nők, ha személyesen találkoznak az elkövetővel. Emellett a nemi szerepekkel kapcsolatos okok is fontos tényezők. A szocializációs folyamat során a nőket arra tanítják, hogy legyenek kedvesek, udvariasak, engedelmesek, fizikailag gyengék és sebezhetőek. A patriarchális rendszer felerősíti ezt a passzivitást: arra ösztönzi őket, hogy fizikailag és szociálisan is sebezhetőek legyenek, ami egyben növeli a bűnözéstől való félelmüket.¹⁰ Általánosan ismert összefüggés a viktimizációs paradoxon, miszerint a nők és az idősek félnek a leginkább a bűnözéstől, annak ellenére, hogy e demográfiai csoportoknak van a legkevesebb esélyük arra, hogy áldozattá váljanak.¹¹ A nemek meghatározó szerepét jelen kutatásunkban is kiemelten vizsgáltuk a fiatalok körében.

A nem és az életkor fő befolyása mellett más demográfiai változók is szoros összefüggésben állnak a bizonytalanságérzettel és a bűnözéstől való nagyfokú félelemmel, úgymint a foglalkoztatottság hiánya és az alacsony jövedelem;¹² az elégtelen egészségi állapot;¹³ továbbá a médiafogyasztási szokások.¹⁴ Paul Soomeren és munkatársai – a bizonytalanságérzet komplex jellegét hangsúlyozva, a személyes tényezők és a szociokulturális kontextus mellett – a bizonytalanságérzet szituációs kontextusát tekintik a harmadik fő faktornak.¹⁵

A vizsgált területek

Kutatásunkban a magyarországi Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának (NKE) BA-szakos első- és harmadéves, valamint az amerikai California Lutheran University (CLU) Kriminológia BA-szakos hallgatói körében zajlott kérdőíves vizsgálat eredményeit tekintjük át, amelynek a témája az áldozattá válás, a bűnözéstől való félelem és különböző, a bűnmegelőzéssel kapcsolatos atti-

⁷ KANAN–PRUITT 2002; DITTMANN 2005; DORAN–BURGESS 2012; GRAY et al. 2011.

⁸ KÓ 2004; CONDON et al. 2005; MAFFEI–MARKOPOULOU 2013.

⁹ FERRARO 1996.

¹⁰ SCHAFER et al. 2006; WILLIAMS et al. 2018.

¹¹ FERRARO 1995.

¹² GRAY et al. 2011; VIENO et al. 2013.

¹³ LORENC et al. 2012; PEARSON–BRETTZKE 2014.

¹⁴ DE MAILLARD – ROCHÉ 2004; GARCÍA ESPAÑA et al. 2010; DITTMAN 2005.

¹⁵ SOOMEREN et al. 2008.

túdok vizsgálata volt. A magyarországi mintaválasztás szempontja a kriminológiai ismeretek elsajátítása idején történő kérdés volt, a tudás frissessége érdekében. Ez az NKE-n a négy évfolyamos képzésben az első év során, a hároméves képzésben pedig az utolsó évben történik, így ezeket az évfolyamokat választottuk ki a nap-pali tagozaton. Ilyen kitétel a kaliforniai mintában szükségtelen volt, tekintettel a képzés jellegére.

Kiindulópontunk az volt, hogy a képzésekben részt vevő fiatalokban másokhoz képest jóval árnyaltabb kép alakult ki a bűnözés helyzetéről, így feltehető, hogy bennük kevésbé erős a bűnözéstől, illetve az áldozattá válástól való félelem, mint egyébként a lakosság körében, de az általános félelmi kérdésekkel egyezően eltéréseket találhatunk a nemek között.¹⁶

Feltételeztük azt is, hogy – tekintettel a képzésük specialitásaira – hasonló tendenciákat találhatunk a kérdéseket illetően a hallgatók körében. Vélelmeztük, hogy a hallgatókat speciális ismereteik segítik a bűnmegelőzés helyes irányának felismerésében, valamint a büntetések hatékonyságának megítélésében. A jövő szakembereinek ugyanis valóságos képet kell szerezniük ezekről a jelenségekről, hogy megértsék és a helyükön tudják kezelni a bűnözésben megjelenő egyes társadalmi problémákat, diszkriminációmentesen és függetlenül járjanak el egyes társadalmi csoportok tagjaival feltételezett jogsértéseik esetén, továbbá a jövőben elkerülhetők legyenek az olyan rendőri túlkapások, mint például a *George Floyd-ügy*¹⁷ 2020-ban Minneapolisban, vagy Magyarországon a máig lezáratlan 2018-as *Makula István-ügy*.¹⁸

Mindennek érdekében 2018-ban, azonos időszakban, egy 28 kérdésből álló attitűdvizsgálatot végeztünk a két egyetemen. Kutatásunk olyan alapvető társadalmi jelenséget vizsgált, amelynek a tendenciái ilyen rövid időintervallum alatt nem változnak, így eredményeink aktuálisan is fontos és jól hasznosítható eredményeket tartalmaznak. A magyar és amerikai szakértők által kidolgozott kérdőív megválaszolása online formában történt, az anonimitás biztosítása mellett. Az eredmények részben igazolták feltevéseinket, részben azonban attól eltérő eredményeket is mutattak mind a félelemérzet alakulása, mind a megelőzés és a biztonság kérdéskörében.

A vizsgált minta

A kutatásban az NKE és a CLU összesen 191 hallgatója vett részt. 2018 márciusa és novembere között kérdőívet küldtünk ki a két intézmény összes beiratkozott bűnügyi/kriminológia szakos hallgatójának. A kérdőív eredetileg négy részt tartalmazott: 1. általános hallgatói demográfiai információk; 2. korábbi bűncselekményi

¹⁶ BRITTON 2011: 90.

¹⁷ MEYER 2020.

¹⁸ KOLONTÁR 2018.

viktimizáció; 3. a bűnözéssel kapcsolatos félelem vagy aggodalom; és 4. a bűn-megelőzéssel kapcsolatos kérdések. A korábbi kutatások¹⁹ alapján összeállított kér-désekre a hallgatók egy *öt fokozatú ordinális Likert-skálán* jelezték, mennyire értenek egyet a kérdésekkel. Az NKE hallgatói közül 128-an töltötték ki a kérdőívet, ami körülbelül 60%-os válaszadási arányt jelent. A CLU hallgatói esetében 63 használ-ható kérdőívet küldtek vissza, ami körülbelül 45%-os válaszadási arány, és megfe-lelő számúnak tekinthető az elemezhetőség szempontjából (az átlagos válaszadási arány a kutatásokban 52,7% 20,4-es szórással²⁰), azonban nem tekinthető repre-zentatívnak.

A diákok életkora 18–23 év között volt. Mindkét diákcsoport a bűnűldözés, a büntetés-végrehajtás, a biztonság vagy kapcsolódó területen folytatta tanulmá-nyait. A hallgatók karrierterveit vizsgálva az NKE-n tanulók többsége (86,7%) ké-szül rendészeti pályára, míg ez az arány az amerikai hallgatók esetében ennek a fele (43,5%). A CLU hallgatóinak 41,9%-a egyéb területen helyezkedne el, további 6,5%-a (4 fő) készül büntetés-végrehajtási intézménybe. Az eloszlás jelzi az amerikai minta heterogenitását a képzések tekintetében, szemben a magyar mintával, ahol a kér-dőív a Rendészettudományi Kar hallgatói körében lett felvéve.

A demográfiai információk között szerepelt a válaszadók neme és a saját egyetemi programjukkal (kurzusok és oktatók) való elégedettségi szintjük. A kitöltött kérdő-ívek visszaküldésekor nagyon kevés hallgató jelezte, hogy korábban bűncselekmény áldozatává vált. Ezen adatok csekély volta miatt az áldozattá válásra vonatkozó kér-déseket nem elemezzük a tanulmányban.

Az 1. táblázat mutatja a minta nemi és egyetemek szerinti megoszlását.

1. táblázat: A minta nemek és egyetemek szerinti megoszlása

Nem	Egyetem		Összesen
	NKE	CLU	
Férfi	80 (62,5%)	19 (30,2%)	99 (51,8%)
Nő	46 (35,9%)	44 (69,8%)	90 (47,1%)
Nem válaszolt	2 (1,6%)	0 (0,0%)	2 (1,0%)
Összesen	128 (100%)	63 (100%)	191 (100%)

Forrás: a szerző szerkesztése

¹⁹ BOATENG 2017; JAVORNIK 2017; REESE 2009; VAN KESTEREN – VAN DIJK 2013.

²⁰ BARUCH–HOLTOM 2008.

A vizsgálatban az NKE-ről 80 férfi és 46 nő vett részt, a CLU-ról pedig 19 férfi és 44 nő. Két válaszadó nem adta meg a nemét. Míg az amerikai kitöltők mindössze 30,2%-a volt tehát férfi, addig ez az arány a magyar egyetemisták esetében 62,5% volt. Mivel a korábbi kutatások alapján a nem szorosan összefügg a bűnözéstől való félelemmel, az egyetemi összehasonlítások mellett a férfiak és a nők félelmi szintjét és bűnmegelőzéssel kapcsolatos attitűdjeit is összehasonlítottuk.

Kutatási módszerek

A bűnözéstől való félelmet egy öt itemből álló kérdésblokk segítségével mértük, amelyek az áldozattá válás affektív komponensére vonatkoznak – például a bűnözéshez kapcsolódó félelemérzethez: „Félek egyedül otthon lenni sötétedés után”, vagy „A lakókörnyezetemben vannak bizonyos területek, ahova félek bemenni, különösen sötétedés után”. A kérdések az elmúlt 12 hónapra vonatkoztak. Az öt félelemváltozóból hoztuk létre a „félelmi indexet”, az itemek összeadásával.

A bűnözéskontroll-attitűd kérdésblokk kérdései az egyes intézményekben (rendőrség, kormány) vetett bizalom szintjét, a bűnmegelőzési eszközökkel kapcsolatos attitűdöket (határzár, fegyverviselés, büntetési tételek), illetve a szociális háló (család, lakókörnyezet) bűnmegelőző szerepét mérték.

Az alacsony mintaelemszámból és a normális eloszlás sérüléséből fakadóan nem-parametrikus statisztikai eljárásokat (Mann–Whitney-próba, Spearman-korreláció, Kruskal–Wallis-teszt) alkalmaztunk az adatok elemzésekor.

Eredmények

A témában végzett korábbi kutatások eredményeivel egybehangzóan azt találtuk, hogy a nők a félelem magasabb szintjéről számoltak be a férfiakhoz képest. A 2. táblázat mutatja a férfiak és a nők félelmi skálákon elért rangátlagait, a Mann–Whitney-próba alapján.

A Mann–Whitney-próba alapján a legtöbb bűnmegelőzéssel kapcsolatos attitűd-kérdéssel a férfiak a nőkhöz képest szignifikánsan magasabb mértékben értettek egyet. Válaszaik alapján jobban bíznak a rendőrségben és a kormány terrorizmus elleni küzdelmében, fontosabbnak tartják a lakóközösség és a család bűnmegelőző szerepét, mint a kutatásban részt vett női hallgatók.

2. táblázat: Nemi különbségek a bűnözéstől való félelem változói és a bűnözéskontroll-változók esetében

Mann-Whitney-teszt	Rangátlagok		Mann-Whitney-féle U-statisztika
	Nők (N=89)	Férfiak (N=99)	
Félelmi index	117,71	72,46	2250,500**
1. Lakókörnyezetben sötétedés után egyedül sétálni	117,22	74,07	2383,000**
2. Bizonyos területek elkerülése, főleg sötétedés után	116,30	74,90	2465,500**
3. Otthon lenni egyedül sötétedés után	115,54	75,58	2532,500**
4. Bizonyos emberek, embercsoportok a lakókörnyezetben	110,79	78,76	2867,000**
5. Szívesebben lakna más környéken	105,44	84,67	3432,000*
Bűnözéskontroll-kérdések			
1. Bizalom a rendőrségben	85,01	99,94	3570,000*
2. Több szigorú törvény	81,61	102,06	3277,500*
3. Hosszú börtönbüntetés	86,10	98,99	3663,500+
4. Határzár hatékonysága	80,98	103,44	3223,500**
5. Civil kézifegyver birtoklásának tiltása	97,69	88,93	3854,000
6. Rehabilitációs programok hatékonysága	72,70	109,50	2524,500**
7. Kormány a terrorizmus ellen	76,94	105,86	2885,000**
8. Fiatalkorúak hasonló büntetése	88,38	96,04	3857,000
9. Nyilvános megszegyenítés	89,16	95,37	3923,500
10. Lakóközösség bűnmegelőző szerepe	80,57	99,83	3201,500*
11. Család bűnmegelőző szerepe	77,30	105,55	2915,500**
12. Vallásosság bűnmegelőző szerepe	85,26	98,71	3592,500

Megjegyzés: + p<0,1, * p<0,05, ** p<0,01

Forrás: a szerző szerkesztése

A határzárat hatékonyabb eszköznek gondolják az illegális bevándorlás megállítására, illetve a nőkhoz képest nagyobb mértékben értenek egyet azzal az állítással, hogy a rehabilitációs programok nem hatékony eszközei a bűnismétlés megakadályozásának. Tendenciaszerű különbséget találtunk az erőszakos bűncselekmények esetén hosszú börtönbüntetés kérdés esetében, szintén a férfiak magasabb rangátlagával. Nem mutatkoztak nemi különbségek a civil kézifegyver birtoklásával és a fia-

talokra kiszabott büntetéssel, valamint a nyilvános megszegéenyítéssel és a vallásosság bűnmegelőző szerepével kapcsolatos kérdéseket illetően.

A bűnözéskontrollal, bűnmegelőzéssel kapcsolatos eredményeket szintén a 3. táblázat tartalmazza.

3. táblázat: Bízalom kérdésblokk – egyetemi összehasonlítás

	Mann-Whitney-rangátlag					
	Csak nők (N=89)		Csak férfiak (N=98)		Teljes minta	
	NKE	CLU	NKE	CLU	NKE	CLU
1. Bízalom a rendőrségben	46,21	40,39	48,94	54,45	96,18	89,28
2. Több szigorú törvény	52,18**	33,51	54,15**	30,16	107,66**	63,03
3. Hosszú börtönbüntetés	51,01**	34,86	50,78	46,71	102,01**	76,63
4. Határzár hatékonysága	54,70**	30,63	51,4	43,76	106,69**	66,47
5. Civil kézifegyver birtoklásának tiltása	47,45	38,96	56,25**	23,68	103,49**	73,42
6. Rehabilitációs programok hatékonysága	55,33**	29,13	51,72	42,76	107,87**	62,58
7. Kormány a terrorizmus ellen	52,99**	31,76	51,18	45,05	104,31**	70,22
8. Fiatalkorúak hasonló büntetése	52,56**	32,25	50,76	46,79	102,53**	74,07
9. Nyilvános megszegéenyítés	53,11**	31,63	51,27	44,66	103,00**	73,06
10. Lakóközösség bűnmegelőző szerepe	47,31*	36,29	51,82+	39,84	100,43**	74,28
11. Család bűnmegelőző szerepe	45,83	39,81	47,81	59,21+	95,47	89,26
12. Vallásosság bűnmegelőző szerepe	45,73	39,93	46,74	63,71*	92,61	95,41

Megjegyzés: * $p<0,05$, ** $p<0,01$

Forrás: a szerző szerkesztése

A kérdések többségével szignifikánsan nagyobb mértékben értettek egyet a magyar egyetemisták az amerikai hallgatókhoz képest. Az NKE hallgatói szerint *több szigorú törvényre és kényszerítő eszközre* lenne szükség, erőszakos bűncselekmények esetén pedig *hosszabb börtönbüntetésre és hasonló büntetési tételekre fiatalok esetén is*. A *határzárát* nagyobb mértékben tartják a bűnmegelőzés hatékony eszközének, és inkább korlátoznák a *civilek fegyverviselését*. Szignifikánsan nagyobb mértékben értenek

egyét a CLU hallgatóihoz képest azzal az állítással, hogy a *rehabilitációs programok kevésbé hatékonyak a bűnismétlés megakadályozásában*, jobban érzik azt, hogy a *kormány mindent megtesz a terrorizmus ellen*. Szintén nagyobb mértékben értenek egyet a *lakóközösség bűnmegelőző szerepével*. A két egyetem hallgatói között nem volt szignifikáns különbség a rendőrségbe vetett bizalom, a család, valamint a vallásosság bűnmegelőző szerepét illetően.

Mivel a két egyetemen felvett minta nemi eloszlása között jelentős különbségek vannak (NKE, nők: 36,5%; CLU, nők: 68,8%) – és a nemek között szignifikáns eltéréseket találtunk szinte valamennyi bűnözéskontroll-változó esetében –, felmerül a kérdés, hogy a nemi eloszlások közötti eltérés felelős-e az egyetemek közötti különbségekért is. Ezért a nők és a férfiak mintáján külön összehasonlítást végeztünk a két egyetem hallgatói között (3. táblázat). A legtöbb kérdésnél hasonló tendenciát találtunk a nők esetében (az NKE hallgatóinak nagyobb rangátlaga), kivéve a civil kézifegyver-birtoklást. A férfiak mintáján viszont kizárólag a *több szigorú törvény* és a *civil kézifegyver-birtoklás* esetében mutatható ki szignifikáns összefüggés, továbbá tendenciaszerűen nagyobb mértékben értettek egyet a CLU férfi hallgatói a *család és a vallásosság bűnmegelőző szerepével*. Ennek alapján elmondható, hogy az egyetemek közötti véleménykülönbségekért részben a két minta nemi megoszlása felelős.

Kik félnek leginkább: a férfiak vagy a nők? Az amerikai vagy a magyar egyetemisták?

A kérdés megválaszolása érdekében a négy csoport félelmi indexen elért rangátlagait Kruskal–Wallis-próbával hasonlítottuk össze (4. táblázat).

4. táblázat: A félelmi index nemek és egyetemek szerinti rangátlagai

Kruskal–Wallis-teszt			
Félelmi index	Csoport	Elemsszám	Rangátlag
	1. CLU, nő	43	135,30
	2. NKE, nő	46	101,27
	3. CLU, férfi	19	90,55
	4. NKE, férfi	79	68,11
	Összesen	187	

Forrás: a szerző szerkesztése

Ahogy a táblázatból látszik, leginkább a CLU női hallgatói félnek, és legkevésbé az NKE férfi hallgatói. A rangátlagok eltérése szignifikáns a Kruskal–Wallis-próba alapján ($H: 44,932; p<0,01$). A páronkénti összehasonlítás (Bonferroni-utóteszt) alapján a csoportok közötti különbség is szignifikáns ($p<0,05$), kivéve a CLU férfi és az NKE női csoportok közötti eltérést.

A félelmet befolyásoló tényezők

A vizsgált változók és a félelmi index közötti együttjárást Spearman-korrelációval (a dichotóm változók esetén pontbiszeriális korrelációval) vizsgáltuk a női, a férfi, illetve a teljes mintán. Az eredményeket az 5. táblázat tartalmazza.

5. táblázat: Spearman-rangkorrelációk a félelmi indexre

Félelmi index – Spearman-rangkorrelációk	Nők (N=89)	Férfiak (N=98)	Teljes minta (N=187)
Nem ^a	-	-	-,425**
Egyetem ^a	,316**	NS. ²¹	,354**
Elégedettség az egyetemmel	-,229 [*]	NS.	-,227**
Mióta él a környéken?	-,209 [*]	-,395**	-,344**
Mióta él ezen a címen?	-,265 [*]	NS.	-,273**
Bűnmegelőzési attitűdök			
1. Bizalom a rendőrségben	NS.	NS.	-,200**
2. Több szigorú törvény	-,217 [*]	NS.	-,217**
3. Hosszú börtönbüntetés	NS.	NS.	NS.
4. Határzár hatékonysága	-,272 [*]	NS.	NS.
5. Civil kézifegyver birtoklásának tiltása	NS.	NS.	NS.
6. Rehabilitációs programok hatékonysága	NS.	NS.	-,199**
7. Kormány a terrorizmus ellen	-,330**	NS.	-,182 [*]
8. Fiatakorúak hasonló büntetése	-,292**	NS.	-,161 [*]
9. Nyilvános megszegényítés	-,338**	NS.	NS.
10. Lakóközösség bűnmegelőző szerepe	NS.	NS.	NS.
11. Család bűnmegelőző szerepe	NS.	NS.	NS.
12. Vallásosság bűnmegelőző szerepe	NS.	NS.	NS.

Megjegyzés: ^a pontbiszeriális korrelációk, ^{*}p<0,05, ^{**}p<0,01

Forrás: a szerző szerkesztése

A legerősebb (közepes erősségű) együttjárást a félelmi indexszel a teljes mintán a nem mutatta (r_{pb} : -0,425; p<0,01), jelezve a nők nagyobb félelmi szintjét. Az, hogy az illető melyik egyetemre jár, szintén közepes mértékű együttjárást mutat a félelmi indexszel; ahogy láttuk, az amerikai hallgatók nagyobb félelemről számoltak be. Elmondható, hogy minél inkább elégedett valaki az egyetemével, annál kevésbé fél (Rho: -0,227; p<0,01). Az egyetemmel való elégedettség közvetetten utalhat a pszichés jól-

²¹ NS. – nem szignifikáns.

létre, az általános étellel való elégedettségre, amellyel a bizonytalanság és a félelem alacsonyabb szintje jár együtt. Hasonlóan a korábbi kutatások eredményeihez,²² azt találtuk, hogy minél régebb óta él az illető a vizsgált környéken, illetve lakcímen, annál kevésbé fél a lakókörnyezetében (a környéken: $-0,344$; $p < 0,01$; ezen a címen: $-0,273$; $p < 0,01$). A bizalom- és bűnözéskontroll-attitűdökkel kapcsolatban elmondható, hogy *minél jobban fél valaki, annál kevésbé bízik a rendőrségben, illetve abban, hogy a kormány mindent megtesz a terrorizmus ellen*. Továbbá *minél jobban fél valaki, annál kevésbé tartja a rehabilitációs programokat hatékonynak, és annál több szigorú törvényt szeretne*. A női mintán hasonló együttjárásokat találtunk, azzal a különbséggel, hogy a rendőrségbe vetett bizalom és a rehabilitációs programok változóival nem mutatott szignifikáns együttjárást a félelmi index. A nők esetében elmondható még, hogy *minél jobban félnek, annál kevésbé gondolják, hogy a határzár, a fiatal erőszakos bűnelkövetők hasonló büntetése, illetve a nyilvános megszegényítés hatékony eszköz a bűnmegelőzésben*. A férfiak esetében sem az egyetem, sem a bűnözéskontroll-változók nem függenek össze szignifikánsan a félelem szintjével, kizárólag az adott környéken élés mutat együttjárást a félelmi indexszel ($Rho: -0,395$; $p < 0,01$).

Az azonos korcsoportozathoz tartozó fiatalok félelmi attitűdjeit vizsgálva, a magyar mintában szereplő válaszokat összehasonlítottuk a 2018-as, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács által támogatott nagymintás magyar áldozattá válási vizsgálat²³ eredményeivel. (Az amerikai mintán hasonló, megelőző kaliforniai kutatás hiányában ezt a feltételezést nem tudtuk vizsgálni.) A 2018-as kutatás 18–25 éves válaszadói közül az érettségizett és még tanuló, összesen 1761 fő képezte az almintát a vizsgált két kérdés tekintetében. Az összehasonlítás alapján helyesnek bizonyult az a feltételezésünk, amely szerint a jobb és naprakész ismeretekkel rendelkező hallgatók félelmi szintje alacsonyabb, mint az általános populációé. A „*Sötétedés után félek egyedül sétálni*” kérdésnél a teljes populációs átlag (18–25 éves érettségizettek, még tanulók) 2,16 volt, a magyar hallgatói mintánkban pedig 1,80, vagyis szignifikáns különbség mutatkozott az egymintás t-próba alapján. A „*Félek egyedül otthon lenni sötétedés után*” kérdésre a teljes populációs átlag 2,48 volt, a magyar hallgatói mintánkban pedig 1,10, így ez is szignifikáns különbség. Az NKE-s hallgatók tehát szignifikánsan alacsonyabb mértékben félnek egyedül sétálni és otthon lenni sötétedés után a 18 és 25 év közötti, még tanuló teljes népességhez képest.

Összegzés

Kutatásunk bemutatott részében, amely a két egyetem hallgatóinak bűnözéssel, félelemmel, a hatóságok iránti bizalom kérdéseivel és azok egyes összefüggéseivel foglalkozott, találtunk magyarázatra szoruló eltéréseket. Eredményeink szerint

²² KANAN–PRUITT 2002.

²³ Erről lásd az 1291/2023. (VII. 19.) Korm. határozatot a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2024–2034) és a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2024–2025. évekre vonatkozó intézkedési tervéről.

a vizsgálatunkban részt vevő amerikai hallgatók a magyar egyetemistákhoz képest magasabb félelmi szintről számoltak be, amit részben a kaliforniai mintában szereplő női válaszadók többsége magyarázhat. Habár a vizsgálat nem reprezentatív, az eredmények azt mutatják, hogy a speciális ismeretekkel rendelkező egyetemisták körében is hasonlóan jellemzőbb a nők magasabb félelmi szintje, akárcsak általában a lakosság körében. Ugyanis mindkét egyetemen mindkét mintában hasonlóan nagyobb a női hallgatók félelemérzete a férfiakhoz képest. Emellett fontos tényező lehet még a félelem alakulásában az az objektív tény, hogy az Egyesült Államokban – és kimondottan a vizsgált Ventura megyében is – jóval magasabb a bűncselekmények száma, mint Magyarországon. Egy, az 1990-es években végzett longitudinális kutatás alapján a bűnözés Kalifornia állam legnagyobb társadalmi problémája.²⁴ Noha a legtöbb megyében a bűnözés mértéke folyamatosan csökkent az elmúlt évtizedben, 2017-ben 100 ezer lakosra 453,3 erőszakos bűncselekmény (gyilkosság, nemi erőszak, rablás, testi sértés)²⁵ jutott Kaliforniában, amivel előkelő helyen szerepel az államok között.

Szintén szignifikáns különbségeket találtunk a bűnözéskontrollal kapcsolatos attitűdök esetében is, így a határzár, a rehabilitációs programok hatékonysága, a hosszabb börtönbüntetések kiszabása, a civil kézfegyver birtoklása, illetve a család és a lakóközösség bűnmegelőző szerepe tekintetében, ami elválaszthatatlan a félelem és a bizalom kérdésétől.

A magyar mintán végzett, általános népességgel történő összehasonlítás igazolta azt a feltételezést is, hogy a bűnözést érintő kérdésekről több információval rendelkező egyetemi hallgatók félelmi szintje alacsonyabb, mint az ugyanezen korosztályhoz tartozó, felsőoktatásban részt vevő, ilyen ismeretekkel nem rendelkező fiataloké. Noha az utóbbi kutatás 2018-ban zajlott, a kapott eredmények időszerűsége ma sem kérdőjelezhető meg, hiszen az elmúlt időszakot nem kísérték olyan jelentős társadalmi változások, amelyek ilyen rövid távon befolyást gyakorolhattak volna a vizsgált területre.

A tanulmány mintája két egyetem kriminológiai oktatásban részesülő hallgatóiból állt. Habár ez a populáció önmagában fontos, korlátozza az eredmények általánosíthatóságát. Ezért a szerzett tapasztalatok ismeretében érdemes lenne egy reprezentatív – lehetőség szerint szélesebb körű, nemzetközi kitekintést is nyújtó – felmérést indítani az itt megállapítottak cáfolására vagy igazolására, hiszen ilyen jellegű kutatás mind ez idáig nem történt.

Végezetül, kutatásunk rámutatott egy fontos összefüggésre, amely mindenképpen figyelmet érdemel egyetemi szinten is: mégpedig hogy *a válaszolónak az egyetemmel való nagyobb elégedettsége a félelem kisebb szintjével jár együtt*. Ez a megállapítás alapvetően nem a válaszoló egyetemista létének sajátosságaival függ össze, hanem az elégedettséggel mint a pszichés jóllét mutatójával, és rámutat annak fon-

²⁴ LANE-MEEKER 2000.

²⁵ FBI Crime Data Explorer [é. n.].

tosságára, hogy egy adott társadalmi-szociális közegben milyen fontos szerepe van az egyén jólétének és jóllétének. Azaz jelen esetben a hallgatókkal kapcsolatban felhívja a figyelmet az egyetem mint befogadó és értékközvetítő közeg, illetőleg az oktatók és a közösség szerepének fontosságára is.

Felhasznált irodalom

- BARABÁS, A. Tünde – KOPLÁNYI, Gergely – SZIGETI, Ákos (2018): Insecurity issues in Budapest, Hungary. In BARABÁS, A. Tünde (szerk.): *The Dimensions of Insecurity in Urban Areas. Research on the Roots of Unsafety and Fear of Crime in European Cities*. Budapest: Országos Kriminológiai Intézet, 119–143.
- BARUCH, Yehuda – HOLTOM, Brooks C. (2008): Survey Response Rate Levels and Trends in Organizational Research. *Human Relations*, 61(8), 1139–1160. Online: <https://doi.org/10.1177/0018726708094863>
- BOATENG, Francis D. (2017): Fear of Crime in the Sanctuary: Comparing American and Ghanaian University Students' Fearfulness. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(3), 827–848. Online: <https://doi.org/10.1177/0306624X17707953>
- BRITTON, Dana (2011): *The Gender of Crime*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- CASTEL, Robert (2003): *L'insécurité sociale: qu'est-ce qu'être protégé?* Paris: Seuil.
- CONDON, Stéphanie – LIEBER, Marylène – MAILLOCHON, Florence (2005): Insécurité dans les espaces publics: Comprendre les peurs féminines. *Revue française de sociologie*, 46(2), 265–294. Online: <https://doi.org/10.3917/rfs.462.0265>
- COVINGTON, Jeanette – TAYLOR, Ralph B. (1991): Fear of Crime in Urban Residential Neighborhoods: Implications of Between- and Within-Neighborhood Sources for Current Models. *The Sociological Quarterly*, 32(2), 231–249. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.1991.tb00355.x>
- DE MAILLARD, Jacques – ROCHÉ, Sebastian (2004): Crime and Justice in France. Time Trends, Policies and Political Debate. *European Journal of Criminology*, 1(1), 111–151. Online: <https://doi.org/10.1177/1477370804038709>
- DITTMANN, Jörg (2005): Les causes de la peur: La mesure des sentiments d'insécurité et de la peur du crime en Allemagne et en France. *Déviance et Société*, 29(3), 109–121. Online: <https://doi.org/10.3917/ds.293.0299>
- DORAN, Bruce J. – BURGESS, Melissa B. (2012): *Putting Fear of Crime on the Map: Investigating Perceptions of Crime Using Geographic Information Systems*. New York: Springer. Online: <https://doi.org/10.1007/978-1-4419-5647-7>
- FBI Crime Data Explorer [é. n.]. Online: <https://cde.ucr.cjis.gov/LATEST/webapp/#/pages/home>
- FERRARO, Kenneth F. (1996): Women's Fear of Victimization: Shadow of Sexual Assault? *Social Forces*, 75(2), 667–690. Online: <https://doi.org/10.2307/2580418>
- FERRARO, Kenneth F. (1995): *Fear of Crime. Interpreting Victimization Risk*. Albany, NY: State University of New York Press.
- GARCÍA ESPAÑA, Elisa et al. (2010): Evolución de la delincuencia en España: Análisis longitudinal con encuestas de victimización. *Revista Española de Investigación Criminológica*, 8(1), 1–27. Online: <https://doi.org/10.46381/reic.v8i0.52>
- GARLAND, David (2004): *La cultura del controllo. Crimine e ordine sociale nel mondo contemporaneo*. Roma: Il Saggiatore.
- GRAY, Emily – JACKSON, Jonathan – FARRALL, Stephen (2011): Feelings and Functions in the Fear of Crime: Applying a New Approach to Victimization Insecurity. *British Journal of Criminology*, 51(1), 75–94. Online: <https://doi.org/10.1093/bjc/azq066>

- JAVORNIK, Anthony (2017): Criminal Justice Majors: Are They Tougher on Crime? *Honors College Theses*, 159, 1–50.
- KANAN, James W. – PRUITT, Matthew V. (2003): Modeling Fear of Crime and Perceived Victimization Risk: The (In)Significance of Neighborhood Integration. *Sociological Inquiry*, 72(4), 527–548. Online: <https://doi.org/10.1111/1475-682X.00033>
- KEREZSI Klára (2005): A bűnmegelőzés és a biztonságérzet területi összetevői. *Kriminológiai Tanulmányok*, (42), 11–40.
- KÓ József (2004): A bűnözéstől való félelem. In IRK Ferenc (szerk.): *Áldozatok és vélemények I.* Budapest: Országos Kriminológiai Intézet, 57–84.
- KÓ József (2005): Félelem keletről nyugatra. A bűnözéstől való félelem területi sajátosságai Magyarországon. *Kriminológiai Tanulmányok*, (42), 41–67.
- KOLONTÁR Krisztián (2018): Megszereztük a szakvéleményeket: ez okozta a rendőri intézkedés során megsérült békési férfi halálát. 24.hu, 2018. október 31. Online: <https://24.hu/belfold/2018/10/31/megszereztuk-a-szakvelemeneket-ez-okozta-a-rendori-intezkedes-so-ran-megserult-bekesi-ferfi-halalat/>
- KORINEK László (2010): *Kriminológia I–II.* Budapest: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó.
- LANE, Jodi – MEEKER, James W. (2000): Subcultural Diversity and the Fear of Crime and Gangs. *Crime & Delinquency*, 46(4), 497–521. Online: <https://doi.org/10.1177/001128700046004005>
- LORENC, Theo et al. (2012): Crime, Fear of Crime, Environment, and Mental Health and Well-Being: Mapping Review of Theories and Causal Pathways. *Health & Place*, 18(4), 757–765. Online: <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2012.04.001>
- MAFFEI, Stefano – MARKOPOULOU, Lenga szerk. (2013): *FIDUCIA. New European Crimes and Trust Based Policies.* FP7 Research Project Report, Volume 1.
- MEYER, Eric D. (2020): *The Derek Chauvin-George Floyd Case: A Case of Race or Class?* Online: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.28106.80326>
- PEARSON, Amber L. – BREETZKE, Gregory (2014): The Association Between Fear of Crime, and Mental and Physical Wellbeing in New Zealand. *Social Indicators Research*, 119(1), 281–294. Online: <https://doi.org/10.1007/s11205-013-0489-2>
- REESE, Bobbi (2009): Determinants of the Fear of Crime: The Combined Effects of Country-Level Crime Intensity and Individual-Level Victimization Experience. *International Journal of Sociology*, 39(1), 62–75. Online: <https://doi.org/10.2753/IJS0020-7659390104>
- SCHAFER, Joseph A. – HUEBNER, Beth M. – BYNUM, Timothy S. (2006): Fear of Crime and Criminal Victimization: Gender-Based Contrasts. *Journal of Criminal Justice*, 34(3), 285–301. Online: <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2006.03.003>
- SOOMEREN, Paul et al. (2008): *Reducing the Fear Factor. Guidance for Addressing Fear of Crime and Insecurity Within Urban Development.* UK: Design Against Crime Solution Centre, University of Salford. Online: <https://doi.org/10.1080/10282580.2019.1576127>
- VAN KESTEREN, John N. – VAN DIJK, Jan J. – MAYHEW, Pat (2013): The International Crime Victims Surveys: A retrospective. *International Review of Victimology*, 20(1), 49–69. Online: <https://doi.org/10.1177/0269758013511742>
- VIENO, Alessio – ROCCATO, Michele – RUSSO, Silvia (2013): Is Fear of Crime Mainly Social and Economic Insecurity in Disguise? A Multilevel Multinational Analysis. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 23(6), 519–535. Online: <https://doi.org/10.1002/casp.2150>
- WACQUANT, Loïc (2009): *Punishing the Poor. The Neoliberal Government of Social Insecurity.* Durham: Duke University Press. Online: <https://doi.org/10.1215/9780822392255>
- WILLIAMS, Nathalie E. – GHIMIRE, Dirgha – SNEDKER, Karen A. (2018): Fear of Violence During Armed Conflict: Social Roles and Responsibilities as Determinants of Fear. *Social Science Research*, 71, 145–159. Online: <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2018.01.004>

Jogi forrás

1291/2023. (VII. 19.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2024–2034) és a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2024–2025. évekre vonatkozó intézkedési tervéről.
Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2023-1291-30-22.0>

ABSTRACT

Students' Perceptions on the Fear of Crime and Crime Prevention: A Comparison of University Students from Hungary and the United States

Tünde BARABÁS

The aim of this study is to present the attitudes of law enforcement and criminology university students towards fear of crime, crime prevention and control in a study conducted in Hungarian and American universities in 2018. The research was conducted among students at the Faculty of Law Enforcement at the Ludovika University of Public Service in Hungary and at California Lutheran University in the USA and was based on the assumption that, due to the nature of their courses, students at both universities have a greater knowledge of certain issues of crime than the average citizen, which may influence their perception of fear. We looked also at whether, where and why there are differences in the opinions of students at the two universities as accurate knowledge of facts and reasons on criminality can help to avoid wrong decisions based on fear, and the operation of bad practices in the field of crime control. The paper reports on these research results, which are still relevant today, and which serve to improve training and the methods chosen, and provide the basis for conducting representative research.

Keywords: fear of crime, gender differences, crime prevention, crime control, institutional trust

A Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék tíz éve tudományos publikációkban

CSABA Zágón,¹ TÓTH Attila²

Idén ünnepli tízéves évfordulóját a Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék (MÖRT). Ez alatt az idő alatt jelentős fejlődésen ment át a magyar rendészettudomány és a tanszéknek otthont adó egyetemi kar. Megalakulása után a tanszék nemcsak létszámában gyarapodott, hanem tudományos kutatóműhellyé is vált. A tanszéki oktatók kétségkívül motorjai voltak ennek a fejlődésnek, azonban a műhelymunka messze több szereplőt vonzott be a kutatói hálózatba, mint ahányan a tanszéken oktattak. A tudományosan is megalapozott és friss tananyagok létrehozásához szükséges kutatómunka hazai és külföldi tudós szakértők, egykori és jelenlegi hallgatók, illetve a magánbiztonsági és önkormányzati és a vállalati biztonsági szakma képviselőinek munkája. A cikk nemcsak leíró jelleggel mutatja be a tanszék fejlődésének jelentősebb állomásait, hanem arra is vállalkozik, hogy a megjelent tudományos publikációk metaadatait tudományometriai elemzés módszerével megvizsgálva készítsen visszatekintést. Ez utóbbi vizsgálat kiegészül a tágabb értelemben vett kutatóműhely tagjai közötti kutatói együttműködés hálózati elemzésével. A vizsgálatot a MÖRT affiliációjával megjelent társszerzős közlemények elemzésével végeztük el, amelyhez a társadalmi hálózatelemzés módszerét vettük igénybe.

Kulcsszavak: MÖRT, 10 év, tudományos teljesítmény, tudománymetria, társadalmi hálózatelemzés

Bevezetés

A Nemzeti Közzolgálati Egyetem (NKE) 2012. évi megalakulását követő években, a Rendészettudományi Karon (RTK) született meg a Rendészettudományi Doktori Iskola, és a Magyar Tudományos Akadémia IX. Jogtudományi Osztályán létrejött a Rendészettudományi Albizottság. Az NKE RTK-n 2013. március 11-én megalakult a Rendészetelméleti Kutatóműhely, amely teret adott a rendészettudományt

¹ PhD, osztályvezető, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, e-mail: csaba.zagon@uni-nke.hu

² PhD, adjunktus, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, e-mail: toth.attila@uni-nke.hu

érintő tudományos problémák vizsgálata számára.³ Ebben az évben Christián László vezetésével Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék (MÖRT) kezdte meg működését, ahol elindult a rendészettudomány említett alágazataihoz kapcsolódó oktatói és kutatói tevékenység. Christián László a tanszék alapító kollégákkal (Kovács Sándor r. ezredes, Tóth Levente, Tóth Attila, Márton András, Gyaraki Károly nb. altábornagy (†), Dénes József) fektette le a tanszék működésének alapjait. A megalakulást követő fél évben négy tankönyvet adtak ki, amelyek tudományos értékeken alapuló és napjainkban is használható tudást tartalmazó művek (*A magánbiztonság elméleti alapjai*,⁴ *Személy- és vagyonvédelem*,⁵ *Létesítményvédelem*,⁶ *Biztonságtechnika*⁷).

A Rendészetelméleti Kutatóműhely legfontosabb célja a kutatások ösztönzése, a kar publikációs tevékenységének előmozdítása volt. Ennek érdekében 2013–2014-ben számos jelentős szakmai rendezvényt szerveztek, országos rendészettudományi pályázatot hirdettek a rendészet iránt érdeklődő fiatal kutatók számára, és bekapcsolódtak egy nemzetközi kutató projektekbe is, amely a közép-kelet-európai országokban vizsgálta egyetemi hallgatók körében az igazságszolgáltatás és a rendőri szervek megítélését.⁸ Ebben az időben a rendészettudománnyal foglalkozó tudományos kutatások száma emelkedni kezdett, és egyre több színvonalas publikáció látott napvilágot.

Publikációk

Az NKE RTK Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék számára a 2015-ös év hozta meg a fordulatot az oktatói munka vonatkozásában. A 2015/2016-os tanévet ugyanis 20 hallgató kezdhette meg államilag finanszírozott formában.⁹ Ekkor új oktató csatlakozott a tanszékhez Rottler Violetta r. őrnagy személyében, aki azokban az években a dél-koreai magánbiztonság helyzetét kutatta,¹⁰ és azóta PhD-fokozatot is szerzett. 2015-ben csatlakozott a tanszékhez az azóta már a kiberbiztonság területére váltott Gyaraki Réka r. őrnagy, valamint Szabó Csaba r. őrnagy is.

Ezekben az években jelentősen átalakították a képzést. Az akkoriban oktatott mintegy negyven tantárgy tematikáját átdolgozták, tartalmát felülvizsgálták, korszerűsítették. Ekkor kerültek be olyan tantárgyak a képzési rendszerbe, amelyeknek a végzett biztonsági szakemberek a gyakorlatban is nagy hasznát veszik. Ekkor már

³ CHRISTIÁN 2023: 457–461.

⁴ CHRISTIÁN 2014c.

⁵ CHRISTIÁN 2014d.

⁶ CHRISTIÁN 2014b.

⁷ TÓTH A. – TÓTH L. 2014.

⁸ CHRISTIÁN 2013, 2014a.

⁹ CHRISTIÁN 2015a.

¹⁰ ROTTLER 2016a.

tanultak munkavédelmi ismereteket, tűz- és katasztrófavédelmi ismereteket, környezetvédelmi és biztonsági vezetői gyakorlati ismereteket, de hallgattak tárgyakat a magánnyomozás adatvédelmi aspektusairól, valamint ismereteket szereztek a kiberbiztonságról és közbeszerzéssel kapcsolatos szabályozásról is.¹¹

A tanszék publikációinak száma 2016-ban tovább emelkedett, ami Christián László tanszékvezetőn és Szabó Csabán kívül¹² jórészt az újonnan csatlakozott oktatók, illetve a doktori iskolát akkor kezdő Tóth Levente és Tóth Attila tudományos folyóiratokban rendszeresen megjelenő közleményeinek köszönhető. Tóth Levente a videómegfigyelő rendszerek hatékonyságának növelési lehetőségeit,¹³ míg Tóth Attila a magánbiztonsági ágazat által nyújtott szolgáltatások minőségének fejlesztési lehetőségeit vizsgálta.¹⁴ Rottler Violetta ebben az évben angol és magyar nyelven is több tudományos közleményt jelentetett meg. Írásaiban a dél-koreai magánbiztonság helyzetéhez kapcsolódóan foglalkozott a koreai Magánbiztonsági Törvény gyakorlati alkalmazásával.¹⁵ Máshol a magánbiztonság skandináv modelljét vizsgálta.¹⁶ Szintén ebben az időszakban kezdett egy új technológiával, a drónok lehetséges alkalmazásával foglalkozni a magánbiztonság, valamint a szélesebb értelemben vett rendészet területén. Ennek során elmélyült a drónhasználat jogi szabályozásában,¹⁷ valamint vizsgálta a Japánban akkor megalakult drónellenes rendőrségi egység működését is.¹⁸ Christián László publikációiban a magyar önkormányzati rendészet korlátait¹⁹ és fejlődési lehetőségeit vizsgálta,²⁰ valamint az állami rendészet és magánbiztonság határán húzódó tevékenység, a személyvédelem helyzetéről foglalta össze gondolatait.²¹

A tanszék tudományos és oktatási presztízse a 2017–2018-as évre tovább javult. 2016-ban elindult az önkormányzati rendészeti specializáció, bővítve az addig meglévő oktatási portfóliót, amely rövid idő alatt rendkívül népszerű lett az önkormányzati rendészet területén dolgozók, illetve az ott dolgozni vágyók körében. 2018-ra a tanszék további hat tankönyvet publikált (*Önkormányzati rendészet*,²² *A személy- és vagyonvédelmi tevékenység rendészete*,²³ *Minőségirányítás*,²⁴ *Biztonsági vezetői kézikönyv*,²⁵ *Információvédelem*,²⁶ *Magánbiztonság I.*²⁷), ezzel segítve a hallgatókat az ok-

¹¹ CHRISTIÁN 2016a: 161–162.

¹² SZABÓ–CHRISTIÁN 2016.

¹³ TÓTH L. 2016a; 2016b.

¹⁴ TÓTH A. 2016a; 2016b.

¹⁵ ROTTLER 2016a.

¹⁶ ROTTLER 2017.

¹⁷ ROTTLER 2016b.

¹⁸ ROTTLER 2016c.

¹⁹ CHRISTIÁN 2016b.

²⁰ BACSÁRDI–CHRISTIÁN 2016.

²¹ CHRISTIÁN et al. 2016.

²² BACSÁRDI–CHRISTIÁN 2018.

²³ CHRISTIÁN–LIPPÁI 2022.

²⁴ CHRISTIÁN 2018b.

²⁵ CHRISTIÁN et al. 2019.

²⁶ CHRISTIÁN 2015b.

²⁷ CHRISTIÁN 2018a.

tatott tárgyak elsajátításához szükséges naprakész információk megszerzésében. A tanszék munkatársai a tankönyvek mellett további lektorált, tudományos publikációkat jelentettek meg műszaki területeken²⁸ és a biztonságtechnikai tervezők²⁹ lehetőségeit kutatva, az önkormányzati rendészetet érintő területeken,³⁰ illetve egyéb, a magánbiztonságot felölelő témákban idegen nyelven is.³¹

Ezen a ponton már nemcsak egy egyetemi kollektíváról beszélhetünk, hanem elkezdett kialakulni a tanszék munkatársai közötti és a hozzájuk szorosabban vagy lazán kapcsolódó kutatói hálózat, amelyet a társszerzősegeken keresztül vizsgálunk meg a cikk záró részében.

2019-ben csatlakozott a tanszékhez Tiszolczi Balázs, aki kórházbiztonság témakörben írt doktori értekezését³² 2017-ben védte meg, és Horváth Tamás, aki elektronikus megfigyelő- és ellenőrző rendszerek objektumorientált kialakítása különös tekintettel a biztonsági kockázatok rendszerére³³ témát kutatva, 2018-ban szerzett PhD-fokozatot. Mindketten tanársegédként kezdték meg oktatói tevékenységüket, és fáradságot nem kímélve dolgozták ki tantárgyi programjaikat és oktatták a hallgatókat az atomerőművek biztonságától a tűz- és munkavédelmi ismeretekeken át a magánnyomozásig és az üzleti hírszerzésig. Megismertették a tanszék hallgatóit az IT-biztonság alapjaival, a komplex létesítményvédelem kialakításával, az ADR-rendszerek működésével, és nem utolsósorban krízismenedzsment-ismeretek átadásával is gazdagították tudásukat. Az oktatási tevékenységük mellett főállásban nagyvállalatoknak biztonsági szolgáltatást nyújtó vállalkozások vezetőiként dolgoztak, mindeközben pedig az általuk oktatott témakörökben rendszeresen publikáltak.³⁴

Szintén ebben az évben érkezett a tanszékhez Lippai Zsolt Sándor r. alezredes, aki jelentős kutatói és szerkesztői teljesítményt nyújtott a *Magyar Rendészet* című tudományos lapnál. A tudományos publikálás terén is termékeny szerző olyan kulcsfontosságú kutatásokban vett részt szerzőtársaival, mint például az újragondolt biztonság koncepciója.³⁵ Ugyanebben a témában védte meg doktori értekezését 2024-ben.³⁶

A 2019–2020-ban Christián László és Rottler Violetta által végzett *Magánbiztonsági helyzetértékelés*³⁷ című nagy jelentőségű kutatás rávilágít a magánbiztonsági terület hazai hiányosságaira, megmutatja erősségeit és fejlődési lehetőségeit. A kutatás eredményei alapvető fontosságúak, felhasználták azokat a későbbi képzési te-

²⁸ TÓTH A. 2018a; TÓTH L. 2018a; 2018b.

²⁹ TÓTH A. 2018b.

³⁰ CHRISTIÁN–HERMANN 2018.

³¹ CHRISTIÁN–SOTLAR 2018; CHRISTIÁN–NALLA 2018; KOVÁCS–CHRISTIÁN 2018.

³² TISZOLCZI 2017.

³³ HORVÁTH 2018.

³⁴ HORVÁTH 2020; TISZOLCZI 2019.

³⁵ LIPPAI–CHRISTIÁN 2023.

³⁶ LIPPAI 2024.

³⁷ CHRISTIÁN–ROTTLER 2021.

matikák kidolgozásakor, több tudományos publikációban,³⁸ és Rottler Violetta is beemelte doktori értekezésébe.³⁹ 2019-ben jelent meg a tanszék egyik legtöbbet idézett kiadványa, a *Biztonsági vezetői kézikönyv*, amely azóta a magánbiztonsági szakmában dolgozók számára megkerülhetetlen alapművé vált.⁴⁰

2020 őszétől gondos előkészítés után létrejött a Biztonsági szervező mesterképzési szak is, amely azóta minden évben a maximálisan felvehető hallgatói létszámmal indul el. A tanszék gondozásában Településbiztonsági menedzser képzés, illetve a Testnevelési Egyetemmel együttműködve Rendezvényszervezés-sportbiztonság felsőfokú szakirányú továbbképzés indul. A tanszék hallgatói által elkészített szakdolgozatok és diplomamunkák előkelő helyezéseket érnek el kari és országos tudományos diákköri konferenciákon. A legjobban sikerült munkák kutatási eredményeit – a konzulens oktatók segítségével – tudományos folyóiratokban is publikálják. Jó példák erre Lippai Zsolt és Thieme-Eső Milán közös munkái, amelyekben a szállodaipart fenyegető terrorcselekményeket elemezték,⁴¹ valamint Kaczvinszki Blankával írt közös cikkük a Covid-19-vírus okozta világjárvány bel- és külpolitikai, világgazdasági, az emberek mentális egészségére és a biztonságra gyakorolt hatásáról.⁴²

2019-ben az Országos Polgárőr Szövetség (OPSZ) egységes, többszintű képzési rendszert vezetett be. A képzés legmagasabb szintje a Polgárőr Akadémia, amelyet az OPSZ a Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Karával közösen szervezett, a kar oktatóinak közreműködésével.⁴³ Az OPSZ és az NKE Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszéke együttműködésének gyümölcseként 2020-ban megalakult a Nemzeti Közszerződési Egyetem polgárőrsége. Az egyetemi polgárőrség létrejöttének a campusbiztonság növelésén túl fontos célja, hogy az egyetem hallgatói megismerjék a polgárőrség működését, és tevékenyen részt tudjanak venni a campus és környezete biztonságának megteremtésében.⁴⁴

2021-ben Rottler Violetta tovább folytatta a hazai magánbiztonsági rendszer kutatását, és összehasonlította a hazai szabályozást az Egyesült Királyságban működő szigorú, minősítésalapú szabályozással.⁴⁵

Lippai Zsolt a fegyveres biztonsági őrség (FBŐ) jogelőd szervezeteinek történeti fejlődését kutatta,⁴⁶ valamint vizsgálta a magánbiztonságnak a futballhuliganizmus visszaszorításában vállalt szerepét.⁴⁷

Horváth Tamás pedig a biztonságtechnikai tervezők számára végzett hiánypótló kutatást, amelyben a különféle fizikai védelmi elemek behatoláskéslelte-

³⁸ ROTTLER 2019.

³⁹ ROTTLER 2022.

⁴⁰ CHRISTIÁN et al. 2019.

⁴¹ LIPPAI – THIEME-ESŐ 2020a; 2020b; 2020c; 2020d.

⁴² LIPPAI–KACZVINSZKI 2021.

⁴³ A Polgárőr Akadémián (2014-től 2023-ig) mintegy 620 hallgató végzett.

⁴⁴ CHRISTIÁN–KARDOS 2019.

⁴⁵ ROTTLER 2021.

⁴⁶ LIPPAI 2021.

⁴⁷ LIPPAI–SIMONICS 2021.

tését, valamint a behatolásjelző rendszerek detektálási valószínűségének javítási lehetőségeit vizsgálta.⁴⁸ Ebben az évben a tanszék a piaci igényeket figyelembe véve jelentős mértékben átdolgozta tantárgyi programjait. A tantárgyi programok megújításának célja a biztonsági szakirányos hallgatók célirányos felkészítése volt, amelynek során kizárólag a szakmájukhoz szervesen kapcsolódó rendőrszakmai képzésben részesülnek. Több tantárgyat magában foglaló tantárgycsoportokat alakítottak ki, mint például az információs rendszerek védelme, a személy- és vagyonvédelmi tevékenység rendészete, a magánbiztonsági alapozó szakismeretek, a bevezetés a biztonságtudományba, a biztonsági vezetői ismeretek, vagy például a tűz-, katasztrófa- és munkavédelem stb.⁴⁹

2022-ben jelentős mennyiségű publikáció született a tanszék munkatársainak jóvoltából. Christián Lászlónak, Rottler Violetának és Lippai Zsoltnak összesen 63 publikációja jelent meg ebben az évben. Mindegyik nagyon értékes mű, nehéz kiemelni közülük néhányat, de talán a legjelentősebb Christián László *Komplementer rendészet* című könyve, amely a különféle rendészeti szervek, a magánbiztonság szereplői, a fegyveres biztonsági őrök és a polgárőrség rendvédelemben betöltött helyét és szerepét mutatja be, valamint megalkotja és bevezeti a komplementer rendészet definícióját, amely azóta a magánbiztonság területén kedvelt és rendszeresen használt fogalomná vált.⁵⁰

Hasonló, gyakran idézett mű Lippai Zsolt, Tóth Nikolett és Uricska Erna közös, angol nyelvű publikációja, amely a futballhuliganizmust, valamint a magánbiztonság és a sportrendészet szerepét elemzi részletesen.⁵¹

Rottler Violetának és Kovács Sándornak a *Belügyi Szemle* hasábjain megjelent közös cikke pedig a magyar magánbiztonsági szektor fejlődését mutatja be a kezdetektől az első törvényi szintű szabályozásig.⁵² Rottler Violeta 2022-ben védte meg doktori értekezését⁵³ is, ekkor a tanszék tudományos fokozattal rendelkező oktatóinak száma négyre emelkedett.

2023-ra a MÖRT tízéves lett. A tizedik évben a tanszék újabb két munkatársa védte meg sikeresen doktori értekezését és szerzett tudományos fokozatot. Tóth Levente a videómegfigyelő rendszerek hatékonyságnövelő lehetőségeit kutatta a közterületi megfigyelés területén,⁵⁴ Tóth Attila pedig a magánbiztonsági ágazat minősítési rendszerét vizsgálta.⁵⁵ Ebben az évben közel harminc magánbiztonságot érintő publikáció jelent meg a tanszék munkatársainak gondozásában. Christián László tanulmányában vizsgálta a rendészet és a közigazgatás kapcsolódási pontjait,⁵⁶

⁴⁸ HORVÁTH 2021.

⁴⁹ CHRISTIÁN–LIPPAI 2021.

⁵⁰ CHRISTIÁN 2022.

⁵¹ LIPPAI et al. 2022.

⁵² ROTTLER–KOVÁCS 2022.

⁵³ ROTTLER 2022.

⁵⁴ TÓTH L. 2023a.

⁵⁵ TÓTH A. 2023a.

⁵⁶ CHRISTIÁN 2023.

a Gyöngyös városában sikeresen működő közösségi rendészet modelljét, amely hozzájárult a helyi lakosok biztonságérzetének javulásához és erősítette a lakossági bizalmat a helyi önkormányzati rendészet iránt.⁵⁷

Lippai Zsolt a doktori értekezéséhez végzett empirikus kutatásának eredményeit ismertette Christián Lászlóval közös írásában,⁵⁸ de foglalkozott a futballhuliganizmussal⁵⁹ és a rendőrség működésében tapasztalt, a feladatok és elvárások mennyiségi és minőségi átalakulását érintő változásokkal, amelyek miatt szükségessé vált a biztonság megteremtésén dolgozó állami és nem állami szereplők közötti kapcsolat ártértékelése is.⁶⁰ Kardos Sándorral közös publikációjukban pedig a becsületbíróságok jelenlegi működését és történelmi előzményeit vizsgálták.⁶¹

Horváth Tamás és Tiszolczi Balázs közös írásukban az általuk tervezett és a gyakorlatban is kipróbált, „üvegkapu” rendeletnek⁶² is megfelelő, így építőipari beruházásoknál alkalmazható, integrált beléptetési konténert mutatták be.⁶³ Tiszolczi Balázs angol nyelven megjelent publikációjában vizsgálta az őrzés-védelmi szolgáltatás „házon belül” foglalkoztatotti jogviszonyban, illetve szerződött vállalkozóval történő ellátásának előnyeit és hátrányait.⁶⁴ Horváth Tamással és Kardos Pállal közös írásukban pedig gyakorlati segítséget kívántak nyújtani a személy- és vagyonvédelem területén vezetői beosztásban dolgozó szakembereknek, a jogszabályi előírásoknak és a megrendelői igényeknek egyaránt megfelelő szolgáltatásszervezéshez.⁶⁵

Tóth Levente az Európa különböző országaiban működő közterületi térfigyelő rendszerek eltérő fejlődési útjait,⁶⁶ valamint a mesterséges intelligencia veszélyeit kutatta.⁶⁷ Ezekben a témakörökben végzett kutatásai hiánypótlók és népszerűek.

Tóth Attila a magánbiztonsági vállalkozások minősítési rendszere bevezetésének lehetőségeit vizsgálta, és publikációjában bemutatta a nemzetközi gyakorlatban alkalmazott magánbiztonsági minősítési rendszereket.⁶⁸ A szerző kutatásának célja a Magyarországon működő magánbiztonsági ipar kifehéritése és folyamatos fejlődési pályára állítása.

⁵⁷ CHRISTIÁN-FERENCZY 2023.

⁵⁸ LIPPAI-CHRISTIÁN 2023.

⁵⁹ LIPPAI-NAGY 2023.

⁶⁰ LIPPAI 2023.

⁶¹ LIPPAI-KARDOS 2023.

⁶² 707/2021. (XII. 15.) Korm. rendelet a Nemzeti Építőipari Felügyeleti és Adatszolgáltató Rendszerbe tartozó tevékenységekről, valamint az Építőipari Monitoring- és Adatszolgáltató Rendszerről.

⁶³ HORVÁTH-TISZOLCZI 2023.

⁶⁴ TISZOLCZI 2023.

⁶⁵ TISZOLCZI et al. 2023

⁶⁶ TÓTH L. 2023b; 2023d.

⁶⁷ TÓTH L. 2023c.

⁶⁸ TÓTH A. 2023b; 2023c.

A szerzőségek vizsgálata

A történeti áttekintő rész után megvizsgáltuk a MÖRT affiliációjával tíz év alatt megjelent N = 2016 tudományos közleményt társadalmi hálózatelemzés módszerével,⁶⁹ ezeket összesen 102 szerző jegyzi a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) adatbázisban. A nem tudományos, ismeretterjesztő művek elemzésétől eltekintünk, és az említett alapsokaságba tartozó művek megítélésénél kizárólag az adatbázis nyilvános felületéről elérhető, csak teljesen tudományos közlemények kategóriájára támaszkodunk. A halmazba került szerzők (p = 102) alkotják a hálózatunk csomópontjait, akik összesen 106 egyszerűs, 77 kétszerzős és 18 háromszerzős közleményt publikáltak. Négy- és ötszerzős közlemény 4-4 van, hatszerzős 3, míg 1-1 hétszerzős és tízszerzős művet írtak. Két műnek nincsenek megadva a szerzői, csak szerkesztői szerepelnek az adatbázisban rögzített könyvészeti információk között, ezért ezek nem kerültek be az elemzés további fázisába.

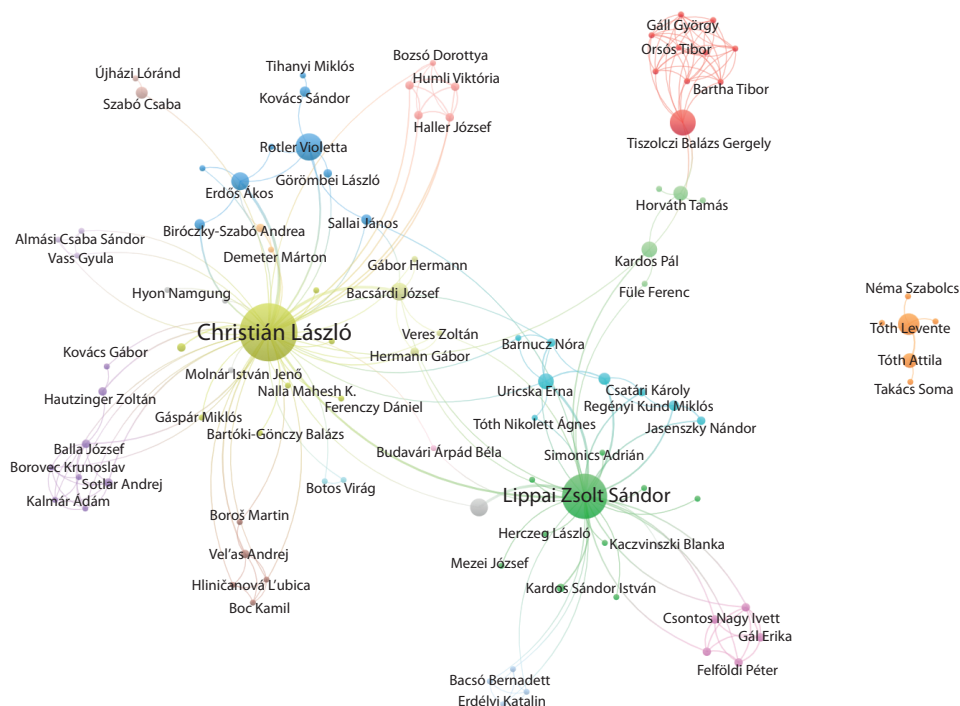
Az 1. táblázat a hat és annál több mű szerzőjeként megtalálható kutatók adatait tartalmazza erőssorrendben.

1. táblázat: Legalább hatműves szerzők és társszerzői kapcsolataik

	Művek száma	Társszerzői kapcsolatok száma	Kapcsolatok erőssége
Christián L.	96	53	87
Lippai Zs. S.	58	35	65
Rottler V.	21	6	8
Tiszolczi B. G.	19	11	12
Tóth L.	13	4	6
Bacsárdi J.	9	6	14
Erdős Á.	9	6	13
Thieme-Eső M.	9	2	9
Uricska E.	7	6	13
Kardos P.	7	5	6
Horváth T.	6	4	5
Tóth A.	6	2	4

Forrás: a szerzők szerkesztése

⁶⁹ SASVÁRI et al. 2019.

1. ábra: Társszerzői hálózatok a MÖRT tanszéken és kutatói környezetében.

A csomópontok méretét a kapcsolataik súlyozott értéke határozza meg, azaz minél több nagy fokszerű csomóponttal kapcsolódik egy pont, annál nagyobb az ábrán. Az ábra online megtekinthető: https://bit.ly/NKE_Mort10

Forrás: a szerzők szerkesztése az MTMT adatai alapján, VOSviewer alkalmazással készítve

A társszerzői hálózatot a VOSviewer szoftverrel (verziószám 1.6.20) rekonstruáltuk az MTMT adatbázis 2024. november 6-i állása alapján. A hálózaton további méréseket is elvégeztünk, ehhez a Gephi szoftvert (verziószám: 0.10.1) használtuk fel.

Komponensek

A hálózat a vizsgálat időpontjában két komponensből állt. A kisebbik komponens, Tóth Levente és szerzőtársai, összesen hat szerző kapcsolatából áll, amely még nincs összekötve a nagyobb hálózati komponenssel. Minden más szerző a nagyobb komponensen belüli található meg.

A csomópontok fokszámai

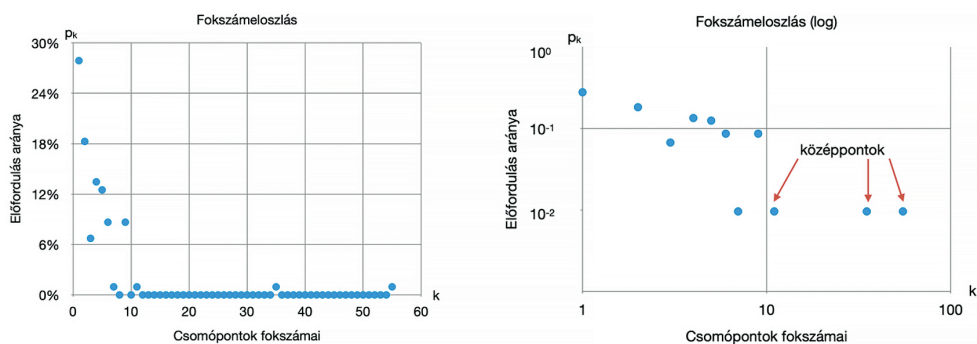
Az 1. ábrán látható nem irányított hálózatban tehát a szerzőket szimbolizálják a csomópontok (p), a közöttük megvalósult társszerzői kapcsolatokat pedig az élek, amelyekből összesen 226 van. Érdekes megvizsgálni a csomópontok fokszámainak (k), vagyis azt, hogy azok hány élen keresztül kapcsolódnak másik csomópontokhoz a hálózatban,⁷⁰ tehát esetünkben társszerzőkhöz. Azt tapasztaljuk, hogy míg a csomópontok közel harmadának csak egy kapcsolata van ($p_1=27,8\%$), középpont szerepkörben a legnagyobb az 53 fokszámú csomópont (Christián L.). Ilyen sok kapcsolattal rendelkező középpontból csak egy található a hálózatban. A hálózatban van még egy-egy viszonylag nagy fokszámú középpont is, amelyek 35 (Lippai Zs.), illetve 11 fokszámmal (Tiszolci B. G.) rendelkeznek. Az említett egy-egy nagy kapcsolati értékkel rendelkező középpontok előfordulása a hálózatban egyaránt 0,96%.

A hálózat csomópontjainak kis fokszámú tartományában $p_2=18,27\%$, $p_3=6,73\%$, $p_4=13,46\%$, $p_5=12,5\%$ az eloszlás. Ezek összesen 51%-ot tesznek ki.

A társszerzők viszonylag jelentős kapcsolódással rendelkező tagjai még $p_6=8,65\%$, $p_7=0,98\%$ és $p_8=8,65\%$ aránnyal szerepelnek.

Hozzávetőlegesen minden ötödik csomópont, összesen 22-en rendelkeznek ötnél több fokszámmal, akik közül négyen a MÖRT oktatói, hárman az NKE Rendészettudományi Kar oktatói, ketten doktoranduszként, kilencen pedig valamely érintkező tudományterületről kapcsolódtak a tanszéken zajló kutatásokhoz. Négy szerző pedig külföldi partneregyetem kutatója. A hálózat csomópontjainak átlagos fokszáma: 2,392.

A fokszámelosztást lineáris és logaritmikus skálán mutatjuk be (2. ábra).

2. ábra: Fokszámeloszlás az 1. ábrán bemutatott társszerzői hálózatban

Forrás: a szerzők szerkesztése

⁷⁰ BARABÁSI 2016: 65; BÁNYÁSZ et al. 2024.

Klaszterezettség

A hálózatban bizonyos csomópontok erősebb kapcsolatokat alkotnak a szomszédjaikkal, mint a hálózat többi pontjaival, így csomósodások, idegen szóval klaszterek⁷¹ jönnek létre. Egy klaszteren belül a kapcsolataik jellege alapján hasonló pontokat találunk. A szerzőségi hálózatban összesen 23 klasztert különítettünk el, amelyeket az 1. ábrán a csomópontok eltérő színei jelenítenek meg. A klaszterek közül a legnagyobb egyedszámmal az első piros színnel (Tiszolczy B. G.), a második klasztert zöld színnel (Lippai Zs.) jelöltük 10-10 szerzővel. Egy kilenctagú klasztert kék színnel illusztráltunk (Rottler V.), valamint három nyolc taggal (citromsárga, Christián L., lila, Balla J. és világoskék, Uricska E.), egy hat taggal (narancssárga, Tóth L.) és három öt taggal (barna, Velas A., magenta, Csontos-Nagy I., rózsaszín, Haller J. és világoszöld, Kardos P.) rendelkező nagyobb klaszter különül el.⁷²

A kisebb klaszterek közül kettő négyfős, egy háromfős, három pedig kétfős. Hat olyan klaszter is található, amelyekben egy szerző van, és nem alkotnak erősebben kapcsolódó rendszert szomszédjukkal mint a hálózat más tagjaival.

A hálózatban a klaszterek közötti kapcsolat egy vagy több társszerzőségi kapcsolaton keresztül biztosított. Csak egy klaszter, a narancssárga színnel jelölt esetben mondhatjuk, hogy még nem köti őket össze társszerzői kapcsolat a hálózat központi komponensével, ami előreláthatóan – jelen cikk megjelenésével – rövidesen bekövetkezik.

Egy erős kutatói hálózat nagy klaszterezettségű, ami azt jelenti, hogy a legtöbb pont egymással is egy vagy több kapcsolatban áll. Ezeket a kapcsolati háromszögeket megszámlálva 19-et kapunk. Újabb átkötésekkel tovább növelhető a pillanatnyilag 0,443-as átlagos klaszterezettségi együttható értéke és ezen keresztül a csomópontok közötti kapcsolódások erőssége is.

Távolságok és köztesség

A hálózat átmérője 7, azaz legfeljebb ennyi lépésben el lehet érni a hálózat tetszőlegesen kiválasztott pontjától bármely pontot adott komponensen belül. A hálózatban lévő csúcspontok átlagos távolsága pedig 3,32.

A hálózat működése szempontjából azok a pontok különösen fontosak, amelyek a kutatóműhely egy-egy klaszterében – ahol a hálózat szereplőinek tevékenységét látva egy vagy több sajátos szakterületre, tudományos kérdések bizonyos csoportjára koncentrálnak – az ott felhalmozott tudást egy másik klaszter résztvevői vagy a hálózat többi része számára is elérhetővé teszik. Ők biztosítják a kapcsolatot, az információk áramlását a rajtuk keresztül megvalósuló átkötéseken. A köztesség értéke

⁷¹ BARABÁSI 2016: 81.

⁷² Az egyes klaszterek tagjait színezéssel is elkülönítettük. A nagyobb tagszámú klasztereknél megadtuk a szint és a legtöbb kapcsolattal rendelkező csomópontot.

tehát a hálózat pontjainál azt mutatja meg, hogy csomópontok közti útvonalon milyen gyakran fordul elő az adott pont. Minél nagyobb ez az érték, annál fontosabb a kérdéses pont összekötő szerepe.

A legnagyobb közteességi értékkel Christián L. (0,638) és Lippai Zs. S. (0,432) rendelkezik, ami azt jelenti, hogy nemigen adódik olyan útvonal a hálózat két véletlenszerűen kiválasztott pontja között, ami őket ne érintené. Szintén kiemelkedő közteességű Kardos P. (0,227), Tiszolczy B. (0,202) és Bartha T. (0,143). Ha ezeket a pontokat célzottan kivennénk a hálózathoz, akkor az egyébként a véletlenszerű csomópont-el-távolítással szemben nagyon robusztus hálózat gyorsan darabjaira hullana szét.⁷³ Hasonló erősortrendet kapunk, ha a csomópontok sajátvektor-centralitás értékét vizsgáljuk, amely a kapcsolódási pontjaik alapján határozza meg az egyes csomópontok presztízsértékét a hálózatban. Itt Christián L. (1), Lippai Zs. S. (0,74), Bac-sárdi J. (0,32), Kardos P. (0,27) és Thieme-Eső M. (0,25) sorrend alakult ki.

A fokszámeloszlás alapján nagy biztonsággal látszik, hogy nem véletlen hálózatról van szó, mert nem határozható meg a csomópontok jellemző fokszáma.⁷⁴ A már említett fokszámeloszlás mellett a hálózati architektúra, a klaszterezettség, ezen belül a klaszterek közötti kapcsolódást biztosító átkötések száma alapján természetes hálózatjelleg mutat a kutatói közösség a vizsgálatkori fejlettségi stádiumban.

Összefoglalás

Az NKE RTK Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék 2024-ben ünnepelte fennállásának tizedik évfordulóját, ami alkalmat ad a visszatekintésre és a tanszék működése szempontjából fontos mérföldkövek felidézésre. A szerzők a tanszéket nem elsősorban mint oktatási egységet vizsgálták, hanem arra voltak kíváncsiak, hogy részben az oktatói munkát támogatni hivatott, részben pedig a hazai rendészettudomány friss területeinek művelésével, a tudományos megismerés kérdéseivel miként foglalkoztak a tanszéken dolgozók, illetve a körülöttük létrejött laza kutatói közösség tagjai. Ennek megismerésére statisztikai, tudományometriai módszereket, illetve a hálózattudomány, ezen belül pedig a társadalmi hálózatok elemzésének eszközeit vették igénybe.

A tanszék megalakulásától folyamatosan fejlődő hálózatot a 2024. év végén egy pillanatra megállítva tanulmányozták az eredményeket, a kutatói együttműködés jellemzőit pedig társszerzői hálózat rekonstruálásával, illetve a hálózat tulajdonságainak megmérésével vizsgálták meg.

A vizsgálat igazolta, hogy a tanszéki munkatársak igen aktív tudományos kutatói tevékenységet látnak el. Közülük öten szereztek tudományos (PhD-) fokozatot a vizsgált időszakban. Alkalmoszerű társszerzőségi együttműködések mellett növekszik

⁷³ TÓTH-LÉVAI 2023.

⁷⁴ MACKIN et al. 2007: 70; BARABÁSI 2016: 142–144.

a projektszerű időszakos, illetve huzamosabb együttműködések száma, és a tanszék 2024. végi 9 fős létszámához képest igen jelentős számú, összesen 102 szerző publikálta kutatási eredményeit oly módon, hogy saját maga vagy szerzőtársa az összesen megjelent 216 tudományos közlemény affiliációjaként a tanszéket jelölte meg.

A társszerzői hálózatban a vizsgálat elvégzésekor két nagy csomópont található, amely a kutató közösség központjaként működik. A hálózatban sokszínű és tudományos kérdéscsoportonként eltérő szakértők kutatómunkája zajlik, az általuk elért új tudományos eredményeket, valamint a hazai magán- és vállalati biztonsági, önkormányzati rendészeti szakma számára értékes új tudást pedig kutatók egy csoportja csatornázza be a hálózat központi komponensébe.

A tanszék kutatásai az elmúlt tíz évben az aktuális biztonsági kihívásokra és problémákra reflektálva nyújtottak megoldásokat, ezzel jelentősen hozzájárultak a magánbiztonsági szektor fejlődéséhez vagy a jogszabályi kodifikációs munka támogatásához. A kutatási eredményeket beépítették oktatási tematikájukba, így az alap- és mesterképzésben végzett hallgatók évről évre korszerű ismeretek birtokában távoztak az egyetemről. Az így felkészített biztonsági vezetők elméleti tudásuk gyakorlati alkalmazásával hozzájárultak az őket foglalkoztató intézmények és vállalkozások biztonsági területeinek fejlesztéséhez. A tanszék kutatási sikerei többek között annak is köszönhetők, hogy a biztonsági problémákra nem utólag kerestek megoldásokat, hanem sok esetben proaktívan, előre jelzett veszélyekre adtak jövőbe mutató megoldásokat. Ma is rendelkeznek rövid, közép- és hosszú távú kutatási tervekkel a magánbiztonság legkülönbözőbb területein. Néhányat kiragadva ilyen például a drónok alkalmazása, a drónelhárítás, az építészeti eszközökkel megvalósuló bűnmegelőzés,⁷⁵ a hajózási szolgáltatások magánbiztonsági aspektusai, a mesterséges intelligencia szerepe a videóalapú tűzérzékelésben, a polgárőrség oktatási rendszere, működésének nemzetközi gyakorlata, a vállalkozások és a rendvédelmi szervek együttműködésének fejlesztése a kiberbiztonsági incidensek kezelésében, a kritikus infrastruktúra, illetve ezen belül a kritikus információs infrastruktúrák védelme, és még folytathatnánk a tervezett kutatások sorát.

Jelen cikk elemzést készítő szerzői elismerésüket fejezik ki a kutatói közösség valamennyi tagjának a vizsgált évtizedben elért jelentős tudományos eredményeikhez és szakmai sikereikhez, ami az említett társszerzői hálózat vizsgálatával is igazolható.

Felhasznált irodalom

BACSÁRDI, József – CHRISTIÁN, László (2016): Local Governmental Law Enforcement in Hungary. In MEŠKO, Gorazd – LOBNIKAR, Branko (szerk.): *Criminal Justice and Security in Central and Eastern Europe: Safety, Security, and Social Control in Local Communities*. Ljubljana: University of Maribor, Faculty of Criminal Justice and Security, 84–98. Online: www.fvv.um.si/conf2016/files/Criminal-Justice-CE-Europe.pdf

⁷⁵ CPTED: Crime Prevention Through Environmental Design (építészeti bűnmegelőzés).

- BACSÁRDI József – CHRISTIÁN László (2018): *Önkormányzati rendészet. A Helyi rendészeti együttműködés című tantárgy egyetemi tankönyve*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.1>
- BÁNYÁSZ, Péter et al. (2024): Empirical Analysis of the Cyberattacks of the Russian–Ukrainian War. *Információs Társadalom*, 24(2), 9–32. Online: <https://doi.org/10.22503/infvars.XXIV.2024.2.1>
- BARABÁSI Albert–László (2016): *A hálózatok tudománya*. Budapest: Libri Könyvkiadó.
- CHRISTIÁN László (2013): A Rendészetelméleti Kutatóműhely. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV. Tanulmányok „A változó rendészet aktuális kihívásai” című tudományos konferenciáról*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 457–461. Online: http://real.mtak.hu/117132/1/CL_ARENDESZETELMELETIKUTATOMUHELY.pdf
- CHRISTIÁN László (2014a): Az NKE Rendészetelméleti Kutatóműhelyről. *Magyar Rendészet*, 14(5), 11–15.
- CHRISTIÁN László szerk. (2014b): *Létesítményvédelem*. Budapest: Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/8571>
- CHRISTIÁN László szerk. (2014c): *A magánbiztonság elméleti alapjai*. Budapest: Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/8563>
- CHRISTIÁN László szerk. (2014d): *Személy- és vagyónvédelem*. Budapest: Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/8572>
- CHRISTIÁN László (2015a): A magánbiztonság aktuális nemzetközi trendjei, rövid hazai helyzetértékeléssel. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI. Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 57–63. Online: www.pecshor.hu/periodika/XVI/christian.pdf
- CHRISTIÁN László szerk. (2015b): *Információvédelem*. Budapest: Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kar.
- CHRISTIÁN László (2016a): Megújul a biztonsági szakirány a Nemzeti Közszerológiai Egyetemen. In NOVÁK Csaba (szerk.): *Biztonságpiac Évkönyv 2016*. Budapest: [Biztonságpiac.hu](http://biztonsagpiac.hu) Kft., 161–162.
- CHRISTIÁN László (2016b): Az önkormányzati rendészet korlátai. *Kriminológiai Közlemények*, (75), 157–171.
- CHRISTIÁN László et al. (2016): A magánbiztonság bolygó hollandija. Gondolatok a személyvédelem helyzetéről. *Detektor Plusz*, 23(6), 12–13.
- CHRISTIÁN László (2018a): *Magánbiztonság I*. Belügyminisztérium. Online: https://bmkszf.hu/dokumentum/3137/Maganbiztonsag_I.pdf
- CHRISTIÁN László szerk. (2018b): *Minőségirányítás*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- CHRISTIÁN László – HERMANN Gábor (2018): Önkormányzati rendészet – közterületfelügyelet – gyakorlati problémái a fővárosi kétszintű igazgatásból adódóan, valamint az önkormányzati rendészet jövőjét meghatározó problémák tágabb aspektusai és azokra adott megoldási javaslatok. *Magyar Rendészet*, 18(4), 61–90. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.4>
- CHRISTIÁN, László – NALLA, Mahesh K. (2018): Citizens’ Views of Private Security Guards in Hungary: A Preliminary Analysis. *Magyar Rendészet*, 18(4), 147–156. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.6>
- CHRISTIÁN, László – SOTLAR, Andrej (2018): Private Security Regulation in Hungary and Slovenia – A Comparative Study Based on Legislation and Societal Foundations. *Varstvoslovje*, 20(2), 143–162.
- CHRISTIÁN László et al. szerk. (2019): *Biztonsági vezetői kézikönyv*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/15730>
- CHRISTIÁN László – KARDOS Pál (2019): Sokszínű polgárőrség: New Yorktól az NKE egyetemi polgárőrségig. *Magyar Rendészet*, 19(4), 33–51. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.2>

- CHRISTIAN László – LIPPAI Zsolt (2021): Kakukktojás vagy új rendészeti alappillér? In CSABA Zágón – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSZKY Ágnes (szerk.): „Tehetség, szorgalom, hivatás”. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 17–30. Online: <https://doi.org/10.37372/mrttvpt.2021.1.1>
- CHRISTIAN László – ROTTLE Violett (2021): Magánbiztonsági helyzetértékelés 2019–2020. *Glossa Iuridica*, 8(1–2), 159–182.
- CHRISTIAN László (2022): *Komplementer rendészet*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.
- CHRISTIAN László – LIPPAI Zsolt szerk. (2022): *A személy- és vagyonvédelmi tevékenység rendszete*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.
- CHRISTIAN László (2023): Közigazgatás és komplementer rendészet. *Magyar Rendészet*, 23(3), 227–231. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.3.20>
- CHRISTIAN László – FERENCZY Dániel (2023): A közösségi rendészet gyöngyösi modellje. *Magyar Rendészet*, 23(4), 151–175. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.4.8>
- HORVÁTH Tamás (2018): *Elektronikus megfigyelő-, és ellenőrző rendszerek objektumorientált kialakítása különös tekintettel a biztonsági kockázatok rendszerére*. PhD-disszertáció. Budapest: Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola.
- HORVÁTH, Tamás (2020): Design Principles of a Physical Protection System for Data Centres. Essential Requirements for the Security Staff in the Physical Protection System. *Magyar Rendészet*, 20(2), 169–181. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.2.9>
- HORVÁTH Tamás (2021): Mechanikai védelem mint késleltetés a fizikai védelemben. *Hadmérnök*, 16(1), 23–32. Online: <https://doi.org/10.32567/hm.2021.1.2>
- HORVÁTH Tamás – TISZOLCZI Balázs Gergely (2023): Integrált beléptetési konténer tervezése építőipari környezetben. *Magyar Rendészet*, 23(4), 221–239. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.4.12>
- KOVÁCS, Éva – CHRISTIAN, László (2018): Private Security and Municipal Policing in Academic Education – An International Overview. *Magyar Rendészet*, 18(4), 49–59. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.3>
- LIPPAI Zsolt Sándor – THIEME-ESŐ Milán (2020a): A turizmus és a szállodaipar célponttá válásának története. *Detektor Plusz*, 27(2), 28–30.
- LIPPAI Zsolt Sándor – THIEME-ESŐ Milán (2020b): Szállodák elleni terrortámadások típusai Pakisztánban, Jordániában és Tunéziában. *Detektor Security*, 1(1), 30–33.
- LIPPAI Zsolt Sándor – THIEME-ESŐ Milán (2020c): A szállodák elleni terrortámadások elkövetésének módszerei. *Szakmai Szemle*, 18(2), 75–95.
- LIPPAI Zsolt Sándor – THIEME-ESŐ Milán (2020d): Szállodaipar a terrorizmus tükrében. *Detektor Plusz*, 27(1), 26–28.
- LIPPAI Zsolt Sándor (2021): Az üzemőrségtől, a fegyveres biztonsági őrségig. In KOVÁCS István (szerk.): *Globális kérdések – globális válaszok: rendészettudomány a hallgatók szemével*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság, 133–144. Online: https://rendeszet.uni-nke.hu/document/rendeszet-uni-nke-hu/3_szamu_melleklet_Globalis_kerdesek.pdf
- LIPPAI Zsolt Sándor – KACZVINSZKI Blanka (2021): A „másképp lesz holnap” ígérete. *Belügyi Szemle*, 69(2. ksz), 93–104. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.2.5>
- LIPPAI Zsolt Sándor – SIMONICS Adrián (2021): Magánbiztonság és futballhuliganizmus. In CZENE-POLGÁR Viktória et al. (szerk.): „Tradíció, tudomány, minőség”. 30 éves a Vám- és Pénzügyőri Tanszék. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 306–319. Online: <https://doi.org/10.37372/mrttvpt.2021.2.22>
- LIPPAI Zsolt Sándor et al. (2022): Excerpts on Football Hooliganism. *Belügyi Szemle*, 70(1. ksz), 107–122. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2022.1.6>
- LIPPAI Zsolt Sándor (2023): A biztonság megteremtésének és fenntartásának állami és nem állami szereplőiről. *Belügyi Szemle*, 71(8), 1391–1417. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.8.4>
- LIPPAI Zsolt Sándor – CHRISTIAN László (2023): Újragondolt biztonság, kutatási jelentés. *Belügyi Szemle*, 71(1), 53–76. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.1.3>

- LIPPAI Zsolt Sándor – KARDOS Sándor István (2023): Becsületbeli ügyek bírósága. *Erdélyi Jogélet*, 4(2), 185–202. Online: <https://doi.org/10.47745/ERJOG.2023.02.14>
- LIPPAI Zsolt Sándor – NAGY Tibor István (2023): Néhány szóban a futballhuliganizmusról. *Magyar Rendészet*, 23(2), 37–59. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.2.2>
- LIPPAI Zsolt Sándor (2024): *Újragondolt szerepek a biztonság megteremtésében*. PhD-disszertáció. Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola. Online: <https://doi.org/10.17625/NKE.2024.036>
- MACKIN, Thomas J. et al. (2007): Managing Risk in Critical Infrastructures Using Network Modeling. In JACKSON L. (szerk.): *Critical Infrastructure Protection: Elements of Risk*. Fairfax: George Mason University, 65–78. Online: <https://cip.gmu.edu/wp-content/uploads/2016/06/ElementsofRiskMonograph.pdf>
- ROTTLER Violetta (2016a): A dél-koreai magánbiztonság helyzete és a koreai Magánbiztonsági Törvény gyakorlati alkalmazása. In KARLOVITZ János Tibor (szerk.): *Társadalom, kulturális háttér, gazdaság*. Komárno: International Research Institute, 195–202. Online: <https://doi.org/10.18427/iri-2016-0024>
- ROTTLER Violetta (2016b): A drónhasználati szabályok jelenlegi állapotának globális áttekintése. *Magyar Rendészet*, 16(1), 129–140.
- ROTTLER Violetta (2016c): Mi van a japán rendőrök hálójában? Szigorúbb drónhasználati szabályok bevezetése és új anti-drón rendőrségi egység megalakulása Japánban. *Detektor Plusz*, 23(1), 16.
- ROTTLER Violetta (2017): A magánbiztonság skandináv modellje. In CHRISTIÁN László (szerk.): *Rendészettudományi kutatások*. Budapest: Dialóg Campus, 111–120.
- ROTTLER Violetta (2019): Gondolatok a magánbiztonság köréből. *Magyar Rendészet*, 19(4), 81–95. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.4.6>
- ROTTLER Violetta (2021): Magánbiztonsági tevékenységek végzésének engedélyezése az Egyesült Királyságban, valamint a magyar magánbiztonsági szakirányítás működésének vázlata. *Belügyi Szemle*, 69(3), 487–503. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.3.8>
- ROTTLER Violetta (2022): *A hazai magánbiztonsági rendszer átfogó értékelése nemzetközi kitekin-téssel. Rivalisból nélkülözhetetlen együttműködő partner*. PhD-disszertáció. Budapest: Páz-mány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Doktori Iskola. Online: <https://doi.org/10.15774/PPKE.JAK.2022.007>
- ROTTLER Violetta – KOVÁCS Sándor (2022): A magánbiztonság kezdetei és a magyar magán-biztonsági szektor fejlődése az első törvényi szintű szabályozásig. *Belügyi Szemle*, 70(3), 539–558. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.3.6>
- SASVÁRI Péter et al. (2019): Társadalomtudományi doktori iskolák társpublicációs hálózatainak elemzése. In AUER Ádám – JOÓ Tamás (szerk.): *Hálózatok a közszolgáltatásban*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 175–204.
- SZABÓ Csaba – CHRISTIÁN László (2016): A magánbiztonság, az önkormányzati rendészet és a pol-gárőrség szerepe a turizmus védelmében. In NÉMETH Kornél (szerk.): *I. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia*. Nagykanizsa: Pannon Egyetem, 18–24. Online: www.uni-pen.hu/files/konferencia/2016/I_turbizt_konferenciakotet.pdf
- TISZOLCZI Balázs Gergely (2017): *Magyarországi kórházak biztonsági kérdései a célrendszer és a mű-ködedési sajátosságok tükrében*. PhD-disszertáció. Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem Ka-tonai Műszaki Doktori Iskola. Online: <https://doi.org/10.17625/NKE.2017.15>
- TISZOLCZI Balázs Gergely (2019): Fizikai biztonsági kontrollok tervezésének és alkalmazásának gyakorlata az ISO/IEC 27001 szabvány elvárásainak tükrében. *Magyar Rendészet*, 19(2–3), 233–249. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.2-3.12>
- TISZOLCZI, Balázs Gergely (2023): An Unsolved Dilemma: Contracted vs. In-House Guarding. *Ma-gyar Rendészet*, 23(1), 165–171. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.1.10>
- TISZOLCZI Balázs Gergely et al. (2023): Szolgáltatás szervezés a vagyonvédelemben. *Magyar Rendé-szet*, 23(3), 119–138. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.3.7>

- TÓTH Attila – TÓTH Levente (2014): *Biztonságtechnika*. Budapest: Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/100385>
- TÓTH Attila (2016a): A magánbiztonsági ágazat minősítési rendszere. *Hadmérnök*, 11(4), 27–33.
- TÓTH Attila (2016b): A magánbiztonsági ágazat minősítési rendszere (Qualification system of the private security sector). In KOVÁCS Tibor (szerk.): *XVIII. Tavaszi Biztonságtechnikai Szimpózium 2016*. Budapest: Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész- és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar.
- TÓTH Attila (2018a): Az élőerő munkáját segítő technikai megoldások. *Hadmérnök*, 13(2), 29–36.
- TÓTH Attila (2018b): A biztonságtechnikai tervezők helyzete. *Bolyai Szemle*, 27(1), 45–53.
- TÓTH Attila (2023a): *A magánbiztonsági ágazat minősítési rendszere*. PhD-disszertáció. Budapest: Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola.
- TÓTH Attila (2023b): A magánbiztonsági vállalkozások minősítési szempontrendszerének kialakítása Magyarországon. *Belügyi Szemle*, 71(6), 1001–1021. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.6.4>
- TÓTH, Attila (2023c): Establishing the Evaluation Criteria System for Private Security Companies in Hungary. *Magyar Rendészet*, 23(1), 173–189. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.1.11>
- TÓTH, Bence – LÉVAI, Zsolt (2023): Quantitative Analysis of the Possible Sites of a New Danube Bridge to Bypass Budapest on Rail (Part 2). *Academic and Applied Research in Military and Public Management Science*, 22(3), 43–62. Online: <https://doi.org/10.32565/aarms.2023.3.3>
- TÓTH Levente (2016a): Van-e kép a 4K-n túl? In KOVÁCS Tibor (szerk.): *XVIII. Tavaszi Biztonságtechnikai Szimpózium 2016*. Budapest: Óbudai Egyetem Bánki Donát Gépész- és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar.
- TÓTH, Levente (2016b): Limitation in the Application of High Resolution Image Sensors. *National Security Review*, 2(2), 108–122.
- TÓTH Levente (2018a): A komplex objektumvédelem kihívásai napjainkban. *Bolyai Szemle*, 27(1), 35–44.
- TÓTH Levente (2018b): Kisformátumú képbontók határfelbontás korlátai. *Hadmérnök*, 13(3), 38–49.
- TÓTH Levente (2023a): *Videó megfigyelő rendszerek hatékonyságnövelő lehetőségei a közterületi megfigyelés területén*. PhD-disszertáció. Budapest: Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola.
- TÓTH Levente (2023b): Közterületi térfigyelő rendszerek eltérő fejlődése Európában. *Belügyi Szemle*, 71(6), 1041–1057. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.6.6>
- TÓTH Levente (2023c): A mesterséges intelligencia sötét oldala: A biztonsági rendszerek veszélyei. *Detektor Security*, 4(4), 6–7.
- TÓTH, Levente (2023d): The Evolution of Public Surveillance Systems in Europe. *Magyar Rendészet*, 23(1), 191–204. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2023.1.12>

Jogi forrás

- 707/2021. (XII. 15.) Korm. rendelet a Nemzeti Építőipari Felügyeleti és Adatszolgáltató Rendszerbe tartozó tevékenységekről, valamint az Építőipari Monitoring- és Adatszolgáltató Rendszerről

ABSTRACT

Ten Years of Scientific Publications of the Department of Private Security and Municipal Policing

Zágon CSABA, Attila TÓTH

This year marks the tenth anniversary of the Department of Private Security and Municipal Policing (PSMP). During this time, Hungarian law enforcement and the faculty that accommodates the Department have undergone significant development. In the first ten years after its establishment, the Department grew in numbers and became an academic research centre. The lecturers and professors of the Department were undoubtedly the driving force behind this development. Still, their workshop attracted far more participants to join the research network than the number of lecturers in the Department. The research network is required to produce up-to-date and scientifically grounded teaching materials due to the contribution of academic experts, either nationals or foreigners, former and current scholars, and representatives of the private security industry and municipal and corporate security professionals. The article describes the milestones in the development of the Department and undertakes a retrospective analysis of the metadata of the published academic papers using scientometric analysis methods. The authorship collaboration relations between members of the broader research community complements this latter analysis. We used social network analysis methods concerning the co-authorship networks set up by publications affiliated with the PSMP Department.

Keywords: PSMP, 10 years anniversary, academic performance, scientometric analysis, social network analysis

A szervezeti tevékenység megújításának jó gyakorlata, a szervezeti változások megvalósításának folyamata

KOVÁCS Gábor¹

A Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kara felelős a magyar rendvédelmi tisztek felkészítéséért. Ez a feladatkör elkötelezett munkatársi és vezetői hozzáállást igényel. Az egyetemi hallgatók korszerű és naprakész tudással való felkészítése azt teszi szükségessé, hogy a jövő rendvédelmi szakembereit a legrátermettebb, legfelkészültebb oktatók képezzék, tanítsák és neveljék. Abban a szervezetben, amelyben nem követhető nyomon a folyamatos fejlődés, egy idő után a hanyatlás jelei mutatkoznak, majd az oktatás minősége is veszíthet értékéből.

Jelen tanulmány az alapvető változásmenedzsmenttel kapcsolatos elméleti kérdéseket mutatja be, majd megtörténik az elmélet adaptációja a Rendészettudományi Kar tevékenységének vonatkozásában.

Kulcsszavak: Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, a szervezeti tevékenység megújítása, jó gyakorlatok, változásmenedzsment, gyakorlati vezetéselmélet

Bevezetés

A Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kara – annak minden oktatója, alkalmazottja és hallgatója – egy szakmailag kiváló, összeforrott, innovatív közösséget alkot. Minden egyetemi polgár hozzájárul az egyetemi stratégiai törekvések megvalósításához, biztosítva a magyar rendészeti szakemberek folyamatos tiszti utánpótlását.²

Az oktatási intézmények sajátosságaiból adódóan az oktatással, neveléssel kapcsolatos összetett feladatrendszernek az „eredménye” – a kiváló szinten felkészített rendvédelmi szakemberek közössége – csak évek múlva lesz mérhető, de ezen késleltetett eredmény ellenére szervezeti és egyéni szinten is folyamatosan törekedni kell

¹ R. vezérőrnagy, dékán, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Vezetéstudományi Tanszék, e-mail: kovacs.gabor@uni-nke.hu

² A biztos jövő egyeteme 2020–2025 2020.

a legjobb teljesítmény nyújtására, hiszen hosszú távon ezen múlik a szervezet, a kar sikeressége.

„Az egyetem legnagyobb értéke a hallgatók és oktatók közösségének együttműködése” – áll az intézményfejlesztési tervben. Ahhoz, hogy ez az együttműködés és a közös munka sikeres legyen, az egyéneknek és a szervezetnek időről időre egyaránt meg kell újulniuk.³

A megújulás szükségessége és a vezető felelőssége

A szervezetfejlesztéssel foglalkozó vezetélméleti szakirodalom tanulmányozása után levonható az az általános következtetés, hogy a szervezet, ahol ez a megújuló, ciklikusan ismétlődő jelenség nem működik, hanyatlásra, később vesztésre van ítélve.⁴ Minden szervezetben, így a rendészeti szervezetekben és a rendvédelmi oktatásban is kiemelten fontos a folyamatos megújulás, hiszen az oktatók a jövő rendvédelmi generációit képzik, akik tanulmányaik befejezése után legalább 30 évig lesznek felelősek hazánk biztonságaért.

Egyértelmű és mindenki által ismert megállapítás, hogy a szerv vezetője egy személyben felelős a rábízott szervezet működéséért, a munkafolyamatok megszervezéséért, azért, hogy a fejlődés folyamatos legyen. A folyamatos fejlődés természetesen nem azt jelenti, hogy soha nem áll meg a szervezet és nem értékeli az addigi tevékenységét. Ellenkezőleg, időről időre meg kell állni, át kell tekinteni, értékelni kell az eddigi elért eredményeket és az esetleges kudarcokat, egyéni és szervezeti szinten egyaránt le kell vonni a tanulságokat. Ebben a feladatban szükséges a stratégiai tervezés megvalósítása, új célok kitűzése, a szervezet fejlesztése. Határozott és pontosan megfogalmazott célok nélkül nem lehet hatékonyan irányítani a szervezet fejlődését. A stratégiai célokat az intézményfejlesztési terv tartalmazza, azoknak a köztes célokká történő lebontását pedig a végrehajtási tervek biztosítják.⁵

A szervezetfejlesztéssel együtt járó változások természetesen bizonyos fokú kockázatot és bizonytalanságot jelentenek mind szervezeti, mind egyéni szinten. Ez a kockázati helyzet már önmagában is ellenállást válthat ki a szervezeten belül és az egyénekből egyaránt. Általánosságban megállapítható, hogy az emberek együtt tudnak élni a változásokkal, hiszen az egyetlen, ami állandó, az változás.

Ami a változásokat illeti, a munkatársak közül a legtöbben már ösztönösen ellenállnak, hiszen a változásban benne van a lehetősége annak, hogy az kedvezőtlenebb helyzetbe hozza őket, mint amilyenben most vannak. Változás következhet be a munkakörben, a szervezetben elfoglalt hatalmi helyzetben, a munkaterhelésben, változhat a jövedelem, esetenként az átszervezések és észszerősítések miatt, valakik elveszíthetik a munkahelyüket is.

³ A biztos jövő egyeteme 2020–2025 2020: 15.

⁴ HORVÁTH–KOVÁCS 2014: 115.

⁵ Minőségfejlesztési program 2020–2025.

Örül-e valaki egyáltalán a változásoknak? Igen!

Azok, akik nyertesként kerülnek ki az új, megváltozott helyzetből. Azok, akik új lehetőséget kapnak arra, hogy bebizonyítsák rátermettségüket és azt, hogy a változások bevezetésével növekszik a szervezet és a szervezetet alkotó közösség sikere. Igen, ez az egyik legfontosabb követelmény vagy szempont, a szervezeti érdek elsődlegessége, az, hogy a szervezetnek kell elsősorban sikeresnek lennie, még annak árán is, hogy néhány egyéni érdek sérül. Természetesen, ha jól működik a szervezet, akkor az azokat alkotó közösség tagjai egyéni szinten is megtalálják a saját sikerükhöz vezető utat, hiszen a munkavállalók egyéni eredményeiből és sikeréből tevődik össze a szervezeti, a közösségi siker. Egy jól menedzselte és sikeresen végrehajtott változáskezelés esetén végeredményben mindenki elkönnyelheti a sikert.

Általánosságban elmondhatjuk, hogy a jól működő szervezetek tevékenységük során fejlődnek, eredményességük egy bizonyos pontig a befektetett idő, energia, erőforrások hatására növekszik. A szervezet vezetőjének elsőrendű feladatai közé tartozik a szervezeti eredményesség folyamatos tanulmányozása. Amennyiben felismeri a hanyatlásra utaló jeleket, haladéktalanul meg kell kezdenie a megújulás előkészítését. A szervezet vezetőjének legalább 4-5 évvel előre kell látnia, a jövőt kell építenie.

Korunkban a technológiai és társadalmi változások gyakorta jelentkeznak. A vezetők nem feledkezhetnek meg arról, hogy a szervezeteknek nemcsak a változtatásra, de a folytonosságra és a stabilitásra is szükségük van, ami stabil szervezeti kultúrát biztosít. A kettő közötti egyensúly, a harmónia megtalálása a vezető elsődleges feladata.

Ebben a vezetői munkában vannak azért akadályok. A szervezetek vezetői hiába ismerik fel a változtatás szükségességét, ha a munkatársak nagy többsége a jól megszokott állandóságra törekszik, ezért minden lehetőséget megragadva igyekeznek ellenállni az őket érintő változásoknak. Ekkor kell vezetőként nagyon következetesnek és kitartónak lenni a változás útján, de ehhez meg kell nyerni a vezető és a munkatársakat.

Vezetőként tisztában kell lenni azzal, hogy az újításokkal kapcsolatban négyféle hozzáállás tapasztalható:

1. mind a vezetők, mind a munkatársak felismerik és támogatják a változásokat;
2. csak a vezetők támogatják az újításokat;
3. csak a munkatársak támogatják az újításokat;
4. senki sem támogatja az újításokat.

Azt kell elérni, hogy az 1. pontban megjelölt helyzet jöjjön létre. Ennek eléréséhez az ellenállással szemben a következő módszereket alkalmazhatjuk.

A változási folyamat megkezdése előtt *részletesen tájékoztatni kell az érintetteket* a változás céljáról, a várható eredményekről, a közvetlen munkavégzésükkel kapcsolatos hatásokról. Közös vezetői és munkatársi érdek, hogy pontosan megértsék

a jobbítási folyamat értelmét és a változások várható eredményét, hiszen csak akkor fogják azt támogatni, ha a szervezeti érdekek mellett a saját egyéni érdekeik sem csökkennek. Nyílt, őszinte kommunikációval, felvilágosítással, hiteles információkkal csökkenthetjük a munkatársak bizonytalanságát, ezzel már alapjaiban elejét vehetjük az esetleges dezinformációs folyamatoknak.

A szervezet teljes vezetésének *egyhangúlag és cselekvően segítenie kell* a változás megértését, támogatnia kell a munkatársakat leginkább akkor, ha a változással szembeni ellenállás oka az új dolgoktól való félelem.

Rendkívül fontos a *munkatársak aktív bevonása* a változási folyamat előkészítésébe és végrehajtásába. Jó módszer lehet a munkatársakat arra ösztönözni, hogy a változási folyamattal kapcsolatban tegyék közzé meglátásaikat, véleményüket, ötleteiket. Ekkor valamennyien úgy érezhetik, hogy részesei a problémák megoldásának, a munkakörnyezetük megváltoztatásával kapcsolatos fejlesztéseknek. A munkatársak aktív bevonása jellemzően olyan helyzetekben lehet hasznos, amikor az érintettek tisztában vannak a problémával, és segíteni szeretnék a fejlesztést.

A szervezet vezetése bizonyosan támogatást talál a változásokhoz, ha annak céljait és hasznát a munkatársakkal megvitatva, velük összhangban és egységben határozza meg, ha hatékony megoldásokat keres azokra az akadályokra, amelyeket változások generálnak.

A munkatársak meggyőzése során figyelembe veendő tényezők

A szervezet tagjainak többsége általában fél az ismeretlentől, azaz inkább a nem tökéletesen működő jelenlegi helyzetet és rendszert részesítik előnyben a bizonytalan jövővel szemben. A legtöbben tartanak attól, hogy változik a szervezeten belül elfoglalt helyzetük, a kapcsolatrendszerük, esetleg csökken a mozgásterük, a döntési szabadságuk.

Amennyiben a munkatársak nem rendelkeznek pontos ismeretekkel arról, hogy miért is kellenek bizonyos változtatások, akkor az azokkal kapcsolatos erőfeszítéseket szükségtelennek, felesleges idő- és energiaráfordításnak tartják. Könnyen alakul ki bizalmatlanság az érintettek és a változást kezdeményezők között. Az emberek általában elutasítják a vezetés részéről elrendelt változásokat, úgy értelmezik azt, mint a szervezetre kívülről rákényszerített, elkerülhetetlen rossz dolgot.

Vezetői döntések előtt mindenképpen szükséges kikérni az emberek véleményét; ha ez nem történik meg, akkor a változtatási szándék bejelentése általában visszautasítást von maga után.

Valamennyi változás érdekütközésekkel jár, ezért a vezetésnek előre fel kell készülnie a változási folyamatot kísérő konfliktusok feloldására. Az érdekek, a személyes motivációk különbözősége szintén nem segíti a változásokat. Vezetőként figyelembe kell venni, hogy az érintett munkatársak különböző munkakörökben,

különböző szervezeti szinteken dolgoznak, ezért az adott munkakörükből és beosztásukból, más szemszögből és más módon ítélnék meg egy-egy helyzetet.

A dolgozók között lehetnek olyanok, akik úgy érzik, azért van szükség változásokra, mert ők nem elég hatékonyan végzik a munkájukat. Volt erről korábban szó, hogy az egyéni teljesítményekből, egyéni sikerekből tevődik össze a szervezeti teljesítmény és a szervezeti siker. Egyes esetekben a munkatársak teljesítménye nem kellően hatékony, ezáltal ők sem eléggé sikeresek, emiatt munkavégzésükkel sem támogatják kellően a szervezet sikerességét. Részükről a változások bevezetésének szándéka negatív hozzáállást, a változások sabotálását eredményezheti. Abban az esetben, ha a változásokat ellenző munkatársaknak, esteleg vezetőknek sikerül a többség támogatását megszerezni, a változási folyamatot csak drasztikus módon, gyorsan végrehajtott és felülről vezérelt módon lehet vezetőként elérni.

Feltételezhető, hogy a változási folyamat eredményeként a kollégáknak új munkastílust és -módszereket kell majd elsajátítaniuk, amire sokan nehezen teljesíthető elvárásként fognak tekinteni. A munkatársak félelme nem alaptalan, hiszen sok embert már alapjában nyugtalanítanak az új dolgok és az új lehetőség. Felteszik maguknak a kérdést, hogy képesek lesznek-e megfelelni az új elvárásoknak. Ők azok, akik nem bíznak saját képességeikben, szakértelmükben, bizonytalannak érzik helyzetüket. Kiemelt vezetői feladat az, hogy biztassuk, bátorítsuk őket az új elfogadására, és minden segítséget adjunk meg számukra, legyen az átképzés vagy oktatás. Ismerjük meg erősségeiket, és az új szervezetben olyan beosztásba helyezzük őket, amely munkakörben örömet lelik, és amelyet végre tudnak és akarnak hajtani.

Változásvezetési stratégia kialakítása

A sikeres változásmenedzsment megvalósítása összetett feladat, amelyben első lépésként a szervezetben a változási kényszert kell felismerni. Ennek több szintje lehetséges, lehet felső vezetői szándék, de lehet a kialakult helyzet elemzése során megkapott eredmény következménye is, amely a szervezet eredményességének – jó esetben – enyhe csökkenését állapítja meg. A „jó, olajozott gépezetként” működő szervezetben a stratégiai tervekben meghatározott célok teljesülésének folyamatos mérése adhat visszajelzést a vezető számára. A stratégiai tervek időnkénti felülvizsgálata és folyamatos karbantartása szervezetvezetési kérdés. Általában 4-5 évente szükség van új stratégia megalkotására, hiszen a szervezet tágabb értelemben vett környezete és maga a szervezet is folyamatosan változik.

Amennyiben sikerült közösen meghatározni a stratégiai célokat, akkor következik az azok eléréséhez vezető részcélok kitűzése. Vezetőként a szervezeten belül fel kell ismerni a változások bevezetésére való képességet. Ezt követi a szervezeti tagok meggyőzése. Ha ezek a lépések sikeresen megtörténtek, akkor bele kell vágni a változások megvalósításba. A többi lépés már könnyebb lesz, hiszen a kezdeti sikerek elégedettségre adnak okot.

A változások bevezetésének eredményeket kell produkálniuk, a kételkedők ezáltal egyre inkább a változások mellé állnak, a változások lassan beépülnek a szervezeti kultúrába és meghonosodnak a szervezetben.

Néhány változásvezetési taktika

Nutt-féle változtatási taktikák

A szerző a szervezeteknél gyűjtött tapasztalatait rendszerezte, és a változás vezető szempontú vizsgálata alapján négy taktikát különböztetett meg.⁶

1. A vezető a változást személyesen vezeti. A *beavatkozási taktika* alkalmazása során különböző szervezeti hiányosságokra irányítja rá a figyelmet. A szervezet jelenlegi és tervezett jövőbeni működését és annak eredményeit hasonlítja össze, de hangsúlyosan a jövő pozitívumait kommunikálja, szembeállítva ezzel a jelen hiányosságait. A vezető saját maga vagy a vezetőtársainak egy szűk körével részletesen kimunkált tervet készít a bevezetendő változtatási folyamatról. A munka elvégzésére bizottságokat hoz létre, ezek tevékenységét folyamatosan ellenőrzi. A teljes időszak alatt a változtatások végrehajtását szigorúan felügyeli, emellett viszont kiemelt figyelmet fordít a szervezeti tagság folyamatos tájékoztatására, a változtatások eredményeire fókuszálva, ezzel is bizonyítva, hogy azok sikerrel járnak.
2. A *részvételi taktikát* alkalmazó vezetői tevékenység középpontjában szintén a vezető áll, aki a változtatás indító ötlete után munkacsoportot hoz létre, amelynek célja a változási folyamat megalkotása és a változás irányvonalának meghatározása. A vezető a munkacsoportot folyamatosan ellenőrzi, tevékenységét állandóan figyelemmel kíséri, csak eltérés esetén avatkozik be annak munkájába, tevékenyen részt vesz az egyes döntések előkészítésében.
3. A vezető a változási folyamat megtervezésére *külső szakértőket kér fel*. A szervezeten kívüli szakértők munkája általában eredményesebb, mivel ezek a személyek kevésbé elfogultak a szervezet részeinek teljesítményét illetően. A szakértők megismerik a helyzetet, a vezető által kitűzött célokat, majd ezekhez igazodva elkészítik a változtatási tervet, amelyet a vezető elé tárnak, és igyekeznek meggyőzni őt annak szakmai helyességéről. A vezető a terv elfogadása után általában maga vezeti a változtatások végrehajtását.
4. A *kényszerítő taktika* alkalmazása során a vezető a változásról alkotott elképzelése alapján készíti el a változtatási tervet. A munkatársak tájékoztatása a meglévő információs csatornákon keresztül történik meg. A változásokat a vezetői hatalmi eszközeinek alkalmazásával fogadtatja el és valósítja meg. Olyan esetekben célszerű ezen módszer alkalmazása, amikor a szervezet tag-

⁶ BAKACSI 2010: 205 alapján a szerző által átdolgozva.

jainak nagy része nem támogatja a változások bevezetését, például egy olyan átszervezés kezdeményezésekor, ahol a szervezet struktúrája és állománya jelentősen átalakul.

A Zaltman–Duncan-féle változási taktikák

Gerald Zaltman és Robert Duncan figyelmének középpontjában a megkülönböztethető változtatási taktikák állnak.⁷ E taktikákat elsősorban a változások külső, szervezeten kívüli kezdeményezőinek szempontjából elemzik. A szervezettefejlesztési tanácsadók a gyakorlati tapasztalatok szerint valósítják meg a változásokat. A külső szakértők szempontjából rendszerezett változtatási megoldások a vezetés számára egyértelműek, hiszen a vezetés kezdeményezte a változást, a szakértők pedig megoldásokat keresnek azok végrehajtására.

Ezekben az esetekben a legtöbbször elkülönül a változást kezdeményező és a változás által érintettek közötti érdek. A taktikák középpontjában az áll, hogy a változások vezetőinek, kezdeményezőinek milyen módszerekkel és eszközökkel sikerül elérniük az érintettek körében a változás elfogadását. Mindezek alapján négy típusú taktikát ismerünk.

1. Rásegítő taktika

A taktika során a változást kezdeményező vezetők felkarolják az érintettek önkéntes változtatási szándékát. Ez a segítség kiterjed a változások anyagi erőforrásainak megteremtésére és folyamatos finanszírozására, a változások útjában álló külső és belső akadályok elhárítására. A taktika alkalmazása feltételezi, hogy az érintettek már felismerték a megoldandó problémát, elfogadják a változást mint a problémából kivezető utat, nyitottak a külső segítségre.

E taktika alkalmazásának alapja az érintettek részéről a változások elfogadása, ami azonban önmagában nem garantálja a rásegítő taktika sikerét. Az érintetteknek fel kell ismerniük azt, hogy a támogatásuk a változások megvalósítását valóban előmozdítja. Ez a taktika különösen akkor alkalmazható, ha az érintettek által felismert, de számukra leküzdhetetlen akadályok állnak a változás előtt.

Amennyiben az idő sürget, valamint az érintettek vonakodnak a változástól, akkor a rásegítő taktika alkalmazása nem célravezető. Szintén kevésbé hatékony, ha a változásnak nagyon sok, vagy nagyon mélyen rögzült viselkedést kellene módosítania.

⁷ FARKAS et al. 2015: 23 alapján.

2. Felvilágosító-oktató taktika

Ez a módszer azon a megállapításon nyugszik, hogy a munkatársak reálisan gondolkodva belátják a szükséges változások létjogosultságát, elköteleződnek mellette és önállóan végre is hajtják. A taktika azt tűzi ki célul, hogy a változásban érintettek számára eljuttassa mindazokat az információkat, amelyek a változáshoz való elkötelezettség kialakulásához szükségesek.

Ez a taktika viszont rendkívül időigényes, amitől csak akkor lehet eltekinteni, ha a vezetés hatalmi eszközökkel képes rövid idő alatt kieroszakolni a változást. Ezt követően, a sikerek láttán, utólag meggyőzi az érintetteket a változások bevezetésének szükségességéről. A módszer alkalmazása különösen akkor célravezető, amikor a múlttal való szakítás nagyon hirtelen következik be. E taktika elsősorban az érintettek tudatára hat és nem az érzelmeikre. A kulcs a változtatás szükségességének a felismerésében van.

3. Manipulatív taktika

A módszer alkalmazása olyan eszközök igénybevételét is jelenti a változások megvalósítása érdekében, amelyekkel a vezetők inkább az érintetteknek a változáshoz való érzelmi és tudati viszonyulását igyekeznek befolyásolni.

Ekkor az érintettek számára várható előnyöket nagyítják fel, háttérbe szorítva a várható hátrányokat, amelyek jelentőségét igyekeznek elhanyagolhatónak kommunikálni.

A taktika alkalmazása akkor célravezető, ha az érintettek nem elkötelezettek a változások iránt; például az átalakítási folyamat közben meg kell változtatni a változások irányát, kevés az idő a változásra, hatalmi eszközök nem vehetők igénybe, a változás vezetőinek nincs közvetlen befolyása a változásban érintettekre, gyorsan és hatékonyan kell leküzdeni a változásokkal szembeni ellenállást.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a manipulatív taktika alkalmazása nem nélkülöz minden kockázatot. Amennyiben fény derül a manipulációkra, akkor az igen nagy ellenállást vált ki az érintettekben.

4. Hatalmi taktika

A vezetés elsősorban a kényszerítés eszközét veszi igénybe a kívánatos változások elérése érdekében, ami lényegesen lerövidíti a változások végrehajtásához szükséges időt. Ebben az esetben elmarad az érintettek meggyőzésére szánt időszükséglet és az ezzel járó erőfeszítés.

Vezetőként gondoskodni kell a változásokban érintettek közreműködését elismerő jutalmakról (pozitív megerősítés), illetve az ellenálló személyek büntetéséről

(negatív megerősítés és példastatuálás – így jár az, aki ellenáll!). Ekkor a vezetőnek kiemelten kell foglalkoznia a büntetés által kiváltott újabb engedetlenség és az ebből fakadó szervezeti konfliktus megoldásával.

A hatalmi taktika alkalmazása esetén a változások eredményei jellemzően a kényszerítés fenntartásával őrizhetők meg. Amennyiben a kényszerítés folyamatos fenntartása bármely okból megszűnik, számolni kell a változás visszarendeződésével. Ezt a taktikát olyankor célszerű alkalmazni, ha az idő kevés, és mindenképpen áttörést kell elérni a változás megvalósításában.

Létezik egy sajátos aránypár a változások bevezetési ideje és tartóssága között. Minél gyorsabban ment végbe egy változás a szervezetben, annál kisebb a valószínűség az eredmények hosszú távú fennmaradásának.

Mint a vezetéselemléletben tárgyalt módszereknél, legtöbbször ezekben az esetekben sem lehet pontosan elválasztani az egyes változtatási taktikákat. Jellemzően csak utólag állapítható meg, hogy a különböző változásvezetési módszerek és taktikák közül melyek felhasználásával valósult meg a változás, esetleg az egyes módszerekből mely elemeket alkalmazták.

A változási folyamat vezetése, irányítása

A változási folyamatok irányítása és vezetése valamennyi olyan szervezeti vezetőnek alapvető feladata, akinek hatásköre kiterjed az adott szervezet működésére.

Vezetői érdek, hogy azokat a munkatársakat, akiknek az érdekei várhatóan jelentősen sérülnek, vagy vélhetően hátrányos helyzetbe kerülnek a változásokkal, a vezetésnek célszerű a változási folyamatban mellőzni. Ezzel ellentétben viszont súlyponti feladatokat kell adni azoknak a munkatársaknak, akik eléggé felkészültek és kellően elkötelezettek a változások irányába, nekik fontos szerepük lehet a változások előkészítésében és a teljes folyamat végrehajtásában, valamint a munkatársak meggyőzésében.

Bakacsi Gyula alapján a változás levezetésére több ajánlott módszer alkalmazható:⁸

- A legjellemzőbb eset, amikor a vezető és a szervezet felső vezetése a változás kezdeményezője és motorja. A mindennapi munkavégzéssel párhuzamosan dolgozzák ki és valósítják meg a változásokat, ez jelentős többletmunkát feltételez, amelyhez a vezetők magas szintű elkötelezettsége szükséges a változások megvalósítása mellett.
- Részben mentesíti a vezetők terhelését az a módszer, amikor a nagyobb mértékű szervezeti változások kezelésére operatív munkacsoportot, esetleg külön szervezetet hoznak létre a nagy szervezeten belül vagy azon kívül. Ennek a módszernek az előnye az, hogy a munkatársakat a napi ügyekkel való foglalkozás alól felmentik, így kizárólag a változások előkészítésére és annak mene-

⁸ BAKACSI 2010: 224.

dzselésére tudnak koncentrálni. Az ilyen munkacsoportba kizárólagosan a vezetéshez közel álló, megbízható, a változások mellett elkötelezett és kiválóan felkészült kollégákat jelölünk.

- Amikor a változások jelentős módon érintik a szervezetet, és azokkal szemben ellenállás várható, ott nem bölcs dolog elvárni azt, hogy a szervezet ön maga számára dolgozza ki és irányítsa a változásokat. A tervek kidolgozásához és végrehajtásához szükséges egy vezetőkből álló, határozott és megfelelő befolyással bíró irányító szervezet létrehozása, amely a szervezeti érdekek elsődlegessége mellett következetesen megköveteli a változások véghezvitelét és a kitűzött szervezeti célok teljesítését.
- A legtöbb esetben célszerű a változások bevezetése során a fokozatosság elvét követni. Az eltervezett változásokat időben vagy az egyes szervezeti egységekben történő lépcsőzéssel lehet fokozatosan bevezetni. Ha a vezetés nem teljesen biztos az új módszerek és struktúrák működésében, akkor azok végleges bevezetése előtt, a kísérleti megvalósítás során szerzett tapasztalatok feldolgozásával és a hiányosságok kiküszöbölésével biztosítható a változás sikeressége.

Lassú vagy gyors változás?

Vezetőként felmerülhet bennünk a kérdés, hogy ha sürgős beavatkozásra van szükség a változtatás végrehajtása érdekében, akkor hogyan végezzük el a változtatási feladatainkat a szervezetben. Lassan vagy gyorsan?

Előfordulhatnak olyan esetek, amikor valaki hirtelen kerül a szervezet élére, például a nem megfelelő teljesítményt követően hirtelen vezetőváltásra kerül sor. Vezetőként ekkor mit tudunk tenni? Legelőször is a megbízható vezetőtársakat kell felkutatni, olyanokat, akik támogatók, és akik a változás élére állnak. Vezetőként egyedül nem sokat tehet az ember, ezért ha külső segítséggel is, esetleg néhány bizalmi ember áthelyezésével megvan a változásokat támogató vezetői kar, akkor gyorsan, radikális döntéseket hozva, azonnal megkezdhető a változási folyamat, amelyhez általában előre kidolgozott, pontos tervek szükségesek. Az ilyen esetekben a munkatársak részéről mérsékelt lesz a támogatás, nagymértékű személyi veszteségek kísérik a radikális változásokat, felbomlik az eddig hibásan működő szervezeti kultúra, amelyet az új vezetésnek és az új állománynak ismét fel kell építenie.

A lassabb, megfontoltabb változáskezelés akkor alkalmazható, ha nincs szükség azonnali durva beavatkozásra, az új vezető egyedül vagy minimális stábbal érkezik, időt lehet hagyni a változás folyamatára. A lassú változás során az induláskor még nincs pontos terv, az a változás közben formálódik, az állomány részéről erősebb lehet a támogatás, kisebbek lehetnek a személyi veszteségek, nincsenek hirtelen

és radikális változások, van ideje a szervezetnek és az egyéneknek felkészülni (időt nyernék) a változásoknak történő megfelelésre.

Egy változásvezetési foratókönyv megvalósítása a gyakorlatban – John Kotter alapján

A következókben a változásvezetés gyakorlati megvalósítására térünk ki.⁹

1. A változási kényszer felismerése és az első lépések

Minden változás során fel kell mérni azokat a különbségeket, amelyek a jelenben észlelt és a jövőben kívánatosnak tekintett állapot között fellelhetők. Át kell tekinteni, hogy a változások megvalósításához szükséges befektetett munka és erőforrások nagysága arányban van-e a bevezetni tervezett változásokat követő eredményekkel. Szükséges megtervezni a változások bevezetésének időintervallumát, van-e olyan helyzet, amelyet a sürgősen kezelendő kérdések közé kell sorolni. Célszerű pontosan behatárolni azt, hogy melyek azok a változások, amelyek bevezetése meghatározó a siker szempontjából, vezetőként át kell gondolni, hogy melyek azok a kulcskérdések, kulcsproblémák, amelyek megváltoztatása garantálja a sikert, természetesen elsősorban ezekkel kell foglalkozni. A változás folyamatában a vezetésnek következetesnek kell lennie, a kisebb-nagyobb akadályokat azonnal el kell hárítani, hogy azok ne törjék meg a változtatások lendületét.

2. A változási igény tisztázása

A pontos tervezés után a kívánt változások véghez viteléhez szükséges vezetői feladat annak felmérése, hogy kiktől és milyen szervezetektől várható a változásokkal szembeni ellenállás, mely személyek és szervezetek tudják jelentős mértékben gátolni vagy elősegíteni a változások bevezetését, hogyan képes a vezetés megnyerni a támogatókat a változások mellett. Szövetségeseket és együttműködőket kell gyűjteni a változások megvalósításához. Az ellenzőket meg kell győzni, vagy el kell távolítani a szervezetből.

⁹ KOTTER-SCHLESINGER 1992.

3. A változási taktika

Végül, de nem utolsósorban alaposan gondoljuk át a változás bevezetésével kapcsolatos tennivalóinkat, válasszuk meg a változtatási stratégiánkat és taktikánkat, azon belül azt, hogy kinek, mit, milyen sorrendben, hogyan, milyen határidőkkel kell végrehajtani. Ne feledkezzünk meg a folyamatos ellenőrzésről és értékelésről sem.

Mindezek megvalósítása elősegíti a sikeres változások bevezetését.

A tanulmány utolsó része egy változásvezetési forgatókönyvet mutat be John Kotter alapján, aki abból indult ki, hogy valamennyi változási folyamatnak bizonyos meghatározott szakaszokon kell keresztülmennie, amelyek közül mindegyiknek megvan a maga időszüksége. Az egyes szakaszok kihagyása a gyorsaság és az eredményesség látszatát keltheti, de maga a folyamat a legtöbb esetben nem vezet eredményre. A változásvezetést nyolc lépésre tagolta, a Kotter által javasolt forgatókönyvet a szerző a Rendészettudományi Kar helyzetére adaptálja.

A változás egyes szakaszainak megvalósítása

Teremtsünk sürgősségérzést!

A Rendészettudományi Kar működése alapvetően a Rendőrtiszti Főiskola szervezeti kultúrájára épült. A Nemzeti Közzolgálati Egyetem megalapítása óta a Rendészettudományi Kar környezete teljesen megváltozott. Változtak a hallgatók, változott a képzéseket megrendelő Belügyminisztérium, változtak a képzéseket befogadó szervezetek, változott a jogszabályi környezet, és végül, de nem utolsósorban változtak az oktatók, jelentősen fejlődött a képzési rendszer. Az utóbbi időszakban megnövekedett a hazai felsőoktatással szemben támasztott követelményrendszer. Átalakultak a képzési dokumentumok, a felvételi követelmények és a felvételi rendszer. Annak ellenére, hogy a hazánkban a rendészeti felsőoktatás csak a karon valósul meg, a vezetésnek rá kell mutatnia a további fejlődési lehetőségekre, be kell láttatni a munkatársakkal, hogy a jelenlegi helyzet is biztosítja a haladást, de érdemes a rendszer további jobbítása mellett kitartani, hiszen ez garantálja a kar folyamatos fejlődését.

Teremtsünk erős koalíciót!

A kar vezetése egységes, a különböző vezetői fórumokon a kiemelt vezetők és a tanácskezetők hatásköre és lehetősége elegendő ahhoz, hogy véghez tudják vinni a változásokat. A változási folyamat véghez vitele csapatmunka, amelyben a kar minden dolgozója részt vesz. A kar minden polgárát valamilyen szinten bevonjuk a változási folyamat megvalósításába.

Fogalmazzunk meg vonzó jövőképet!

A kar a Nemzeti Közzolgálati Egyetem egyik nagyon fontos alkotórésze. Az egyetem stratégiája tartalmazza azt az egyetemi karokra is lebontott jövőképet, amely a változási folyamat fő irányvonalát képezi. Az egyetemi célok elérése egyben a kari célok elérését is jelenti, a vezetésnek olyan célokat kell kitűznie, amelyek a változási folyamat végrehajtásával a jövőben eredményesek lesznek.

Minél szélesebb körben terjesszük a jövőképet!

A szervezet jövője az egész egyetemi és kari közösséget érinti. A munkatársak körében minden kommunikációs eszközzel mutassuk be a kitűzött célokat és az azokhoz vezető útvonalakat, a jövőképet és a hozzá vezető stratégiát. A változást vezető koalíció tagjainak személyesen is példát kell mutatniuk, hiszen példaadásuk a munkatársak felé a legfontosabb és leghatásosabb üzenet!

Engedjük szabadjára a munkatársainkat a jövőkép megvalósításában!

Számoljunk fel a változás útjában lévő nehézségeket és akadályokat. Vezetőként gondoskodjunk arról, hogy megváltoztassuk azokat a körülményeket, rendszereket, eljárási rendeket, amelyek veszélyeztetik a jövőkép megvalósítását! Vezetőként legyünk magabiztosak és bátorítsuk munkatársainkat az új irányába, támogassuk az észszerű kockázatvállalást, a megszokottól eltérő, de kezdeményező ötleteket, és bátorítsuk a végrehajtást. Szükség esetén ismerjük fel a hibákat, és legyünk őszinték és önkritikusak a vélt vagy valós sikerek és eredmények területén.

Tervezzünk be és teremtsünk rövid távú sikereket!

Minden változás kezelésében nagyon fontosak a sikeres kezdeti lépések. Vezetői felelősségünk, hogy a karon tervezzünk be olyan kézzelfogható eredményeket, amelyek viszonylag hamar megjelennek a változás folyamatában! Az első eredmények megvalósulását kezeljük kiemelt figyelemmel, és mindent tegyünk meg annak érdekében, hogy azok teljesüljenek. Támogassa és ismerje el a vezetés mindazokat, akik a teljesítmény javulásában részt vettek. A sikerek elérése után a menedzsment elemezze ki a tapasztalatokat, és azok felhasználásával kitartóan folytassa a változások megvalósítását.

Megszilárdítva az elért eredményeket, kezdeményezzünk további változásokat!

A kezdeti sikerek elérésével szerzett végrehajtási lendületet használjuk ki. Bátran nyúlunk hozzá a kitűzött jövőképhez nem illeszkedő további rendszerek, struktúrák, működési elvek megváltoztatásához! Amennyiben szükséges, fejlesszük az arra alkalmas és érdemes kari munkatársakat, akik megvalósítják a jövőképet. Tegyük munkáltatói lépéseket azokkal szemben, aki nem azonosulnak az új változásokkal, vagy nem képesek megfelelni a megváltozott követelményeknek. Adjunk új lendületet a változási folyamatot megvalósító új tevékenységeknek, jelöljük ki arra alkalmas új vezetőket, és támogassuk őket a változások végrehajtásának vezetésében.

Intézményesítsük az új megközelítéseket!

Vezetőként kiemelten kísérjük figyelemmel az új magatartásformákat okozó változásokat. A szervezeti működést biztosító kari szabályzókat, normákat igazítsuk az új gyakorlathoz, hogy azok minél előbb, minél szélesebb körben és minél mélyebben beépüljenek a szervezeti kultúrába. Vezetőként ismerjük fel az új tevékenységek megvalósulása és a szervezeti siker közötti összefüggéseket, legyünk pozitívak és folytassuk a végrehajtott változások további fejlesztését.

Összefoglalás

A tanulmány fő gondolatai alapján megállapíthatjuk, hogy mindig minden változik. Ez a folyamatos változás a szervezeteket sem hagyja érintetlenül, mindennek folyamatosan fejlődnie kell, ez a szervezeti sikeresség záloga. A változások elől vezetőként nehéz kitérni, hosszú távon nem lehet sikeres az a vezető, aki ellenáll a változásoknak. Alkotó és felvilágosult vezetőként felismerjük a feladatunkat, a változásokkal kapcsolatban pedig egyet tehetünk: aminek nem tudunk ellenállni, annak álljunk az élére!

A szervezet menedzsmentje különböző megoldási lehetőségeket alkalmazhat a változások megtervezéséhez és megvalósításához, de kiválasztásukkor törekedni kell arra, hogy ne csak átmeneti megoldásként szolgáljanak, hanem el kell érni, hogy a jövőbeni szervezeti tevékenység alapját képezzék. Legyen benne a rendszerben a folyamatos változás, a jobbítás igénye.

Felhasznált irodalom

- A biztos jövő egyeteme 2020–2025 (2020). Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem. Online: www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/intezmenyfejlesztési-terv-2020-2025.pdf
- A Nemzeti Közzolgálati Egyetem Szervezeti és Működési Szabályzata II. kötet. Foglalkoztatási Követelményrendszer 1. számú melléklet. Foglalkoztatási Szabályzat. Online: www.uni-nke.hu/foglalkoztatási-szabályzat
- BAKACSI Gyula (2010): A szervezeti magatartás alapjai. Budapest: Aula Kiadó. Online: <https://docplayer.hu/7742565-A-szervezeti-magatartas-alapjai.html>
- FARKAS Gergely et al. (2015): Menedzsment alapjai. Szeged: SZTE GTK. Online: www.jgypk.hu/tamop15e/tananyag_html/Menedzsment_alapjai/192_vltozsmenedzsment_stlusok_strategik_s_taktikk.html
- HORVÁTH József – KOVÁCS Gábor (2014): A rendészeti szervek vezetés- és szervezéselmélete. Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem.
- KOTTER, John P. – SCHLESINGER, Leonard A. (1992): Choosing Strategies for Change. In GABARRO John J. (szerk.): *Managing People and Organization*. Boston, MA: Harvard Business School Press. 10–123.
- Minőségfejlesztési Program 2020–2025. Online: www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/minosegfejlesztési-program-2020-2025.pdf

ABSTRACT

Good Practice in Renewing Organisational Activity, the Process of Implementing Organisational Change

Gábor KOVÁCS

The Faculty of Law Enforcement of the Ludovika University of Public Service is responsible for the training of Hungarian law enforcement officers. This task requires a dedicated staff and leadership. Preparing university students with up-to-date knowledge requires that the law enforcement professionals of the future are trained and educated by the most qualified and prepared teachers. In an organisation where continuous improvement is not monitored, signs of decline may appear over time and the quality of education may decline.

In this paper, the basic theoretical issues related to change management are presented and then the theory is adapted to the activities of the Faculty of Law Enforcement.

Keywords: Ludovika University of Public Service Faculty of Law Enforcement, organisational renewal, good practices, change management, practical management theory

Drónok rendészeti alkalmazásai – kommunikációs lehetőségek

RESTÁS Ágoston¹®

A drónok használata egyre inkább a mindennapok részévé válik, így érdemes megvizsgálni, hogy a különböző szakterületek – így a rendészet is – hogyan tudják kihasználni az alkalmazásuk előnyeit. A drónok alkalmasak adatgyűjtésre, szállítási feladatok végrehajtására, sőt ma már a kommunikáció különböző formáira is. A cikk a drón-ember, az ember-drón és az ember-drón-ember interakciók rendészeti vonatkozásait vizsgálja. Ehhez a szerző áttekintést nyújt a releváns szakirodalomról, logikai következtetéseket von le az adaptálható eredményekből, és felhasználja az új koronavírus-járvány alatt szerzett gyakorlati tapasztalatokat is. Az eredmények azt mutatják, hogy a drónok már jelenleg is hatékonyan alkalmazhatók rendészeti célú kommunikációs feladatokra, azonban a technikai és módszertani eszköztárak jövőbeni fejlesztésével ez még hatékonyabbá tehető.

Kulcsszavak: drón, rendészet, rendészeti drón alkalmazása, kommunikáció

Bevezetés

A pilóta nélküli légi jármű-rendszerek – köznyelvben: a drónok – alkalmazása ma már egyre inkább a hétköznapiak részévé válik. A légi közlekedés legdinamikusabban fejlődő ágáról van szó, amelynek összetett éves növekedési rátája (CAGR)² meghaladja a 9%-ot.³ Ma a drónok már olyan dolgokra is képesek, amit akár csak tíz évvel ezelőtt is még elképzelhetetlennek tartottunk. Az alkalmazás formái olyannyira széles körűek, hogy annak lehetőségeit és korlátait mindenképp célszerű összevetni az egyes szakterületek speciális igényeivel, a mi esetünkben a rendészeti felhasználások kihívásaival.

A rendészeti feladatok a közszolgálati tevékenységek közé tartoznak, és noha így az utóbbiak természetesen szélesebb körűek – jellemzően idetartoznak például az önkormányzati feladatok is –, kétségtelen, hogy a drónok alkalmazását illetően az előbbiek dominálnak. A rendészeti célú felhasználások közé tartoznak a rend-

¹ Egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Katasztrófavédelmi Intézet Tűzvédelmi és Mentésirányítási Tanszék; e-mail: restas.agoston@uni-nke.hu

² CAGR – compound annual growth rate: összetett éves növekedési ráta. A befektetések megtérülési rátája egy meghatározott időszak – általában 5 vagy 10 év – alatt. A 4% körüli CAGR már befektetésre javasolt szint.

³ *Market Analysis Report* 2021.

védelmi szervek, a rendvédelmi feladatot is ellátó szervezetek, valamint a komplementer rendészeti szervek drónnal végrehajtott vagy támogatott repülései. Így a rendvédelmi szervek esetén a rendőrség, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a büntetés-végrehajtási szervezet, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai, a rendvédelmi feladatot is ellátó szervezetek esetén az Országgyűlési Őrség, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal feladatai, a komplementer rendészeti szervek esetén pedig az önkormányzati rendszet, az egyes rendészeti feladatokat ellátók, a társadalmi önkéntes bűnmegelőzési egyesületek (különösen a polgárőrség) és a magánbiztonság (személy- és vagyonvédelem, fegyveres biztonság őrsegek) feladatai.⁴

Már ma is számos rendészeti célú drónalkalmazásról tudunk, 2023-ban csak a rendőrség éves bevetéseinek a száma meghaladta a hármezeret.⁵ Ezen belül dominál a közlekedérendészeti felhasználás, valamint a határrendészeti feladatok során az illegális migráció feltérképezése. Több alkalommal használtak drónokat rendezvénybiztosításra, közbiztonsági szempontból kiemelt kockázatú területek megfigyelésére, bűncselekmények helyszíni szemlélésénél, bűncselekmények felderítésénél, megfigyelési feladatoknál, eltűnt személy felkutatása érdekében, illegális hulladéklerakók felderítésére, sajtóanyagok készítéséhez, valamint oktatási és képzési feladatokhoz. A büntetés-végrehajtás területén szintén rendszeres a drónok használata. A rendkívüli események felszámolása mellett az eszköz szerepet kaphat az intézetek védelménél, valamint a fogvatartottak által végzett munka felügyeleténél is. Ez utóbbi különösen fontos, ha a fogvatartottak nagyobb kiterjedésű területen, például a mezőgazdaságban dolgoznak, távol a településektől.⁶ A Nemzeti Adó- és Vámhivatal drónjai leginkább a zöldhatár ellenőrzésében vesznek részt, hogy felderítsék, illetve megnehezítsék a csempészáru Magyarországra jutását.⁷ Az Országos Polgárőr Szövetség munkáját a szervezeten belül 2019-ben megalakult Légi Felderítő Szolgálat drónpilótái segítik, a létszámuk ma már meghaladja a háromszázat.⁸ A katasztrófavédelem témakörében a szerző nevéhez köthetően először 2004-ben került sor drón használatára, majd 2006-ban egy rövid időre 3 merevszárnyú drón készenlétbe helyezésére is. Ez a tűzoltóságok között a világon az első ilyen alkalmazás volt.⁹ Ma már a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság is rendszeresen használ drónokat, legutóbb pályázati forrásból bővítette flottáját.¹⁰

A drónok azonban nemcsak előnyöket biztosítanak a különböző feladatok végrehajtásához, de olykor problémát is okozhatnak a mindennapi életben, vagy akár a rendészeti célú műveletek végrehajtása során.¹¹ A kedvtelésből vagy kíváncsiságból végzett repülések, noha nem szándékosan, de hátráltathatják a szakszerű munka-

⁴ CHRISTIÁN 2018: 47.

⁵ A drónokat is bevetjük a szabályszegők kiszűrése érdekében 2023.

⁶ Drónok a büntetés-végrehajtás szolgálatában 2022.

⁷ Drónokkal a zöldhatárbán 2023.

⁸ Országos Polgárőr Szövetség 2023.

⁹ RESTÁS 2006.

¹⁰ Csaknem hárommilliárd forint a katasztrófakockázatok felmérésére 2023.

¹¹ SZÉKELY 2015.

végzést, amire jellemző példa a katasztrófaturisták drónos repülései.¹² A jogellenes vagy kifejezetten bűnös célú repülések megakadályozása céljából ezért olykor drón-elhárító rendszereket használunk, amelyek leginkább a büntetés-végrehajtás¹³ és az Országgyűlési Őrség¹⁴ biztonságos tevékenységének megőrzéséhez köthetők.

A teljesség igénye nélkül felsorolt példák igazolják, hogy a drónok rendészeti célú hazai felhasználása rohamosan növekszik és követi a nemzetközi trendeket. Elemzők szerint a rendészeti drónok alkalmazásának globális piaci értéke 2021-ben elérte az 1,2 milliárd USD-t, összetett éves növekedési rátája a következő 10 évben 13% fölött becsülhető, így az „iparág” értéke 2032-re meg fogja haladni a 3,7 milliárd USD-t.¹⁵ A fentieket figyelembe véve a drónok rendészeti alkalmazásával, annak különböző aspektusaival, a hatékonyság kérdéskörével nemcsak érdemes, hanem szükségeszerű is foglalkozni.

A drónok rendészeti vagy rendészethez köthető használatáról már szinte naponta hallhatunk híreket, olvashatunk rövid beszámolókat. Ezen túlmenően azonban az alkalmazási lehetőségek komolyabb vizsgálatával, az eddigi tapasztalatok értékelésével is foglalkoztak már hazai szerzők. Az elmúlt 10 év mértékadó hazai szakirodalmát áttekintve a szerző többtucatnyi értékelhető munkát talált. Ezek közül egyesek általános áttekintést adnak a rendészeti felhasználásokról,¹⁶ míg mások inkább lehetőségvizsgálatot mutatnak be,¹⁷ de találunk köztük kifejezetten szakmaspecifikus áttekintést,¹⁸ problémafelvetést,¹⁹ pályázati munkát,²⁰ jogi vonatkozásokat,²¹ tudományos diákköri dolgozatokat,²² sőt doktori értekezést²³ is. A szerző maga is több cikket publikált, amelyek a rendészeti alkalmazásokon belül főleg a katasztrófavédelem, a tűzvédelem témaköreit érintették.²⁴ A fentiek ellenére a drónok használatában rejlő további lehetőségek feltárására, valamint az esetleges korlátok meghatározására célszerű további vizsgálatokat végezni. Így például a technológia rendészeti szervezeti kultúrába illesztése²⁵ vagy a drónalkalmazások pszichológiájának tekintetében is.²⁶

A cikk célja, hogy a rendészeti alkalmazásokra fókuszálva áttekintse a drónok kommunikációs lehetőségeit, az *ember-drón*, a *drón-ember*, valamint az *ember-drón-ember* interakció eddigi gyakorlatát, az ezzel kapcsolatos kutatási irányokat

¹² Drones Hamper US Firefighting Efforts 2015.

¹³ BOTTYÁN 2022a.

¹⁴ Drónelhárító gránátvetőt szerzett be az Országgyűlési Őrség 2017.

¹⁵ Report: Global Public Safety Drones Market Set to Reach \$3.7 Billion by 2032 2023.

¹⁶ KOVÁCS-VIPLAK 2017: 9–11; VÍGH 2018: 88–107; NÉMETH 2018a, 2018b; NYITRAI 2022; RESTÁS 2017: 48–62.

¹⁷ SZÉKELY 2015; HARKAI-FELFÖLDI 2020; AMBRÓZY et al. 2022: 33–47; TÓTH 2023: 7–42.

¹⁸ PETRÉTEI 2015a: 121–131, 2015b: 70–81; KOVÁCS 2022; BOTTYÁN 2022a: 145–159, 2022b: 57–77; DÉRI 2022: 18–32.

¹⁹ JAROLIN 2019: 137–146; ROTTLER 2017; HIDASI 2022: 125–147; DUDÁS-UJVÁRI 2022: 135–141.

²⁰ NYITRAI 2020: 94–119; AMBRÓZI-BALLADIK 2022; VÁJLOK et al. 2022: 95–117; ZSÁKAI 2022: 2–17.

²¹ ROTTLER 2018: 157–171; CSÁK 2019: 26–45; GÁL-SZOMORA 2021: 101–108; RIPSZÁM 2022: 48–57.

²² NEMES 2019; POTHÁRN 2019; UJVÁRI 2020; DUDOMA 2023.

²³ HELL 2023.

²⁴ RESTÁS 2015, 2016, 2017, 2018, 2022, 2023; BODNÁR-RESTÁS-XU 2018.

²⁵ FARKAS-HORVÁTH 2020; FARKAS-KRAUZER-KOVÁCS 2018: 71–81.

²⁶ FARKAS 2022: 67–71.

és a fejlesztési lehetőségeket. Ehhez a szerző elsősorban a hazai és nemzetközi szakirodalom áttekintésére, a drónalkalmazások során szerzett saját gyakorlati tapasztalatainak felhasználására, valamint logikai következtetésekre támaszkodik. A cikk a kommunikációs alkalmazások előnyeit, lehetőségeit inkább technikai, taktikai, viselkedéstani szempontból vizsgálja, így – noha egyébként nagyon fontos és megkerülhetetlen, terjedelmi korlátok miatt – nem számol a szabályozói környezet esetleges korlátaival, az alkalmazáshoz szükséges képzés követelményeivel, valamint a drónok technikai paramétereivel sem.

A drónok alkalmazásának rendszertana

A drónok alkalmazásának csoportosítása a felhasználók köre szerint

A drónok, illetve azok számtalan alkalmazási formája többféleképpen is csoportosítható. A cikk témája szempontjából a drónok felhasználási lehetőségeit úgy érdemes rendszerezni, hogy ebbe mind a rendészeti alkalmazásokat, mind a kommunikációs lehetőségeket el tudjuk helyezni. Ezek alapján – rövid magyarázatokkal – elsőként a szerző a következő csoportosítást alkotja:

1. A drónok születése egyértelműen *katonai alkalmazáshoz* köthető,²⁷ így célszerű a felhasználási kört is ezzel a csoporttal kezdeni. Tagadhatatlan, hogy a drónok polgári alkalmazása is a katonai fejlesztéseknek köszönhető, még akkor is, ha a bevetések eredménye a társadalom számára gyakran megosztó. A katonai fejlesztések köztudomásúan nagyon költségigényesek, viszont szinte minden lehetőséget lefednek, amelyek a drónok alkalmazásával kapcsolatosak.
2. A *kereskedelmi felhasználások* körébe sorolhatók mindazon alkalmazások, amelyek a profitorientált vállalkozások részére hasznot hoznak vagy versenyelőnyt biztosítanak. A számtalan alkalmazás közül idesorolhatók a távérzékelésen alapuló adatgyűjtési formák, a különböző logisztikai feladatok, de a precíziós mezőgazdaság adatgyűjtési és hatóanyag-kijuttatási feladatai is.
3. A következő felhasználási kört a *közszolgálati feladatok* támogatása jelenti. A közszolgálat széles értelemben vett fogalmába beletartozik minden olyan feladat, amely az állam nevében történik.²⁸ A rendészeti célú alkalmazások tipikusan ebbe a csoportba tartoznak, így példaként idesorolhatók a rendőrség drónos repülései, a határvédelemnél jelentkező feladatok, de valamennyi, a katasztrófavédelemhez köthető alkalmazás is. A közszolgálati felhasználás technikailag úgy is értelmezhető, mint a katonai alkalmazások átmenete a kereskedelmi alkalmazások irányába.²⁹

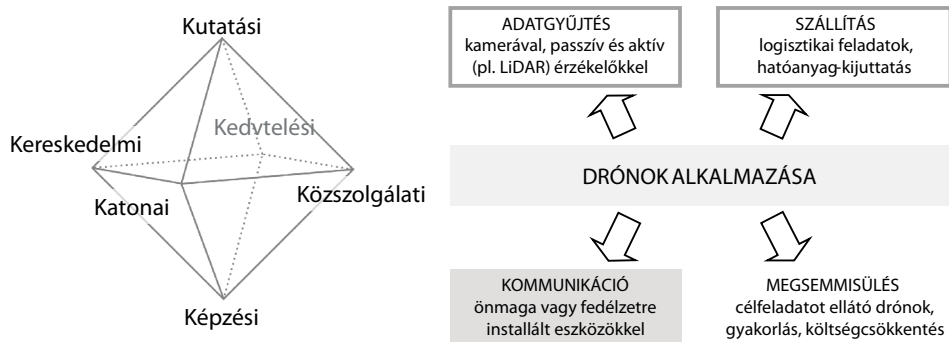
²⁷ Remote Piloted Aerial Vehicles. An Anthology [é. n.].

²⁸ LINDER 2020: [1]–[4].

²⁹ RESTÁS 2013: 526–535.

4. A három nagy felhasználási kör mellett egyértelműen elkülöníthetők a kifejezetten *kutatósi, kísérleti céllal történő repülések*, amelyek eredményei valamilyen formában előbb-utóbb megjelennek a fenti csoportba tartozó feladatok valamelyikénél, vagy akár mindegyikénél is.
5. A fenti feladatoknál nyilvánvaló, hogy a repüléseket valamilyen szigorú szempontrendszer alapján hajtják végre. A drónokkal való repülés azonban lehet csupán *kedvtelési célú* is, ahol játékként tekintünk rájuk, elhagyjuk a korábbi feladatokra jellemző szigorú kereteket, és maga a repülés öröme jelent szórakozást a kezelőjének.
6. Végül, de nem utolsósorban ahhoz, hogy a fenti repülések kivitelezhetők, végrehajthatók legyenek, a drónokat irányító személyeket, távpilótákat fel kell készíteni a feladatra, vagyis meg kell tanítani repülni őket. Így jellegüknél fogva a *képzési célú repülések* is jól elhatárolhatók a többitől, és külön csoportba sorolhatók.

A fentiek alapján tehát megkülönböztethetünk *katonai, kereskedelmi, közszolgálati, kutatósi, kedvtelési és képzési célú* drónrepüléseket. A fenti szavak kezdőbetűiből az alkalmazás összefoglalásaként egy *6K modell* alkotható, amelynek kapcsolati hálóját leginkább egy oktaéderrel jellemezhető (1. ábra, balra). A modellben a rendészeti célú drónalkalmazás a közszolgálati alkalmazások csoportjába sorolható, amelyben egyértelműen domináns szerepet játszik.

1. ábra: A drónok alkalmazásának 6K modellje (balra), valamint a felhasználás célja szerinti csoportosítás (jobbra)

Forrás: a szerző szerkesztése

Csoportosítás a drónok felhasználási célja szerint

Az alkalmazásokat – a fenti csoportosítást nem sértve – a drónok felhasználási célja szerint is rendezhetjük. Ez a cikk szempontjából azért fontos, mert ennek alapján a kommunikáció mint lehetőség külön csoportként jeleníthető meg. A felosztás kategóriái a következők:

1. A legnagyobb csoportot az ún. *adatgyűjtő drónok* alkotják. A fedélzetre installált hagyományos (RGB), infravörös (IR) vagy közeli infravörös (NIR) kamerákkal,³⁰ multi- vagy hiperspektrális érzékelőkkel,³¹ LiDAR szkennelővel³² rengeteg adathoz juthatunk, amelyek felhasználási lehetőségeit szinte lehetetlen számba venni.
2. A következő csoportot a szállítási, *logisztikai feladatokra alkalmas drónok* jelentik. Ezen belül elkülöníthetők a személyszállításra alkalmas, a kisebb-nagyobb tárgyak egyik pontból a másikba juttatására szolgáló, valamint a precíziós mezőgazdaságban alkalmazott drónok. Ez utóbbiak külön jellegzetessége, hogy repülésük során a hatóanyag kijuttatásával elveszítik a felszálláskori tömegük jelentős hányadát.
3. A következő csoportot azok a drónok alkotják, amelyek célja valamilyen formában a *kommunikációval* kapcsolatos. Ezen belül is elkülöníthetők a hagyományos kommunikáció kíségetése (rádióátjátszás), a rajban alkalmazott drónok egymás közötti interakciója, valamint az olyan feladatok, amelyeknél a drónt magát, annak mozgását vagy valamilyen felruházható tulajdonságait használjuk kommunikációra. A cikk a rendészeti alkalmazások vonatkozásában ez utóbbit vizsgálja.
4. A kiképzések támogatása, a lehetőség szerinti életszerűség, valamint a költségek csökkentése érdekében a katonai alkalmazáshoz köthetően olyan távirányítással működő repülőgépeket is készítenek, amelyek célként szolgálnak a különböző gyakorlatokon. Ezeket a repülőgépeket annak tudatában hozzák létre, hogy a küldetésük során meg fognak semmisülni, így a meglehetősen sajátos felhasználásuk miatt önálló csoportot képviselnek.

A fenti logika alapján tehát beszélhetünk a drónra szerelt kamarák, érzékelők által végezhető *adatgyűjtési feladatokról*, olyan *logisztikai feladatokról*, ahol a drón a szállítás eszköze, továbbá *kommunikációs feladatokról*, ahol a drón valamiféle kommunikációs elemként, csatornaként jelenik meg, és végül a drón megsemmisülésével járó ún. *célrepülési feladatokról* (1. ábra, jobbra).

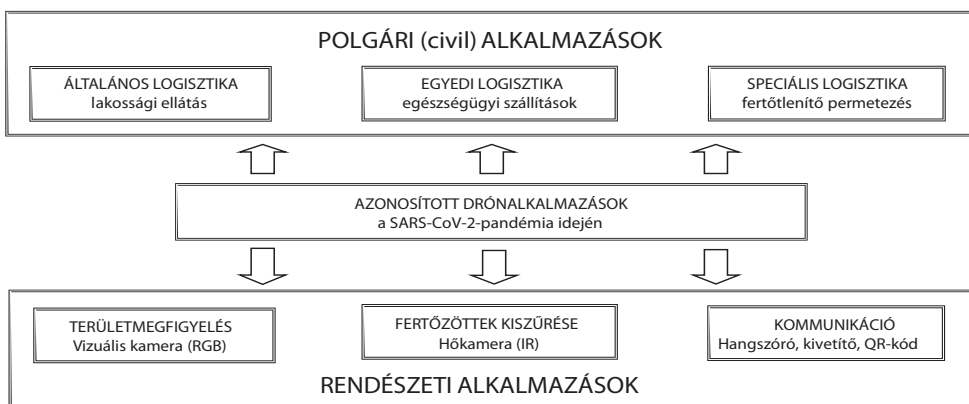
³⁰ RGB: a vörös, zöld és kék színek (red, green, blue – RGB) spektrumaiból készített színes kép. A közeli infravörös (near infrared – NIR) és az infravörös (infrared – IR) tartományok a látható fény spektrumán kívül esnek.

³¹ A különbség a két technológia között az, hogy a hiperspektrális kamera sokkal több spektrális sávban képes adatokat gyűjteni, így nagyon részletes képet tud nyújtani.

³² LiDAR: a Light Detection and Ranging rövidítése, magyarul lézeralapú távérzékelés, amely képes a közeli és távoli tárgyak, felületek feltérképezésére. A kibocsátott lézersugarak visszaverődnek a felületekről, és a sugár visszatéréséhez szükséges idő mérésével pontosan meghatározható az adott pontok távolsága a kamerától.

Az új koronavírus-járvány alatt azonosított drónalkalmazások

A koronavírus okozta járvány idején a közvetlen emberi érintkezések elkerülésének kényszere miatt új megoldásokat kellett találni nemcsak a mindennapi életünkben, hanem a rendészet területén is. A drónok képességei kiváló lehetőségeket nyújtottak ehhez, amit a pandémia ideje alatt történt tömeges alkalmazásuk is igazol. A járványhoz köthetően a szerző hat tipikus drónalkalmazást azonosított, amelyek közül több is kapcsolódik a rendészeti feladatokhoz, így célszerű röviden áttekinteni ezeket.³³ A hat lehetőség közül az első, amikor egy adott *terület megfigyelése* vagy ellenőrzése történt, amelyhez hagyományos (RGB-) kamerákkal felszerelt drónokat használtak.³⁴ A másik alkalmazás már célzott információszerzéshez köthető, amely során hőkamerával a fertőzöttség jeleként a már *lázas betegeket próbálták meg kiszűrni a tömegből*.³⁵ A tapasztalatok alapján mindkét alkalmazás szorosan kötődött a rendészeti szervek feladataihoz. A következő három tipikus felhasználási formát logisztikai feladatokhoz lehetett sorolni, ezeken belül jól elkülöníthetők egymástól az *általános*, az *egyedi* és a *speciális* logisztikai feladatok.³⁶ Az első a társadalom egy részének alapvető szükségletekkel való ellátását szolgálta, a második kifejezetten az egészségügyi szolgáltatokat támogatta, míg a harmadik olyan speciális feladatot jelentett, amikor permetező drónokat fertőtlenítésre használtak. A járvány idején történt drónalkalmazások utolsó csoportját a *kommunikációval* kapcsolatos feladatok jelentik, ami döntően szintén a rendészeti alkalmazásokhoz köthető. A pandémia alatt azonosított drónalkalmazások szerző általi csoportosítása a 2. ábrán látható.

2. ábra: Az új koronavírus alatt történt drónalkalmazások csoportosítása, a rendészeti alkalmazások kiemelésével

Forrás: a szerző szerkesztése

³³ RESTÁS 2022: 1–20.

³⁴ MORTON 2020; Washington Post 2020.

³⁵ NAAR 2020; KIMERY 2020.

³⁶ GREENWOOD 2021; TUCKER 2020.

A drónok kommunikációs lehetőségei

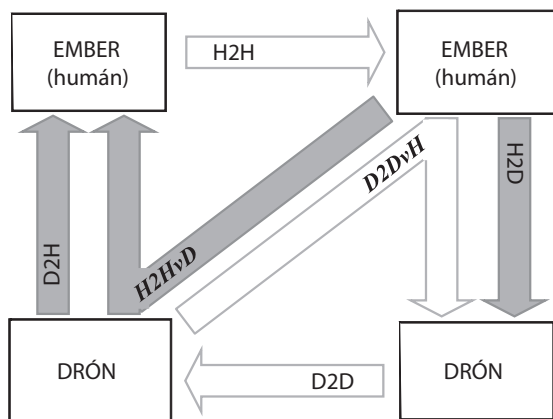
Természetesen a drónok kommunikációra való alkalmazása, bevonása vagy a témakör vizsgálata sem új keletű. Az általános kutatások számos tekintetben köthetők a gépekkel, robotokkal történő kommunikáció, interakció vizsgálatához, így sokszor lehetőségünk van az ott született eredmények adaptációjára. A kommunikáció, interakció több szempont szerint is vizsgálható. Az interakciót homogénnek tekinthetjük, amikor *ember és ember* (human to human – H2H), valamint gép és gép között, jelen esetben *drón és drón* között zajlik (drone to drone – D2D). Interakció viszont létrejöhet vagy kialakítható *ember és drón* (human to drone – H2D), illetve *drón és ember* között is (drone to human – D2H). Ember és ember közötti kapcsolat úgy is létrejöhet, hogy kommunikációs csatornaként egy drónt iktatunk be (human to human via drone – H2HvD). Elméleti szinten *drón-ember-drón* kapcsolat is kialakítható (drone to drone via human – D2DvH), azonban a választott téma fókuszja miatt a cikk ezzel nem foglalkozik, ugyanúgy, ahogyan az *ember-ember* (H2H) és a *drón-drón* (D2D; például rajban repülés) közötti interakciókkal sem. A fenti lehetőségeket a 3. ábra szemlélteti.

Ahogy a gépekkel, robotokkal történő kommunikáció, interakció vizsgálatánál, úgy itt is megjelenik a technikai jellegzetességek mellett az emberi tényező, azaz a pszichológiai faktor. Ez eddig leginkább a H2D interakciónál került a fókuszba, amelynél a drónkezelők pszichés terhelését vizsgálták hosszú bevetések, elsősorban katonai beavatkozások után.³⁷ Feltételezésekre alapozott hasonló irányú kutatást a rendészeti feladatokhoz kapcsolódóan katasztrófavédelmi környezetben is találunk.³⁸ A rendészeti célú drónalkalmazások lélektani hátterével, az egyes műveletek hatásaival a szerző ismeretei szerint szűkebb értelemben eddig még nem foglalkoztak.

A drónok rendészeti célú felhasználásához köthetően többféle kommunikációs lehetőséggel is találkozhatunk. Az egyik, amikor a drón mint légi jármű megjelenése már önmagában üzenetet hordoz, vagy hangjával, de még inkább a mozgásával többletinformációt közöl a környezetében lévőeknek (D2H). Ennek fordítottjára is van mód, vagyis amikor a személy gesztusokkal, kézjelekkel kommunikál a drónnal, irányítja vagy utasítja azt (H2D). A következő lehetőség az, amikor a drón a kommunikációs eszköz hordozójaként jelenik meg. Ekkor a rendészeti szervek a célközönséggel hangszóró, kivetítő vagy QR-kódos zászló segítségével kommunikálnak (H2HvD). A szerző a témát a D2H, a H2D végül a H2HvD logikai sorrend alapján vizsgálja.

³⁷ ARMOUR–ROSS 2017: 83–98; EDNEY-BROWNE 2017; HIJAZI et al. 2019: 1285–1296; SAINI et al. 2021: 15–19.

³⁸ RESTÁS–DUDÁS 2013: 1030–1036.

3. ábra: Az interakciók kapcsolati hálója, szürkével jelölve az ember-drón (H2D), drón-ember (D2H) és ember-drón-ember (H2HvD) interakciókat

Forrás: a szerző szerkesztése

Drón-ember interakció (D2H): a drón mint a kommunikáció eszköze

A drón megjelenése

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a drón – felszereltségétől függetlenül – már megjelenésével is felhívja magára a környezetében lévők figyelmét. Akik észlelik, viszonylag könnyen el tudják dönteni, hogy adatgyűjtésről, a rendészeti felhasználást tekintve valamilyen műveleti feladatáról (megfigyelésről, kommunikációról) vagy csak kedvtelési célú repülésről van szó. Ez utóbbinál a játékoság akár a nézőknek is szórakozást jelenthet, míg az előbbinél igazolható, hogy a drón feltűnése mérhető hatással van a körülötte lévők magatartására.³⁹ Feltételezhető, hogy a drónos megfigyelésnél vagy a megfigyelés lehetőségénél is – még ha nem is azonosak minden tekintetben, de – hasonló viselkedési jellegzetességeket fedezhetünk fel, mint a térfigyelő kamerák esetén.⁴⁰ A képfelvevők elhelyezéséről és a megfigyelt területekről a vonatkozó törvények alapján tájékoztatni kell a lakosságot; rendőrségi képfelvevők esetén a központi szerv, az önkormányzati hatáskörben elhelyezett kamerák esetén pedig a felügyeletet működtető önkormányzat honlapján kell a tájékoztatást megadni, továbbá mindkét esetben a képfelvevő által megfigyelt területre belépő személyek tájékoztatását elősegítő módon figyelemfelhívó jelzést, ismertetést kell kitenni

³⁹ IvyPanda 2022; CHEN et al. 2024: 1–10.

⁴⁰ CRISTANI et al. 2013: 86–97; GOWSIKHAA–ABIRAMI–BASKARAN 2014: 747–765; NAKAMATA–ABE 2016: 219–228; SNYDER 2019; OurEye.ai 2024.

a képfelvevők elhelyezéséről, az adatkezelés tényéről.⁴¹ Erre a drón esetében csak korlátozottan, vagy egyáltalán nincs lehetőség, noha a fix telepítésű kamerákétól eltérő módon, de a tájékoztatásról jogszabályi kötelezettség erre is vonatkozik.⁴² A rendészeti célú alkalmazásoknál nyilván eltérő a szabályozás, de nem fedett műveletek esetén az érintetteknek a megfigyelésről, a szervezet részéről kívánt interakció tényéről a szükséges mértékig információt kell adni.⁴³

A drón megjelenése önmagában figyelemfelkeltő, így az a látóterünkbe kerülve mozgásával, hangjával tekintetünket magára vonzza. A vele kapcsolatban kialakult korábbi tapasztalások alapján asszociálunk annak tevékenységére, illetve befolyásolja a mi viselkedésünket is. Megjelenése bizonyítottan hat az emberi magatartásra, ami általában, de a rendészeti alkalmazás tekintetében különösen is, kettős hatású lehet. Az előnye, hogy formálisabb viselkedésre ösztönöz, így önmagában is preventív hatású, ami egyértelműen elősegíti a jogkövető magatartást. Azonban figyelembe kell venni, hogy olykor a hatás ellentétes is lehet. Tapasztalatokkal igazolható, hogy esetenként a drón megjelenéséig társadalmilag elfogadott viselkedést mutató személynél zavartságot, de akár agressziót is kiválthat.⁴⁴ Míg a rendészeti alkalmazásoknál a drónok preventív hatásának a megőrzése, sőt további kutatásokkal a fejlesztése kívánatos, addig az általa esetlegesen generált negatív hatások csökkentését, elkerülését is vizsgálnunk kell.

A D2H interakció emberközeli tételének lehetőségét már több tanulmány is vizsgálta. Ehhez magára az eszközre olyan szerkezetet szereltek, amely próbálta elvenni a drón materiális jellegét, és hasonlóan a humanoid robotokhoz, az emberi elfogadás közelebbi formáit próbálta meg megjeleníteni. A kísérletek során ez olykor csak egy drónra szerelt keretet jelentett egyszerű, közérthető képi üzenettel kiegészítve, de van példa arra is, amikor emberi archoz hasonló formát próbáltak adni a drónt körülölelő keretnek.⁴⁵ Az eredmények azt igazolják, hogy a drón eszköz jellegének a tompítása barátságosabb megítélést, fizikailag kisebb távolságtartást eredményez, vagyis ilyen esetekben a drón közelebb kerülhet a személyes szféránkhoz. Ezeknél a kísérleteknél persze azt is figyelembe kell venni, hogy a vizsgálatok célja kifejezetten az *ember-gép (drón)* kapcsolat közelségi viszonyainak javítása volt,⁴⁶ ami lehetővé tette akár azt is, hogy a vizsgált személyek a drónt megérintsék, illetve bármikor olyan közel merészkedhettek az eszközhöz, amit jogszabályi előírás egyértelműen tilt (>5 m).⁴⁷

⁴¹ 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és információszabadságról; 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről; 1999. évi LXIII. törvény a közterület-felügyeletről.

⁴² A Bizottság (EU) 2019/947 végrehajtási rendelete (2019. május 24.) a pilóta nélküli légi járművekkel végzett műveletekre vonatkozó szabályokról és eljárásokról. Melléklet, 1. függelék, 1. fejezet UAS-üzembentartó felelősségi köre 9. pont.

⁴³ 1995. évi XCVII. törvény a légiközlekedésről; 38/2021. (II. 2.) Korm. rendelet a pilóta nélküli állami légijárművek repüléséről.

⁴⁴ HIJAZI et al. 2019.

⁴⁵ YEH 2017: 81–88; PARTOOK et al. 2024: 257–280.

⁴⁶ ABATHI et al. 2017: 1–8; BRETIN–CROSS–KHAMIS 2022: 1–9.

⁴⁷ EU 2019/947: Melléklet, A rész UAS.OPEN.030 AUS-műveletek az A2 kategóriában 1. pont.

A fenti eredményeket célszerű felhasználni, adaptálni a rendészeti célú drónalkalmazások vizsgálatánál és fejlesztésénél is. Például a drónok célja ez utóbbi esetben nem föltétlenül az, hogy minél barátságosabb D2H kapcsolat alakuljon ki, hanem sokkal inkább az, hogy az alkalmazás tükrözze a szervezettel szembeni szigorú társadalmi elvárásokat, így a rendészet vonatkozásában a tekintélyt, a művelti fegyelemzettséget, a határozott és egyértelmű üzeneteket. Noha ezeknek az igényeknek a megfogalmazása a jelenlegi alkalmazásoknál még testidegennek tűnhetnek, az iparág fejlődésével, az alkalmazások tömeges terjedésével ezek a társadalom részéről – hasonlóan például a rendőrséggel szembeni elvárások fejlődéséhez – várhatóan jogos igényként fognak felmerülni.

Ilyen egységesítő jelzés lehet a drónok pozícióját meghatározó fények (vörös és zöld) mellé a bevetéskor kötelezően alkalmazandó kék, vagy más, esetleg villogó fény, amely egyrészt önkéntelenül is többtfigyelmet generál, másrészt egyértelmű üzenet arra vonatkozóan, hogy a drón valamilyen művelti feladatot lát el.⁴⁸ Természetesen meg kell jegyezni, hogy számos olyan műveletre is szükség van, amelynél a figyelemfelhívás helyett a drón jelenlétének lehetőség szerinti minél jobb elrejtése a cél. Ez viszont inkább technikai jellegű aspektus, és kívül esik a jelenlegi témán.

További kérdésként merül fel a *drón-ember* interakció (D2H) távolsági viszonyainak hatása (*proxemika*). Nyilvánvaló, hogy az interakció nem sértheti a személy (csoport) intim zónáját, amely az egyes embereknél kb. 0,5 m; csoportok esetén ez a létszámtól függően növekszik. A rendészeti alkalmazásoknál az interakció minimális távolsága logikusan a bennünket körülvevő ún. nyilvános tér minimális határa lehetne (>3,6 m)⁴⁹, azonban ez a távolság – ahogyan arról korábban is szó volt – kisebb, mint a jogszabályi követelmény (>5 m),⁵⁰ így ez utóbbi a mérvadó. A *drón-ember* (célszemély) távolság csökkenése figyelmeztetésként hat, míg a nyílt zónán belül már fenyegető is lehet. Ettől függetlenül a kisebb távolságok kerülése egyértelműen repülésbiztonsági kérdés, így a minimális 5 m-es távolság betartása mindenképpen indokolt. A biztonságos távolság végszükség esetén, például bajbajutottak mentésénél, segítségénél az észszerű kockázatvállalást figyelembe véve csökkenthető. Fordított esetben, a *drón-ember* távolság növelésénél pedig logikus, hogy a drón figyelemfelkeltő hatása csökkenni fog, a drón jelenlétével közölni kívánt információ befogadása pedig egyre érdektelenebbé válik.

A drón fedett művelet (például jelzőfények nélkül éjjel) vagy a nem könnyen láthatóságot szem előtt tartó alkalmazása során bizonyos távolságból már alig észlelhető. Az észlelhetőség szoros összefüggésben van a távolsággal, a drón méretével, valamint az időjárási viszonyokkal. Az erősen csökkent látótávolság (például párásság, esetleg ködös idő) nagyobb fedettséget biztosíthat, azonban ez az alkalmazók látását is korlátozza, így a feladat-végrehajtáshoz esetleg más érzékelők alkalmazása is szükségessé válhat.

⁴⁸ Rendőrségi figyelmeztető LED villogó [é. n.].

⁴⁹ DAZA et al. 2021: 1–25.

⁵⁰ EU 2019/947: Melléklet, A rész UAS.OPEN.030 AUS-műveletek az A2 kategóriában 1. pont.

A területfelügyeletre fókuszáló alkalmazások egyértelműen a jogkövető magatartás előmozdítását szolgálhatják, még akkor is, ha nem történik drónhasználat a területen, hiszen ennek lehetősége véletlenül bármikor megtörténik. A probléma azonban inkább pszichológiai jellegű, mintsem technikai.⁵¹

A drón hangja

A fentiek a drón megjelenésére fókuszálnak, azonban az eszköz ezen felül is képes lehet többletinformációt adni. Ilyen a drón hangja és a mozgása. A drón hangját dominánsan a rotorok levegővel való ütközése okozza. A motorok teljesítményének növelésével a hangzás erősebb lesz, a frekvenciája pedig magasabb, és fordítva, a teljesítmény csökkentésével a drón halkabbá válik, a hang frekvenciája pedig alacsonyabbá. A drón hangjának a változása a motorok teljesítményének a változását mutatja, ami az addigi egyensúlyi helyzet megváltozását jelzi. Ilyenkor lebegés esetén a drón valamilyen irányba mozgásba fog lendülni. A hangzás megváltozása, különösen teljesítménynövelés esetén, a körülötte lévő figyelmét felkelti, tekintetüket a drónra irányítja. Mivel a hang megváltozása együtt jár a mozgás megváltozásával is, így a csupán hanggal (motorzajjal) összefüggő információadás valójában nem releváns, ám ettől függetlenül találhatunk ezzel kapcsolatos kutatást is.⁵²

A hang drón általi keresését, észlelését is – mivel a folyamat alapvetően automatizmusokra épül – ebbe az interakciós csoportba sorolhatjuk. Jellemző példa erre, amikor csapdába került, esetleg eltévedt személyeket, rejtőzködő gyanúsítottakat, határsértőket vagy szökésben lévő elítélteket keresünk. Az első katasztrófavédelmi, a második rendőrségi, míg az utóbbiak a határőrizeti, valamint büntetés-végrehajtási alkalmazásokhoz köthetők. Ebben az esetben a drón egy területet előre programozva vagy saját maga megtervezve repül be, és a beépített hangérzékelőjén (mikrofon) próbálja az emberi cselekvésekhez köthető hangokat megtalálni. Feltételezhető az is, hogy a hatékonyabb alkalmazás érdekében a drón ezeknél az alkalmazásoknál az akusztikus érzékelőn kívül egyéb rendszerrel, kamerával, hőkamerával, hangszóróval is fel van szerelve. A hang drónok általi észlelésével kapcsolatos eddigi eredmények biztatók, noha a hatékony alkalmazáshoz még jelentős kutatások szükségesek.⁵³

A drón mozgása

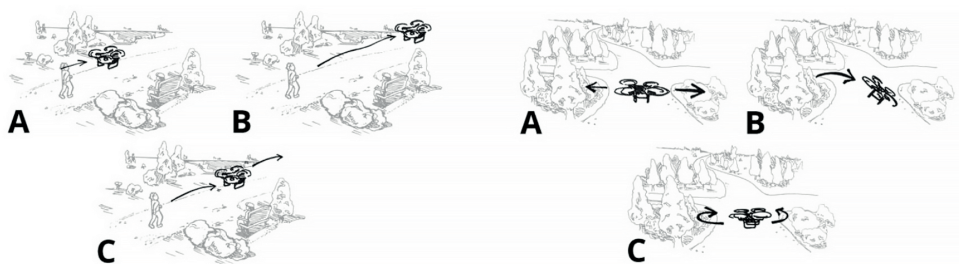
A drón mozgása többféle üzenet küldésére is alkalmas. Az egy helyben lebegő drón egy idő után elveszíti érdekességét, kikerül a figyelemből, azonban a folyamatos

⁵¹ NAKAMATA-ABE 2016: 219–228; SNYDER 2019; CHEN et al. 2024: 1–10.

⁵² WANG et al. 2023: 1–32; JENSEN-HANSEN-KNOCKE 2018: 1–12.

⁵³ HOSIBA et al. 2017: 1–16; DELEFORGE et al. 2019: 138–144.

és változatos mozgás esetén a figyelmet képes akár hosszabb ideig is fenntartani. A drón mozgatásával egyszerűbb, de akár összetettebb üzeneteket is küldhetünk. Ez az interakció a drón folyamatos kontrollja esetén *ember-drón-ember* viszonyt jelöl (H2HvD), míg előre programozás vagy mesterséges intelligencia alkalmazása esetén már inkább csak *drón-ember* kapcsolatot (D2H). Az első esetben az információkat a drón kezelője küldi a kiválasztott személynek, míg a másodikban a drón „intelligenciája” már saját maga dönthet az egyes mozzanatokról. A személy drón általi „megszólítása” történhet egy vele szembeni pozíció felvételével vagy körkörös repüléssel. A drón részéről a megerősítő, egyetértő vagy igenlő jelzés lehet a drón előre-hátra bólintása, míg a nemleges jelzés a jobbra-balra forgatása. A magasság megválasztása is fontos, rugalmasabb együttműködés várható el alacsonyabb repülési magasság megválasztásával.⁵⁴ A 4. ábra egy lehetséges módját szemlélteti a drón segítségével végrehajtott iránymutatásnak.

4. ábra: Tájékozódás és útbaigazítás drón segítségével. Balra: A) A drón a gyalogos előtt kb. 3 méterrel közel szemmagasságban repül. B) A drón ugyanolyan magasságban a gyalogos mozgásától nagyobb sebességgel 10 m távolságra előrébb repül. C) A drón lelassít és megvárja a gyalogost, majd amikor az eléri a kb. 3 m távolságot, a drón ismét kb. 10 m-rel előrébb repül. Jobbra: A) A drón a kereszteződés előtt közvetlenül vízszintesen a fordulás irányába gyorsan elmozdul, majd lassan visszatér a kiindulási helyzetbe, amit szükség szerint többször is megismétel. B) A mozgás hasonló az előzőhöz, viszont itt a drón a fordulás irányát billenéssel is jelzi. C) A drón a függőleges tengelye körül forog, jobbra fordulásnál az óramutató járásával megegyező irányba

Forrás: COLLEY et al. 2017: 143–150

⁵⁴ JENSEN–HANSEN–KNOCKE 2018; RESTÁS 2022.

Ember-drón interakció (H2D): kézjelekkel történő kommunikálás

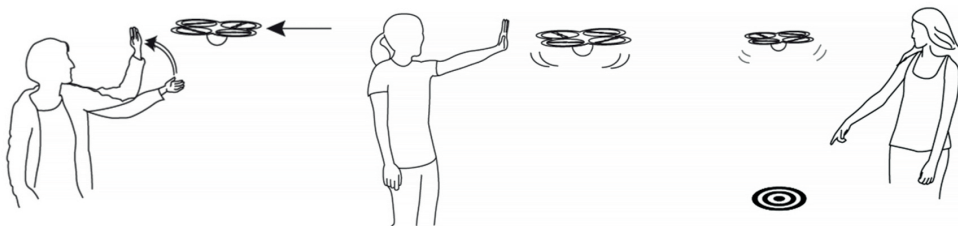
A drón megfelelő fedélzeti program segítségével képes lehet kézjelekre is reagálni (H2D). Rendészeti műveletnél ez döntően a drónkezelő részéről lehet hasznos, hiszen így esetenként egyszerűbbé válhat az irányítás. Az alkalmazás során azonban figyelembe kell venni, hogy a kézjeleket a drón csak a kezelőjétől fogadhatja el, az interakcióban esetleg részt vevő harmadik féltől ez általában nem kívánatos. Ez utóbbi alóli felmentés, vagyis a harmadik fél általi irányítás lehetősége legfeljebb akkor elfogadható, ha a művelet sikere nélkül – például vészhelyzeti segítségnyújtásnál, életmentésnél, katasztrófavédelmi feladatoknál – nem biztosítható. Ilyen esetben is az irányítás átadása inkább csak részleges, és a drón kezelője által bármikor visszavonható.

A kézjelekkel történő irányítás lehetőségét kifejezetten rendészeti alkalmazások tekintetében eddig még nem vizsgálták, így célszerű lehet a katonai és civil kutatások eredményeit felhasználni, adaptálni.⁵⁵ Az ezzel kapcsolatos kutatások egyik célja az, hogy olyan, ún. „*kézjelkészletet*” hozzanak létre, amellyel a drónt az irányító panel vagy konzol nélkül is valamennyi szabadságfok (6DOF)⁵⁶ felé mozgatni tudjuk. A legegyszerűbb készlet csupán 4 kézjelet tartalmaz, de találunk 8 és 15 jeles készletet is.⁵⁷ Valamennyi jelet a kézfej egy jellegzetes formájával, illetve a forma mozgatásával állítjuk elő. A legegyszerűbb 4 jeles készlet csupán az „előre-hátra-jobbra-balra” utasításokat tartalmazza, de a fejlettebbekkel már kódolt üzeneteket is adhatunk (5. ábra). Így például az ujjainkkal mutatott számokkal a drón a kéz mozgása nélkül is egy előre beprogramozott parancsot hajthat végre. Ehhez a készlethez hozzáadódhatnak ugyanezek a jelek a kéz mozgatásával, valamint a zárt ujjakkal kinyújtott tenyér vagy az ökölbe zárt kéz is. Az egyszerűbb kézjelkészletet bárki könnyedén megtanulhatja – hiszen azok sokszor a mindennapi életünk részét képezik, így például közelebb-távolabb, jobbra-balra, magasabbra-alacsonyabbra –, míg a bonyolultabbak inkább olyan feladatoknál jelentkeznek, amelyeket erre képzett szakemberek végeznek. A rendészeti feladatoknál inkább az utóbbi várható, például az ujjakkal mutatott számok egy-egy összetettebb feladat, előre programozott művelet automatikus végrehajtását jelenti. Mind az egyszerűbb, mind az összetettebb kézjelkészletek előre programozhatók, vagy gépi tanulóval kialakíthatók.

⁵⁵ MIZOKAMI 2018; WOJCIECHOWSKA et al. 2019: 172–181.

⁵⁶ A térben tetszőleges mozgást leíró merev test hat szabadságfokú.

⁵⁷ FEDOSEEV et al. 2022: 1078–1083; SERPIVA et al. 2021: 1–4; SIEAN et al. 2023: 896–902.

5. ábra: A drón egyszerű kézjelekkel történő utasítása: repülj közelebb (balra), állj meg (középen) és szállj le (jobbra)

Forrás: CAUCHARD et al. 2015: 361–365

Ember-drón-ember interakció (H2HvD)

Kivetítő (projector) alkalmazása

A rendészeti célú kommunikáció elősegítése érdekében a drónokra különböző eszközök is installálhatók, amelyek már tipikus *ember-drón-ember* interakciónak tekinthetők (H2HvD). Elsőként a különböző kivetítők lehetőségét vesszük számba. Már a kisebb drónok is képesek valamennyi terhet szállítani, így mini-lézerkivetítő vagy a fényviszonyoktól függően akár kis tömegű hagyományos projektor is szóba jöhet.⁵⁸

A lézer nem más, mint egy összetartott (koncentrált) fénysugár. Alkalmazása talán egyszerűbb lehet, mint a hagyományos projektoré – hiszen kevésbé függ a fényviszonyoktól –, viszont tudnunk kell, hogy használatakor figyelembe kell venni az ezzel kapcsolatos biztonsági előírásokat is. A lézersugár teljesítményét, a berendezést magát úgy kell megválasztani, hogy semmi esetre se okozzon (szem) sérülést a művelet során. A rendészeti célból drónra installált miniprojektor kiválasztását vagy elkészítését nyilvánvalóan egyedi igények vezérlik, így a biztonsági kockázatokat hivatalból elfogadható szintűnek kell feltételeznünk. A lézerprojektor előnye – a fényviszonyoktól többnyire független alkalmazáson túl –, hogy nagyobb távolságból és egyszerre akár több „harmadik féllal” is alkalmas kommunikálni. A hagyományos projektor hátránya viszont, hogy az alkalmazás hatékonysága a fényviszonyoktól és a távolságtól erősen függ.

A lézeres kivetítővel a rendészeti művelet során képesek lehetünk személyeket kiválasztani, egyszerű jelzéseket küldeni, de akár bonyolultabb szöveges üzeneteket is megjeleníteni. A művelet során a személyek lézerrel való kiválasztása gyakorlatilag egy „megszólítást” jelent, ami egyértelmű jelzés arra vonatkozóan, hogy a szervezet képviselője kommunikálni szeretne a kiválasztottal. Amennyiben a drónon nincs

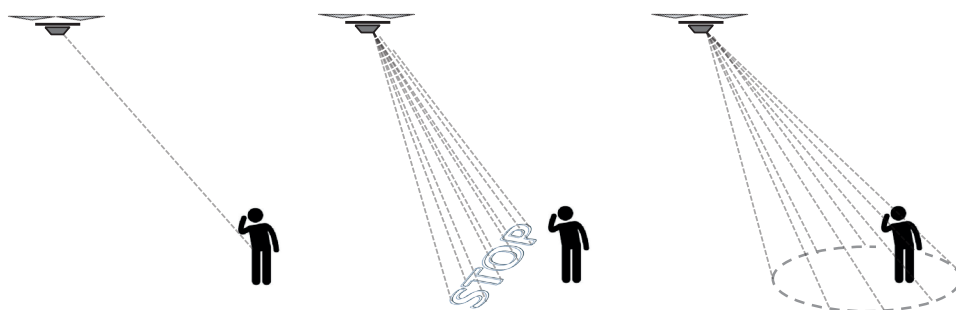
⁵⁸ HOPPE et al. 2019: 1–7.

egyéb kiegészítő kommunikációs eszköz (például hangszóró), vagy azt nem lehet, vagy nincs értelme használni, akkor a személy megszólítása után is a lézerrel kell a kívánt üzeneteket eljuttatni a célszemélyhez.

A megszólítás lehet egy egyszerű pontjelzés a testre, a személy elé a talajra vetített piktogram, vagy rövid, szöveges üzenet, de akár a személyt körülvevő kör is (6. ábra). A testen megjelenő pontjelzéshez sokszor negatív asszociáció társul, így nem parancsoló jellegű kommunikáció esetén ez inkább kerülendő. A lézerponttal (*pointer*) való megszólítás automatikusan jelentheti az addig folytatott cselekvés észlelését, illetve a befejezésére való felszólítást. Ez utóbbira adaptálható példa a színházakban és mozikban a személyzet által használt *pointer*, amellyel az előadás közben használt telefonok észlelését jelzik, és alkalmazásának befejezésére „szólitának fel”, illetve kényszerítik azt ki.⁵⁹

A színeknek is lehet másodlagos üzenetük.⁶⁰ A vörös szín esetén egyértelműen figyelemfelhívásra, figyelmeztetésre, tiltásra vagy valamilyen negatív dologra asszociálhatunk, míg a zöld megengedőbb, barátságosabb hangnemet jelenthet. A vörös másodlagos jelentése lehet utasítás vagy parancs, míg a zöld inkább javaslat, illetve párbeszéd jellegű. Ugyanígy a fényjelzés folyamatossága, illetve villogása is eltérő többletjelentést hordozhat.⁶¹ A villogás már önmagában is figyelemfelkeltő, míg a magasabb frekvencia jelenthet figyelmeztetést, tiltást vagy az addigi történések fordulópontjára való szükségyszerű utalást.

A lézernyalábbal gyakorlatilag tetszőleges jelentéstartalmú üzenetet küldhetünk, így egyszerűbb útmutatást, tájékoztatást, piktogramot, de akár összetettebb tartalmakat is. Ez utóbbi inkább csapdába került vagy bajba jutott személyek segítségénél lehet gyakori.

6. ábra: A kiválasztott személy megszólítási lehetőségeinek elvi rajza drónra szerelt lézeres kivetítő alkalmazásával

Forrás: a szerző szerkesztése

⁵⁹ QIN 2016; Use of Laser Pointers [é. n.].

⁶⁰ VALDEZ-MEHRABIAN 1994: 394–409; AMANVYAWAHARE 2023.

⁶¹ MAYUKO-ITSUNARI-MASADI 2015: 599–607; CALDERA 2023.

Hangszóró alkalmazása

A hangszóró fedélzetre installálása már a drónos repülések kezdetétől föllelhető, azonban a tömeges használatuk a legutóbbi világháború alatt lett igazán népszerű.⁶² Ezekben a példákban a hangszóró segítségével a rendészeti szervek érintésmentesen kommunikálhattak a környezetükkel, így a fertőzés veszélyét az interakció során teljesen ki lehetett zárni a felek között. Az említett példákban a küldetés parancsnoka a közvetlen találkozás hiánya ellenére is ki tudta választani azt a személyt vagy csoportot, akivel vagy amellyel kommunikálni szeretett volna. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az interakció során meg lehetett tartani mind a rendészeti feladat hivatali jellegét, mind az emberileg elfogadható humánus közelséget. Ez a legtipikusabb *ember-drón-ember* interakció (H2HvD).

A fedélzetre installálható audioeszközök elterjedését a hangátvitel minőségének javulása és tömegük folyamatos csökkenése tette lehetővé. A hangosbemondó alkalmazása általában kéz a kézben járt a többnyire automata, beépített vizuális kamera használatával. Ennek ellenére a hangszóró akár önmagában is használható, de a tapasztalatok alapján általában kamerával együtt történik. Az első esetben a küldetés vezetője közel van ahhoz a csoporthoz, amellyel kommunikálni szeretne, teljes egészében átlátja az adott területet és a helyzetet, így közvetlenül a személyes tapasztalatai alapján kommunikál, és nincs szüksége a drónra szerelt kamera képére. Itt a drónra szerelt hangszóró tulajdonképpen csak egy fedélzeten lévő hangerősítő szerepét tölti be. A második esetben viszont a parancsnok lehet akár távolabb is attól a helytől, ahol az interakció valójában történik, hiszen a kamera biztosítja a művelet sikeréhez szükséges átláthatóságot és a megszólítani kívánt fél kiválasztásának feltételeit is.

A szöveg érthetősége miatt a hangszóróhoz kapcsolódóan figyelembe kell venni annak teljesítményét és torzítását, a beszédátvitel minőségét, az alkalmazott hangmagasságot, valamint a beszéd tagolását. A drón gyártója a különböző típusokhoz készített eszközöket a beszédátvitel, a teljesítmény és a torzítás tekintetében többnyire már optimalizálta, azonban a megfelelő hangszín használatára és a beszéd kellő tagolására a hangszórót használó félnek kell figyelnie. A torzítást a drón pozíciója, a repülés iránya és a tájékoztatni kívánt személy vagy csoport dróntól való távolsága is befolyásolja. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy hangszóró alkalmazása a drón lassan mozgó vagy inkább álló pozíciójából történik, így a gyorsabb mozgásnál jelentkező hangtorzító, ún. Doppler-hatással nem kell számolni.

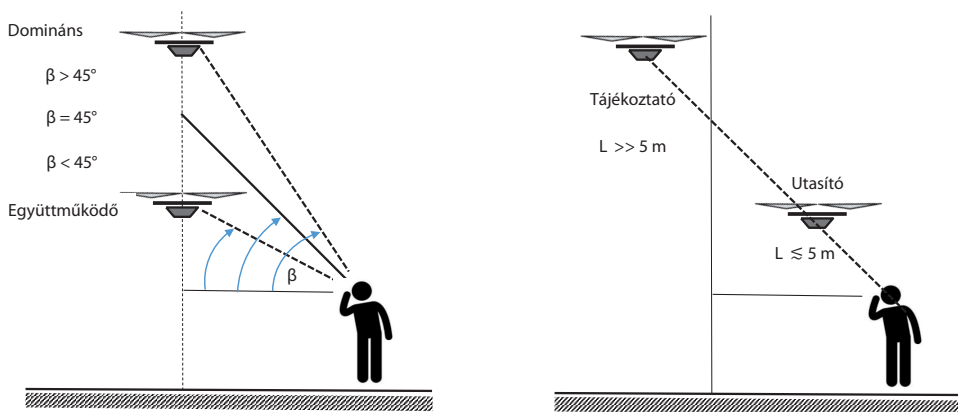
A hangszóró rendészeti használatában rejlő lehetőségeket az új koronavírus-járvány alatti tapasztalatok áttekintésével érdemes adaptálni. A fedélzeti hangszórót túlnyomó többségben a jogkövetés elősegítésére, például a társadalmi

⁶² RESTÁS 2022.

távolságtartás kikényszerítésére használták. Így például célzott felszólítással feloszlatták, megszüntették a különböző csoportosulásokat parkokban, utcákon és tereken. Ez spontán csoportosulások mellett ugyanúgy működött ismerősök vagy baráti társaságok esetén is. A jogkövetés kikényszerítése vonatkozott például a szükség szerinti arcmaszk- vagy kesztyűviselésre, a terület elhagyására vagy a saját lakóhelyre való távozásra. A nagyobb területek, parkok feletti repüléseket néhány tíz méteres magasságban hajtották végre, amelyek során az üzeneteket inkább kisebb csoportoknak szánták, tájékoztató jellegűek voltak, többnyire személytelen kapcsolattal. Zárt kertekben lévő csoportosulások esetén a repülés magasságát átmenetileg csökkentették, így egyértelműen személyesebbé tették a kommunikációt. Az információk mind tartalmukban, mind hangulatukban egyértelműen figyelmeztetésként voltak értékelhetők. Az egyéneknek címzett üzenetek viszont már kifejezetten utasító jellegűek voltak, többnyire egy meghatározott cselekvésre való felszólítással vagy cselekvéstől való eltiltással. Tipikus példa volt a maszk viselésére vagy az utcán való étkezés abbahagyására való felszólítás. Ezekben az esetekben a jogkövetés kikényszerítésére a drón a célszemély közelében lebegett, és magasságának megválasztásával egyértelműen jelezte a szervezet célszemély fölötti dominanciáját.

Csoportoknál különbséget lehet tenni pár fős csoport (3–6 fő), kisebb csoport (7–12 fő), közepes csoport (kb. 25 fő) vagy nagyobb csoport (>25 fő) között. Kisebb létszám esetén a csoportkohézió gyorsabb cselekvésre ösztönözhet, míg nagyobb csoportok esetén a cselekvés megfontoltabb, esetenként a várakozásra, kivárássra, mások tevékenységének követésére támaszkodik. A drón megjelenésekor bármikor számíthatunk ijedtségre, de a pánik kiváltásának közvetlen kockázata az eddigi tapasztalatok alapján alacsonynak tekinthető. Emellett a választott nyelv, esetenként még a dialektus is fontos lehet, még akkor is, ha a helyzet esetleg csak a helyi lakosság szinte kizárólagos jelenlétét feltételezi.

A repülési (vagy lebegési) magasság mindig nagyobb, mint a kiválasztott célszemély, ami – a repülésbiztonságon túl – lélektani szempontból is kifejezi a szükség szerinti alá-fölé rendeltségi viszonyt. A tapasztalatok szerint a látószög nagyon változó, de a „partneri viszony” érdekében a 45°-os szögnél alacsonyabb rálátást célszerű választani. A nagyobb látószög a partnerség helyett dominanciát fejez ki, ami nem szükséges mindaddig, amíg a célszemély vagy személyek láthatóan elfogadják az adott utasítást, és együttműködést tanúsítanak (7. ábra).

7. ábra: A drón helyzetének hatása a kommunikációra. A magasan elhelyezkedő drónnak domináns, míg a közel szemmagasságúnak partneri viszony üzenete van (balra). A távolabb elhelyezkedő drón inkább tájékoztató, a személyes szféránkhoz közeli inkább utasít

Forrás: a szerző szerkesztése

A QR-kódos zászló alkalmazása

A hangszóró és a projektor alkalmazásán kívül arra is találunk példát, hogy QR-kódos zászló drónos vontatásával alakítanak ki egyirányú, de hatékony kommunikációt a rendészeti szervek.⁶³ A zászló használható hangszóróval együtt vagy teljesen önállóan is, a hangszóró helyett. A korábbiakban láthattuk, hogy a hangszóróval „élő” üzenetet tudunk továbbítani az érintetteknek, azonban a QR-kódos zászló erre sajnos még nem alkalmas. Ebben az esetben egy előre megszerkesztett információt lehet átadni, amely az adott helyzetre aktuális érvényű, de nyilvánvaló, hogy a hagyományos értelemben véve nem aktív interakció. Az előbbi a kommunikáció egy dinamikus változatának tekinthetjük, míg az utóbbit inkább annak „statikus” megnyilvánulásának. Ha összehasonlítjuk a két kommunikációs módszert, akkor azt találjuk, hogy az első esetben a drón kezelője vagy a küldetés parancsnoka egy dinamikus változó környezetben azonnal, akár folyamatosan is, de csak rövid üzeneteket küld a célcsoportnak, míg a második esetben a környezet többé-kevésbé statikus, ahol mind egyszerűbb, mind összetettebb, de mindenképp csak szabványos üzenetek küldhetők. Az utóbbi eset természetesen azt feltételezi, hogy a célközönség vagy legalábbis annak egy meghatározó része rendelkezik okostelefonnal, illetve ezen keresztül internet-elérhetőséggel, amelyet az üzenet „elolvasása” céljából a szokásos módon használni fog.

⁶³ LU 2020.

Mint mindennek, így a drón által vontatott QR-kódos zászló használatának is vannak pszichológiai aspektusai, amelyek közül – különösen a rendészeti alkalmazásoknál – többet is érdemes figyelembe venni. A QR-kód pszichológiai hatásaival már több mint 10 évvel ezelőtt is foglalkoztak. Ezek a vizsgálatok többnyire kereskedelmi felhasználásokhoz kötődnek, amelyek általános jellegű megállapításokat tartalmaznak, és nincsenek szakmaspecifikus vonatkozásai.⁶⁴ Az eredmények egyébként azt mutatják, hogy a kódolt információn kívül külön üzenetet tulajdonítunk a QR-kód méretének, formájának, színének, sőt, egyéb kiegészítő díszítéseinek is.⁶⁵ Amennyiben a kód használata szélesebb körben is elterjed a rendészet területén, úgy az alkalmazás hatékonyabbá tételéért érdemes lehet a kódolt információkon kívüli többletüzenetekben rejlő lehetőségeket is megvizsgálni, illetve kihasználni. Ez persze már túlmutat a csak drónos alkalmazás vonatkozásain, viszont eredményei nyilvánvalóan ennél is felhasználhatók lennének. Már csak azért is, mert a kód alkalmazása rohamosan terjed, az elmúlt időszakban évente közel 50%-kal nőtt a felhasználások száma.⁶⁶

A QR-kód jellegzetessége, hogy annak észlelése során önkéntelenül is ráírnyul a figyelmünk, és kíváncsivá tesz bennünket. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a zászló megjelenésekor a célközönség azonnal előveszi a mobiltelefonját, és a drónra irányítva azt, beolvassa a kódot (8. ábra).⁶⁷ Amennyiben a célközönség egy több személyből álló csoportot jelent, úgy annak látóterében elrepülve az eddigi tapasztalatok alapján biztosak lehetünk abban, hogy az üzenet eléri az érintettek döntő többségét. Ez akkor is igaz lehet, ha valamiért nem mindenki tudja a kódot egyénileg beszakkenelni. Amennyiben a csoport valamely tagjának nehézsége támad, például nincs mobilinternet-elérhetősége, vagy nem rendelkezik a kód olvasásához szükséges programmal, úgy arra számíthatunk, hogy a természetes kíváncsiság miatt az érintettek megbeszélnek, megkérdezik egymástól a kód üzenetének a tartalmát. Ez hasonló jelenség ahhoz, mint amikor a hangszóróból jövő információt valami miatt nem értjük, és megkérdezzük a mellettünk lévőket annak tartalmáról.

A zászló méretét három szempont alapján kell meghatározni. Az első és legfontosabb, hogy a zászló vontatása sem a drón repülésére, sem a célcsoport biztonságára ne jelentsen veszélyt. A másik, hogy az a tervezett repülési útvonalon és magasságon felkeltsen a célcsoport figyelmét. A harmadik kritérium pedig, hogy a kód a telefonnal „beolvasható”, szkennelhető legyen. Mindhárom feltétel szorosan összefügg a drón és a célcsoport közötti távolsággal. A szkennelhetőség szempontjából általános a 10 : 1 arány alkalmazása a távolság és a kódméret meghatározásához, azonban drónos alkalmazásnál az okostelefonok fókuszálási lehetőségét is figyelembe lehet venni.⁶⁸

⁶⁴ SHIN–JUNG–CHANG 2012: 1417–1426; FORTIN–SUROVAYA 2018: 358–373.

⁶⁵ ISMAYILOVA 2023; VIZCARRA MELGAR et al. 2012: 321–325.

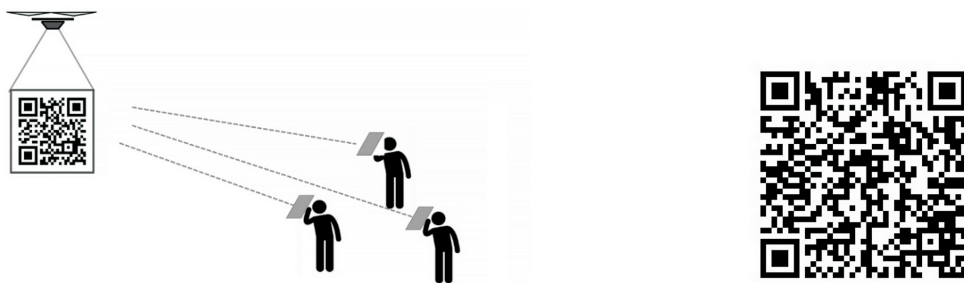
⁶⁶ ROSELLE 2024.

⁶⁷ LU 2020.

⁶⁸ VIZCARRA MELGAR et al. 2012; COX 2023.

Rendészeti alkalmazásnál a formának nyilvánvalóan tükröznie kell a hivatalos megjelenést, így jelenleg még mindenképp az eddigi klasszikus négyzetforma használata javasolt. A jövőben azonban érdemes lehet megvizsgálni, hogy hogyan adható esetleg már a QR-kód formájával is olyan többletűzenet, amely kifejezheti a rendészeti specifikációt. A QR-kódot korábban mindig csak feketében láthattuk, viszont ma már megjelentek ettől eltérő színek is, amelyekhez szintén többletinformációt társíthatunk. A fekete alkalmazása továbbra is klasszikusnak számít, professzionalizmust és tekintélyt is közvetít, így rendészeti felhasználásnál továbbra is ez javasolt. A kódot azonban keretbe lehet foglalni, így akár azzal is közvetíthető a rendészeti jelleg. A többletjelentések miatt a szerző álláspontja szerint mindenképp kerülendő a lila, a narancs és a sárga színek használata, azonban a vörös, a kék és a zöld esetenként akár számításba is vehető. A vörössel mindenképp többletfigyelmet követelünk, az üzenet sürgősségi jellegét mutatjuk, míg a kékkel bizalmat kelthetünk és biztonságérzetet sugallhatunk. A zöld a bizalom és a megbízhatóság színe, így a feladattól függően akár ezzel is operálhatunk.⁶⁹

A QR-kód a közölni kívánt információ megszerkesztése után nehézség nélkül elkészíthető, az erre specializált programmal normál esetben egyszerűen kinyomtatható.⁷⁰ A drónra szerelhető változat esetén azonban a zászló elkészítéséhez egy erre alkalmas nyomtató beszerzése szükséges. A formák, színek, esetleges egyéb kiegészítő motívumok rendészeti feladatokhoz kötése további kutatásokat igényel, ennek eredményeképp olyan szimbólumrendszer is kialakítható, amely egységesen közvetíti a rendészeti szervekkel szembeni különleges társadalmi elvárásokat.

8. ábra: A QR-kód használatának sematikus ábrázolása. Az érintettek a mobiltelefonjuk alkalmazásával beszkennek a QR-kódot, és ennek segítségével megkapják a nekik szánt strukturált üzenetet

Forrás: a szerző szerkesztése

A QR-kód használata ott lehet előnyös, ahol a célközönség tartózkodási helye és a közölni kívánt információ jól definiálható. Ilyen például egy határátkelőhely, egy szabadtéri sportesemény vagy kulturális rendezvény (koncert), bevásárlóközpontok

⁶⁹ ISMAYILOVA 2023.

⁷⁰ QR Code Generator [é. n.].

parkolói, esetleg bedugult autópályák, ahol a határ- vagy kapuátlépés folyamata, illetve a tartózkodás feltételei standardizáltak, de az egyes körülmények mégis, akár napról napra változhatnak.⁷¹ Ezzel szemben kerülendő minden olyan helyen, ahol a figyelem megosztása balesetveszéllyel járhat, így például utak, autópályák fölött.

Összefoglalás

A rendészeti célú drónalkalmazások egyre szélesebb körűvé válnak, egyik formája, hogy kommunikációs feladatokra is felhasználjuk őket. A cikk első részében a szerző különböző szempontok szerint csoportokba rendezte a drónok alkalmazási lehetőségeit, így bemutatta a felhasználói kör szerinti felosztás 6K modelljét, egy, a drónok felhasználási célja szerinti csoportosítást, valamint a koronavírus-járvány alatt azonosított tipikus alkalmazásokat. A felosztás első csoportjában megtaláljuk a közszolgálati alkalmazásokat, ahová a rendészeti célú felhasználások is illeszthetők, míg a másodikban már megjelenik a kommunikáció mint az alkalmazás egy külön csoportja. A koronavírus-járvány alatt azonosított tipikus drónalkalmazásoknál a polgári (civil) és rendészeti felhasználások jól elkülöníthetők, az utóbbinál pedig megjelenik a kommunikációs célú felhasználás is.

A különböző interakciós lehetőségeket feltárva a cikk a *drón-ember*, az *ember-drón* és az *ember-drón-ember* interakciókat vizsgálta. Az első esetben megállapítható, hogy a drónok már megjelenésükkel is információt adnak a környezetüknek, továbbá hanggal és mozgással is kommunikálhatnak. A második esetben bemutattuk, hogy a drónokat hangokkal, kézjelekkel, sőt testmozgással is lehet irányítani. Utolsóként az ember-drón-ember interakció három lehetőségét ismertette a cikk. A drón mindhárom esetben egy segédeszköz által kommunikál; az elsónél hagyományos vagy lézeres kivetítőt (*projector*), a másodiknál hangszórót, a harmadiknál pedig QR-kódos zászlót alkalmaz.

A drónok eddigi kommunikációs alkalmazásainak feltárása mellett a szerző rámutatott a fejlesztés további lehetőségeire is, amelyek között találunk pszichológiai vonatkozásokat, valamint a rendészeti jelleg erősítését és a hatékonyság növelését célzó javaslatokat is. A szerző meggyőződése, hogy a drónok rendészeti célú felhasználása továbbra is dinamikus fejlődés előtt áll, így az ezzel kapcsolatos jelenlegi kutatások nemcsak hasznosak, hanem időszerűek is, a jövőben pedig még inkább hatékonyá tehetik a szervezet munkáját.

⁷¹ LU 2020.

Felhasznált irodalom

- ABATHI Parastoo et al. (2017): Drone Near Me: Exploring Touch-Based Human-Drone Interaction. *Proceedings of the ACM Interactive, Mobile, Wearable and Ubiquitous Technology*, 1(3), 1–8. Online: <https://doi.org/10.1145/3130899>
- AMANVYAWAHARE (2023): The Fascinating World of Color Psychology: Exploring the Impact of Colors on Emotions and Behaviors. *Medium*, 2023. június 26. Online: <https://medium.com/@amanvyawahare8/the-fascinating-world-of-color-psychology-exploring-the-impact-of-colors-on-emotions-and-behaviors-cf0503db3602>
- AMBRÓZI Miklós – BALLADIK András (2022): Drónok alkalmazása a közigazgatásban. *Scriptura*, (1), 6–18. Online: https://onszak.pte.hu/userfiles/cikk/175/scriptura22i_ambrozi_balladik.pdf
- AMBRÓZY Dorián et al. (2022): Drónok alkalmazása a rendvédelemben, különös tekintettel a mesterséges intelligencia-módszerekre a dróntechnológia területén. *Rendvédelem*, 11(2), 33–47. Online: <https://doi.org/10.53793/RV.2022.2.3>
- ARMOUR, Cherie – ROSS, Jana (2017): The Health and Well-Being of Military Drone Operators and Intelligence Analysts: A Systematic Review. *Military Psychology*, 29(2), 83–98. Online: <https://doi.org/10.1037/mil0000149>
- BODNÁR, László – RESTÁS, Ágoston – XU, Qiang (2018): Conceptual Approach of Measuring the Professional and Economic Effectiveness of Drone Applications Supporting Forest Fire Management. *Procedia Engineering*, 211, 8–17. Online: <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2017.12.132>
- BOTTYÁN Sándor (2022a): Autonóm pilóta nélküli légijármű-rendszerek büntetés-végrehajtási szempontú vizsgálata. *Magyar Rendészet*, 22(3), 145–159 Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2022.3.9>
- BOTTYÁN Sándor (2022b): A drón mint kétpólusú tényező a büntetés-végrehajtásban. *Magyar Rendészet*, 22(4), 57–77. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2022.4.4>
- BRETIN Robin – CROSS S. Emily – KHAMIS Mohamed (2022): Co-existing With a Drone: Using Virtual Reality to Investigate the Effect of the Drone's Height and Cover Story on Proxemic Behaviours. In *Extended Abstracts of the 2022 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*. New York: Association for Computing Machinery, 1–9. Online: <https://doi.org/10.1145/3491101.3519750>
- CALDERA, Kristen (2023): The Top Three Reasons Why Strobe Affects Us. *Nitecore*. Online: <https://blog.nitecorestore.com/three-reasons-why-strobe-affects-us.html>
- CAUCHARD Jessica et al. (2015): Drone & Me: An Exploration Into Natural Human-Drone Interaction. In *Proceedings of the 2015 ACM International Joint Conference*, 361–365 Online: <https://doi.org/10.1145/2750858.2805823>
- CHEN, Huanfa et al. (2024): A Framework for the Optimal Deployment of Police Drones Based on Street-Level Crime Risk. *Applied Geography*, 162, 1–10. Online: <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2023.103178>
- CHRISTIAN László (2018): Rendészeti szervek. In JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Inter-netes Jogtudományi Enciklopédia*. Online: <http://ijoten.hu/szocikk/rendeszeti-szervek>
- COLLEY, Ashley et al. (2017): Investigating Drone Motion as Pedestrian Guidance. In *Proceedings of the 16th International Conference on Mobile and Ubiquitous Multimedia*, 143–150. Online: <https://doi.org/10.1145/3152832.3152837>
- COX, Amanda (2023): QR Code Size: The Ultimate QR Sizing Guide. *Triton*, 2023. február 15. Online: <https://tritonstore.com.au/qr-code-size/>
- CRISTANI, Marco et al. (2013): Human Behavior Analysis in Video Surveillance: A Social Signal Processing Perspective. *Neurocomputing*, 100, 86–97. Online: <https://doi.org/10.1016/j.neucom.2011.12.038>
- CSÁK Zsolt (2019): A drón kapcsán felmerülő egyes büntető anyagi és eljárásjogi kérdések. In MEZEI Kitti (szerk.): *A bűnügyi tudományok és az informatika*. Budapest–Pécs: PTE Állam-

- és Jogtudományi Kar – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 26–45. Online: https://jog.tk.hu/uploads/files/02_buntetojog_informatika_CSAKZS.pdf
- DAZA, Marcos et al. (2021): An Approach of Social Navigation Based on Proxemics for Crowded Environments of Humans and Robots. *Micromachines*, 12(2), 1–25. Online: <https://doi.org/10.3390/mi12020193>
- DELEFORGE, Antoine et al. (2019): Audio-Based Search and Rescue with a Drone: Highlights from the IEEE Signal Processing Cup 2019 Student Competition. *IEEE Signal Processing Magazine*, 36(5), 138–144. Online: <https://doi.org/10.1109/MSP.2019.2924687>
- DÉRI Attila (2022): Drónok alkalmazhatóságának lehetőségei a rendőrségen. *Rendvédelem*, 11(2), 18–32. Online: <https://doi.org/10.53793/RV.2022.2.2>
- DUDÁS Zoltán – UJVÁRI Bence (2020): A drónelhárítás módszerei és lehetőségei. *Repüléstudományi Közlemények*, 32(3), 135–141. Online: <https://doi.org/10.32560/rk.2020.3.11>
- DUDOMA Krisztián (2023): *A pilóta nélküli légijármű hasznosítása egy közlekedési baleset helyszínén.* ITDK-dolgozat. Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Tudományos Diákköri Konferencia. Közlekedérendészeti tagozat.
- EDNEY-BROWNE, Alex (2017): Embodiment and Affect in a Digital Age: Understanding Mental Illness Among Military Drone Personnel. *Krisis*, 37(1), 18–32. Online: <https://archive.krisis.eu/embodiment-and-affect-in-a-digital-age/>
- FARTOOK Ori et al. (2024): Expanding the Interaction Repertoire of a Social Drone: Physically Expressive Possibilities of a Perched BiRDe. *International Journal of Social Robotics*, 16, 257–280. Online: <https://doi.org/10.1007/s12369-023-01079-w>
- FARKAS Johanna (2022): Psychological Consequences of PTSD. In BODNÁR László – HEIZLER György (szerk.): *2nd Fire Engineering & Disaster Management Prerecorded International Scientific Conference*. Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 67–71.
- FARKAS Johanna – HORVÁTH József (2020): *Szervezeti kultúrák és kutatásuk*. Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem.
- FARKAS Johanna – KRAUZER Ernő – KOVÁCS Gábor (2018): A rendőrség szervezeti kultúrája. *Belügyi Szemle*, (66)12, 71–81. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.12.5>
- FEDOSEEV, Aleksey et al. (2022): DandelionTouch: High Fidelity Haptic Rendering of Soft Objects in VR by a Swarm of Drones. In *Proceedings of International Conference on Systems, Man, Cybernetics*, arXiv:2209.10503, 1078–1083. Online: <https://doi.org/10.1109/SMC53654.2022.9945390>
- FORTIN, David R. – SUROVAYA, Kate (2018): Measuring the Effects of Visual Scan Codes in Advertising. *International Journal of Internet Marketing and Advertising*, 12(4), 358–373. Online: <https://ideas.repec.org/a/ids/ijimad/v12y2018i4p358-373.html>
- GÁL Andor – SZOMORA Zsolt (2021): A drónnal történő megfigyelés kriminalizálása mint a bűntetőjogi magánszféravédelem kiterjesztése. *Acta Universitatis Szegediensis. Forum Acta Juridica et Politica*, (11)3, 101–108. Online: https://publicatio.bibl.u-szeged.hu/22807/1/juridpol_forum_011_003_101-108.pdf
- GOWSIKHAA, Dona – ABIRAMI, Suomi – BASKARAN, Roaniem (2014): Automated Human Behavior Analysis From Surveillance Videos: a Survey. *Artificial Intelligence Review*, 42, 747–765. Online: <https://doi.org/10.1007/s10462-012-9341-3>
- GREENWOOD, Faine (2021): Assessing the Impact of Drones in the Global COVID Response. *Tech-Stream*, 2021. július 30. Online: www.brookings.edu/techstream/assessing-the-impact-of-drones-in-the-global-covid-response/
- HARKAI Dorina – FELFÖLDI Péter (2020): A pilóta nélküli légijárművek alkalmazási lehetőségei a közzolgálatban. In MARTON Zsuzsanna et al. (szerk.): *IV. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia*. Tanulmánykötet. Nagykanizsa: Pannon Egyetem, 130–143. Online: www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/Konferenciak%C3%B6tet_2020.pdf
- HELL Péter (2023): *Drónok alkalmazhatóságának vizsgálata rendkívüli helyzetekben*. PhD-disszertáció. Budapest: Óbudai Egyetem Biztonságtudományi Doktori Iskola.

- HIDASÍ Rita (2022): A drónokkal kapcsolatos magánjogi problémák, különös tekintettel a pilóta nélküli légijárművek kárfelelősségének megítélésére. *Iustum Aequum Salutare*, 18(4), 125–147. Online: https://ias.jak.ppke.hu/20224sz/10_HidasiR_IAS_2022_4.pdf
- HIJAZÍ Alaa et al. (2019): Psychological Dimensions of Drone Warfare. *Current Psychology*, 38, 1285–1296. Online: <https://doi.org/10.1007/s12144-017-9684-7>
- HOPPE, Matthias et al. (2019): Are Drones Ready for Takeoff? Reflecting on Challenges and Opportunities in Human-Drone Interfaces. In *1st International Workshop on Human-Drone Interaction*, 1–7.
- HOSIBA Kotaro et al. (2017): Design of UAV-Embedded Microphone Array System for Sound Source Localization in Outdoor Environments. *Sensors*, 17(11), 1–16. Online: <https://doi.org/10.3390/s17112535>
- ISMAYILOVA, Gunel (2023): The Psychological Perspective of the QR Codes on Business Cards. *Medium*, 2023. június 19. Online: <https://medium.com/@gun.ism.99/the-psychological-perspective-of-the-qr-codes-on-business-cards-98056e035bea>
- JAROLIN József (2019): Eljárások drónok felderítésére. *Belügyi Szemle*, 67(1), 137–146. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.1.11>
- JENSEN Walther – HANSEN Simon – KNOCKE Hendrik (2018): Knowing You, Seeing Me: Investigating User Preferences in Drone-Human Acknowledgement. In *Proceedings of the 2018 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, 365, 1–12. Online: <https://doi.org/10.1145/3173574.3173939>
- KIMERY, Anthony (2020): 'Pandemic Drone' Tests to Monitor for Covid-19 Infections Ends Quickly Due to Privacy Concerns. *Biometric Update*, 2020. április 24. Online: <https://bit.ly/42JBScb>
- KOVÁCS Gábor (2022): A pilóta nélküli repülő eszközök (drón) határőrizeti alkalmazásának lehetőségei. In BARÁTH Noémi Emőke – MEZEI József (szerk.): *Rendészet – Tudomány – Aktualitások. Rendészettudomány a fiatal kutatók szemével*. Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége, 39–52. Online: <http://hdl.handle.net/20.500.12944/18632>
- KOVÁCS Tibor – VIPLAK Armand Máté (2017): Drónok a biztonságtechnikában. *Hadmérnök*, 12(2), 7–13. Online: http://hadmernok.hu/172_01_kovacs.pdf
- LINDER Viktória (2020): Közzolgálati jog. In JAKAB András et al. (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. Online: <http://ijoten.hu/szocikk/kozzolgalmati-jog>
- LU, Donna (2020): China Is Using Mass Surveillance Tech to Fight New Coronavirus Spread. *NewScientist*, 2020. február 19. Online: www.newscientist.com/article/mg24532703-600-china-is-using-mass-surveillance-tech-to-fight-new-coronavirusspread/
- MAYUKO, Yamashita – ITSUNARY, Yamada – MASASDI, Yasuda (2015): Psychophysiological effects of colored lights for change of flashing cycle. *Journal of Japan Society for Fuzzy Theory and Intelligent Informatics*, 27(2), 599–607. Online: <https://doi.org/10.3156/jsoft.27.599>
- MINOWA Seishi (2023): Foreign Tourists in a Disaster-Hit Japan: Follow Drones to Safety. *UNDDR PreventionWeb*, 2023. június 28. Online: www.preventionweb.net/news/foreign-tourists-disaster-hit-japan-follow-drones-safety
- MIZOKAMI, Kyle (2018): Sailors on Aircraft Carriers Could Guide Drones With a Wave of Their Hands. *Popular Mechanics*, 2018. január 26. Online www.popularmechanics.com/military/aviation/a15885921/drones-aircraft-carriers-hand-gestures/
- MORTON, Caitlin (2020): Coronavirus Quarantine: A Look at Empty Streets, Highways and Bridges from Paris to Florida. *Condé Nast Traveler*, 2020. április 1. Online: <https://bit.ly/3PMZqF9>
- NAAR, Ismaeel (2020): Coronavirus: Thermal Drones Monitor Body Temperatures in Saudi Arabia's Qassim. *Al Arabiya News*, 2020. március 29. Online: <https://bit.ly/3PTDYy9>
- NAKAMATA, Tomoko – ABE, Tsuneyuki (2016): The Effects of Security Camera, Past Littering, Environment, and Signboards on Littering Prevention. *Shinrigaku Kenkyu*, 87(3) 219–228. Online: <https://doi.org/10.4992/jpsy.87.14057>
- NEMES Dávid Róbert (2019): A távérzékelés árvízi védekezés során drónok alkalmazásával. OTDK-dolgozat. Óbudai Egyetem, Országos Tudományos Diákköri Konferencia. Polgári védelem szekció.

- NÉMETH András (2018a): UAV-k alkalmazása a közfeladatok ellátása során I. *Hadmérnök*, 12(2), 37–60. Online: www.hadmernok.hu/182_04_nemeth.pdf
- NÉMETH András (2018b): UAV-k alkalmazása a közfeladatok ellátása során II. *Hadmérnök*, 13(3), 68–86. Online: www.hadmernok.hu/183_06_nemeth.pdf
- NYITRAI Endre (2020): A drónok alkalmazásának lehetőségei a rendőrségi feladatok ellátása során, *Rendőrségi Tanulmányok*, 3(1), 94–119.
- NYITRAI Endre (2022): A drón szerepe a rendészeti munkában. *Ludovika.hu*, 2022. július 13. Online: www.ludovika.hu/blogok/cyberblog/2022/07/13/a-dron-szerepe-a-rendeszeti-munkaban/
- PETRÉTEI Dávid (2015a): Drónok bűnüldözési célú felhasználása. In *A nyílt információgyűjtés fejlődő területei*. Tanulmánykötet. Budapest: Belügyi Tudományos Tanács, 121–131.
- PETRÉTEI Dávid (2015b): A drónok krimináltechnikai és rendészeti felhasználása. *Magyar Bűnüldöző*, 6(1–3), 70–81.
- POTHÁRN Ágnes (2019): *A robottechnika alkalmazási lehetőségei határvédelemben*. OTDK-dolgozat. Óbudai Egyetem, Országos Tudományos Diákköri Konferencia. Pilóta nélküli légi járművek és robotika szekció.
- QIN, Amy (2016): A New Weapon for Battling Cellphones in Theaters: Laser Beams. *The New York Times*, 2016. március 14. Online: www.nytimes.com/2016/03/15/arts/international/a-new-weapon-for-battling-cellphones-in-theaters-laser-beams.html
- RESTÁS Ágoston (2006): The Regulation Unmanned Aerial Vehicle of the Szendro Fire Department Supporting Fighting Against Forest Fires 1st of the World! *Forest Ecology and Management*, 234(Supplement), S233. Online: <https://doi.org/10.1016/j.foreco.2006.08.260>
- RESTÁS Ágoston (2013): Az UAV katonai alkalmazásának transzfere a polgári alkalmazás felé: Katasztrófavédelmi alkalmazások. *Repüléstudományi Közlemények*, 25(2), 626–635.
- RESTÁS, Ágoston (2015): Drone Applications for Supporting Disaster Management. *World Journal of Engineering and Technology*, 3(3B), 316–321. Online: <https://doi.org/10.4236/wjet.2015.33C047>
- RESTÁS, Ágoston (2016): Drone Applications for Preventing and Responding HAZMAT Disaster. *World Journal of Engineering and Technology*, 4(3C), 76–84. Online: <https://doi.org/10.4236/wjet.2016.43C010>
- RESTÁS Ágoston (2017): A drónok közszolgálati alkalmazásának lehetőségei. *Új Magyar Közigazgatás*, 10(3), 48–62.
- RESTÁS, Ágoston (2018): Water Related Disaster Management Supported by Drone Applications. *World Journal of Engineering and Technology*, 6(2B), 116–126. Online: <https://doi.org/10.4236/wjet.2018.62B010>
- RESTÁS, Ágoston (2022): Drone Applications Fighting COVID-19 Pandemic. Towards Good Practices. *Drones*, 6(1), 1–20. Online: <https://doi.org/10.3390/drones6010015>
- RESTÁS, Ágoston (2023): Disaster Management with Resource Optimization Supported by Drone Applications. In: PALADI, Florentin – DAPONTA, Pasquale (szerk.): *Monitoring and Protection of Critical Infrastructure by Unmanned Systems*. Amsterdam – Berlin – Washington, DC: IOS Press, 78–100. <https://doi.org/10.3233/NICSP230007>
- RESTÁS, Ágoston – DUDÁS, Zoltán (2013): Some Aspect of Human Features of the Use of Unmanned Aerial Systems in a Disaster-Specific Division. In *2013 International Conference on Unmanned Aircraft Systems (ICUAS)*. Atlanta, 1030–1036. Online: <https://doi.org/10.1109/ICUAS.2013.6564791>
- RIPSZÁM Dóra (2022): A pilóta nélküli légijárművel megvalósított jogsértő magatartások, különös tekintettel a tiltott adatszerzés új alapesetére. *Rendvédelem*, 11(2), 48–57. <https://doi.org/10.53793/RV.2022.2.4>
- ROSELLE Violetta (2024): 2024-es globális QR-kód trendek és statisztikai jelentés. *QR Tiger*, 2024. december 2. Online: www.qrcode-tiger.com/hu/qrcode-trend
- ROTTLER Violetta (2017): A drónok rendészeti alkalmazása. *Detektor Plusz*, 24(2), 38–41. Online: www.detektorplusz.hu/index.php?m=23684

- ROTTLER Violetta (2018): A drónhasználat jogi szabályozásának nemzetközi trendjei és hazai helyzete. *Magyar Rendészet*, 18(4), 157–171. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2018.4.9>
- SAINI, Rajiv Kumar et al. (2021): Cry in the Sky. Psychological Impact on Drone Operators. *Industrial Psychiatry Journal*, 30(Suppl. 1), S15–S19. Online: <https://doi.org/10.4103/0972-6748.328782>
- SERPIVA, Valerii et al. (2021): Dronepaint: Swarm Light Painting With Dnnbased Gesture Recognition. *Proceedings of Emerging Technologies*, 1–4. Online: <https://doi.org/10.1145/3450550.3465349>
- SHIN, Dong-hee – JUNG, Jaemin – CHANG, Byeng-Hee (2012): The Psychology Behind QR Codes: User Experience Perspective. *Computers in Human Behavior*, 28(4), 1417–1426. Online: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.03.004>
- SIEAN, Alexandru-Ionut et al. (2023): Opportunities and Challenges in Human-Swarm Interaction: Systematic Review and Research Implications. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, 14(4), 896–902. Online: <https://doi.org/10.14569/IJACSA.2023.0140499>
- SNYDER, Alison (2019): How Surveillance Changes Behavior. *Axios Science*, 2019. szeptember 7. Online: www.axios.com/2019/09/07/surveillance-changes-behavior
- SZÉKELY Zoltán (2015): A pilóta nélküli és a pilóta által vezetett légijárművek lehetséges konfliktusai, a konfliktus feloldás lehetőségei. In *A nyílt információgyűjtés fejlődő területei*. Tanulmánykötet. Budapest: Belügyi Tudományos Tanács, 81–87.
- TÓTH Veronika Zsófia (2023): A pilóta nélküli repülő szerkezetek (UAV-k) rendvédelemben betöltött szerepe, biztonságtechnikai kockázata, a rendvédelmi drónok jövőbeli fejlesztési iránya és a biztonságtechnikai kockázatok csökkentésének lehetőségei. *Rendvédelem*, 12(1), 7–42. Online: <https://doi.org/10.53793/RV.2023.1.2>
- TUCKER Jeremy (2020): A Role for Drones in Healthcare. Online: www.dronesinhealthcare.com/
- UJVÁRI Bence (2020): *Drónelhárító légtérvédelmi rendszerek*. ITDK-dolgozat. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Tudományos Diákköri Konferencia.
- VÁJLOK László et al. (2022): A Biztonsági Technológiák Nemzeti Laboratórium Biztonságos Ország Biztonságos Határ alprojekt. *Magyar Rendészet*, 22(4) 95–117. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2022.4.6>
- VALDEZ, Patricia – MEHRABIAN, Anne (1994): Effects of Color on Emotions. *Journal of Experimental Psychology*, 123(4), 394–409 Online: <https://doi.org/10.1037/0096-3445.123.4.394>
- VÍGH András (2018): A drónok rendészeti alkalmazási lehetőségei. *Belügyi Szemle*, 66(10), 88–107. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.10.6>
- VIZCARRA MELGAR, Max E. et al. (2012): CQR Codes: Colored Quick-Response Codes. *2012 IEEE International Conference on Consumer Electronics*. Berlin, 321–325. Online: <https://doi.org/10.1109/ICCE-Berlin.2012.6336526>
- WANG, Ziming et al. (2023): The Effects of Natural Sounds and Proxemic Distances on the Perception of a Noisy Domestic Flying Robot. *ACM Transactions on Human-Robot Interaction*, 12(4), 1–32. Online: <https://doi.org/10.1145/3579859>
- WOJCIECHOWSKA, Anna et al. (2020): Collocated Human-Drone Interaction: Methodology and Approach Strategy. In *2019 14th ACM/IEEE International Conference on Human-Robot Interaction (HRI)*. IEEE Press, 172–181. Online: <https://doi.org/10.1109/HRI.2019.8673127>
- YEH, Alexander et al. (2017): Exploring Proxemics for Human-Drone Interaction. In *Proceedings of the 5th International Conference on Human Agent Interaction*. New York: Association for Computing Machinery, 81–88. Online: <https://doi.org/10.1145/3125739.3125773>
- ZSÁKAI Lénárd (2022): Autonóm heterogén robotrajok a határőrizetben. Gondolatok egy lezárult kutatási projekt gyakorlati alkalmazhatóságáról. *Rendvédelem*, 11(2), 2–17. Online: <https://doi.org/10.53793/RV.2022.2.1>

Internetes források

- A drónokat is bevetjük a szabályszegők kiszűrése érdekében (2023). *Police.hu*, 2023. augusztus 4. Online: www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/kozlekedesrende-szet/a-dronokat-is-bevetjuk-a-szabalysegok
- Csaknem hárommilliárd forint a katasztrófakockázatok felmérésére (2023). *Katasztrófavédelem.hu*, 2023. szeptember 21. Online: www.katasztrofavedelem.hu/29/hirek/278598/csak-nem-harommilliard-forint-a-katasztrofakockazatok-felmeresere
- Drónelhárító gránátvetőt szerzett be az Országgyűlési Őrség (2017). *SECU.hu*, 2017. április 21. Online: <https://secu.hu/dronelharito-granatvetot-szerzett-be-az-orszaggyulesi-orseg>
- Drones Hamper US Firefighting Efforts (2015). *BBC News*, 2015. július 20. Online: www.bbc.com/news/technology-33593981
- Drónok a büntetés-végrehajtás szolgálatában (2022). *Bv.gov.hu*, 2022. május 12. Online: <https://bv.gov.hu/hu/sajtokozlemenyek/4964>
- Drónokkal a zöldhatárban (2023). *Nav.gov.hu*, 2023. április 5. Online: https://nav.gov.hu/sajtozsoba/hirek/Dronokkal_a_zoldhatarban
- IvyPanda (2022): *Psychological Considerations and Sociological Effects of Drones*. Online: <https://ivy-panda.com/essays/psychological-considerations-and-sociological-effects-of-drones/>
- Market Analysis Report (2021). Online: www.grandviewresearch.com/industry-analysis/global-commercial-drones-market
- Országos Polgárőr Szövetség (2023): Polgárőr Légi Felderítő Szolgálat Drónpilóták. *Facebook*, 2023. Online: www.facebook.com/groups/410152482946525/
- OurEye.ai (2024): *Behavioral Impact of Surveillance Cameras on Human Beings*. Online: <https://oureye-ai.medium.com/behavioral-impact-of-surveillance-cameras-on-human-beings-c0606eb1b8f1>
- QR Code Generator [é. n.]. Online: <https://pageloot.com/hu/qr-kod-generator/>
- Remote Piloted Aerial Vehicles. An Anthology [é. n.]. Monash University. Online: www.ctie.monash.edu.au/hargrave/rpav_home.html
- Rendőrségi figyelmeztető LED villogó [é. n.]. *DroneShop*. Online: <https://droneshop.hu/rendorsegi-figyelmezteto-led-villogo-dji-matrice-300>
- Report: Global Public Safety Drones Market Set to Reach \$3.7 Billion by 2032 (2023). *Police1.com*, 2023. december 1. Online: www.police1.com/report-global-public-safety-drones-market-set-to-reach-3-7-billion-by-2032
- Use of Laser Pointers [é. n.]. University of Toronto. Online: <https://ehs.utoronto.ca/our-services/laser-safety/use-of-laser-pointers/>
- Washington Post [@WashingtonPost] (2020): Empty Cities: Drone Footage of Los Angeles as Coronavirus Shuts Down the City. *YouTube*, 2020. március 20. Online: www.youtube.com/watch?reload=9&v=O51LOuQzROI

Jogi források

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.tv>
1995. évi XCVII. törvény a légiközlekedésről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500097.tv>
1999. évi LXIII. törvény a közterület-felügyeletről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99900063.tv>
2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100112.tv>

38/2021. (II. 2.) Korm. rendelet a pilóta nélküli állami légitársaságok repüléséről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2100038.kor>

A Bizottság (EU) 2019/947 végrehajtási rendelete (2019. május 24.) a pilóta nélküli légi járművekkel végzett műveletekre vonatkozó szabályokról és eljárásokról (EGT-vonatkozású szöveg). Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?uri=CELEX%3A32019R0947>

ABSTRACT

Law Enforcement Applications of Drones – Communication Possibilities

Ágoston RESTÁS

The use of drones is becoming more and more a part of our everyday life, so it is worth to examine how different fields of expertise – including law enforcement – can take advantage of the benefits of their use. Drones are suitable for data collection, carrying out transport tasks, and even now for various forms of communication. The article examines the law enforcement aspects of drone-human, human-drone and human-drone-human interactions. For this, the author provides an overview of the relevant literature, draws logical conclusions from the adaptable results and also uses the experiences gained during the new coronavirus epidemic. The results show that drones can already be effectively used for law enforcement communication tasks, but with the future development of technical and methodological tools, this can be made even more effective.

Keywords: drone, police, police drone application, communication

A rendészettudomány helyzete két évtized távlatában

BODA József¹

A rövid tanulmány a magyar rendészettudomány két évtizedes fejlődését kívánja bemutatni a teljesség igénye nélkül. Egy vázlatos történeti áttekintés után a rendészettudomány hivatalos és társadalmi művelőit ismerteti. Külön részben foglalkozik a Magyar Rendészettudományi Társaság, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kara és a Rendészettudományi Doktori Iskola feladataival és a tudományterületen végzett tevékenységével.

Kulcsszavak: rendészet, rendészettudomány, Magyar Rendészettudományi Társaság, Rendészettudományi Kar, Rendészettudományi Doktori Iskola

Bevezetés

Mint azt Sallai János professzor kutatásai alapján tudjuk,² a rendészet és a rendészeti tevékenység értelmezése, kutatása már a 19. században elkezdődött, ahogy azt Karvasy Ágoston (1809–1896), Rédey Miklós (1868–1931) és Zsoldos Ignác (1803–1885) írásaiból ismerjük. Az általuk elkezdett munka folytatódott a 20. és a 21. században is, olyan személyiségek által, mint Concha Győző (1846–1933), Déri Pál (1924–2008), Dorning Henrik (1880–1960), Finszter Géza (1945–), Katona Géza (1925–2016), Kertész Imre (1926–2004) Tomcsányi Móric (1878–1951), Szamel Lajos (1919–1998) és Szabó András (1928–2011).

A terület tudományos elismerését – emlékeim szerint – Janza Frigyes r. dandártábornok kezdeményezte még 2002-ben mint a Belügyminisztérium Oktatási Főigazgatóságának vezetője.

Az első mérföldkövet jelentette az elismerés folyamatában Szabó András akadémikus *Helyet kér a rendészettudomány* című előterjesztése, amelyet 2003. szeptember 17-én indítványozott a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztályánál, és amelyben azt kérte, hogy az osztály fogadja be a rendőrtudományok doktori pályázatait.³

Nagy lökést adott a rendészettudomány elismertségének az, hogy 2004. május 24-én a BM Duna Palotában megalakult a Magyar Rendészettudományi Társaság.

¹ Nyugállományú nemzetbiztonsági vezérőrnagy, e-mail: boda.jozsef@uni-nke.hu

² SALLAI 2019.

³ SZABÓ 2004a: 21–26.

Az MTA IX. Osztályának kezdeményezésére 2007-ben megalakult a Rendészet-tudományi Bizottság, a rendészet elméleti kutatásának szervezeti formája. Első elnöke Korinek László akadémiai levelező tag volt. A Magyar Tudományos Akadémia 2012-ben végrehajtott reformja tette szükségessé az albizottsági formában történő újjászervezést, Rendészeti Albizottság néven. A Magyar Akkreditációs Bizottság 2012/8/III/2/2. (2012. 09. 28.) sz. határozatával döntött a rendészettudomány tudományágként történő elismeréséről.

Szintén 2012-ben vált a Rendőrtiszti Főiskola egyetemi karrá, a Nemzeti Köszolgáltatási Egyetem Rendészettudományi Kara néven.

Honlapján az Országos Doktori Tanács a társadalomtudományok területén nevesítette a rendészettudományt mint tudományágat, valamint a doktori iskolák között 2015-től a Rendészettudományi Doktori Iskolát.⁴

Az MTA Doktori Tanácsa által 2017-ben kiadott nomenklatúra szerint a rendészettudomány (09 01 07) a Humán- és Társadalomtudományokon belül a IX. osztályhoz (Gazdaság- és Jogtudományok), azon belül pedig az Állam- és jogtudományhoz (09 01 00) tartozik.

Vázlatos történeti visszatekintés

A bevezetőből jól látható, hogy a rendészettudomány nem nagy múltú diszciplína. Maga a rendészeti tevékenység azonban megtalálható volt az ókori (i. e. 3500 körül – 476) államokban is.

A középkorban (476–1453) a fejedelmek, királyok, császárok rendeleteket hoztak a rendészeti tevékenységek végrehajtására.

Az újkor (1453–1789) kedvezett igazán a szervezetszerű rendészeti formációk megjelenésének és a rendészet kifejezés elterjedésének.

A modern kor kezdete (1789) az, ahol már megjelentek a mai értelemben vett rendészeti szervezetek, és megalapozták annak képzési és tudományos hátterét.

Először német nyelvterületen terjedt el a fogalom (*Polizeiwissenschaft*), amihez elsősorban Robert von Mohl (1795–1875) járult hozzá *Die Polizeiwissenschaft nach der Grundsätzen des Rechtsstaates* (Rendészettudomány a jogállamiság elveinek tükrében)⁵ című könyvével.

A rendészettudomány a 18. században még a kormányzás általános tudománya volt, és csak később vált a rendészetre szorítkozó elméletté. A rendészettudomány egyes európai országokban a 19. században vált akadémiailag elismert tudományággá, amelynek művelése az egyetemeken folyt.

A 20. században a „rendészettudomány” kormányzati jelentése kezdett eltűnni, és azt a kifejezés kriminológiai és kriminalisztikai jelentése váltotta fel. Az empi-

⁴ NKE – Rendészettudományi Doktori Iskola 2024.

⁵ MOHL 1833.

rikus rendészeti kutatás Európában az 1970-es évek óta két úton fejlődik: a főiskolai/egyetemi oktatók által a rendőrségről szóló kutatások elvégzése és maga a rendőrség által kezdeményezett kutatások révén.⁶

Hazánkban Karvasy Ágoston már 1845-ben megfogalmazta a rendőr-, rendészettudomány fogalmát.

„A policzia az a tudomány, melly azon elveket adja elő, mellyek szerint a belső bátorság, és a közrend a statusban minden lehetséges sértések, és balesetek ellen ótalmaztatik, a mennyire ez a jogszolgáltatási intézetek által el nem érhető és mellyek szerint polgároknak mindennemű műveltsége is előmozdittatik, egyébiránt az a személyzet is, melly ezen tudomány céljának eléréséhez rendelve vagyon, policziának, vagy rendőrségnek hívatik.”⁷

2002-ben a Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztálya Pécsi Csoportjának szervezésében már sor került egy szakmai konferenciára *Határőrség és rendészet* címmel. A konferencia kiadványában Virányi Gergely határőr ezredes, az RTF főigazgató-helyettese egy 34 oldalas tanulmányban foglalja össze gondolatait a rendészettudomány létrehozásával és megalapításával kapcsolatos teendőkről.

„Dacára az olyan véleményeknek, amelyek szerint értelmetlen a rendészettudomány létéről, jogosultságáról vitázni, mert hisz a rendészet kérdéseire a társadalomtudomány általában, de különösen a jogtudomány és a hadtudomány kielégítő és meggyőző válaszokat hivatott és képes adni, igenis szükséges és érdemes időt és energiát fordítani a rendészettudományi elméletre, a kutatómódszertanra (mintavétel, megkérdezés, kísérletezés stb.), a statisztikai elemzésre és végül a gyakorlati hasznosítás kérdéseire.”⁸

Véleménye szerint a rendészettudomány

„[o]lyan interdiszciplináris tudomány, amely a belső biztonság, a köznyugalom, a közrend, a közbiztonság megőrzése, szükség esetén védelme és a bűnmegelőzés érdekében magában integrál jogtudományi, közigazgatás-tudományi, hadtudományi, pszichológiai, pedagógia-tudományi és más elemeket is, de mindezeket önálló rendszerbe foglalja, és mindezekkel kiteljesíti a tárgyát képező rendészetet.”⁹

2003. november 13-án a Rendőrtiszti Főiskolán (RTF) került sor az első olyan konferenciára, amely kifejezetten a rendészettudománnyal foglalkozott. Blaskó Béla, az RTF főigazgatója megnyitóbeszédében kijelentette: „E konferenciát a Magyar

⁶ JASCHKE 2008.

⁷ KARVASY 1845: 26.

⁸ VIRÁNYI 2002: 37.

⁹ VIRÁNYI 2002: 48.

Tudomány Napja szellemében, a rendészettudomány önálló diszciplínaként történő elfogadtatása érdekében szervezzük.”¹⁰

Tudósaink is szükségesnek érezték ezen új szaktudomány létesítésének támogatását az elméleti alapok megfogalmazásával.

2004-ben Szabó András akadémikus tollából megjelent a rendészettudomány értelmezésével kapcsolatos tanulmány. „A rendőrtudományok függő viszonyban álló praktikus, gyakorlati célú tudományok, amelyek a rendőri eljárást eredményessé és hatékonyá teszik.”¹¹

Katona Géza szerint „[a] rendészettudomány interdiszciplináris képződmény, amelyet a tudományfejlődés ellentétesen ható tényezői, a tudományszpecializáció és tudományintegráció hozott létre, s aminek tárgya a rendészet.”¹²

Korinek László akadémikus 2007-ben az MTA Rendészettudományi Bizottságának elnökeként egy átfogó művében így fogalmazott:

„A bűnügyi tudományok és közigazgatás-tudomány közös határterülete a több mint száz éves múlttal rendelkező, de most újra felfedezett rendészettudomány. [...] Az, hogy az MTA IX. Osztály keretében befogadja a Rendészettudományi Bizottságot reményt ad arra, hogy az Akadémia tekintélye lökést ad ennek a nagy hagyományokkal rendelkező tudományterület újbóli felvirágzásához.”¹³

Az Európai Rendőrakadémia (European Police College – CEPOL), mai nevén az Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynökségének megbízásából kutatócsoport alakult a téma átfogó tanulmányozására. A CEPOL megrendelésére kétéves kutatómunka eredményeként 2007-ben készült el az első kutatói jelentés *Az európai rendészettudomány távlatai (Perspectives of Police Sciences in Europe)* címmel.¹⁴

A kutatócsoport többek között az alábbi megállapítást tette:

„A rendészettudomány a rendőrségnek, mint intézménynek és a rendészeti tevékenységnek, mint folyamatnak a tudományos tanulmányozása. Alkalmazott diszciplínaként a rendészeti tevékenység területén egyesíti más kapcsolódó diszciplínák módszereit és témáit, ideértve a rendőrség tevékenységét, és azokat a külső befolyásoló tényezőket, amelyek kihatnak a közrendre és a rendőri tevékenységre. A rendészettudomány arra tesz kísérletet, hogy ismereteket szerezzen a rendőri munka realitásáról és az arra vonatkozó tényeket magyarázza.”¹⁵

¹⁰ BLASKÓ 2003.

¹¹ SZABÓ 2004b: 8–11.

¹² KATONA 2004.

¹³ KORINEK 2007: 1576.

¹⁴ FEHÉRVÁRY 2011.

¹⁵ JASCHKE 2007: 4.

A rendészettudomány elismertségének érdekében sokat tettek az NKE RTK-n 2013-ban létrehozott Rendészetelméleti Tanszék¹⁶ tanárai.

Finszter Géza munkásságának köszönhetően ismerhetjük meg a fogalom korszerű meghatározását:

„A rendészettudomány az állam- és jogtudományoknak azon ágazata, amelynek kutatási tárgya a rendészet szervezete, működése és a rendészeti jog. A rendészettudomány sajátos módszertana azoknak a társadalomtudományi metodikáknak az összessége, amelyek alkalmasak a kutatási tárgy feltárására. A rendészettudomány rendszere visszatükrözi a rendészeti rendszerre jellemző struktúrát.

A rendészet tana azoknak a tudományos módszerekkel feltárt fogalmaknak és törvényszerűségeknek a rendszerbe foglalt összessége, amelyek alkalmasak a rendészet működésének, szervezetének és jogi szabályozásának leírására és fejlesztésére.”¹⁷

A tudományterület számára kiemelkedő jelentőségű a *Rendészettudományi Szaklexikon* megjelentetése, amelyet a Rendészettudományi Karon a Sallai János professzor által vezetett Karvasy Ágoston Rendészetelméleti és -történeti kutatóműhely keretében készítettek el, és amelynek kidolgozásába a rendvédelmi szervek szakértőit és a kar munkatársait is bevonták. Ebben a közel két évig tartó munkában összesen 167 fő: kidolgozó/szakértő, lektor, szaknyelvi fordító, szerkesztő és más közreműködő vett részt.¹⁸ A lexikon természetesen a Finszter professzor által megalkotott rendészettudományi fogalmat tartalmazza.

A rendészettudomány művelői

A Magyar Rendészettudományi Társaság

A rendészettudomány iránt elkötelezett civilek és rendészeti szakemberek 2004. május 24-én létrehozták a Magyar Rendészettudományi Társaságot (MRTT). Az alakuló ülésen, amelyet a BM Duna Palotában tartottak meg, 116 fő vett részt.

A Magyar Rendészettudományi Társaság Alapszabályzatának 1. §. 5. pontja alapján a Társaság rendeltetése a rendészettel kapcsolatos tudományos ismeretek kérdéseinek vizsgálata és az ahhoz kapcsolódó társadalmi tevékenység összefogása. Nyilvántartott tagsággal rendelkezik, és céljának elérésére szervezi tagjainak tevékenységét.

¹⁶ Ma Rendészetelméleti és történeti Tanszék. A szerző megjegyzése.

¹⁷ FINSZTER 2014: 47.

¹⁸ BODA 2019: 690.

A Társaság célja:

- „a rendészettudománnyal és a rendészettel kapcsolatos tudományos ismeretek fejlesztése, az egyes rendészeti problémák tudományos vizsgálata;
- a rendészettel összefüggő és más kapcsolódó szakterületek iránt érdeklődő, azokkal tudományos igénnyel foglalkozó vagy foglalkozni kívánó állampolgárok összefogása; a rendészettudomány fejlődésének szolgálata; a tudományos eredmények gyakorlati alkalmazásának segítése;
- megfelelő fórum biztosítása a társaság tagjai részére ismereteik bővítésére, kutatásaik segítésére, szakmai eredményeik terjesztésére, publikálására, szakmai színvonaluk emelésére, továbbá érdekeik védelmére;
- a magyar rendészettudományi élet hagyományainak felkutatása, ápolása, a szakmai egység és az együvé tartozás érzésének, gyakorlatának erősítése.”¹⁹

Az MRTT 2020 júliusában elfogadta a Társaság tevékenységének fő irányait magában foglaló, három évre (2020–2023) szóló irányelveket. A dokumentum 2. pontja az MRTT működésének fő irányait tartalmazza:

„A társaság működésének kulcsszavai: a tudományos minőség, aktív szervezeti élet, a hagyományok ápolása, a rendészettudomány és rendészetelmélet további fejlesztése, a társasági élet közös megtervezése és kivitelezése, a szakmai munka, a fejlődés, a nemzetközi nyitás, a tagsági fiatalítás, az új tagozatok létrehozása. Az Alapszabályzat 2 §. 1. 2. pontjában rögzítettek alapján végzett tevékenység / <https://rendeszeti.uni-nke.hu/magunkrol/dokumentumok/alapszabaly/>, kiegészül a következő főbb célokkal: a magyar tudományos közösségben (közéletben) növelni a társaság tudományos és általános elismertségét, a rendészeti szerveknél – a tagozatok tevékenységén keresztül – tovább fokozni az MRTT láthatóságát.”²⁰

Sajnos a Társaságnak nincs saját kiadású szakmai-tudományos folyóirata. Az MRTT azonban kiemelt feladatának tekinti a Belügyminisztérium szakmai-tudományos folyóiratának a *Belügyi Szemlének*, a Rendészettudományi Kar folyóiratának, a *Magyar Rendészetnek*, a Rendőrség Tudományos Tanácsa által alapított *Rendőrségi Tanulmányok* szakmai-tudományos kiadvány megjelentetésének támogatását, cikkek, tanulmányok készítését.

¹⁹ A Magyar Rendészettudományi Társaság Alapszabálya 2. § 1. pont.

²⁰ Magyar Rendészettudományi Társaság 2020: 2. pont.

A Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kara

NKE Rendészettudományi Kara (RTK) 2012. január 1-jével jött létre a Rendőrtiszti Főiskola jogutódjaként.

A Kar a rendvédelmi szervezetek, a Rendőrségek (Országos Rendőr-főkapitányság, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, Terrorrelhárítási Központ, Nemzeti Védelmi Szolgálat), a Büntetés-végrehajtási Szervezet, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, a magánbiztonsági, illetve az önkormányzati terület számára képez tiszt, közalkalmazotti, köztisztviselői és kormánytisztviselői, magánbiztonsági munkakörök betöltésére hivatott, felsőfokú szakképzettségű szakembereket.²¹

Az RTK-n az alapképzéseken túl mesterképzések, doktori képzés és felsőfokú szakirányú továbbképzések folynak. A kar hallgatói nappali munkarendben három és négyéves, levelező munkarendben hároméves alapképzési, valamint levelező munkarendben kétéves mesterképzési szakokon folytathatják tanulmányaikat, továbbá három féléves szakirányú továbbképzéseink is vannak.

A karhoz tartozó Rendészettudományi Doktori Iskola lehetőséget biztosít, hogy a rendészet területén nappali és levelező képzési formában tudományos fokozatot szerezzenek az itt tanuló doktoranduszok.²²

A Rendészettudományi Doktori Iskola

Nemcsak szakmai, hanem tudományos téren is nagy előrelépés volt a kar számára, hogy az Oktatási Hivatal 2015. december 11-én akkreditálta a Rendészettudományi Doktori Iskolát (RDI), ami mérföldkövet jelent nemcsak a kar, hanem a rendészettudományt művelő tudósok és doktoranduszok számára is.²³

A doktori képzés négyéves. Egyelőre csak magyar nyelven van lehetőség itt tanulni. A képzés lehet szervezett, amelynek három formája a teljes idejű (ösztöndíjas vagy önköltséges), a résziidejű (levelező rendszerű, önköltséges), illetve az egyéni képzés (önköltséges). Ezenkívül PhD-fokozatot lehet szerezni egyéni, nem szervezett képzés alapján is.

Az RDI három fő kutatási területe az általános rendészetelmélet, rendészet-történet, nemzetbiztonság és rendészet; szakrendészet, a rendészet európai uniós és nemzetközi vonatkozásai; a rendészet jogi, kriminológiai, kriminalisztikai és társadalomtudományi aspektusai.

A rendészettudományok a rendészeti tevékenység tanulmányozását jelentik, nem annak gyakorlását. A Rendészettudományi Doktori Iskola – ennek megfelelően – a tudományos innováció számára nyújt keretrendszert, amely azonban gya-

²¹ BODA 2021: 46.

²² Dékáni köszöntő.

²³ Oktatási Hivatal FF/396-12/2015. számú határozata.

korlatorientált. A fent körvonalazott képzés általános távlati célja a tudásalapú rendészeti kultúra támogatása és az ehhez szükséges elméleti és gyakorlati szakembergárda utánpótlásának biztosítása.

2021. március 23-án került sor az RDI-n az első sikeres doktori védésre. Kui László r. alezredes *A magyar határőrizet technikai generációváltásai és lehetséges fejlesztési irányok* című doktori értekezését és a nyilvános vitán nyújtott teljesítményét a bírálóbizottság 91%-os *summa cum laude* minősítéssel értékelte.

Eddig – 2024 áprilisáig – 25 műhelyvitára és 24 sikeres doktori védésre került sor a Rendészettudományi Doktori Iskolán.²⁴

Befejezés

A rendészettudomány művelői ezenkívül még számos más formában, szervezetben végzik a tudományterülethez kapcsolódó tevékenységüket.

Minisztériumi szinten azt látjuk, hogy működik a Belügyi Tudományos Tanács. A belügyi tudományos munka olyan kutató, alkotó, tudományszervező tevékenység, amely a rendészettudomány valamennyi területére kiterjed. „Célja az ágazatban létrehozott tudományos értékek feltárásának elősegítése, a tudományos eredmények gyakorlatban történő alkalmazásának előmozdítása, továbbá a rendészettudomány tudomány-rendszertani helyének, szerepének erősítése, valamint tárcaszintű koncentrációja.”²⁵ Ezenkívül 2011 óta valamennyi BM-szervnél működnek tudományos tanácsok.

Hogy néhány példát említsek: az Országos Tudományos Diákköri Konferencián működik a Had- és Rendészettudományi Szekció, a Belügyi Tudományos Tanácson (2011) belül pedig a Rendészettudományi Munkacsoport. Létezik még a 2011-ben alakult Rendészeti Doktoranduszok Országos Egyesülete (RDOE). A Belügyi Doktori Kollégium pedig a BM felelősségi körébe tartozó szakterületeken elméleti munkásságot folytató doktoranduszok/doktorandák, doktorjelöltek és tudományos fokozattal rendelkező kutatók közössége.

Megállapíthatjuk tehát, hogy az eltelt két évtized alatt a tudományterület művelői látható és kézzelfogható eredményeket értek el a rendészettudomány megismertetése és elfogadtatása terén. Tudományos művek, doktori értekezések sora jelent meg e tárgyban, és számos konferencia foglalkozott a tudományterület jelenével és jövőjével.

²⁴ Doktori védések és műhelyviták.

²⁵ Elnöki köszöntő.

Felhasznált irodalom

- A Magyar Rendészettudományi Társaság Alapszabálya. Online: <https://rendeszet.uni-nke.hu/magunkrol/dokumentumok/alapszabaly>
- BLASKÓ Béla (2003): Tisztelet a tudománynak. *Magyar Rendészet*, 3(4), 3–5.
- BODA József főszerk. (2019): *Rendészettudományi Szaklexikon*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- BODA József (2021): Szakmai követelmények a rendészeti felsőoktatásban. *Magyar Rendészet*, 21(különszám), 39–51. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2021.1.ksz.3>
- Dékáni köszöntő. Online: <https://rtk.uni-nke.hu/karunkrol/bemutakozas>
- Doktori védések és műhelyviták. Online: <https://rtk.uni-nke.hu/oktatas/rendeszettudomanyi-doktori-iskola/doktori-vedesek-es-muhelyvitak/doktori-esemenyek>
- Elnöki köszöntő. Online: <https://bm-tt.hu/elnoiki-koszonto/>
- FEHÉRVÁRY, János (2011): Nurturing the Evolution of Police Science in Europe – the Contribution of CEPOL Over a Decade. In *European Police College: A Decade of European Cooperation in Police Training. Anniversary Reflections*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 53–62.
- FINSZTER Géza (2014): *Rendészetelmélet*. Budapest: Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészet-tudományi Kar.
- JASCHKE, Hans-Gerd (2008): *Rendészettudomány – Egy európai megközelítés*. CEPOL, 1–10. Online: www.cepol.europa.eu/sites/default/files/webcontent/Research_Science/PGEAPS/PGEAPS_summary_hungarian.pdf
- KARVASY Ágoston (1843–1844): *A politikai tudományok rendszeresen előadva*. Győr: Özvegy Streibig Klára.
- KATONA Géza (2004): A rendészet fogalma és tagozódása. *Rendvédelmi Füzetek*, (2), 12–18.
- KORINEK László (2007): A bűnügyi tudományok helyzete. *Magyar Tudomány*, 168(12), 1570–1576.
- Magyar Rendészettudományi Társaság (2020): *A Magyar Rendészettudományi Társaság tevékenységének fő irányai 2020–2023*. Budapest. Online: <https://rendeszet.uni-nke.hu/magunkrol/dokumentumok/az-mr-rtt-tevekenysegenek-fo-iranyai-2020-2023>
- MOHL, Robert von (1833): *Die Polizeiwissenschaft nach der Grundsätzen des Rechtsstaates*. Tübingen: Laupp.
- NKE – Rendészettudományi Doktori Iskola (2024). Online: <https://rtk.uni-nke.hu/oktatas/rendeszettudomanyi-doktori-iskola/rolunk>
- Oktatási Hivatal FF/396-12/2015. számú határozata (2015. december 11.).
- SALLAI János (2019): *A magyar rendészet története*. Budapest: Rendőrség Tudományos Tanácsa.
- SZABÓ András (2004a): Helyet kér a rendészettudomány. Előterjesztés a IX. Osztály részére a rendészeti tudomány befogadására. *Magyar Rendészet*, 4(1), 21–26.
- SZABÓ András (2004b): A rendészettudomány meghatározása és értelmezése. *Rendvédelmi Füzetek*, (2), 8–11.
- VIRÁNYI Gergely (2002): Gondolatok a rendészettudományhoz. In GAÁL Gyula – HAUZINGER Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Határőrség és rendészet” című tudományos konferenciáról*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 34–68.

ABSTRACT

The State of Law Enforcement Science After Two Decades

József BODA

The short study aims to present two decades of development in Hungarian law enforcement science without claiming completeness. After a sketchy historical overview, it presents official and social practitioners of law enforcement. In a separate section, he deals with the tasks and activities of the Hungarian Association of Police Science, the Faculty of Law Enforcement of the Ludovika University of Public Service and the Doctoral School of Law Enforcement.

Keywords: law enforcement, law enforcement science, Hungarian Association of Police Science, the Faculty of Law Enforcement, the Doctoral School of Law Enforcement

A rendészettudomány a német szakirodalomban

FÓRIZS Sándor¹

A szerző a rendészettudománnyal kapcsolatos német szakirodalmat elemzi írásában. Bemutatja a német fogalom tartalmát, kialakulásának történelmi folyamatát, egyes szerzők véleményét napjaink németországi helyzetéről ezen tudományág területén. Az olvasó megismerhet pozitív és negatív állásfoglalásokat a diszciplínával kapcsolatban. A publikáció bemutatja a rendészettudomány tartalmának magyar és német megközelítésében jelentkező különbségeket.

Kulcsszavak: rendészettudomány, Polizeiwissenschaft, kamarilla-tudomány, rendészeti képzés, rendőri tanintézet

Bevezetés

Kutatómunkámban, amelyet itt szeretnék publikálni, azt vizsgáltam, miként vélekednek Németországban a rendészettudományról szakmai körökben. A vizsgált anyagok jellege igen különböző volt, tanintézetek hivatalos kiadványai, tankönyvek, folyóiratok, egyes személyek egyéni észrevételeit tartalmazó írásművek. A különböző profilokból az olvasó viszonylag széles körű betekintést nyerhet mind a hivatalos, mind pedig a magánvéleményekbe, pozitív és bíráló irányokból egyaránt, habár nyilvánvalóan mennyiségi korlátok miatt nem törekedhetek teljességre. Az ilyen jellegű kutatómunkát eleve nehezíti a két nyelv (magyar, német) esetenként jelentősen eltérő értelmezése, fogalmazása. Maga az alapfogalom a *rendészettudomány*, a német általánosan elfogadott megfelelője a *Polizeiwissenschaft*, azaz *rendőrségtudomány*. A *Polizei* szó egyértelműen rendőrséget jelent, nem rendőrt. Így az egész kifejezés szó szerinti fordítása *rendőrségtudomány*, nem pedig *rendőrtudomány*. Itt egyből szűkebb, illetve tágabb értelmezést érezhetünk a fogalmak kavalkádjában, hiszen a magyar *rendészet* tartalma szélesebb, mint a *rendőrség* témaköre. Az általam feldolgozott írásművek német készítői maguk is tisztában vannak azzal, hogy a diszciplína túlterjed a szűken vett rendőrségen. Ugyanakkor a német kifejezés igazodik az angolszász nyelvterület *police science* megfogalmazásához. A magyar nyelvű *Rendészettudományi szaklexikon* szerint: „Rendészettudomány: Finszter Géza szerint ~ »az állam- és jogtudományok

¹ Nyugállományú egyetemi tanár, e-mail: drforizs@gmail.com

azon ágazata, amelynek kutatási tárgya a rendészet szervezete, működése és a rendészeti jog. A ~ sajátos módszertana azoknak a társadalomtudományi metodikáknak az összessége, amelyek alkalmasak a kutatási tárgy feltárására. A ~ rendszere visszatükrözi a rendészeti rendszerre jellemző struktúrát.»²

A német *Wörterbuch der Polizei* (Rendőrségi szótár) 2001-es³ és 2018-as⁴ kiadása több oldalon keresztül tárgyalja a rendészettudomány lényegét. Ezeket bővebben külön alfejezetben kívánom bemutatni. A 2018-as kiadás egyébként 10 000, a rendőrséggel kapcsolatos szakfogalmat dolgoz fel. A lexikon iránti németországi igényt mutatja, hogy a második kiadása 2010-ben jelent meg. Egyéb szakirodalmak részben más szempontokat és kiegészítéseket is megemlítenek, illetve utalnak az angolszász nyelvterület párhuzamaira. Publikációmban a magyar *rendészettudomány* és a német *rendőrségtudomány* (*Polizeiwissenschaft*) fogalmakat egyenrangúnak tekintem és esetenként felváltva alkalmazom. Maga a felvetett témakör, a rendészettudomány kérdésköre a német szakirodalomban olyan kiterjedt, hogy részletes bemutatására nincs lehetőség, vizsgálódásunk csak a helyzet felszínét képes érinteni.

A rendészettudomány eredetéről

A *rendőrségtudomány* és *rendőrség* (*Polizeiwissenschaft, Polizei*) kifejezéseket a 18. században még némileg eltérően írták (*Policeywissenschaft, Polizey*). Kialakulásáról a mai szakmai források közel azonosan vélekednek. A rendőrségtudomány tartalma körülbelül a 18. század első harmadától a 19. század közepéig a közösségek belső rendjének leírása, tanítása volt. Ma a fogalom teljesen más kontextusban bukkan fel, mint egy tudományos diszciplína, nem csak a rendőrségről és a rendőrségért. Ebbe a történelmi gyűjtőfogalomba beletartoztak anyagok a mai államjogból, a közigazgatás-tudományból és a korábbi nemzetgazdasági elméletekből. A szociológia és a politikatudomány is bizonyos mértékig elődjeként tekinthet erre az egykori ismeret-halmazra. A rendőrségtudomány a 18–19. században összekapcsolódott, részben ráfedett az akkor létezett, úgynevezett „kamarillatudományok”⁵ fogalomra, azaz az akkori német abszolút monarchiák igazgatásának elveire, tudásanyagára. Ezen kifejezés az ismeretek azon halmazára vonatkozott, amelyekre az igazgatási, kamarillai hivatalnokoknak (mondhatnánk, kormányhivatalnokok) szükségük volt feladataik ellátásához az abszolutisztikus államban az igazgatás/közigazgatás területén végzett munkájukban. Ez a tudáskör mint egyetemi ismeretanyag szilárdan a hivatalnokok képzésébe tartozott. Elődje német területen, az úgynevezett *birodalmi pub-*

² BODA 2019: 480.

³ MÖLLERS 2001: 1233–1235.

⁴ MÖLLERS 2018: 1738–1742.

⁵ „Kamarilla – Az uralkodó környezetében a kormányzás menetére döntő befolyással levő, nem hivatalos, a háttérből cselszövényekkel irányító titkos kör, klik.” BAKOS 2015: 314.

licisztika (*Reichspublizistik*), a 17. században a rendőrségtudomány (azaz a rendészet-tudomány) előfutárának tekinthető. A birodalmi publicisztika szoros értelemben az államjogi, államtudományi írások összessége a 17–18. században, amennyiben alkotmányos és államjogi kiadványokról van szó.

Az első tanszékeket a *Cameralia Oeconomica* és a *Polizeywissenschaft* oktatására 1727-ben I. Frigyes Vilmos porosz király Halleban (Saale) és Frankfurtban (Oder) létesítette. További tanszékeket alapítottak ezen oktatás céljából Rintelnben 1730-ban és Lipcsében 1742-ben, majd további hat városban. Meglehető korai célzatos szándék az állam igazgatásának fejlesztése terén. Johann Heinrich Gottlob von Justi 1760-ban kiadott művében (*Grundsätzen der Policey-Wissenschaften* – A rendőrségtudomány alapvonásai)⁶ használja és értelmezi a rendőrségtudomány fogalmat. Írásában az állam belső berendezkedésének olyan szükségességét hangoztatja, amely az egyes családok boldogulását támogatja.

Láthatjuk, hogy a fogalmat a ma is használt *rendőrség* (*Polizei*) szóból vezetik le, és nem mint nálunk a rendészetből. A rendőrségtudomány mibenlétének, belső tartalmának meghatározása szempontjából ez jelentős hátrányt, szűkítést is jelenthet az ottani szakirodalomban, amit a német kutatók is érzékelnek. Ezzel kapcsolatban számtalan, mára már elavult, használaton kívüli kifejezés volt alkalmazásban: építési rendőrség – építési felügyelet; piaci rendőrség – piacfelügyelet; ipari rendőrség – iparfelügyelet stb. Napjainkban a rendőrségtudomány részben a rendőrség tudományát jelöli. Egyben mint gyűjtőfogalmat is felfoghatjuk mindazon elméletekre/diszciplínákra, amelyek kapcsolódnak a rendőrségi feladatellátás területeihez, például jogtudományok, kriminológia, kriminalisztika, szociológia, politikatudományok, forenzikus tudományok, hiszen a pontos határvonal meghúzása az egyes területek, tudományágak között valószínűleg nem is lehetséges.

A régi kifejezés a közigazgatás minden olyan területére kiterjedt, amely érintette az állam belpolitikai működését. Az első, egyes esetekben napjainkban is érvényes elgondolásokat tartalmazó írásművek a 18. században keletkeztek. Abban az időben a rendőrségtudomány a jó gyakorlati megoldások továbbítására korlátozódott. Felfogásánál inkább kiképzésről van szó, ma úgy mondanánk, a legjobb megoldás tanításáról. A rendészettudomány mai működéséhez még nem volt sok köze. Ugyanakkor a *rendőr* szónak Németországban volt egy jelentős negatív csengése is, például rendőrállam. Végighúzódott az abszolút monarchiák, a Weimari Köztársaság és a Harmadik Birodalom működésén. A Weimari Köztársaság idején alapítottak először rendőrintézeteket és tanintézeteket, ahol megkezdődött a rendőrök professzionális felkészítése, de a tananyag továbbra is a gyakorlati ismeretek közvetítését tartalmazta, tudományos szempontok nem játszottak szerepet. Ekkor a polgári egyetemeken oktattak kriminalisztikát és rendőrségi vonatkozású jogi ismereteket

⁶ MÖLLERS 2018: 1738.

a jogtudományok részeként. Ebből az időszakból lényegében nem rendelkezünk valódi rendészettudományi irodalommal. A Harmadik Birodalom időszaka sem tett hozzá semmit a tudományos megközelítéshez.

A vita 1974-es újraindítása Johannes Feest⁷ professzor nevéhez köthető a brémai egyetemről. Foglalkozott a rendőrségtudományok (többes számban) mibenlétével szakmai szótárában. Vizsgálódása jelentősen korlátozódott a rendőrség intézményére, szervezetére, igazgatási rendszerére. Az ekkor kialakult tudományos diskurzus háttér-mozgatóerői az ezen időben lezajlott társadalmi változások. Egy új szellemiség, amelyben az állampolgár rendőrségéről (a rendőr egyenruhás állampolgár) és a rendőri szervezet demilitarizálásáról volt szó, valamint a vezetés-irányítás területén előtérbe kerültek az „üzemeltetési”, gazdaságossági és a gazdasági életből átvett menedzseri szempontok. Thomas Feltes professzor 2008-ban 19 oldalas írásában foglalta össze az akkori nézeteket és mutatta be a korábbi törekvéseket messze megelőzve a hazájában akkor elfogadott meglátásokat. Külön kiemeli, hogy a rendőrségtudomány több mint tudomány a rendőrségről. Megközelítése a mai olvasó számára is mérvadó szakmai szempontokból.⁸ Írásában értékeli, hogy az addigi, a rendészettudományra vonatkozó definíciós kísérletek túl „szűkre” sikerültek, a diszciplínának nem biztosítják a szükséges mozgásteret.

A valóban kiterjedt vita a rendészettudományról, annak jellegéről és tartalmáról a 70-es, 80-as években kezdődött és zajlott. Az 1990-es években törekvés indult a rendészettudomány önálló tudományágként történő elismerésére. Akkor is, és most is, az esetenként egymásnak is ellentmondó vélemények középpontjában a definiálás kérdése, a tudomány mibenléte állt, illetve áll.

2007-ben egy CEPOL-munkacsoport (Európai Rendőrákadémia) nyilvánosságra hozott egy kiadványt a rendőrtudományok definíciójáról és történelméről,⁹ ami támogató impulzusként járult hozzá a németországi vitához.

A rendészettudomány németországi fejlődésének egyik jelentős állomása lett a Rendőrség Német Főiskolájának¹⁰ alapítása és egyetemenként történt akkreditálása Münsterben. Ez az országban az egyetlen egyetemi rendőrképzést végző tanintézet, a végzettek főtisztként dolgoznak tovább. A nagy múltú intézmény nem képez polgári hallgatókat, illetve más rendészeti szervek tagjait, rendeltetése kizárólag a rendőrség vezetői állományának a felkészítése. Az iskola doktori képzésre is jogosult. Az alapításáról szóló törvény meghatározza feladataiként: „a rendőrségtudományt kutatással, elmélettel, felsőoktatási képesséssel és továbbképzéssel ápolni és fejleszteni”.

⁷ FEEST 1974: 248.

⁸ FELTES 2008: 968.

⁹ BJØRGO et al. 2007.

¹⁰ Lásd a törvényt a Rendőrség Német Főiskolájáról: Gesetz über die Deutsche Hochschule der Polizei.

A rendészet(rendőrség)tudományról

A német szakmai irodalomban igen sok publikációt találhatunk a rendészettudomány meghatározásáról, belső tartalmáról, jelenlegi helyzetének megítéléséről.¹¹ Természetesen a téma nagyságának és bonyolultságának visszatükröződéseképpen számtalan eltéréssel, ellentétes véleménnyel. Újból és újból felbukkan az a tény, hogy a fogalom, a rendőrségtudomány (*Polizeiwissenschaft*) főnévi forma nem szerencsés a nyelvükben, hiszen itt nem kizárólagosan a rendőrségről van szó. Ezt sok írás hangsúlyozza. Mivel a társadalom biztonsága, amellyel a rendészettudomány foglalkozik, nem egy szervezettől függ, és azt egy szervezet nem is képes garantálni, a diszciplína lényegesen nagyobb területet ölel fel. Kutatási körébe tartoznak többek között mindazok az állami szervezetek, magánvállalkozások, társadalmi szervezetek, az állampolgárok önkéntes szerveződései, a nemzetközi állami és nem állami szervezetek, szerveződések, valamint maga az állampolgár, amelyek valamilyen formában kapcsolódnak az állam és a társadalom belső és külső biztonságához.

A rendészettudományi kutatás kedvezményezettje az egész társadalom és az állampolgár, nem a rendőrség vagy valamely másik szervezet. A kutatás, írják, nem csupán a rendőrségről, és nem is a rendőrségért, nem kizárólagosan a rendőrség érdekében történik. Noha a rendőrség sajátos jogi helyzeténél fogva a középpontban helyezkedik el, magát a diszciplínát nem sajátíthatja ki. A rendészettudomány interdiszciplináris és nemzetközi szempontok alapján fejlődik, bővül, működik. A tudomány az elméletet és a gyakorlatot összekapcsolva létezik, és alapja az elmélet által összegyűjtött tapasztalati gyakorlat, a különböző eljárások bemutatása, feldolgozása, amelyekkel társadalmi problémákat analizál a belső biztonság garantálása és az azzal kapcsolatos problémák megoldásának segítése céljából. Vizsgálja a rendészeti tevékenység társadalmi hatásait, minimalizálja azok negatív következményeit. Egyidejűleg foglalkozik a rendészet társadalmi, szociális és politikai keretfeltételeivel, amelyek a felmerülő problémákat formálják, és amelyekkel összefüggésben a belső biztonság a rendőrség és más rendészeti szervek részéről biztosítható, lehetséges, vagy kellene hogy az legyen. Emellett foglalkozik a rendőrség, más állami és társadalmi, magánrendészeti jellegű szervezetek, intézmények történetével, felépítésével, a politikai rendszerben való elhelyezkedésével.

Az egyik irodalom¹² hat pontban kísérli meg tematizálni a rendészettudomány kutatási területeit:

- A rendőrség mint intézmény szervezeti és személyi sajátosságaival.
- A rendőrségi munka mint gyakorlati tevékenység annak társadalmi következményeivel.
- A rendőrség alkalmazása, technikai eszközök felhasználása, a szervezet kapcsolatrendszere, eljárás a médiával.

¹¹ Ilyen pl. a *Polizei & Wissenschaft* független interdiszciplináris folyóirat a tudomány és a rendőrség számára.

¹² Lásd: www.anderschulz.eu/polizeiwissenschaft/

- A rendőrségi tevékenység társadalmi kontrollja, különös tekintettel a legalitásra, a hatékonyságra, valamint a hatalomgyakorlás során jelentkező visszaélésekre.
- Más intézmények és szolgáltatások feladatai és a velük való kapcsolat, amennyiben azok a belső biztonság garantálásához hozzájárulnak.
- Nemzetközi kapcsolatok és a nemzetközi folyamatok befolyása a belső biztonságra.

Mindenesetre látszik, hogy a szerző alapvetően a rendőrségre mint szervezetre koncentrál.

Figyelemre méltó észrevételt olvashatunk a münsteri rendőregyetem alapításával kapcsolatban¹³. A szerző szerint kezdetben igen nagy volt a remény, hogy a rendőrségtudomány további fejlődése jelentős impulzust kap az új intézménytől, ahol külön rendőrségtudományi tanszék is létrejött. Az egyetem, szerinte, nem éri el a lehetséges eredményeket, éppen a jellege miatt. Kizárólag hivatásos rendőrök képzése folyik, nincsenek polgári hallgatók vagy más rendészeti szervek munkatársai. A felkészítés erősen gyakorlati jellegű, a jövő rendőri vezetői állományára koncentrál. Egyébként ez a tanintézet alapfeladata. A szerző a polgári egyetemek részben rendészeti szakirányú hallgatóitól várja a későbbiekben a rendészeti kutatás kiteljesedését, és ebből a szempontból a számtalan rendőrfőiskolát sem tartja a rendészettudomány ápolására optimálisnak, azok erősen kötött programjai és nézetrendszere miatt.

A rendőrségtudomány rövid meghatározását tartalmazza egy másik lexikon¹⁴ is. Számomra azért érdekes, mert a fogalom szerzőjeként a rendőregyetem alapító elnökét (rektorát), Klaus Neidhardtot jelöli meg, és így első kézből láthatjuk az akkori „hivatalos” szemléletet, véleményt. A szótárból a *rendőrtudomány* szócikk alatt az interneten szerepel a teljes meghatározás. Személyes kiemelésem a következő: „I. »Polizeiwissenschaft« kann definiert werden als die Wissenschaft von der Polizei in ihrem Sein und Sollen. Sie befasst sich mit der Polizei als Funktion, als Institution und mit ihrem Handel.”¹⁵ A továbbiakban található a szövegben némi feladat- és mozgástérbővítés, de én jelentős behatárolást látok az előbbieken.

Szerettem volna látni, milyen polgári tanintézetben folyik rendészeti jellegű oktatás az országban. 193 főiskola és egyetem 11 594 szakán lényegében nincs ilyen tartalmú képzés. A fellelhető intézmények:

- Bochum, Ruhr Egyetem: Kriminológia, kriminalisztika és rendőrségtudományok mesterszak.
- Albstadt, Sigmaringen Egyetem: Digitális forenzikus távoktatásos mesterszak.
- Hamburg Egyetem: Kriminológia mesterszak.

¹³ Lásd: www.andreschulz.eu/polizeiwissenschaft/

¹⁴ LANGE 2006.

¹⁵ LANGE 2006.

Az myStipendium internetes oldal 21 (5 mester, 16 bachelor) német felsőoktatási rendőr szakot sorol fel.¹⁶

Ami a rendészeti szakirodalmat illeti, abban Németországot csak irigyelhetjük. Ebben természetesen szerepet játszik az ország mérete, 82 millió lakossal és 19 jelentős rendőrséggel. A különböző kiadók között válogathatunk, és a kiadványok palettája igen széles körű. Külön kiadó létezik Verlag für Polizeiwissenschaft (Rendészettudomány Kiadó) megnevezéssel. Az általa gondozott témák, kiadványok mindig a rendőrséghez kapcsolódnak, a teljesség igénye nélkül: tankönyvek, kongresszusi összefoglalók, nemzetközi főiskolai kiadványok, kvalifikációs írásművek (szakdolgozatok, diplomamunkák, doktori értekezések, habilitációs munkák), kutatásokról szóló beszámolók, monográfiák, ünnepi-évfordulós kiadványok stb.

Érdekes információkat tartalmaz témánkkal kapcsolatban Christoph Keller rendőr igazgató (háromcsillagos rendőr főtiszt) publikációja.¹⁷ A szerző Münsterben a rendőrségen dolgozik, de nem az egyetemen. A 2020. évi megjelenés viszonylag friss, időszerűnek mondható észrevételeket tartalmaz. A rendőrségtudományról folytatott vita végül nem vezetett eredményre. Nem sikerült önálló diszciplínát felépíteni, megalkotni. Nemzetközileg viszont a tudományág jelentősen fejlődött. Az angol nyelvű országokban évtizedek óta rögzült a *policing* elfogadása. Németországban 1950-től folyamatosan vitatkoznak a kérdésről, de lényeges előrelépés nem történt. Sőt az utóbbi időben a rendőrségtudomány mintha teret veszített volna. Az ezredfordulón volt az elfogadtatás a csúcson, azóta visszaesés tapasztalható. Egyelőre stagnál a társadalmi és tudományos elismerés. Mindeközben rendkívüli tempóban változik a társadalom, a folyamat jelentős mértékben érinti a rendőrséget is. A szervezet a biztonság garantálásának középpontjában helyezkedik el, emelkednek a vele szemben támasztott követelmények, elvárások az általános bizonytalanság növekedése miatt. A lemaradás, visszaesés okát a szerző több tényezőben látja, közülük kiemeli a felsőoktatási képzés és továbbképzés hiányosságait, a rendőrség elzárkózását a tudományos kutatás területeitől, valamint a rendészettudomány alkalmazására irányuló hiányos kulturális felkészültséget.

A fellelhető irodalom érinti a rendészeti kutatás helyzetét, *Polizeiforschung* (rendőrségkutatás) címszóval. Az anyagok következetesen a rendőrséggel mint intézménnyel foglalkoznak, más szervezetek csak érintőlegesen szerepelnek. A kutatás a tudomány egyik alappillére, ez mindenki előtt nyilvánvaló, ugyanakkor a kutatás alapja a tudomány és az ahhoz kapcsolódó sajátos módszertan. Más tudományágak, tudományterületek is szükségesen szerepet kapnak a rendőrségre vonatkozó vizsgálódásban, például politikatudomány, jogtudományok, szociológia, kriminológia stb. Eddig a pontig az elmélettel nincs is probléma a tanulmányozott anyagokban. A rendőrség és tevékenységének vizsgálata a szerzők szerint számtalan nehézségbe ütközik. A zárt rendszer, amelyben a szervezet működik, nem kíván megnyílni, adatokat szolgáltatni. Egyes

¹⁶ Lásd: www.mystipendium.de/studium/polizei-studium/studiengaenge

¹⁷ KELLER 2020.

rendőri vezetők teljesen elzárkóznak a kutatások támogatásától. Holott a tudomány nem a napi tevékenységbe kíván beleszólni, hanem hosszabb perspektívában, adatok alapján, módszeres feldolgozás után kívánja láttatni a vizsgált területeket. Ez mégis javaslatok tételével, esetleges átalakítással, modernizálással járhat, nem biztos, hogy vezetői igény kapcsolódik hozzá. Mivel a rendőrség társadalmi intézmény, az empirikus kutatás egyben mindig társadalmi és szociális kutatás. A rendőri vezetők mint egy zárt szervezet képviselői gyakran nem szeretik, ha „kívülről” tekintenek bele az intézmény működésébe és vetnek fel ahhoz kapcsolódó, esetleg éppen megújulást, módosítást, modernizálást képviselő kérdéseket. Pedig az elméleti alapkutatások elsősorban nem a napi problémákra koncentrálnak. Nem arról van szó, hogy a tudomány jobban látja a mindennapos tennivalókat, mint az abban dolgozók, hanem esetleg más perspektívákból és nagyobb összefüggéseiben szemléli, több adat és hosszabb idő átlaga alapján. Többször felbukkan a rendőrtanintézetek, főiskolák és a münsteri egyetem tudományos irányú felkészítésének bírálata. Kevés a tananyagban a rendőrségtudománnyal és a rendészeti kutatással kapcsolatos téma. A szakmai szemléletű tananyag elnyomja a tudományos megközelítést, nem biztosítja a kellő rugalmasságot, nem fejleszti a szükséges áttekintő képességet.

Érdekes eszmefuttatás bukkan fel a rendőrség nyilvánossági munkájával és a rendésztudománnyal, közös problémáikkal kapcsolatban. A két terület párhuzamos nehézségek előtt áll, és itt is érezhető a német rendőrség(ek) esetleges elutasító vagy taktikázó magatartása. Ma már nem becsülik le a professzionális rendőrségi média-munkatársak fontosságát, szerepét. Mégis, esetlegesen elsősorban nem a szervezet hatékonyságáról van szó, hanem megjelenéséről a nyilvánosság előtt, a róla kialakult kép javításáról, a rendőrség iránti társadalmi bizalom növeléséről. Az elmarasztaló észrevételek szerint a nyilvánossági munka nem csak azt jelenti, hogy a lehető legtöbb csatornán keresztül informáljunk arról, mi teszünk éppen, és azt helyesen tesszük. Szembeötlő a törekvés ezen a téren, mindig pozitívat előadni, minden csatornán keresztül és mindig ugyanazt, megszűrve a mondanivalót. Óvatosan beszélünk a szervezetről, növelve annak imázsát. A tudománnyal itt is ütközhet ez a szituáció, hiszen most jönnek az „ellenőrizhetetlen kutatók”, akik kívülről beszélnek, nem illeszkednek a kialakult képhez a kutatásaik eredményei.

A német szakirodalomban több helyen találkoztam egy sajátos kifejezéssel, amelyhez eddig lényegében nem volt szerencsém, ez a *Fehlerkultur* (hibakultúra).¹⁸ Tartalmilag azt takarja, hogy a szervezet, jelen esetünkben a rendőrség(ek), miként kezeli az általa, tagjai által elkövetett valamilyen negatív eseményt. Egyáltalán, hogyan kerülnek felszínre ezek és milyen folyamat során, miként rendeződnek? Miért lehet a kérdés érdekes a rendésztudomány szempontjából, kérdezik a szerzők. Számmomra teljesen világos, egy nyitott, rugalmas, modern szervezet nem retten meg attól, hogy vele szemben a kutatás kedvezőtlenebb észrevételeket tegyen. Képesnek kell lennie azok beépítésére struktúrájába, működésébe. A publikációk szerint a ren-

¹⁸ SEIDENSTICKER 2021; 2025; www.dhpol.de/microsite/dhpol-blog/tagungen/tagungsbericht-fehlerkultur.php

dészeti kutatás és a rendőrség már több esetben is összeütközésbe került egymással. Noha ezt a szakmai irodalom folyamatosan jelzi, a szervezeten belül erre különösebb reakálás nem történt. Rendőrségi hibákat, működési anomáliákat eddig szinte csak a szervezeten kívülről jeleztek, szervezett belső változások nemigen tapasztalhatók. Beszélgetést, vitát a hibás intézkedésekkel kapcsolatban csak kedvetlenül folytatnak a szervezet képviselői. Attól félnek, hogy a felvetések rontják a cég imázsát.¹⁹

A szolgálati jellegű hibáknak fegyelmi következményei lehetnek. Ettől pedig minden rendőr ódzkodik. Így a hibák belülről történő jelzésére általában nem kerül sor, eltussolják a problémákat, és a folyamat egészségtelen egymástól függést teremthet. A helyzet, a hibák önkritikus feldolgozása az előrelépés alapfeltétele, átfogó elemzést, a hibák közötti differenciálást kíván.

A „hibakultúra” és a rendészeti kutatások között sajátos, esetenként a kutatást akadályozó viszony alakulhat ki.

Zárogondolatok

A rendészettudomány kifejezést a német szakirodalom a *Polizeiwissenschaft* főnévvel használja, és az angolszász irodalomból a *police science* kifejezést kapcsolja hozzá, akárcsak a magyar szakirodalom. A diszciplínával kapcsolatban elérhető német irodalom rendkívül kiterjedt: lexikonok, szabályzatok, könyvek, kimondottan szak-könyvek, amelyek a rendőrségi munka egyes szűkebb területeire vonatkoznak, egyéni tudományos színvonalú publikációk, szakmai folyóiratok. Az országban több kiadó is található, amelyek a rendőri szakirodalomra specializálódtak, és kiadványaik az interneten megrendelhetők. Ez a bőség tükrözi az ország nagyságát, a 82 milliós lakossághoz kapcsolódó 19 különálló rendőrség létszámban és szakmai feladatokban kiterjedt voltát, valamint anyagi lehetőségeit.

A két ország, Magyarország és Németország szakmai-tudományos körei, meg-látásom szerint, több ponton eltérően közelítik meg a rendészettudomány kérdés-körét, belső tartalmát. A tudományág megítélése a mi esetünkben lényegesen po-zi-tívabb, amennyiben társadalmilag és tudományjogilag elismerték. A németországi tudományágak felsorolásában²⁰ nem találtam a *Polizeiwissenschaftot*, és ennek el-maradását jelzi több feldolgozott irodalom.

A német nyelv által használt *Polizeiwissenschaft* kifejezés, megfelelője magyarul a *rendőrségtudomány* főnév, fogalmában is jelentősen szűkíti a tudományág tar-talmát. Ezt a hátrányt sok szerző érzékeli és jelzi publikációjában, itt többről van szó, mint a rendőrségről, egy állami intézményről. Ennek ellenére az általam feldol-gozott szakirodalom, amely természetesen nagyságrendi okok miatt nem lehetett teljes, alapvetően a rendőrséggel foglalkozik valamilyen irányból.

¹⁹ FELTES 2012a: 285; 2012b: 309.

²⁰ *Einteilung der Wissenschaften* [é. n.].

A feldolgozott anyagok igen gyakran a rendészettudomány németországi helyzetének kedvezőtlen voltáról írnak. Az elismertség alacsony szintjét említik, szerintük ezen a téren nem történt lényeges előrelépés, áttörés az elmúlt húsz évben. Sok kritika éri a rendőri tanintézeteket, főiskolákat és a münsteri egyetemet. Egyesek megemlítik, hogy az intézmények tananyagait pontosítani szükséges a tudományos szempontok, anyagok jelentősebb szintű szerepeltetése szempontjából. Pozitívnak ítélnék, hogy az ország több polgári egyetemén folyik masterfokozatú rendészettudományi felkészítés (például Bochum, Hamburg, Albstadt).

Magam úgy látom, az amúgy kiváló német rendőrségek és a tőlük részben független szakmai tudományos élet együttműködése náluk sem problémamentes a részben eltérő érdekek és törekvések mentén. A fejlődésnek ezeket a nehézségeket a jövőben meg kell oldania.

Felhasznált irodalom

- 21 szak a német rendőri felsőoktatási képzésben. myStipendium.de. Online: www.mystipendium.de/studium/polizei-studium/studiengaenge
- BAKOS Ferenc (2015): *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- BODA József főszerk. (2019): *Rendészettudományi szakszótár*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- Einteilung der Wissenschaften [é. n.]. Online: www.petersgasse.at/images/pet_vwa/pdf/pet_vwa_wissenschaftsbereiche.pdf
- FEEST, Johannes (1974): *Kleines Kriminologisches Wörterbuch*. Freiburg: Kaiser/Sack/Schellhoss.
- FELTES, Thomas (2008): *Polizeiwissenschaft in Deutschland. Profil einer Wissenschaftsdisziplin*. In: PUTZKE, Holm (szerk.): *Strafrecht zwischen System und Telos*. Tübingen: Mohr-Siebeck, 965–986.
- FELTES, Thomas (2012a): *Polizeiliches Fehlverhalten und Disziplinarverfahren – ein ungeliebtes Thema I. Die Polizei*, (10), 285–292.
- FELTES, Thomas (2012b): *Polizeiliches Fehlverhalten und Disziplinarverfahren – ein ungeliebtes Thema II. Die Polizei*, (11), 309–314.
- Gesetz über die Deutsche Hochschule der Polizei (DHPolG). Online: https://recht.nrw.de/lmi/owa/br_text_anzeigen?v_id=10000000000000000480
- KAISER, Günther – SACK, Fritz – SCHELLHOSS, Hartmut szerk. (1974): *Kleines kriminologisches Wörterbuch*. Freiburg–Basel–Wien: Herder.
- KELLER, Christoph (2020): *Polizeiwissenschaft im Wandel. Eine kritische Bestandsaufnahme im Rückblick der letzten 10 Jahre. KSV Polizei Praxis*, 2020. június 12. Online: <https://ksv-polizei-praxis.de/polizeiwissenschaft-im-wandel/>
- LANGHE, Hans-Jürgen (2006): *Wörterbuch zur Inneren Sicherheit*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 243–247. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-531-90596-9_57
- MÖLLERS, Martin H. W. (2001): *Wörterbuch der Polizei*. 1. kiadás. München: C. H. Beck Verlag.
- MÖLLERS, Martin H. W. (2018): *Wörterbuch der Polizei*. 3. kiadás. München: C. H. Beck Verlag.
- BJØRGO, Tore et al. (2007): *Perspectives of Police Science in Europe. Final report*. CEPOL. Online: <https://phs.brange.unit.no/phs-xmlui/handle/11250/174995>
- Polizeiwissenschaft [é. n.]. André Schulz Consulting. Online: www.andreschulz.eu/polizeiwissenschaft/
- Polizei & Wissenschaft. Online: www.polizeiundwissenschaft-online.de/aktuelle-ausgabe/

ABSTRACT

Police Sciences in the German Literature

Sándor FÓRIZS

In his article the author analyses the German literature on police sciences. He presents the content of the German concept, the historical process of its development, and the opinions of some authors on the situation of this discipline in Germany today, including positive and negative views. The publication presents the differences between the Hungarian and German approaches to the content of police sciences.

Keywords: police sciences, Polizeiwissenschaft, coterie science, law enforcement training, police training institution

Művelhető-e tudományosan a rendészet?

KORINEK László¹

Néha ellentmondásba keverednek azok a tudósok, akik a kriminológia vívmányait megkérdőjelezik, személyes pályafutásuk során mégis oktatási pozíciókat töltenek be, és kitüntetések fogadnak el az általuk elutasított tudományterületen. Valójában az álláspontoktól függetlenül fennáll a bűnözés problémáinak kutatására irányuló igény, a tagadás nem elfogadható hozzáállás. Magától értetődik, hogy az ember időnként megkérdőjelezi a saját eredményeit is, de a kérdések nem megkerülhetők. A tanulmány tárgyalja a közigazgatás kereteibe illeszkedő rendészet kutatásának előrehaladását, elsősorban a német és a magyar tudományban. Kétségtelen tény, hogy nem könnyű a rendészet világának a megközelítése, mert a titkosság a biztonsági szervek szubkultúrájának a része. A szerző mégis annak a véleményének ad hangot, hogy a rendészetet mind a kutatások és az oktatás, mind a gyakorlat szintjén lehet tudományosan művelni.

Kulcsszavak: rendészet, közigazgatás, rendészettudomány, rendőrtudomány

A rendészet tudományának fejlődése, helyzete a világban

Érdekes dilemma a címben felvetett kérdés egy rendészettudós szájából, de nem először merül fel ez a tudomány történetében. Ide kívánczik az Angliában híressé vált (habár Dél-Afrikában született) Stanley Cohen esete. Ő megírta *A kriminológia ellen* című munkáját, amelyben eljutott a bűnözéskutatás szükségességének a tagadásáig is.² Minden radikális gondolata ellenére a könyv kiadása után kriminológiai intézetek vezetését bízták rá, e tudományterületen végzett munkásságáért kitüntésekben részesítették.

Az embernek minderről Karinthy szellemes mondása jut az eszébe: „A költő örült pénzeket keresett nyomoráról írt verseivel.”³

Az ellentmondás persze csak látszólagos. Stanley Cohen is azért sodródott vissza a kriminológia hagyományos kérdéseinek tanulmányozásához, mert azok válaszra vártak. A tudomány képviselőinek – meggyőződésem szerint – kötelességszerűen fel kell tenniük nap mint nap a kérdést: jó úton járok? Helyesek az eddigi következtetéseim? Tudjuk, hogy a világról alkotott tudásunk az alapokat illetően is számos komoly fordulat után alakult ki, soha nem zárható ki az újabb felismerés, felfedezés.

¹ Professor emeritus, az MTA rendes tagja, Országos Kriminológiai Intézet.

² COHEN 1988.

³ KARINTHY 1980.

Nem gondolom tehát, hogy indokolatlan a rendészet tudományos művelhetőségének kérdését napirendre tűzni. Különösen azért, mert a rendszerváltás után magának a tevékenységnek, de legalább közigazgatási meghatározottságának a tagadásával is szembe kellett nézni.

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (rendőrségi törvény) 3. §-ához fűzött indokolás szerint a rendészet olyan jogérvényesítési módozat, amely jogági sajátosságokkal nem rendelkezik. Ebből következik, hogy sem a büntető-, sem pedig a közigazgatási eljárás alapvető elvi követelményei nem érvényesülnek ezen a területen. A Legfelsőbb Bíróság az 1/1999. közigazgatási jogegységi határozatában azonban kimondta: a közbiztonság fenntartása körében meghatározott kivételekkel a rendőrség közigazgatási tevékenységet végez. A rendészet persze távolról sem korlátozódik a rendőrség tevékenységére, véleményem szerint egy általános funkcióról van szó, amely még az igazságszolgáltatáson belül, sőt még a törvényhozásban is megnyilvánul. A közhatalom és a társadalom viszonyában azonban az igazgatási meghatározottság dominál.

A tudományos igazságokat nem politikai megfontolásokat tükröző jogalkotói felfogások, de természetesen nem is egyes kitüntetések indokai döntik el, azokat a kutatási módszertan által kijelölt úton lehet az eredmény reményében megközelíteni. Azt is előre kell bocsátani, hogy nem tértől és időtől független viszonyok tanulmányozásáról van szó. Az angolszász jogrendszerekben például nincs is olyan szak kifejezés, amely megfelelné például a magyar *rendészet* fogalmának. Ebből távolról sem következik az egyes problémák (például erőszak-alkalmazás) közös tanulmányozásának a lehetetlensége. De a magyarországi vizsgálódásokat nem fosztja meg tudományos értéküktől az a tény, hogy nem globális kérdésekről van szó. A nemzeti jogrendhez tartozó büntetőjogi vagy más kutatások is megérdemlik az akadémiai minősítést.

Tény, hogy rendészetünk a kontinentális, ezen belül is közvetlenül a német jog és tudomány fogalmi keretei között értelmezendő. Még akkor is, ha az első jelentős rendészet tudományi műnek (is) nevezhető terjedelmesebb munka, a kétkötetes (majd később tovább bővített) *Traité de la Police* Franciaországban jelent meg a 18. század első évtizedében.⁴ A folytatás azonban inkább német földön következett be. Ahogyan arra Szamel Lajos is rámutatott: a rendészet tudomány (*Polizeiwissenschaft*) a kameralisztika fejlődésével együtt bontakozott ki.⁵ Ez így is volt, de ezért nem kell lebecsülni. A hatalmi szempont kétségtelenül meghatározó érvényesülése nem az uralkodó akaratának a tudományra erőltetésében nyilvánult meg, a felvilágosult monarchák inkább tanulni szerettek volna a feltárt tényekből, törvényszerűségekből. Persze nem mindenki. Nagy (II.) Frigyes porosz király például úgy nyilatkozott, hogy a parasztoktól, kereskedőktől többet lehet tanulni a gazdaságról, mint az egyetemi professzoroktól.⁶ Ez persze inkább ironikus megjegyzés volt, hi-

⁴ KOI 2014: 29.

⁵ SZAMEL 1976.

⁶ MÖLLERS 2019: 17.

szen az államfő egyetértése nélkül nem működhettek volna az oktatás-kutatás intézményei sem. Amellett az is tény, hogy a tényleges államszervezés során a király döntéseit is befolyásoló szakemberek építettek az akkor már – nem a mai értelemben vett – rendészettudománynak (*Polizeiwissenschaft*) a tételeire.

A tudományos igényű törekvések értékének elismerése mellett sem egyértelmű a mai rendészettudomány azonosítása a német nyelvterületen a 18. század óta mindmáig ugyanazzal a névvel (*Polizeiwissenschaft* – rendészettudomány) megjelölt diszciplínával. Ahogyan ugyanis arra sokan rávilágítottak, a mai értelemben vett rendészet, sőt szervezeti értelemben a rendőrség (*Polizei*) is korábban sokkal szélesebben fogta át a társadalmi együttélés különböző területeit.

A kialakuló új tudomány egyik alapműve, Johann Heinrich Gottlob von Justi munkája, a *Grundsätze der Policey-Wissenschaft* (A rendészettudomány alapjai) a korabeli felfogással egyezően a görög polis, vagyis a városállam szóból vezette le a nagyon sok nyelvben a rendőrséget jelentő fogalom eredetét. Az először 1756-ban megjelent munka ezzel összhangban már a bevezetőjében jelzi, hogy a *Polizei* nem más, mint a jó közösségi rend. A kutatások ezért az élet szinte minden területére kiterjedtek, egyesek (katonai viszonyok, pénzügyek, majd az igazságszolgáltatás) idővel azért váltak külön, mert önmagukban egyfajta rendszert alkotva a természetüknél fogva önállósodtak. A mai értelemben vett egészségügy, az oktatás és számos más – a közhatalmat is érintő – tevékenység azonban része volt a korai rendészettudománynak.

És itt megállok egy pillanatra. Nem véletlenül emeltem ki az egészségügyet és az oktatást. Úgy is mondhatjuk, hogy egy bizonyos szinten visszakanyarodtunk a 18. század gondolkodásához. Mi mással tudnánk magyarázni, hogy a mai Magyarországon is összetartozónak tekinti a kormányzat ezeket az ágazatokat? Legalábbis a minisztériumi irányítás szintjén.

Erőltetettnek tűnhet a speciális magyar példa említése. De nem is kell leszűkíteni a gondolkodást a hazai irányítási körülményekre. Tessék belegondolni: az Amerikai Egyesült Államokban kifejlődött, mindmáig legnagyobb hatású rendészeti filozófia (bátran nevezhető annak), a közösségi rendőrség, vajon nem a jó közösségi rendre emlékeztet? Természetesen nem pusztán az elnevezésében. Az Egyesült Királyságban 2001-ben tárcaközi bizottságot küldtek ki a közbiztonsági problémák és a közösségi összetartás (*social cohesion*) összefüggéseinek a vizsgálatára. Az a nem meglepő eredmény született, hogy aktívan kell dolgozni a kirekesztettség megszüntetésén, a feszültségek oldásán, rendészeti szempontból is.⁷ Az irányzat egyik – egyébként magyar származású – képviselője szerint:

„A közösségi rendőrség olyan irányvonal és stratégia, amely a bűnözés kontrolljának eredményesebbé és hatékonyabbá tételét, a bűnözéstől való félelem csökkentését, az életminőség javítását, a rendőri szolgáltatások és a rendőrség elfogadott-

⁷ Community Cohesion 2001.

ságának magasabb szintre emelését célozza a közösségi forrásokra építő proaktív működéssel, a bűnözést keletkeztető körülmények megváltoztatása útján (...).⁸

Nem torzítás tehát, ha azt állítjuk, ebben a megközelítésben a jó rendészet alapja a jó közösségi rend. A magyar Nemzeti Bünmegelőzési Stratégia pedig a következőképpen fogalmaz: „A közbiztonság a társadalom életminőségének a része, olyan kollektív, értékkel bíró termék, amelynek kialakítása és megőrzése közös ügy.”⁹ Megint túlzás nélkül mondhatjuk: a jó közösségi rend a közbiztonság alapja, s megvalósulása esetén azonos is azzal.

Az is nyilvánvaló persze, hogy az összehasonlításokkal óvatosan kell bánni. A jó közösségi rend soha, sehol nem jelentett teljes, de még csak alapvető harmóniát sem. A feszültségek, igazságtalanságok illuzórikussá tették és teszik ennek a kifejezésnek a használatát. A görög polisz rabszolgatartó közösség volt, Amerikában pedig többször emberölésig fajult a közösségének nevezett rendőrség és az afroamerikai kisebbségek viszonya. Német földön pedig – ahol a legjobban nyomon követhető a rendészet fogalmának szűkülése – éppen a fogalom megjelenése az egyes városi, majd tartományi, valamint birodalmi szabályozások során (a 15. század végétől) arra utalt, hogy valami baj van, a jó közösségi rendet tudatosan fenn kell tartani. Innen visszatekintve könnyű megállapítani, hogy az akkor megindult polgárosodás kikezdte a hagyományos értékeket, ezért került napirendre a probléma.¹⁰

A *Polizei* (rendészet) kifejezés jelentése a jelzett társadalmi változás miatt egyre inkább áttevődött a jelentés negatív megnyilvánulásaira, vagyis a hagyományos, változtathatatlanak hitt normák kikezdésére, megsértésük elszaporodására. Innen pedig logikusan tovább a tevékenységre, az embereknek a helyesnek tartott magatartáshoz való visszaterelésére, a rendfenntartásra.

Magától értetődik, hogy ezt a változást a *Polizeiwissenschaft* művelői is érzékelték, nyomon követték. Johann Stephan Pütter és Gottlieb Svarez neve említhető, akik a 18. század végén a rendészetet már határozottan a veszélyelhárítással hozták összefüggésbe. Az ő munkásságuk hatása is tükröződik a híres porosz átfogó jogi szabályozás, az 1794-es *Allgemeines Landrecht* normaszövegében. A kódex 17. cím II. részének 10. szakaszában a törvényhozó elkülönítette a rendészetet az alakító igazgatástól, körülhatárolta annak helyét a hatalomgyakorlásban. Eszerint: „a rendészet feladata az, hogy a köznyugalom, közbiztonság és a közrend biztosítása, továbbá a közönséget és annak egyes tagjait fenyegető veszélyek elhárítása érdekében a szükséges intézkedéseket tegye.”¹¹

A mai értelemben vett rendészettudomány kialakulásához vezető folyamat egyik lényeges állomása volt a kutatások tárgyának veszélyelhárításra való korlátozása.

⁸ FRIEDMANN 1992: 22.

⁹ 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat a Nemzeti Bünmegelőzési Stratégiáról (2013–2023). Hivatkozva: CHRISTIÁN 2018: 33.

¹⁰ PREU 1981.

¹¹ DREWS et al. 1986. Idézi SZIKINGER 1989: 183.

A másik a modern állam, az alkotmányosság keretei közé illesztés. Nem szorul bővebb magyarázatra, hogy a büntető igazságszolgáltatással együtt a közbiztonság aktív védelmét kellett a joguralom, mindenekelőtt az emberi jogok tiszteletben tartásának alapkövetelményéhez igazítani. A német tudomány fejlődésében ebből a szempontból fontos Robert von Mohl *Die Polizei-wissenschaft nach den Grundsätzen des Rechtsstaates* című munkája.¹² A rendészettudomány fogalmkörében nem szakadt el a korábbi szemlélettől, az egész mű az emberi szabadság kibontakozásának a szükségességét és lehetőségeit vizsgálja. Ez azonban nem jelenti, hogy figyelmen kívül hagyta a biztonság védelmének relatíve elkülönült szisztémáját. Noha más elnevezéssel illette (*Präventiv-Justiz, Rechtspolizei* – megelőző igazságszolgáltatás vagy jogi rendőrség) az e körbe tartozó viszonyokat és közhatalmi teendőket, az említett könyvével együtt, ugyanabban az évben (1834) és ugyanannál a kiadónál publikálta a veszélyelhárítással foglalkozó művét.¹³ Természetesen ebben is a tevékenység jogállami keretekbe illesztése volt a téma.

Lorenz von Stein a közigazgatás egész rendszerén belül vizsgálta a rendészet, sőt a rendőrség szerepét. Azt a végrehajtó hatalom közveszély-elhárító tevékenységével azonosította, szervezeti értelemben pedig rendőrségnek minősülnek az e feladatot ellátó szervezetek.¹⁴ Abban egyetért Mohllal, hogy a rendészetnek és a rendőrségnek tiszteletben kell tartania az ember szabadságát, nem járhat el önkényesen.¹⁵

Így a német közigazgatás-tudományban kialakultak a rendészeti kutatások tárgyának máig irányadó keretei: a veszélyelhárításra és annak a jogállam követelményeihez illesztésére fókuszáló tudományos ismeretanyag, illetőleg tevékenység. Fogalmi, elhatárolási és egyéb kérdések természetesen a továbbiakban is felmerültek, de a rendészet tanulmányozása elfoglalta a helyét a tudományok rendszerében. Egyetemi tanszékek, sőt intézetek (például Brandenburg) tartják karban és fejlesztik a tudásanyagot. Persze Németországban is vannak, akik megkérdőjelezik a diszciplína létjogosultságát, illetőleg önállóságát.¹⁶

Másutt kevésbé szilárdult meg a rendészettudomány közigazgatási keretek között megvalósuló, relatíve önálló kutatása és oktatása. A rendészet helyett egyre inkább a rendőrség intézménye került a vizsgálódások középpontjába. Az egyébként széles körben támogatott „rendőrtudomány” (*police science*) a rendőrséget mint intézményt, valamint annak tevékenységét, eljárását vizsgálja. Ezen belül természetesen helye van a jogtudományi és közigazgatás-tudományi megközelítésnek is, de az egyéb kutatási területek (kriminológia, kriminalisztika, szociológia, pszichológia) is komoly szerepet játszanak a diszciplína művelésében.¹⁷

Otto Mayer a rendőrállami és jogállami közigazgatást állította egymással szembe, természetesen az utóbbi rendszer követelményeit előtérbe helyezve. A szükségsze-

¹² VON MOHL 1834.

¹³ VON MOHL 1834.

¹⁴ VON STEIN 1867: 2.

¹⁵ VON STEIN 1867: 7.

¹⁶ FELTES 2015.

¹⁷ NÄGEL-VERA 2020.

rűen viszonylag nagyobb rendészeti mozgástér alkotmányos keretek közé szorítását ő is a tevékenység alapjául szolgáló értékek, így a jó közösségi rend meghatározásával, továbbá fontos elvek (például *Störerprinzip* – a rendészeti jogellenesség okozója ellen kell fellépni; *Verhältnismaßigkeit* – szükségesség és arányosság) kimondásával kívánta előmozdítani.¹⁸

Sebastian Roché a rendészet tudományának újjáéledéséről értekezett, utalva az említett német és francia gyökerekre. Egyet lehet érteni a szerzővel abban, hogy valóban van hasonlóság a közbiztonság és a közrend problémáira való összpontosításban, ami a mondottak szerint fokozatosan alakult ki a hivatkozott kontinentális rendszerekben. A biztonság iránti igény felerősödése is közrejátszott azonban abban, hogy a jelenlegi rendőrtudományi gondolkodás nem annyira a tevékenység és a szervezet megismerésére, inkább annak muníciónal való ellátására irányul, így határozottan alkalmazott tudomány jellegét veszi fel.¹⁹

Összességében azt lehet mondani, hogy a rendészet mint a közigazgatási működés tudománya nem vált világszerte egyértelműen elfogadottá. Legkevésbé az angolszász jogterületen, ahol még maga a rendészet sem alakult ki a mi fogalmainknak megfelelően.²⁰ Mindez persze nem érinti az e körben is lefolytatandó kutatások szükségességét. Maga a funkció ugyanis jogrendszerrel függetlenül létezik, annak sajátosságai vizsgálhatók, és összehasonlítási lehetőség is van. Az Egyesült Államokban például a szélesebb értelemben vett, tehát a közigazgatáson kívül, így a törvényhozásban is jelen lévő *police power(s)* (rendészeti hatalom) fogalommal ragadják meg az alapjogok korlátozásának állami (tehát nem szövetségi) lehetőségeit. Az alapprobléma ebben a megközelítésben is – a föderatív struktúra sajátosságain túlmenően – a szabadság és annak közhatalmi megszorítása közötti viszony. A témával foglalkozó szerzők elismerik, hogy az államnak meghatározott funkciókat kell ellátnia a közösség egészének érdekében és védelmében. Ezek megalapozzák a szabadságkorlátozó intézkedések alkalmazását és a rájuk vonatkozó jogi szabályozást is.²¹

A rendészettudomány Magyarországon

Egyáltalában nem meglepő módon a rendészeti kutatások helyzete Magyarországon a német–osztrák mintának megfelelően alakult. Az első jelentősebb művet Zsoldos Ignác publikálta 1838-ban.²² A szerző alapvetően a bűnmegelőzésről és az áldozatok segítéséről értekezett.

Nem maradhat említés és méltatás nélkül Karvasy Ágoston témánkat érintő munkássága. A politikai tudományokat tárgyaló háromkötetes munkája 1843-ban

¹⁸ MAYER 1895.

¹⁹ ROCHÉ 2017.

²⁰ SZIKINGER 2018.

²¹ FREUND 1904; COOK 1907.

²² ZSOLDOS 1838, hivatkozva SALLAI 2020.

Győrben jelent meg, 1862-ben Pesten adták ki *A közrendészeti tudomány* című munkáját, amelyet 1870-ben *A közrendészeti tudomány és a cultúrpolitika* című könyv megjelenése követett.²³ A szerző a fogalmi meghatározásokon túlmenően hangsúlyozta, hogy a rendészetnek csak ott kell működésbe lépnie, ahol a polgárok saját erőből nem tudják megoldani a biztonsági problémát. Az intézkedéseknek meg kell egyezniük az erkölcsiséggel. Azok nem sérthetik a polgárok és a közösség jogait. Fontos elv a célszerűség.²⁴ Egyértelműen megfogalmazódik tehát a jogállamiság követelménye a rendészeti munkát érintően.

A rendészettudomány kiemelkedő képviselője volt Concha Győző. Magának a diszciplínának az elismerését is jelenti, hogy akadémiai székfoglalóját 1901-ben *A rendőrség természete szabad államban* címmel tartotta. A jogállamiság alapfogolata a német elődökhöz hasonlóan nála is kiindulási pont és viszonyítási alap volt. Ahogyan kifejtette:

„mi sem bizonyosabb, mint hogy a rendőri működés helyes beillesztésétől az állami és társadalmi szervezetbe függ az emberre nélkülözhetetlen javaknak, s minden javak legbecsesebbikének: a szabadságnak sorsa. Ezért láttam szükségesnek, hogy a gyakorlatilag oly fontos tevékenységnek természetét minden idegen tekintettől menten, a tudomány eszközeivel vizsgálat alá vegyem s mérő serpenyőjére helyezzem, meg lévén győződve, hogy a tudománynak elvont, egyedül a tárgyilagos igazság szempontjától vezetett kutatása vethet csak világot a gyakorlatnak már különböző érdekekből származó szükségleteire.”²⁵

Concha Győző alaptételét ma is igaznak tekinthetjük. Eszerint a társadalom rendje nem a rendőrség „örökké idegen, külső erőként” ható tevékenységén múlik, az csupán a normális együttműködés hiányát, zavarát átmenetileg pótolja úgy, hogy az egyesek akarata ellenére²⁶ az állami és társadalmi rend végét jelenti, ha azt csak a különleges rendőri erők (örködés, kémkedés, diszkrecionális hatalom) és a fizikai erő tartja egyben.²⁷ Noha a szerző a rendőrség szót használja, az nála is értelemszerűen vonatkozik a rendészet egészére.²⁸

A két világháború közötti korszakból Tomcsányi Móric neve érdemel említést, aki a rendészetet és a közigazgatás alkotmányos kereteit, lehetőségeit és korlátait vizsgálta. Ő is – levelező tagként – akadémiai székfoglalójában fejtette ki a témára vonatkozó tételeit. Tomcsányi a rendőri funkciót nevezi rendészetnek.²⁹ Elismeri, hogy a tevékenység feltételez bizonyos mérlegelést, azonban hangsúlyozza, hogy az mégsem teljesen korlátlan. Behatárolja például a veszélyelhárítási – rendészeti – célhoz kö-

²³ KARVASY 1843–1844; 1870, hivatkozva SALLAI 2020.

²⁴ KARVASY 1862.

²⁵ CONCHA 1901: 304.

²⁶ CONCHA 1901: 306.

²⁷ CONCHA 1901: 312.

²⁸ CONCHA 1901: 310.

²⁹ TOMCSÁNYI 1929.

töttség, valamint a szükségesség elvét, ami egyben bizonyos arányossági szempontot is tartalmaz. Különös védelmet igényelnek a szabadságjogok, amelyekbe a beavatkozás egyes esetekben csak tételes jogi felhatalmazás alapján megengedett. A diszkrecionális döntési jogkör feltételezése tehát félrevezető, a kétségtelenül létező döntési szabadságnak csak a jogrend keretei között lehet tere.³⁰ Ennek kiemelkedően fontos biztosítója a bírói jogvédelem, ami a rendészeti működés jellegéből adódóan feltétlenül érvényesítendő, a szabad mérlegelésre való hivatkozás sem adhat ez alól felmentést, noha kétségtelen tény, hogy a sajátosságokkal az igazságszolgáltatás gyakorlása során is számolni kell. A felülvizsgálat lehetőségének általánosnak kell lennie – tehát a taxatív hatáskör-megjelölés nem elfogadható –, de még az alkotmánybíráskodás intézményesítése is a jogállami követelmények megvalósulása felé vezető helyes cél. Ezek a gondolatok a korabeli jogi szabályozásban nem kaptak teret.³¹

Tóth József a rendészeti tevékenység formáinak rendszerezésével járult hozzá a tudomány és a gyakorlat fejlesztéséhez. Hangsúlyozta, hogy a közigazgatásra vonatkozó általános követelményeknek a rendészetben is érvényesülniük kell: „ami-ként ugyanis (...) súlyos tévedésen alapult az egykori rendőrállamnak az a felfogása, hogy a rendészet némi kivétellel az egész államigazgatást jelenti, éppen olyan tévedés lenne a jogállamban azt hirdetni, hogy a rendészet nem közigazgatás.”³² Ebből következik, hogy a végrehajtó hatalmat érintő alkotmányos garanciáknak és korlátozásoknak a rendészet területén is érvényesülniük kell.

A szocializmus korszakában nem volt általános igény a rendészet tudományos alapon történő tanulmányozására, még a hatalom érdekeinek az érvényesítése szempontjából sem. A közvetlen pártirányítás lényegében lehetetlenné tette az akár szocialista törvényességgként értelmezett elvárások teljesítésének a megkövetelését. Így különösen értékelnünk kell azon törekvéseket, amelyek elsősorban a már említett vívmányok továbbvitelével és fejlesztésével próbáltak – jórészt eredménytelenül – hatni a rendészet irányítására és gyakorlására.

Kiemelést érdemel Szamel Lajos munkássága. A budapesti jogi karon végzett tanulmányai befejezésével *Rendészet* címmel védte meg szakdolgozatát Magyar Zoltán és Szandtner Pál professzorok előtt 1943-ban. Ebben a már említett tudományfejlődés eredményeire támaszkodva finomította a veszélyelhárítás fogalmát és elvárásrendszerét. A téma iránti érdeklődését és annak művelése iránti elkötelezettségét a későbbiekben sem veszítette el. Az 1972-ben megjelent *Magyar államigazgatási jog – Különös rész* című tankönyvben például már következtetésként vont le, hogy „[a] rendészet jellegének és az államigazgatási szervezetben elfoglalt helyének megítélését illetően [...] nincs jelentős eltérés a szocialista nézet és a polgári jogállamiság híveinek nézetei között.” Határozottan elutasította a célszerűség és a törvényesség szembeállítását, állást foglalt az utóbbi elv érvényesülése mellett.

³⁰ TOMCSÁNYI 1929: 9–17.

³¹ TOMCSÁNYI 1929: 19–31.

³² TÓTH 1939: 36–37.

Az alapjogok védelme érdekében Szamel Lajos szerint a legszigorúbb jogi szabályozásra van szükség a rendőri szerveknél.³³

1985-ben *A modern rendészetfogalom és következményei* címmel megjelent tanulmányában már a jövőre vonatkozóan is fontos megállapításokat tett: egyebek mellett a veszélyek jellegére tekintettel a közrend védelme tudományos megalapozottságának az erősítését sürgette.³⁴

A szovjet mintára megszületett magyar Alkotmány (1949. évi XX. törvény) hatálybalépésétől (1949. augusztus 20.) kezdve a rendszerváltozásig eltelt idő alatt a hatalomgyakorlás módszerei a párt vezető szerepének érvényesülése mellett sem voltak változatlanok. Az 1980-as évek második felében már nem is titkoltan megindulhatott egy polgári demokratikus közjogi rend tudományos előkészítése. Ennek mindenekelőtt a Magyar Tudományos Akadémia Kilényi Géza vezette Államtudományi Kutatások Programirodája adott teret. 1986-ban ez az intézmény adta ki például *Az állampolgári alapjogok és kötelezettségek alkotmányjogi szabályozása* című kötetet, amelyben Ádám Antal professzor írt az emberi szabadságokról. A tanulmány – miként a többi írás is – az emberi jogok védelmének az erősítését szorgalmazta, egyebek mellett a rendőrség munkáját illetően is. Elvi követelményként fogalmazta meg például, hogy alkotmányosan is ki kellene mondani: minden hatósági kényszerintézkedésnek törvényen kell alapulnia.³⁵

Magától értetődik, hogy a rendészetre és a rendőrségre vonatkozó kutatások sem maradhattak ki a programiroda által vizsgált témák közül. 1990-ben (ami azt jelenti, hogy a kutatások értelemszerűen korábbra nyúltak vissza) jelent meg Szamel Lajosnak *A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai* című munkája, amelyben teljes egyértelműséggel a polgári alkotmányosság keretei között működő szervezet és az ugyanazon elveken nyugvó tevékenység feltételeit körvonalazta. A szerző állást foglalt az intézmények kívánatos átalakításának a legfontosabb kérdéseiben. Említést érdemel például a katonai jelleg témájában közreadott határozott véleménye: eszerint a rendőrségnek nem kell teljes egészében fegyveresnek és egyenruházottnak lennie, az államigazgatási szerv. Felelősségének is ehhez kell igazodnia, nem pedig a militáris intézmények mintáját követni.³⁶

Nem mondható tehát, hogy a rendszerváltás teljesen felkészületlenül érte a jogalkotásért és államszervezésért felelős vezetést. A már említett kutatási előzményeken túlmenően a fejlett alkotmányos demokráciák is felajánlották a segítségüket a korábbi elnyomó intézmények lebontásához és az új rendészeti struktúra kialakításához. A TC Team Consult nevű – más rendőrségek reformjában komoly szerepet játszó – tanácsadó cég átvilágította a magyar rendőrséget, és javaslatokat dolgozott ki az átalakításhoz.³⁷

³³ SZAMEL 1972.

³⁴ KRAUZER–SALLAI 2021.

³⁵ ÁDÁM 1986: 31.

³⁶ SZAMEL 1990.

³⁷ GOTTLIEB–KRÖZSEL–PRESTEL 1998.

Mindezek ellenére került be a rendőrségi törvény indokolásába az a már hivatkozott mondat, amely szerint a rendészet jogérvényesítési módozat, ami jogági sajátosságokkal nem rendelkezik. Ennek megfelelően a szabályozás kizárta például a közigazgatási bírászkodás általános lehetőségét.

Az egyébként örvendetesen gyarapodó szakirodalom egy része is a közigazgatási jelleg tagadását szorgalmazta, vagy legalábbis annak háttérbe szorítását tartotta szükségesnek. A rendészet helyébe léptetendő – és számos normaszövegben – megjelölt „rendvédelem” kifejezés mögött nem állt az említett tudásanyag, az inkább a fegyveres, katonai meghatározottság erősítését szolgálta. Tagadhatatlan, hogy a biztonság védelmére szakosodott szervezetek elláttak és ellátnak olyan feladatokat is, amelyek túlmutatnak a közigazgatási működésen. Ezzel együtt a rendészet és az arra vonatkozóan felhalmozott tudásanyag kiszorítása a közigazgatás világából nem elfogadható.³⁸ Egyetértek Finszter Gézával, aki szerint nem egyszerűen szóhasználati kérdéssről folyt a vita, a rendvédelmi igazgatás eltávolodása a civil közigazgatástól veszélyes tendencia.³⁹

A rendszerváltás után elkerülhetetlenné vált a rendészeti működés korábban elhanyagolt kutatása. A Belügyminisztérium 1991 őszén hozta létre a Rendészeti Kutatóintézetet. Tagadhatatlan, hogy személyi megfontolások is voltak a háttérben, de nyilvánvalóan szerepet játszott annak a szükségletnek a felismerése, hogy a kriminológia mellett a közbiztonság nem kizárólag bűnügyi problémáival foglalkozó rendészettan is helyet kapjon a feladatok ellátásához nélkülözhetetlen háttérintézmények sorában. Az intézet létrejöttétől kezdődően rendszeresen kiadta tudományos folyóiratát, a *Rendészeti Tanulmányokat* (később *Új Rendészeti Tanulmányok*). A kiadványban a munkatársak publikálták saját kutatásaik eredményeit, de más szakemberek írásai, továbbá konferenciák, rendezvények anyagai is megjelentek a szakmai újság hasábjain. A későbbiekben az intézet a vezetőképzési feladatokat ellátó szervezetbe olvadt bele.

A megnövekedett érdeklődés és aktivitás további közös vagy egyeztetett tevékenységek kereteinek a kialakításához is vezetett. Ilyen például a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, amelyet 1991-ben jegyeztek be. Nevéhez híven ez a társadalmi szervezet nem specifikusan közigazgatás-tudományi, hanem a szélesebb értelemben vett biztonság kérdéseivel foglalkozik igen aktívan. A társaság adja ki a *Rendvédelem-történeti Hírlevelet* és a *Rendvédelem-történeti Füzeteket*, de igen sok könyvet is publikáltak.

A rendészettudomány akadémiai elfogadtatásának – Sallai János szóhasználataival etablációjának⁴⁰ – fontos mozzanata volt, amikor 2002-ben, habár akkor még idegen zászló alatt, beindult az első egyetemi szintű doktori képzés a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán a bűnüldözési és bűnmegelőzési részprogram, vagy más elnevezéssel: a belügyi tagozat. Ez abból a felismerésből indult,

³⁸ PAPP J. 1998.

³⁹ FINSZTER 1998.

⁴⁰ SALLAI 2021.

hogy a Rendőrtiszti Főiskola – főiskola lévén – nem indíthatott doktori iskolát. Noha a program Pécsen lett meghirdetve, a konzultációk és a vizsgák Budapesten folytak. Az első évfolyam hallgatóinak 2005. június 11-én Lamperth Mónika nyújtotta át a végzést tanúsító oklevelet, és közülük számosan szerezték meg a PhD-fokozatot.

Maga a Magyar Tudományos Akadémia is nyitott volt a nálunk viszonylag új tudományterület befogadására. 2003-tól kezdődően van lehetőség a diszciplína ilyen keretek között történő művelésére.

Jelentős fejleménynek mondható a Magyar Rendészettudományi Társaság 2004-es létrehozása. Ez a közösség jó kereteket biztosít a gyakorlat és az elmélet elismert szakembereinek az együttműködéséhez a tevékenység színvonalának meg-
alapozása céljából. Számos rendezvény és publikáció bizonyítja, hogy a társaságnak a kitűzött célok megvalósítása érdekében végzett munkája eredményes.

Intézményekről lévén szó, nem hagyható említés nélkül a Nemzeti Közszoigazgatási Egyetem, amely a képzésen túlmenően igen sok kutatásnak és publikációnak teret adott. A tudományos munka elismeréseképpen ma már doktori iskolát is működtet, ahol a legmagasabb szintű PhD-képzés folyik. Az elkészült disszertációk jelentősen hozzájárultak a rendészettel kapcsolatos ismeretek gazdagításához, valamint a további kutatások ösztönzéséhez.

Diszciplínánk kiérlelttségét és megszilárdultságát bizonyítja – paradox módon – a radikálisan új, a hagyományos megközelítésekkel szembe forduló munkák sora. Ha nem bántó a hasonlat, azt mondanám, hogy a vallás szilárdságát mutatja az eretnekek megjelenése és működése.

Témánkat illetően arról van szó, hogy a tradicionális közigazgatás-tudományi nézetekkel szemben új, azoktól eltérő tézisek is jelentkeztek. Említést érdemel Christián László *Alternatív rendészet* című disszertációja, amelyben azt fejtette ki a szerző, hogy a kialakult struktúra meghatározottságának túlpolitizáltsága és számos ponton tévesen alakított működési rendje átfogó újragondolást tesz szükségessé. Kétségtelen tény, hogy ez elsősorban a gyakorlatra vonatkozó, de elméletileg is megalapozott kritika volt.⁴¹ Papp Bendegúz szerint a rendészettudomány olyan gyűjtőtudomány, amely három tudományterületből: a közigazgatástudományból, a jogtudományból és a biztonságpolitikából épül fel.⁴²

Ezek a munkák lényegében a rendészettudománynak a korábbiakban körvonalazott fejlődését kívánják az egyéb területen felhalmozott kutatási eredmények befogadására alkalmassá tenni. A törekvéssel egyet lehet érteni, az más – de nem meghatározó jelentőségű – kérdés, hogy az itt tárgyalt diszciplína bővítéséről vagy annak egy új tudományban történő feloldásáról érdemes-e gondolkodni. Én magam azt a nézetet vallom, hogy a rendészet közigazgatáson belüli művelésének és ennek tudományos visszatükrözésének továbbra is helye van, ami egyáltalán nem zárja ki

⁴¹ CHRISTIÁN 2010.

⁴² PAPP B. 2020.

a kérdések tágabb, akár más tudományterületre tartozó vizsgálatát a rendészettudomány eredményeinek a felhasználásával.

Az új megközelítések sorában szólni kell még Cieleuszky Péter felfogásáról. Ő kritikával illeti a rendészettudomány középpontjában álló értéket, amit jelentős mértékben a modellalkotás zárt rendszereket preferáló jellege miatt lehet valamiféle egyensúlyi helyzetet mutató entitásként kezelni. A valóság azonban ettől eltér. Ezért a szerző álláspontja szerint a rend feltételezése szempontjából a figyelmet az azt leíró szubjektumra kell fordítani, így jutunk közelebb a rendészettudomány alapjához.⁴³ Álláspontom szerint Cieleuszky Péter érdeme, hogy rávilágított a rendészet mögött álló fogalmak szubjektív meghatározottságára.

Kutathatóság

Amikor azt a kérdést tesszük fel, hogy művelhető-e tudományosan a rendészet, akkor a történeti fejlődésből adódó igenlő válasz ellenére nem mehetünk el a kutatások gyakorlatából ismert problémák mellett, amelyek nehezítik a valóság feltárását. Sajátos módon persze ezen jelenségek megismerése önmagában is lehet tudományos eredmény, mert a rendészet valóságához férünk közelebb. Kézenfekvő példa a tevékenység jellegéből, a feladatokból többnyire egyáltalán nem következő túlzott titkosság. Olyan megnyilvánulásról van szó, amely közvetlenül gátolja a tények feltárását, de egyúttal sokat el is árul a rendészeti szervezetek (mindenekelőtt a rendőrség) és a társadalom egymáshoz való viszonyáról, a szubkultúra megnyilvánulásából.

Általános kutatói tapasztalat, hogy a tevékenységet végző rendőrség, de más szervezetek is, ellenállást tanúsítanak a megismerésükre való törekvésekkel szemben.⁴⁴ Ezzel nem zárják ki a tényfeltárásnak és az adatok feldolgozásának a lehetőségét, de rontják az egyébként számukra is hasznos eredményeket kínáló tudomány forrásai elérésének az esélyeit. Ez az elzárkózás mára a tudás hasznosíthatóságának a felismerése és a veszélyek súlyossága miatt valamelyest enyhült, de még mindig tapasztalhatók azok a megnyilvánulások, amelyek akadályozzák a kutatómunkát. Ezek a rendészeti tevékenység sajátosságai, fogalmazhatunk úgy is, hogy a rendészeti (mindenekelőtt rendőri) szubkultúra tényezői miatt állnak fenn. Nem magyar sajátosságról van szó, a kérdéssel foglalkozó szociológusok mindenütt találkoztak a külvilágtól, így a kutatásoktól való elzárkózás jelenségével.

A legfontosabb akadály az indokolatlan titkosság. William A. Westley amerikai kutató már a múlt század 50-es éveiben megállapította, hogy a rendőrségen belüli szubkultúra nem, vagy legalábbis nem mindenben szolgálja a testület alapvető feladatát, a jog érvényesítését. A titkosságra való törekvés összefügg azzal a felfogással, hogy a külvilágot a testület tagjai ellenségnek tekintik. Az adatok elzárása a szükséges

⁴³ CIELEUSZKY 2023.

⁴⁴ FINSZTER 1996.

eseteken túl egyfajta védekezés a feltételezett támadásokkal szemben.⁴⁵ A közérdekű adatok nyilvánosságának elve, valamint az arra (is) épülő adatkezelési szabályozás mára jelentősen csökkentette a fontos tények kiderítésének az akadályozottságát. Másfelől azonban a leplezett eszközök széles körben történő használata és a döntési motívumok rejtve maradása továbbra is problémát jelent a kutatók számára.

A rendészeti működés tudományos megalapozottsága

A tanulmányom címében megjelölt kérdés természetesen úgy is érthető, hogy hatnak-e a gyakorlatra a tudomány tételei. Van-e valami tényleges haszna a kutatásokra fordított energiának és anyagi forrásoknak?

Nem olyan egyszerű ennek a kérdésnek a megválaszolás. Vannak ugyanis olyan rendszerek, amelyek tagadják a tudományra támaszkodás szükségességét, legalábbis a klasszikus (főleg utcai) rendészeti munkában. Angliában és Walesben egészen a legutóbbi időkig élt az a felfogás, hogy a közrendészet nem külön szakma, a rendőrök egyenruhás állampolgárok, a feladat ellátásához hosszabb tanulmányokat végezni nem szükséges. Az ilyen beállítás persze korábban sem felelt meg a helyzetnek, ha a szervezeti alá- és fölérendeltségi viszonyokat vagy akár a hatásköröket vesszük alapul. Mára már meghaladott a rendőrségnek és a rendőröknek ez a meghatározása.⁴⁶

A katonai szemléletről és a közvetlen pártirányításról már volt szó. Ezek is olyan megoldások, amelyek kevésbé igénylik, nem is teszik szükségessé és lehetségessé a tudományos tételek beépítését a mindennapi munkába. Példa erre a rendőrségi törvény már említett indokolása, amely szerint a rendészet nem rendelkezik jogági sajátosságokkal, az jogérvényesítési forma.

Ugyanakkor vannak más modellek is, amelyekben egyenesen létszükséglet a kutatási eredmények hasznosítása. Az amerikai August Vollmer (1876–1955) volt az, aki a korábbi hagyományokkal szemben szorgalmazta a képzettségi szint emelését, a technikai fejlesztést és a hatékonyság növelését. Összességében a professzionalitás az az érték, amelynek érvényesítése Vollmer és követői szerint a rendőri munka színvonalának javításához, ezen keresztül pedig a közbiztonság megszilárdításához vezethet, természetesen a tudomány eredményeinek a felhasználásával.⁴⁷

A múlt század utolsó évtizedeiben kialakult, máig is irányadónak tekintett közösségi rendészeti koncepció a lakóközösségi problémákat célozta meg a közbiztonság javítása érdekében a reaktív (bűnüldözési típusú) rendészettel szemben. Lényegében ebből nőtt ki – anélkül, hogy szembefordult volna vele – a problémaorientált rendőri működés modellje. A Herman Goldstein nevéhez kapcsolható irányzat szerint nem elegendő az emberekkel fenntartott, kölcsönös bizalmon alapuló kapcsolat, hanem a gondok, az esetleges kriminogén tényezők tudományos alaposságú megismeré-

⁴⁵ WESTLEY 1956.

⁴⁶ MARSHALL 1965.

⁴⁷ OLIVER 2017.

sére és az azoknak megfelelő cselekvésre van szükség. A problémaorientált rendőri munka abból indul ki, hogy a közbiztonság védelme során a problémás helyzetek hihetetlen sokféleségével kell foglalkozni. Egyidejűleg figyelemmel kell lenni azokra a korlátokra, amelyek között a tevékenységet végezni lehet. E tényezők tudatában kell törekedni a problémák hatékony és igazságos megoldására.⁴⁸

Lényegében ennek egy továbbfejlesztett változata a bizonyítékokon alapuló rendészet, amely már nem csupán a tudomány eredményeinek a hasznosításán alapul, hanem az eljárási rendje, a módszertana is tudományos alapokon nyugszik.⁴⁹

Az embernek óhatatlanul Marx 11. Feuerbach-tézise jut az eszébe a tudomány és a rendészet kapcsolódásának következő fejleményéről. Eszerint „A filozófusok a világot csak különbözőképpen értelmezték; a feladat az, hogy megváltoztassuk.”⁵⁰ Mintha ez a gondolat vezérelte volna az előrelátó rendészet modelljének megalkotóit. Ennek a felfogásnak a követői azt célozzák meg, hogy a rendelkezésre álló adatok tudományos igényű feldolgozása révén azonosítsák a jövőben elkövetendő bűncselekmények bekövetkezésének helyét, idejét és természetesen az elkövetőjét. Az előrelátó rendőrség fontos erkölcsi, alkotmányos kérdéseket vet fel, egyebek mellett a bűnmegelőzés elsősorban rendészeti, valamint a bűnüldözés igazságszolgáltatási funkciójának az átfedését. Ennek részletesebb kifejtésébe most nem megyek bele, csak azt akartam érzékeltetni, hogy milyen szélsőségek vannak a tudomány és a rendészeti munka viszonyát illetően.⁵¹

Az nem szorul bővebb bizonyításra, hogy a rendészeti cselekvés technikai feltételeinek a biztosítása terén óriási fejlődés következett be. Az érdekesség kedvéért megjegyzem, hogy még az élettelen természet egyes jelenségei, illetőleg azok tudományos feldolgozása is hasznos információkkal szolgálhat. Példaképpen említhető Dirk Helbing, Farkas Illés és Vicsek Tamás publikációja a *Nature* 2000. szeptember 28-i számában,⁵² amelyben a szerzők a „sokrészeszkés önjáró rendszerek” (például garatba öntött búza, de akár szervetlen anyagból készült golyócskák is lehetnek) mozgását modellezték. Ezeknek az elemeknek egy adott térből a szűk kijárat felé történő haladása lényegileg hasonlít ahhoz a helyzethez, amelyben embereknek kell menekülniük egy zárt területről, például tűz miatt. Közismert, hogy a pánik gyakran számos ember életébe kerül, miközben a terem elhagyása esetleg ilyen veszteségek nélkül is megoldható. A hivatkozott kutatók szerint az általuk tanulmányozott mozgásból adódó következtetések messzemenően felhasználhatók egy ilyen menekülés levezénylésére való felkészülés során.

A számítógépes rendszerek, sőt a mesterséges intelligencia felhasználásának a lehetőségei ma még beláthatatlanok. A különböző helyeken – így például a rendészeti szervek tagjainak testén – elhelyezett kamerák szintén felbecsülhetetlen értékű se-

⁴⁸ GOLDSTEIN 1990.

⁴⁹ SHERMAN 1998.

⁵⁰ MARX 1977: 73.

⁵¹ SZIKINGER 2016.

⁵² HELBING–FARKAS–VICSEK 2000.

gítséget adhatnak mind a rendészetben, mind pedig a büntetőeljárás által szabályozott feladatok teljesítése során.

Azonban meg kell jegyezni, hogy a tudományos kutatásokkal szembeni ellenálláshoz hasonlóan a technika nyújtotta lehetőségek felhasználása sem mozdítja elő a rendészeti munkában az eljárások sikerét. Példaképpen említhető, hogy a kihallgatások, vagy akár a rendészeti tevékenység során végrehajtott meghallgatások rögzítése még ma sem általános, még kevésbé feltétlen követelmény. Ugyanez vonatkozik az arcfelismerés alkalmazására a rendőrségi épületekbe való belépéskor, illetőleg az onnan való távozáskor. Sok esetben vita tárgyát képezheti az ott töltött idő, ami akár automatikusan is kontrollálható volna, természetesen a megfelelő garanciák alkalmazása esetén.

Még kevésbé nyitott a rendészeti irányítás a társadalomtudományi eredmények átvételére. Kétségtelen tény, hogy a rendészettudomány olykor vitatható, néha egymásnak ellentmondó következtetéseket produkál. A döntési kényszer azonban óriási felelősséggel jár. A fejlett demokráciákhoz képest Magyarországon a tudományos tanácsok működése ellenére nem jellemző egyes tervezett megoldások, átalakítások széles körű vitára bocsátása, ami természetesen a tudományos vélemények ütköztetését is lehetővé tenné. Úgy születnek fontos államszervezési döntések, hogy a parlamenti vitákat vagy más jogalkotási eljárásokat nem előzi meg a tudomány által felhalmozott ismeretanyag feldolgozása, értékelése.

Következtetések

Egyet lehet érteni a Nemzeti Közszerológati Egyetem oktatóinak a rendészeti kutatások megalapozásáról és főbb irányairól szóló programjában írtakkal.

„A rendészeti tevékenység tudományos alapját a műszaki tudományoktól a természettudományi, a magatartástudományi és a pszicho-fiziológiai, kognitív pszichológiai, andragógiai összetevőkön át a társadalmi és jogi vonatkozásig sokféle szinten zajló kutatások biztosítják – amelynek az egyetemünkön különös ízt ad, hogy a közigazgatási, a hadtudományi, valamint a nemzetközi és európai tanulmányok területén folyó kutatásokkal is szoros és komplementer lehet az együttműködés. Az önálló rendészeti tudományág társadalomtudományként a bűnügyi tudományokkal és a közigazgatás tanával egyaránt szoros kapcsolatot tart, de kialakíthatóak a kapcsolódási pontok a szociológiához, az etikához, a politológiához és a pszichológiához, valamint a szervezéstudományhoz is. A multidiszciplináris rendészettudomány mára transzdiszciplináris (integrációs) tudománnyá vált (...).”⁵³

⁵³ BODA et al. 2016: 13.

Felhasznált irodalom

- ÁDÁM Antal (1986): A szabadságjogok alkotmányos szabályozása. In *Az állampolgári alapjogok és kötelezettségek alkotmányjogi szabályozása*. Budapest: MTA Államtudományi Kutatások Programirodája, 3–31.
- BODA József et al. (2016): A rendésztudományi kutatások elméleti megalapozása és főbb irányai. *Államtudományi Műhelytanulmányok*, (17), 1–24.
- CHRISTIÁN László (2010): *Alternatív rendészet*. PhD-disszertáció. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola.
- CHRISTIÁN László (2018): A helyi rendészeti együttműködés rendszere. *Iustum Aequum Salutare*, 14(1), 33–62.
- CIELESZKY Péter (2023): Az evolúciós pszichológia a rendészet tudományos megközelítésében. *Belügyi Szemle*, 71(9), 1635–1646. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.9.7>
- COHEN, Stanley (1988): *Against Criminology*. New Brunswick, NJ: Transaction Books.
- Community Cohesion (2001): *A Report of the Independent Review Team (The Cante Report)*. London: Home Office.
- CONCHA Győző (1901): *A rendőrség természete és állása szabad államban*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.
- COOK, Walter Wheeler (1907): What is the Police Power? *Columbia Law Review*, 7(5), 322–336. Online: <https://doi.org/10.2307/1109666>
- FELTES, Thomas (2015): Ist die deutsche Polizeiwissenschaft schon am Ende, bevor sie angefangen hat sich zu etablieren? *Polizei & Wissenschaft*, 1, 2–10.
- FINSZTER Géza (1996): A bűnözőzés működési modelljei. In GÖNCZÖL Katalin – KORINEK László – LÉVAI Miklós (szerk.): *Kriminológiai ismeretek – bűnözés – bűnözéskontroll*. Budapest: Corvina Kiadó, 336–338.
- FINSZTER Géza (1998): Kriminálpolitika és rendvédelem. *Új Rendészeti Tanulmányok*, 4(1), 48–94.
- FREUND, Ernst (1904): *The Police Power: Public Powers and Constitutional Rights*. Chicago: Callaghan & Co.
- FRIEDMANN, Robert R. (1992): *Community Policing: Comparative Perspectives and Prospects*. New York: St. Martin's Press.
- GOLDSTEIN, Herman (1990): *Problem-Oriented Policing*. New York: McGraw-Hill.
- GOTTLIEB, Gerhard – KRÖZSEL Károly – PRESTEL, Bernhard (1998): *A magyar rendőrség reformja*. Holzkirchen: Felix Verlag.
- HELBING, Dirk – FARKAS, Illés – VICSEK, Tamás (2000): Simulating Dynamical Features of Escape Panic. *Nature*, 407, 487–490. Online: <https://doi.org/10.1038/35035023>
- KARINTHY Frigyes (1980): Címzavak a Nagy Enciklopédiához. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó. Online: <https://mek.oszk.hu/07300/07367/html/01.htm>
- KARVASY Ágoston (1843–1844): *A politikai tudományok rendszeresen előadva. I–III*. Győr: Özvegy Streibig Klára.
- KARVASY Ágoston (1862): *A közrendészeti tudomány*. Pest: Emich Gusztáv.
- KARVASY Ágoston (1870): *A közrendészeti tudomány és a cultúrpolitika*. Pest: Athenaeum.
- KOI Gyula (2014): A közigazgatás-tudomány kezdetei és a Polizeiwissenschaft szerepe Magyarországon. *Állam- és Jogtudomány*, 55(2), 27–49.
- KRAUZER Ernő – SALLAI János (2021): Szamel Lajos a rendésztudomány megalapozója, hírnöke. *Belügyi Szemle*, 69(9), 1659–1665. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.9.9>
- MARSHALL, Geoffrey (1965): *Police and Government – The Status and Accountability of the English Constable*. London: Routledge.
- MARX, Karl (1977): Tézisek Feuerbachról. In VÖRÖS Gyula – RECSKI Ágnes (szerk.): *Marx és Engels válogatott művei I*. Budapest: Kossuth Kiadó, 70–73.
- MAYER, Otto (1895): *Deutsches Verwaltungsrecht*. Leipzig: Duncker & Humblot.
- MÖLLERS, Martin H. W. (2019): *Angewandte Wissenschaft und Polizei*. Frankfurt am Main: Verlag für Polizeiwissenschaft.

- NÄGEL, Cristof – VERA, Antonio (2020): Police Science as an Emerging Scientific Discipline. *Police Science & Management*, (22)3, 242–252. Online: <https://doi.org/10.1177/1461355720917413>
- OLIVER, Willard M. (2017): *August Vollmer. The Father of American Policing*. Durham: Carolina Academic Press.
- PAPP Bendegúz (2020): A rendészettudományi State-of-the-Art értelmezési lehetőségei, illetve annak biztonságpolitikai aspektusai. *Belügyi Szemle*, 68(2), 41–49. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.2.3>
- PAPP Judit (1998): Rendvédelem vagy rendészet? *Új Rendészeti Tanulmányok*, 4(1), 95–120.
- PREU, Peter (1981): *Polizeibegriff und Staatszwecklehre*. Göttingen: Verlag Otto Schwartz & Co.
- ROCHÉ, Sebastian (2017): Police Science: Science of the Police or Science for the Police? Conceptual Clarification and Taxonomy for Comparing Police Systems. In NOGALA, Detlef et al. (szerk.): *European Police Science and Research Bulletin, Special Issue Police Science and Police Practice in Europe, Selected Contributions to Cepol Annual Police Research and Sciences Conferences 2006–2012*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 43–74.
- SALLAI János (2020): A modern magyar rendészet kezdetei. *Magyar Rendészet*, 20(3), 227–244. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.14>
- SALLAI János (2021): *A rendészettudomány etablációja és akkreditációja Magyarországon*. Budapest: Rendőrség Tudományos Tanácsa.
- SHERMAN, Lawrence H. (1998): *Evidence-Based Policing*. Washington DC: Police Foundation.
- SZAMEL Lajos (1972): A rendészeti igazgatás. In SZAMEL Lajos (szerk.): *Magyar államigazgatási jog – különös rész*. Budapest: Tankönyvkiadó, 255–256.
- SZAMEL Lajos (1976): A közigazgatás-tudományok fejlődése a Német Szövetségi Köztársaságban. In LÖRINTZ Lajos – NAGY Endre – SZAMEL Lajos (szerk.): *A közigazgatás kutatásának tudományos irányzatai*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 237–239.
- SZAMEL Lajos (1990): *A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai*. Budapest: MTA Államtudományi Kutatások Programirodája.
- SZIKINGER István (1989): *A rendőrség tevékenységének alkotmányos alapjai*. Kandidátusi értekezés. Budapest: MTA.
- SZIKINGER István (2016): Az előrelátó rendőrség. In FINSZTER Géza – KÖHALMI László – VÉGH Zsuzsanna (szerk.): *Egy jobb világot hátrahagyni... Tanulmányok Korinek László professzor tiszteletére*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 558–567.
- SZIKINGER István (2018): Le lehet-e fordítani a „rendészet” szót angolra? *Belügyi Szemle*, 66(4), 18–29. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.4.2>
- TOMCSÁNYI Móric (1929): *Rendészet – közigazgatás – bírói jogvédelem*. Székfoglaló előadás. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.
- TÓTH József (1939): *A rendészeti ténykedés alakjai különös tekintettel a közigazgatási aktusokra*. Eger: Szent János Nyomda.
- VON MOHL, Robert (1834): *System der Präventiv-Justiz oder Rechtspolizei*. Tübingen: Heinrich Laupp.
- VON STEIN, Lorenz (1867): *Die Verwaltungslehre*. Stuttgart: Verlag der J. G. Cotta'schen Buchhandlung.
- WESTLEY, William A. (1956): Secrecy and the Police. *Social Forces*, 34(3), 254–257. Online: <https://doi.org/10.2307/2574048>
- ZSOLDOS Ignác (1838): *Néhány szó a honi közbátorságról*. Pest: Trattner-Károlyi.

Jogi források

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.tv>
- A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága 1/1999. KJE számú jogegységi határozata. Online: <https://kuria-birosag.hu/hu/joghat/11999-szamu-kje-hatarozat>
- 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023). Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A13H1744.KOR×hift=20201217&txtreferer=00000003.TXT>

ABSTRACT

Is it Possible to Do Law Enforcement on a Scientific Basis?

László KORINEK

There is sometimes a kind of contradiction between research conclusion to question achievements of criminology and personal career of the researchers taking positions at academic institutions and receiving awards for success in the field of a discipline rejected by them. However, there is a need to investigate into the core problems of delinquency, therefore negation is not a satisfactory approach. It is normal to have doubts in one's progress, however, the questions cannot be circumvented. The study discusses major achievements in examining law enforcement as part of public administration. German and Hungarian developments are discussed. Doubtlessly, it is not really easy to approach the world of policing because of the secrecy which is part of the subculture of security organs. The author expresses his opinion that law enforcement can be done both on academic and practical level on a scientific basis.

Keywords: law enforcement, public administration, research into law enforcement, police science

A rendészettudomány nemzetközi együttműködésének első jelentős állomása

A berlini rendőrtudomány hete

SALLAI János¹

A 20. században felgyorsult ipari fejlődés és változó nemzetközi politikai helyzet, valamint a nemzetközi bűnözés növekedése új kihívások elé állította a rendőrséget. Az új kihívásokra válaszként született meg 1923-ban az Interpol, és vált gyakorlattá a nemzetközi rendészeti, rendőri együttműködés. Ebben a folyamatban jelentős szerepet játszott a német rendőrség, amely Sopotban, Karlsruheban és Berlinben egy nagyszabású nemzetközi kongresszus és kiállítás megszervezésére vállalkozott, és sikeresen le is bonyolította.

Kulcsszavak: rendészet, rendőrség, nemzetközi, német, magyar, konferencia, kongresszus, rendészettudomány

Az ipari forradalmak hatására az államok közötti gazdasági, kulturális, turisztikai kapcsolatok felerősödtek. Ezzel párhuzamosan a nemzetközi bűnözés is elterjedt. Ennek első jelei a nemzetközi pénz- és értékpapír-hamisítás, határokon átnyúló csalások, leánykereskedelem voltak. Azzal, hogy a vasúti és vízi tömegközlekedés széleskörűen elterjedt és átlépte a határokat is, a bűnözőknek is teret hagyott a menekülésre, a bűncselekmények más-más országban való elkövetésére, majd ismét más országokban az elrejtőzésre.

Európában már a 18. században, Magyarországon a 19. század közepén kialakult a modern rendészet,² amelynek egyik fő tartóoszlopa a rendészeti szakirodalom, folyóiratok, könyvek megjelenése, elterjedése volt. Ezzel párhuzamosan terjedt el a rendőr vagy rendészet, közrendészet-tudomány kifejezés és annak tartalmi kifejtése. Francia területen Nicolas Delamare, német területen Lorenz von Stein, Robert von Mohl, míg Magyarországon Zsoldos Ignác és Karvasy Ágoston voltak a modern rendészet első hírvivői.

A rendőr (polícia), a rendészettudomány és a rendőri tevékenység nemzetközi „összeműködésének” ebben az időszakban még nem értek meg a feltételei. Ugyanakkor

¹ PhD, r. ezredes, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és Történeti Tanszék; e-mail: sallai.janos@uni-nke.hu

² SALLAI 2020: 227–244.

kétoldalú nemzetközi rendőri együttműködésekről, külföldi rendőri eseményekről már a 19. században olvashattunk a rendészeti folyóiratokban. Magyarországon 1869-től, a *Közbiztonság* folyóirat megjelenésekor a rendészettudomány szükségéről írt a főszerkesztő, amelynek egyik fontos tényezőjeként a szakirodalmat jelezte meg, ám ekkor ennek még hiányában volt a rendőri szakma.

A kiegyezés (1867) után a magyar modern rendészet fejlődése is felgyorsult, létrejött az első magyar állami, a fővárosi rendőrség (1873), és folyamatosan születtek rendészeti szakirodalom témakörben könyvek, kiadványok. Ennek a folyamatnak lehetett volna kiemelkedő rendezvénye Budapesten az első nemzetközi rendőrkongresszus, amely ötletéről 1895-ben a *Budapesti Hírlap* a következőként számolt be.

„A nemzetközi közbiztossági kongresszus ez, melynek tervét a Rendőri Lapok szerkesztősége pendítette meg, felsőbb körökben, igen nagy tetszéssel fogadták s minden támogatást megígértek, a kiállítás igazgatósága pedig a kongresszust már előjegyzésbe is vette. Eredetileg csak országos közbiztossági kongresszus volt tervben, de a külföld is oly nagy érdeklődést nyilvánított e kongresszus iránt, hogy a nemzetközi kongresszus, az illetékes körök hozzájárulásával, már előre is biztosítottnak látszott.”³

A nemzetközi rendőrkongresszus megszervezésének tényét a millenniumi szervezőbizottság ugyan elfogadta, de különböző okok miatt a tervezett rendezvény nem valósult meg, így nem Budapest lett az első nemzetközi rendőrkongresszus helyszíne.⁴

A századforduló időszakában a nemzetközi rendőri együttműködés iránti igény felértékelődött, és a külügyi diplomáciát kikerülve elindultak a nemzetközi rendőri barátkozások, konferenciák, kongresszusok, találkozók és más rendezvények. Ennek főbb állomásai: Buenos Aires (1905), Madrid (1909), São Paulo (1912), Washington (1913) és Monaco (1914).⁵ Ezt követően az első világháború időlegesen megszakította a folyamatot. Az első világháború alatt Irk Albert kriminológiai jegyzeteiben világított rá a nemzetközi együttműködés szükségességére, amely a nemzetközi üzletszerű gonosztevők ellen az egyetlen megoldás lehet. Véleménye szerint a „kriminalitás modern fejlődésének két legfőbb szimptomája a gonosztevő specializálódásában és elnemzetköziesedésében mutatkozik.”⁶ Irk szerint a nemzetközi gonosztevők ellen nem lehet hatékony, ha csak izoláltan lépnek fel az államok. Csak a szervezett nemzetközi fellépés a megoldás.⁷

Az első világháború után a bűnözés jelentős méreteket öltött, ami nemzetközi viszonylatokban is jelentkezett. Ennek következtében a világ államainak rendőri vezetői ismét nemzetközi rendőri, rendészeti együttműködés kialakítását szorgalmazták.

³ *Budapesti Hírlap* 1895: 5.

⁴ BORSZÉKI-SALLAI 2023: 1949–1965.

⁵ Itt született meg az Interpol gondolata.

⁶ IRK 1915: 2.

⁷ BORSZÉKI-SALLAI 2023: 1949–1965.

„Van Houten holland csendőrkapitány még 1920-ban felvetette azt az eszmét, hogy egy nemzetközi rendőri bizottságot kellene alakítani. A kapitány tervezetét is dolgozott ki s ezt megküldte az összes európai rendőrségeknek. A tervezetben van Houten a következőket mondta: meg kell keresni és találni azt az utat, melyen az európai fővárosok rendőrségei egyszerű formában és gyorsan tudnak érintkezni egymással, ha bűntettest kell kideríteniük, vagy bűnöst kézre keríteniük.”⁸

Ennek a folyamatnak a legfőbb állomása Bécs, 1923. szeptember 7-e, ahol létrehozták az Interpol.⁹ A nemzetközi bűnügyi együttműködés szervezetének létrehozásában döntő szerepet játszott Johann Schober bécsi rendőrfőkapitány. Az alapításban a magyar rendőrség is képviselte magát, az 1920-as, 1930-as években az Interpol vezetésében szintén. Meghatározó szerepet játszott Dorning Henrik¹⁰ mint a magyar rendőrség képviselője.

Az 1910-es évek elejétől a nemzetközi rendőri együttműködést az aktivizálódás jellemezte szerte a világon, amiben Németország katalizátorszerepet játszott. Ennek keretében 1912-ben Drezdában, majd 1924-ben Gdańskban mutatták be a rendőritechnika vívmányait. Ugyancsak Németországban, 1924-ben Zoppotban (mai nevén Sopot, Lengyelországban található) tartottak rendőrkonferenciát és kiállítást.¹¹ A rendezvény fő témája és érdekessége a távazonosítás volt, amelyet a dán Hakon Jörgensen adott elő. A nemzetközi rendőri tudományos együttműködés szép példáját hozta, hogy a dán módszert a helyszínen tanulmányozó Bingert felügyelő, magyar rendőrkapitány – Jörgensen helyett – Danzingban (a mai Gdańsk) megtartotta a távazonosítási eljárásról szóló előadását, amelyhez a helyszínen tartózkodó két dán szakember segédkezett. Ezenkívül a konferencián egy sor érdekességről és újdonságról tartottak előadást, többek között a nemzetközi bűnözőkről és a rádió rendőrségi alkalmazásáról. Schneiker berlini professzor nyilvános előadást tartott a csalásról, amit diaképekkel illusztrált. A zoppoti kiállításon bemutatták a rendőrpáncélok ellenálló képességét és a rendőrkutyák tevékenységét.¹²

A zoppoti rendőri konferenciát 1925-ben a karlsruhei nemzetközi rendőrkiállítás és az ott tartott rendészettudományi előadások¹³ sorozata követte. Nem véletlen a tudományos jelleg hangsúlyozása, hiszen ekkor a német rendőrséget is újabb kihívások elé állította a bűnözői alvilág, aminek csak jól felkészített és felszerelt rendőrség tudott megfelelni. „Egyik percben a legagyafúrta kereskedelmi csalást bogozza ki a rendőr, a másik pillanatban a természettudományok legelőjáróbb gépezeteit veszi igénybe bűncselekmények felderítésére, küzd a táplálószeres hamisítói ellen, ütkö-

⁸ *Magyar Detekív* 1927: 5.

⁹ Az Interpol létrehozásáról, az eltelt 100 évről és a szervezet jövőjéről lásd bővebben a *Belügyi Szemle* 71. évfolyamának 11. lapszámát.

¹⁰ SALLAI 2017: 483–493.

¹¹ SALLAI 2019: 241–248.

¹² *A Rend* 1924: 1.

¹³ Előadás témái: gyilkos vagy öngyilkos; bűnügyi vegytan és bűnügyi mikroszkópia; bűnügyi oktatás; fénykép-távíratkozás; színházi rendészet; fogorvos a rendőri szolgálatban. *A Rend* 1925: 1.

zetet vív meg a társadalmi rend ellenségeivel.”¹⁴ Ezen a rendőrkiállításán több újdonságot is bemutatnak, amelyek a közlekedés, a bűnügy, a tűzrendészet területén akkor a jövőt jelenthették. Így például: fénykép-távíratózási eljárás, rendőrrádió,¹⁵ rendőrhívó és jelzőeszköz, közlekedésrendészeti oktatófilm, ujjlenyomat-fényképező kamera, vérnyom fellelérésére szolgáló világítószerszám, képhamisítás megállapítására használható daktiloszkópia stb. Ezenkívül a drezdai kutyaiskola, fény hiányában a rendőri munkát segítő vetítőkészülék, Hamburg és Bréma kikötőjének rendszere, Danzig bűnjelgyűjteménye, Zoppot hamiskártyás bűnjelalbuma, valamint a Ruhr vidék rendszere.¹⁶ A karlsruhei kiállításon jól szerepeltek a budapesti, bécsi, zürichi, holland, jugoszláv, római, dán, spanyol, csehszlovák rendőrségi kiállítók is.

A következő rendőrtudományi rendezvényre Münchenben került sor 1926-ban, ahol az első bajor rendőrtudomány hétét tartották meg. A rendezvény a tervek szerint nemzeti keretek között maradt, de a róla szóló tudósítások a nemzetközi rendészeti szakajtóban is helyt kaptak.¹⁷

Berlin az 1920-as évek közepére a vesztes háború ellenére egy nyüzsgő világ város képét mutatta. Az 1923-ban létrehozott Interpol vezetése 1926-ban Berlinben tartotta kongresszusát, amelyet vele párhuzamosan egy rendőrségi konferencia és kiállítás is követett. A kongresszusra, szakmai találkozóra és kiállításra 1926. szeptember 25. és október 3. között került sor. A rendezvényre 26 államból érkeztek a résztvevők. A delegációkat a német birodalmi elnök, Paul von Hindenburg is fogadta. A nagyszabású rendezvényen a németek mindent bevetettek: felvonult az egész berlini rendőrség, tűzoltózenekar, valamint sport- és lovasrendezvényeket is tartottak. Ezzel párhuzamosan német rendőrsportbajnokságokat is rendeztek. A kulturális rendezvények részeként bemutatták a *Nagy rendőrfilmet*, egy rendőri témájú színdarabot, és mindezt a kulturális repertoárral rendőrbállal egészítették ki.¹⁸

A rendőrkongresszus, amelyet az alapító elnök, Johann Schober vezetett le, a „bűnügyi rendőrség nemzetközi megszervezését tűzte ki célul, sőt egy Nemzetközi Rendőrhivatal (*Kriminalamt*) felállítását is tervbe vette, mely Genfben a Nemzetek Szövetségének felügyelete alatt folytatná működését.”¹⁹ Végül a kongresszusnak sikerült határozatot hozni a nemzetközi bűnözők, gonosztevők nyilvántartására felállítandó hivatalról, továbbá döntöttek a nemzetközi távirókédek megszerkesztéséről és használatáról. A kongresszuson tovább szorgalmazták az államközi érint-

¹⁴ A *Rend* 1925: 1.

¹⁵ „Ebben az időben: Az európai államok 'rendőrségeinek' rádióval való felszerelése immár erősen halad előre s ha még mindenütt nincs is meg, de a már kiforrott tervek a közvetlen megoldás előtt állnak. A német birodalom, Anglia, Franciaország, Olaszország és az északi államok természetesen első helyen állnak, nem is beszélve az északamerikai Unióról és Argentínáról, ahol a rendőrségnek a repülőgépektől a rádióig minden segédeszköz igazán amerikai arányokban állnak rendelkezésükre.” SZENTIRMAY 1927: 47. Később, 1930-ban Budapesten rendezték meg a rendőrrádió első konferenciáját.

¹⁶ A *Rend* 1925: 1.

¹⁷ A *Rend* 1926b: 6.

¹⁸ A *Rend* 1926d: 3.

¹⁹ WENINGER 1926: 16.

kezés mellett a közvetlen rendőri kapcsolatok erősítését. Ezenkívül a nemzetközi kábítószer-forgalmazás elleni fellépésre vonatkozólag is fogadtak el határozatot.²⁰

A kongresszus mellett nagy érdeklődést tanúsítottak a párhuzamosan sorra kerülő rendőri tanácskozás iránt, amelynek teljes résztvevői névsorát a Közbiztonság 1926. évi 21. lapszáma²¹ közölte. A konferencián a következő témákban tartottak előadást a rendőr kollégák:

1. A rendőrségek államközi érintkezésének szervezése (előadó: Keffer Alfréd brüsszeli rendőrfőnök).
2. A büntetőjogi felfogás az internacionális bűnözésről (előadó: dr. Schultz bécsi rendőrigazgató).
3. A pénzhamisítás nemzetközi üldözése (előadó: dr. Schultz bécsi rendőrigazgató).
4. A nemzetközi rendőri távirókédek (előadó: dr. Brandt bécsi rendőrigazgató).
5. Az alkoholizmus, morfinizmus, kokainizmus elleni küzdelem (előadó: dr. Weisz, a berlini bűnügyi rendőrség főnöke).
6. Az alkoholizmus elleni küzdelem rendőri gyámolítás útján (előadó: dr. Brandt bécsi rendőrigazgató).
7. A nők alkalmazása a nyomozószolgálatban (előadó: dr. Barek miniszteri tanácsos, Karlsruhe).²²
8. A képtávírás alkalmazása a rendőri szolgálatban (előadó: dr. Kom, a berlini technikai főiskola tanára).
9. Kriminálbiológiai vizsgálóállomásoknak a rendőrségen és letartóztató intézetekben való felállítása (előadó: dr. Lenzgrád egyetemi tanár).
10. Ujjnyomatok hamisítása (előadó: dr. Schneickert rendőr tanácsos, Berlin).
11. A rendőrség Egyiptomban (előadó: M. Shair főfelügyelő).
12. Az egyenruhás rendőrség a nyomozó szolgálatban (előadó: Maurice Sonnenberg varsói rendőrfőnök).
13. A ceruzairás. Prehisztórikus hamisítások (előadó: dr. Türkei egyetemi tanár).
14. A közlekedési rendőrség egységes szabályzatai. A berlini rendőrkiállítás 1926-ban (előadó: a wormszi rendőrség kiküldöttje).²³

Az előadók köre jól láthatóan német és osztrák volt. Az előadások témái jól szemléltetik a 20. század eleji rendőrségi kihívásokat, a rendőröket foglalkoztató nagy kérdéseket és a bűnüldözés technikai újdonságait. A berlini rendőrkongresszus sikereiről, a célok megvalósulásáról 1927-ben az Interpol elnöke²⁴ a magyar olvasók számára írt cikkében számolt be, kiemelve, hogy a nemzetközi szervezet eredményesen teljesíti küldetését.

²⁰ Közbiztonság 1926: 1–3.

²¹ Közbiztonság 1926: 1–3.

²² A rendészeti folyóiratokban fel-felbukkan a nagy kérdés: kell-e, jó-e a női rendőr? Lásd erről: Magyar Detektív 1927: 5–7.

²³ SZÉKELY 1926: 3.

²⁴ SCHÖBER 1927: 8.

A fentiekkel összhangban nyitotta meg kapuit a Berlini Nagy Rendőrkiállítás, a Grosse Polizei-Ausstellung Berlin 1926.²⁵ A kiállításon az alábbiak szerint csoportosított, a rendőrség szervezetét és állományát bemutató termek fogadták a látogatókat:

- rendőr- és oktatásügy;
- rendőralakulatok;
- rendőrség és cenzúra;
- rendőrség és sajtó;
- rendőrmúzeum;
- igazgatási szolgálat;
- állami rendőrség;
- rendőrség és humor.²⁶

A rendőrkiállításon egyes tárlatok látványosan mutatták be a német rendőrség fejlődésének főbb állomásait, eredményeit. A kiállítás egyik fő részlegében, a Rendőrmúzeum tárlatain a látogató megtekinthette a középkori kivégzőeszközöket. Más tárlatokon már ekkor megsejmelhető volt a légi rendőrség tevékenysége, útlelővizsgálat. A motorizáció felgyorsulásának eredményeként a német rendőrséget is el látták személy- és teherautókkal, motorokkal, vízi járművekkel, amelyeket szintén bemutattak a házigazda kiállítók. De több érdekességgel is találkozhatott a látogató a kiállításon, úgymint a berlini rendőrség szervezetét, fegyverzetét, rendőrkórházat szemléltető képekkel, közlekedést szabályozó táblákkal, bánya-, erdészeti, egészségügyi, vízi, valamint építési rendőrséggel, rendőrlovakkal, kutyaikkal. Ebben az időben a német tűzoltóság²⁷ már 75 éves volt, ennek megismertetése szintén nem maradt el.

„Nagyon érdekes, szinte megdöbbentő dokumentumokat mutat be működéséről két részben a bűnügyi kiállítása. Óriási »Mordautó« (a helyszíni vizsgálat minden lehetőségeivel számoló és ekképpen felszerelt autó) vonja magára a bámulók figyelmét. Az utóbbi idők szenzációs, véres esetei írásban és képből rögzítve vannak. Tíz plasztikus kép mutat be egy érdekes rablógylősság nyomozást. Aztán jönnek: pénzhamisítók, hamis kártyások, betörőszerszámok, esetek [...]»²⁸

A sor folytatható lenne, de terjedelmi korlátok miatt a továbbiakban röviden, csak a kiállítás magyar vonatkozású eseményeivel, érdekességeivel foglalkozom. A külföldi kiállítók, így Magyarország is az első, a „tiszteleti csarnokban” kapott helyet. A magyar pavilont a rendőrség, a csendőrség és a folyamrendészet témái töltötték meg. Nemzeti egyenruhába beöltöztetett bábuk, rendőri tárgyak, grafikonok, szak-

²⁵ Grosse Polizei-Ausstellung Berlin 1926. 1927: 32.

²⁶ Közbiztonság 1926: 1.

²⁷ Berlinben a tűzoltóság is a rendőrségnek van alárendelve. DORNING 1926b: 2.

²⁸ DORNING 1926b: 2.

irodalom fogadta a látogatókat.²⁹ A magyar kiállítás anyagát három kiváló rendészeti-csendőrségi-folyamrendészeti szakember állította össze: Schiffler Ferenc rendőr főtanácsos, Pinczés László csendőr százados, valamint vitéz Eger Ervin. Az ő munkájukat a rendőrség, a csendőrség és a folyamrendészet területeiről több hivatali munkatárs segítette. A szállítási költségek miatt kisszámú, de annál érdekesebb látnivalókat vittek ki Berlinbe. „A Bűnügyi Múzeum kimenő anyaga magyar bűnügyi különlegeségeket tüntet fel: álcsendőri felszerelést, orv-vadász-eszközöket, primitív és rejtett lövő készülékeket, hamispénzgyűjteményt, lottóhamisító készüléket küldenek ki.”³⁰ A kiállítás képei mellett magyar szakirodalmi alkotásokat is eljuttattak, továbbá Dorning Henriknek a magyar rendőrségről szóló német nyelvű brosróját.

A berlini rendőrtudomány hetén lezajlott rendészettudományi tanácskozások, előadások és a nagy volumenű nemzetközi rendőrkiallítás Németországban és külföldön egyaránt hatással volt a rendőrségekre, közelebb hozta egymáshoz a részt vevő államok rendőr hivatalnokait, kölcsönösen megismerhették egymás tapasztalatait. Berlin rövid időre a modern rendészettudomány iránt elkötelezettek érdeklődési középpontjába került. Ez valószínűleg közvetve hatással volt arra, hogy egy évvel később, 1927-ben Berlin-Charlottenburgban felállították a Rendőrségi Intézetet, amely akkor a következő öt tanszékkal rendelkezett:

1. Rendőrijog,
2. Szakpszichológia és pedagógia,
3. Történelem és szociológia,
4. Szervezés és felhasználás,
5. Kriminológia és kriminalisztika.³¹

A berlini kongresszus és kiállítás a rendőrtudományok iránt érdeklődők ezreit mozgatta meg, míg a szakmából a tanulni, alkotni vágyó rendőr hivatalnokokat csábította ide, meghozzá számtalan országból. A kiállítás szervezőit, résztvevőit ekkor, az első világháborút nemrég hátrahagyva, a nemzetközi béke fennmaradása és a nemzetközi bűnözés elleni sikeres küzdelem folytatása motiválta. A rendezvénysorozat jól illusztrálta a német (berlini) rendőrség kitűnő felszereltségét. A berlini rendőrség már ekkor a legmodernebb távíróval és rendőrrádióval rendelkezett. Dorning Henrik, aki részt vett a kiállításon és a kongresszuson is, a rendezvényt nagy bűnügyi múzeumnak tartotta, amelyet a közönségnek is be lehet mutatni.³² Az már csak a téma pikantériája, hogy hasonló időben, 1926 októberében Berlinben ült össze a *Szexuális Kutatások Kongresszusa*,³³ amelynek résztvevői között szintén volt magyar kiküldött. Arról nincs tudomása a szerzőnek, hogy a két tudományos rendezvény résztvevői esetleg találkozhattak-e.

²⁹ DORNING 1926a: 1–2.

³⁰ A Rend 1926a: 3.

³¹ 1919–1933. *Im Schatten des Ersten Weltkrieges. Das Demokratieexperiment von Weimar.*

³² DORNING 1926a: 2.

³³ Bácsmezei Napló 1926: 18.

A korszak jellemzője, hogy a nagy érdeklődést kiváltó eseményeket az akkor még szűkebb körnek sugárzó rádió is műsorra tűzte. Weninger László Vince előadását a berlini nemzetközi rendőrkongresszusról és a rendőrkiallításról 1926. szeptember 30-án a Magyar Rádió hallgatói este 18.25-kor hallhatták.

Végezetül a berlini rendőrtudományok kiállításáról egy vélemény:

„Most zajlott le a nemzetközi rendőrkongresszus is [a Szexuális Kutatások Kongresszusa mellett]. Sokkal kisebb érdeklődés mellett. A kongresszussal kapcsolatos rendőr kiállítás jobban izgatta a kedélyeket, noha – a sajtó támadásai miatt – a kényesebb természetű dolgokat, főleg a pornográfia és a pénzhamisítás körébe vágó dokumentumokat, külön pavilonba helyezték át, ahova csak orvosi, vagy újságírói igazolvánnyal lehet belépni. De, ami látnivaló maradt, az is éppen elég ahhoz, hogy a látogató három órai szemlélődés után, mint perfekt betörő hagyja el a kiállítás területét. Ha más rendezte volna ezt a kiállítást – írta egyik újság nem minden alap nélkül – nem a rendőrség, akkor az illető már rég ülne.”³⁴

Ugyanebben az időben a rendőri szaksajtóban is megfogalmaztak véleményt a rendőrtudomány impozáns rendezvénysorozatáról, amelyet nagyon időszerűnek és informatívnak tartottak. Eszerint „ha még soká várnak a bűnözők rendeztek volna a maguk szempontjából mindenesetre érdekes és értékes kiállítást és kongresszust Berlinben, körülbelül ugyanabból az anyagból, amelyet most a német rendőrség összegyűjtött, csak egy kissé más elvekkkel és elrendezéssel.”³⁵

A napjainkban zajló globalizációs folyamatok, az adatátviteli forradalom eredményei soha nem látott kihívások elé állítják a nemzeti rendőrségeket, valamint a nemzetközi rendőrszervezeteket, továbbá az Interpolt, az Europolst stb. A globalizáció rendészeti kihívásainak – a berlini rendészettudományi kongresszus és kiállítás szellemében – csak egy jól szervezett, prosperáló nemzetközi rendészeti együttműködés tud megfelelni. Ennek színterei a nemzetközi szimpóziumok, konferenciák, kiállítások, kongresszusok és nemzetközi képzések, amelyek sikerét a rendőrtisztviselők által tárgyalószinten egy szakmai közös nyelv³⁶ ismerete biztosítaná.

Végezetül Dorning Henrik gondolataival zárom a tanulmányt, aki a 20. század elején a nemzetközi rendőri egyműködés és a rendőrtisztviselői szakképzés élharcosa volt Magyarországon. „Ha [a rendőrség] működése eredményes akar lenni, sem a megelőzés, sem az üldözés terén nem állhat meg az ország határánál, mert ez a mai közlekedési viszonyok mellett a bűncselekmények előkészítését és véghezvitelét éppen olyan kevésbé akadályozza, mint a menekülést.” Ezen cél megvalósításának az első nagy állomása volt a berlini rendőrtudományok hete.

³⁴ *Bácsmegyei Napló* 1926: 18.

³⁵ *A Rend* 1926c: 1.

³⁶ SALLAI–BORSZÉKI 2021: 129–142.

Felhasznált irodalom

- 1919–1933. *Im Schatten des Ersten Weltkrieges. Das Demokratieexperiment von Weimar*. Münster: Deutsche Hochschule der Polizei. Online: www.dhpol.de/die_hochschule/hochschulbibliothek/weimarer-republik.php
- A berlini rendőr kiállítás és rendőr kongresszus (1926). *Közbiztonság*, 33(21–22), 1–3.
- A berlini rendőr szakkiállítás magyar anyaga hétfőn indul (1926a). *A Rend*, 1926. szeptember 11. 3.
- A müncheni rendőrtudományi hét (1926b). *A Rend*, 1926. június 23. 6.
- Az ördög nem alszik (1926c). *A Rend*, 1926. 6(77), 1.
- A zoppoti rendőrkongresszus és rendőr szakkiállítás (1924). *A Rend*, (59), 1.
- BORSZÉKI Judit – SALLAI János (2023): INTERPOL 100. „A rendőrség összekapcsolása egy biztonságosabb világot”. *Belügyi Szemle*, 71(11), 1949–1965. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.11.3>
- DORNING Henrik (1926a): A berlini rendőri kiállítás. *A Rend*, 6(81), 1–2.
- DORNING Henrik (1926b): A berlini rendőri kiállítás II. *A Rend*, 6(82), 2.
- Elkészült a berlini rendőr kiállítás végleges programja (1926d). *A Rend*, 1926. augusztus 28. 3.
- Grosse Polizei-Ausstellung Berlin 1926* (1927). Berlin: Gersbach & Sohn.
- IRK Albert (1915): Nemzetközi küzdelem a büntetéseket nemzetközi osztályai ellen. *Bűnügyi Szemle*, 3(7), 1–5.
- Mit lehetett látni a karlsruhei nemzetközi rendőrttechnikai kiállításon (1925). *A Rend*, 5(48), 1.
- Napi hírek. (Közbiztonsági kongresszus Budapesten.) (1895). *Budapesti Hírlap*, 260: 5.
- Nem vált be a női rendőrség intézménye (1927). *Magyar Detektív*, 2(15), 5–7.
- SALLAI János (2017): Dorning Henrik rendőrségi szakíró, a rendőrség országos szaktanulmányi felügyelője és zoológus. In BODA József – FELKAI László – PATYI András (szerk.): *Ünnepi kötet a 70 éves Janza Frigyes tiszteletére*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 483–493.
- SALLAI János (2019): A rendészettudomány forrásai, gyökerei. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Gondolatok a rendészettudományról*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság, 241–248.
- SALLAI János (2020): A modern magyar rendészet kezdetei. *Magyar Rendészet*, 20(3), 227–244. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.14>
- SALLAI János – BORSZÉKI Judit (2021): Egy megvalósítható utópia? Közös munkanyelv keresése a nemzetközi rendőri együttműködés kezdetén. In CSABA Zágón – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY Ágnes (szerk.): *„Tehetség, szorgalom, hivatás”*. Tanulmánykötet. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 129–142. Online: <https://doi.org/10.37372/mrttvpt.2021.1.9>
- SCHOBER, Johann (1927): Nemzetközi rendőrség. *Újság*, 1927. december 25. 8.
- SZÉKELY Vladimír (1926): A berlini rendőrkiallítás és rendőrkongresszus. *A Rend*, 6(77), 3.
- SZENTIRMAY Endre (1927): A rádió a rendőrség szolgálatában. *Újság*, 1927. szeptember 4. 47.
- Szerelmi Kongresszus Berlinben. *Bácsmegeyi Napló*, 1926. október 24. 18.
- WENINGER Vince (1926): A berlini nemzetközi rendőrkongresszus. *Magyar Külpolitika*, 1926. október 16. 16.

ABSTRACT

The First Significant Step in International Cooperation in Police Science

The Berlin Police Science Week

János SALLAI

Accelerating industrial development and changing international political situations in the 20th century, as well as the rise in international crime, have brought new challenges for the police. In response to these new challenges, Interpol was born in 1923 and international police cooperation became a practice. The German police played a major role in this process, organising and successfully running a major international congress and exhibition in Zoppot, Karlsruhe and Berlin.

Keywords: law enforcement, police, international, German, Hungarian, conference, congress, police science

A 3. sz. tanú nyilatkozata

Válasz Balla Zoltánnak a *Képzeletbeli keresetlevél a bírósághoz*¹ című publikációjára

SALLAI János²

Több mint fél évtizede jelent meg a Rendészettudományi szaklexikon, amelyre sajátos módon, egy képzeletbeli keresetlevél formájában reflektált Balla Zoltán. A tanulmány kísérletet tett a lexikon elkészítése történelmi háttérének bemutatására. Aki a tudomány, a könyvek világában él, az tudja, hogy a nyomdába adott kézirat manapság már a kinyomtatáskor magában hordozza az avulás jelenségét, ezért a szerző is egyetért a Rendészettudományi szaklexikon szócikkeinek felülvizsgálatával, egy javított vagy teljesen új lexikon kiadásával.

Kulcsszavak: rendészet, rendvédelem, rendészettudomány, rendőrség, tudomány, törvény, történelem

Tisztelt Bíróság!

Elöljáróban szeretném elmondani, nagyon megtisztelőnek tartom, hogy fent nevezett Balla Zoltán személyemet így nagyon illusztris társaságba sorolta, amelyben ott van Korinek László, Szikinger István, Tamás András, Patyi András, Finszter Géza, Boda József, Hautzinger Zoltán, Palló József, Buzás Gábor, Virányi Gergely, és idézett be tanúnak. Továbbá nagyon hasznosnak tartom, hogy a *Rendészettudományi szaklexikon* a kiadását követő ötödik évben is a rendészettudományi közélet érdeklődésére tart igényt. Ha megfigyeljük a tudományos közéletet, az elmúlt évtizedekben mintha a tudományos viták alacsonyabb intenzitással zajlanának, esetenként teljesen háttérbe szorulnak. Miközben a tudományos életet, a fejlődést pont a viták vinnék előrebb, és azért szervezünk konferenciákat, tartunk műhelyvitákat, hogy ott ennek teret adjunk. Az adatátviteli forradalom eredményeként a rendészeti területen is megsokszorozódtak a kiadványok, amelyek nagy része az elektronikus térben jelent meg. Ezért is vettem jó néven, hogy a hagyományos Szent László-napi, pécsi tudományos rendezvény után napvilágot látott kötetben megjelent egy olyan cikk, amely formájában, stílusában újszerű, vitára sarkalló.

¹ BALLA 2024.

² PhD, r. ezredes, egyetemi tanár, Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és Történelmi Tanszék; vezetőhelyettes, Rendészettudományi Doktori Iskola, e-mail: sallai.janos@uni-nke.hu

A fentiekén túl még egy aktuális problémáról kívánok szólni. A jelenlegi tudományos-oktatói címek elérése érdekében, hogy a magas követelményeknek megfeleljen az adott tanár vagy kutató, újabb és újabb cikkeket kényszerül írni. Az olvasó és a tudományos közélet ebből adódóan publikációk dömpingjével találhatja magát szembe. Ennek következménye, hogy esetenként azonos témában korlátlanul nagy számban jelennek meg cikkek, amelyeknek az olvasására is alig keríthetünk sort, nemhogy érdemeik tanulmányozására, netalán reflexióra. Pedig egy-egy témában az internet világa, illetve a különböző adatbázisok egy keresést elindítva, gyorsan tájékoztatást adhatnak számunkra. Ezenkívül az elmúlt időben lecsökkeni látszik a szakma, a politika érdemi érdeklődése a tudományos közélet véleménye iránt.

A fentiek miatt is jó érzés volt olvasni a képzeletbeli keresetlevelet, amely kritikát, esetenként pedig eltérő megállapításokat tartalmaz, amihez a rendészettörténet területéről kísérletet teszek mellette vagy ellene érvelve tanúvallomást tenni.

Amit tanúként el kívánok mondani.

Mint a *Rendészettudományi szaklexikon*³ készítésében aktív szerepet vállaló, jól ismerem a lexikon elkészítésének az ötlettől a kivitelezésig tartó teljes folyamatát. 2008-ban a *Rendészettudományi szaklexikon* előfutáraként, a Magyar Rendészettudományi Társaság gondozásában⁴ jelent meg a *Rendészettudományi szöszedet*. A szöszedet a kiadvány bevezetőjében, a szerkesztő által leírtak szerint is nem teljesen önálló mű volt, hanem sokkal „inkább a Társaságnál létező, működő tagozatok, illetőleg a Tanács tagjai által legfontosabbnak ítélt tudományos hatókörökre vonatkozó, már használatban lévő szakkifejezések”⁵ gyűjteménye. Ugyanitt a szerkesztő egy alapos kutatómunka után felvetette egy rendészeti lexikon megalkotásának lehetőségét.

A fenti előzmények után, 2016-ban az általam vezetett Karvasy Ágoston Rendészettudományi és Történeti Kutatóműhely keretében a rendészeti területen egy 110 éves időszak hiányosságát akartuk megszüntetni akkor, amikor egy lexikon elkészítését tűztük ki célul. Korábban 1903-ban⁶ és 1909-ben készült a témában rendőrségi lexikon, amelyek Rédey Miklós és Laky Imre nevéhez fűződnek. Az ötletük alapját az adta, hogy beosztásuk elfoglalásakor nem létezett egy olyan átfogó mű, amely a munkavégzésükhöz szükséges lett volna. Ezért a rendelkezésükre bocsátott rendőrségi törvényeket, rendeleteket és főkapitányi parancsokat, utasításokat egy regiszteres füzetben rögzítették, majd arra gondoltak, hogy erre az utánuk jövőknek és másoknak is szükségük lenne, ezért lexikon formába szerkesztették.⁷ Fontos tudni, hogy ez időben még csak egy, a fővárosi rendőrség volt állami rendőrség, és lényegesen kevesebb jogszabály, főkapitányi utasítás, rendelet volt hatályban. Ugyanakkor nem állt rendelkezésükre számítógép, internet és más korszerű adatfeldolgozó eszköz. Így született meg 1903-ban a *Rendőrségi lexikon*. Az első vászonkötésben ki-

³ BODA 2019.

⁴ BEREGNYEI 2008.

⁵ BEREGNYEI 2008: 9.

⁶ LAKY–RÉDEY 1903.

⁷ LAKY 1926: 71.

adott lexikon kislakú (15 × 10 cm) volt, és 552 oldalas. A rendőri és csendőri zsebkönyvek formájában vált ismertté. Hogy minél kisebb legyen a terjedelme, nagyon sok rövidítést alkalmaztak a szerkesztők. A lexikon sikerét mutatja, hogy a szerkesztők néhány évvel később, 1909-ben, az első lexikon tapasztalatait felhasználva, *Körendészeti és büntetőjogi tudnivalók betűrendes kézikönyve*⁸ címen egy lényegesen terjedelmesebb formában (1240 oldal, dupla nagyságban) adták ki az újabb, ma már tudjuk, 110 évre szóló lexikont. E két fontos mű mellett meg kell említenem Laky Imre *Rendőrközegek tankönyvét*⁹ és Rédey Miklóstól *A rendőri szolgálat vezérfonalát*,¹⁰ amelyek esszé, illetve kérdés-felelet formában jelentős segítséget nyújtottak a rendőr tisztviselőknek a szakmai tevékenységük végzésében.

A fenti művek hosszú ideig megállták a helyüket, de a 20. században bekövetkezett társadalompolitikai változások, a rendőri, rendészeti tevékenységben végbement fejlődés természetesen elavulttá, de nem feleslegessé tették a lexikonokat. Ugyanakkor pont a gyors politikai és szakmai változások miatt senki nem vette a bátorságot egy, a rendészet minden területét átfogó új lexikon elkészítéséhez. Ezért is illeti elismerés Padányi Józsefet, aki a Közigazgatás- és Közszolgáltatás-fejlesztés Operatív Program felelős rektorhelyetteseként a kezdetektől támogatta a mű létrehozását, és Boda Józsefet, az RTK dékánját, aki vezetésével, továbbá Beregnyei Józsefet és Virányi Gergelyt, akik évekig tartó emberfeletti munkával nagyban hozzájárultak, hogy a *Rendészettudomány szaklexikon* ötletéből kézzel fogható könyv váljon. Természetesen elismerés illeti a közel száz fős szerzőgárdát, a lektorokat, valamint az adminisztrációs hegyeket megmozgató Baksai Évát.

Aki a tudomány, a könyvek világában él, az tudja, hogy a nyomdába adott kézirat napjainkban már a kinyomtatásakor magában hordozza az avulás jelenségét. Ezzel mi is tisztában voltunk, ezért teremtettük meg annak a feltételét, hogy elektronikusan változtassunk azon a szócikken, amely valamilyen okból elavult, tartalma megváltozott. Ez irányú törekvés ma is fennáll, és a belügyi tudományos élet szereplői előbb vagy utóbb egy részleges vagy teljes felülvizsgálatra sort is kerítenek. Aki részt vett a *Rendészettudományi szaklexikon* készítésében, szerkesztésében, az azt is tudja, hogy ez nem megy gyorsan, mert számtalan tényező lassítja, illetve gyorsítja a folyamatok kivitelezését. A lexikonkészítés hosszú kutatómunkát, egyeztetést, számtalan szerkesztői ülést, késhegyig menő vitákat és sok kompromisszumot igényelt.

A fentiekben bemutatott körülmények után rátérve az érdemi válaszokra az alábbiakat tudom előadni. Természetesen a tanúvallomásom érdemben csak a szerkesztői, a Karvasy Ágoston Kutatóműhely vezetői, valamint a szakterületem a rendészettörténeti területeket érintő felvetésekre terjed ki.

A képzeletbeli keresetlevél 2. pontjában megfogalmazottak véleményem szerint csak részben helytállóak. A rendészettudomány etablációja¹¹ 2012-ben a MAB

⁸ LAKY–RÉDEY 1909.

⁹ LAKY 1906.

¹⁰ RÉDEY 1916.

¹¹ SALLAI 2021.

2012/8/III/2/2. (2012. 09. 28.) sz. határozatával, amellyel a rendészettudományt tudományágként ismerte el, megtörtént, ezért ennek tudományos érvekkel való vitatathatósága lehetséges, de a határozat lebegtetése, megkérdőjelezése nem reális, nem elegáns. A rendészettudomány MAB általi elismerése, tartalommal való megtöltése hosszú folyamat¹² eredménye.

A képzeletbeli keresetlevél 3. pont f) bekezdésben leírtakhoz, miszerint a szaklexikon korrigálása kapcsán csak hallgatás van, csupán a szerző információhiányát mutatja. Ugyanis a BM Tudományos Tanácsa, a Magyar Rendészettudományi Társaság és az NKE Rendészettudományi Karának vezetése részéről is többször megfogalmazódott a korrekciók¹³ iránti igény, amire szerintem a közeljövőben sor is kerülhet. Ennek ma sokkal inkább van anyagi-jogi akadálya, mint az elkötelezettség az iránt, hogy a helytelen szócikkeket javítsák vagy töröljék az illetékesek. Úgy gondolom, a helytelen tartalommal bíró szócikkek „továbbcipelése” senkinek sem érdeke.

Ami a 3. pont g) bekezdését és az ebrendészetet illeti, véleményem szerint a szerző állításai az ebrendészet kapcsán nem minden esetben helytállóak. A kutya az ember életében mindig kitüntetett helyet¹⁴ foglalt el. Ugyanakkor több okból veszélyforrásként is jelentkezett az eb. Ezért már a 19. században szabályozták a kutyákkal kapcsolatos tennivalókat. Például az 1868-as 22.153. sz. rendelet¹⁵ szerint a fővárosban a gazdátlan ebeket a legnagyobb szigorral össze kellett fogdosni és el kellett pusztítani. A szabadon járó kutyákat védjeggyel, a hamisakat láncsal kellett ellátni. Véleményem szerint a kutyák, birkák és lovak azonos körbe sorolása téves következtésekre ad lehetőséget. Ha ehhez még hozzáveszem napjaink kutyával kapcsolatos veszélyforrásait, például harci kutya vagy betegséget terjesztő, gazdátlan kutya által előidézhető veszélyeket, akkor nem tartom teljesen jogosnak az ebrendészet elvetését.

Teljesen egyetértek a szerzővel a 3. pont h) bekezdésében leírtakkal, hogy a rendészet és a rendvédelem kapcsán nagy a zűrzavar. Mivel többször kísérletet tettünk, hogy ezt a fogalomzavart tisztázzuk, az ebben a pontban leírtak címzettjének nem a lexikon szerkesztői gárdáját, hanem a jogalkotókat tartom. Csak az írásom első részében leírtakat erősíti, hogy ha nem kéri ki a rendészettudomány képviselőinek véleményét szakmai kérdésekben, jogalkotásban, akkor így járhatunk. Vélelmezhető, hogy az 1990-es években a gyors változtatások iránti igény és az idő rövid-

¹² SALLAI 2024: 791–803.

¹³ Tudomásom szerint a korrekcióra irányuló tevékenység céljából a BM-ben létrehozták a Szakterminológiai Munkacsoportot, amely folyamatosan gyűjti a változtatás kapcsán felmerült szócikkkel kapcsolatos felvetéseket.

¹⁴ A kutya kiemelt helyét szerepét igazolja az 1903-as *Rendőrségi lexicon*, amely az alábbi jelentős számban tartalmaz ebtartással kapcsolatos szócikket: Ebadó alól mentesek a katonai, csendőrségi és rendőrségi célokra tartott vagy oktatót állatok; Ebek által megmárt vagyontalanok és Pasteur-intézet; Ebet bérkocsis szállítani nem köteles; Ebek elveszett védjegyeinek kicserélése; Ebek ellopása megakadályozandó; Ebmarási esetekben illetékes eljárás; Ebek gyanús megbetegedései azonnal bejelentendők az előjáróságnál; Ebet hajón csak szájkosárral s megkötve vagy elzárva lehet szállítani; Ebet hová tilos vinni; Ebekre razzia; Ebtartási szabályrendelet pénzbüntetései nyilvántartása; Ebek szállítása vasúton; Ebtartási szabályrendelet; Ebtartási szabályrendeletbe ütköző kihágás; Ebek veszettségéről általában.

¹⁵ Ebdűh kitörésének meggátolása és kezelése iránti szabvány. Alkottatott az 1868. évi közgyűlés által 22.153. sz.

sége elég okot adott arra, hogy rendeletek, törvények esetén elmaradjanak az alapos köröztetések, szélesebb szakmai közönség véleményének kikérése. Így fordulhatott elő, hogy minden szakmai alapot nélkülözve az 1993. évi CX. tv. a honvédelemről törvénybe bekerült a rendvédelem kifejezés.

A rendészet kontra rendvédelem¹⁶ vita kapcsán 2018-ban kísérletet tettünk a két álláspontot képviselők között a nézetek és érvek ütköztetésére, de ez a rendvédelem képviselőinek távolmaradása miatt érdemben nem valósulhatott meg. Ez mutatja azt, hogy a rendvédelem képviselői érvekkel nem tudják alátámasztani a honvédelem mintájára kreált rendvédelem kifejezés tartalmi megtöltését. Itt tartom fontosnak megemlíteni, hogy a *rendvédelem* szó az 1881-es XXI. sz. törvény előkészítése kapcsán már egy hasonló kifejezés, a „rendvédő”¹⁷ formában írásban is napvilágot látott, ám az akkori jogalkotók lesöpörték az asztalról. Később ezt a lépést a 20. század egyik jeles rendőr tudósa, Dörning Henrik is megerősítette.

Ugyanakkor a rendészet/rendvédelem/közigazgatás kapcsán a szerző figyelmébe ajánlanám az i. e. 2. századból fennmaradt rendőri szabályzatot, valamint a *Közigazgatás* hasábjain lezajlott Falcsik Dezső kontra Kiss Mihály vitát a közigazgatásról, rendészetről.¹⁸ Továbbá véleményem szerint a rendészet fogalomrendszerében segít eligazodni Tomcsányi Móric és a *Magyar közigazgatási és pénzügyi jog. Különös (szakigazgatási) részben* leírtak, valamint az abban található, a rendészetügyi ágazat rendszerét megjelenítő táblázat.

Tisztelt Bíróság!

Összességében tanúsítom, hogy Balla Zoltán felperesnek a *Rendészettudományi szaklexikon* kapcsán tett megállapításai részben helytállóak, részben kiigazításra, javításra szorulnak. A lexikon készítése során is tudtuk, hogy amit leírunk, az idővel megváltozhat. Utalnék a főszerkesztő bevezetőben írt soraira: „Tudatában vagyunk természetesen annak is, hogy a rohamosan változó és globalizálódó világunkban a Szaklexikon szócikkei rövid időn belül elavulhatnak, időszerűtlenné válhatnak, tehát folytatni kell majd a kutatói és kidolgozó tevékenységet, valamint időről időre frissíteni kell a tartalmát.”¹⁹ Úgy gondolom, a felperes nyitott kaput dönget azokkal a gondolataival, hogy a *Rendészettudományi szaklexikon* egyes szócikkei megérették az átdolgozásra, illetve a törlésre. Ugyanakkor az idő elteltével beállt változások új szócikkek létrehozását igénylik. Továbbá nem tudom eléggé szorgalmazni a rendészet/rendvédelem/közigazgatás fogalmak és egymás közötti viszonyuk tisztázását.

¹⁶ Voltak korábban is a témakörben próbálkozások, de az érdemi vita elhalt. Lásd PAPP 1998; DUNAVÖLGYI 2011; PARÁDI 2001: 97–108; PARÁDI 2002; FINSZTER 2001: 88–96.

¹⁷ FARKAS–SALLAI 2024: 101–112.

¹⁸ SALLAI 2015.

¹⁹ BODA 2019: 8.

Mint a lexikon készítésért felelős Karvasy Kutatóműhely vezetője, továbbá szerzője, csak megköszönni és támogatni tudom Balla Zoltán elismerő sorait, amelyek a *Rendészettudományi szaklexikon* szerzőire és szerkesztőgárdájára vonatkoznak.

Végezetül várom az idézést, hogy a tanúvallomásomat szóban is kifejtthessem.²⁰

Felhasznált irodalom

1881. évi XXI. tv. javaslat tárgyalása.

A IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztály ülésének anyaga. 2003. szeptember 17. MTA Levéltára.

BALLA Zoltán (2016): *Monográfia a rendészetről*. Budapest: Rejtjel Kiadó.

BALLA Zoltán (2024): Képzletbeli keresetlevél a bírósághoz. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *A rendészet tudománya és gyakorlata*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 365–370.

BEREGNYEI József szerk. (2008): *Rendészettudományi szószerdet. A magyar rendészeti szervek által gyakrabban alkalmazott szakmai szócikkek gyűjteménye*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság.

BODA József főszerk. (2019): *Rendészettudományi szaklexikon*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.

CHRISTIÁN László (2014): Két új ág a rendészettudomány fáján. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Rendészettudományi gondolatok. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság, 85–91.

CHRISTIÁN László (2022): *Komplementer rendészet*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.

DUNAVÖLGYI Szilveszter (2011): *Rendészet-rendvédelem a magyar jogalkotásban. „A rendészettel kapcsolatos rendszerelméleti fogalmak tisztázása” c. kutatás része*. Online: https://bm-tt.hu/wp-content/uploads/2022/02/rendeszet_vs_rendvedelem_dunavolgyi.pdf

Ebdűh kitörésének meggátlása és kezelése iránti szabvány. Alkottatott az 1868. évi (Pest) közgyűlés által 22.153. sz.

FARKAS Johanna – SALLAI János (2024): 200 éves a rendőr szavunk. *Rendőrségi Tanulmányok*, 7(1), 102–112. Online: <https://doi.org/10.53304/RT.2024.1.04>

FINSZTER Géza (2001): Rendészet vagy rendvédelem. *Belügyi Szemle*, 49(2), 86–96.

FINSZTER Géza (2014): A társadalomtudományok és a rendészet. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Rendészettudományi gondolatok. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából*. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság.

FÓRIZS Sándor (2016a): A rendészeti változások iránya, tendenciái, mozgatórugói. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *A határrendészettől a rendészettudományig*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 27–36.

FÓRIZS Sándor (2016b): Gondolatok hadtudomány és a rendészettudomány jövőbeni együttműködésének fontosságáról. *Hadtudomány*, 26(1–2), 122–123. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.122>

HAUTZINGER Zoltán (2011): Rendészettudomány és rendőri kutatás. *Belügyi Szemle*, 59(1), 22–35.

²⁰ A teljességre törekedve, lásd még: 1881. évi XXI. tv. javaslat tárgyalása; IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztály ülésének anyaga; BALLA 2016; CHRISTIÁN 2014; CHRISTIÁN 2022; 1868. évi (Pest) közgyűlés 22.153.; FINSZTER 2001; FINSZTER 2014; FÓRIZS 2016a; FÓRIZS 2016b; JASCHKE at al. 2007; HAUTZINGER 2011; HAUTZINGER 2020; Jegyzőkönyv a Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztály Állam- és Jogtudományi Bizottság Rendészeti Albizottság alakuló üléséről; KARVASY 1870; KIS 2015; KORINEK 2007; NAGY 1928; PARÁDI 2001, 2002; PETRIKOVITS 1933; Rendőri tudomány az egyetemen; SZABÓ 2004; SZAMEL 1977, 1985; TOMCSÁNYI 1933; TÓTH 1938, 1939; VIRÁNYI 2012.

- HAUTZINGER Zoltán (2020): A rendészettudomány határtudományai. *Magyar Rendészet*, 20(3), 137–146. Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.3.8>
- JASCHKE, Hans-Gerd (2007): *Rendészettudomány – egy európai megközelítés*. CEPOL, 1–10. Online: www.cepol.europa.eu/sites/default/files/website/Research_Science/PGEAPS/PGEAPS_summary_hungarian.pdf
- Jegyzőkönyv a Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztály Állam- és Jogtudományi Bizottság Rendészeti Albizottság alakuló üléséről. 2012. május 16. a Magyar Tudományos Akadémia Titkársága.
- KARVASY Ágost (1870): *A közrendészeti tudomány és a cultúrpolitika*. Pest: Athenaeum.
- KIS Norbert (2015): „Metszéspontok” – rendészettudomány, bűnügyi tudományok, közigazgatás-tudomány és transzdiszciplinaritás. *Magyar Rendészet*, 15(4), 85–92.
- KORINEK László (2007): A bűnügyi tudományok helyzete. *Magyar Tudomány*, 168(12), 1570–1576.
- LAKY Imre (1906): *Rendőrközegek tankönyve, különös tekintettel a büntető törvényekre, a bűnvádi eljárásra s a 130,000/V. b. sz. utasítás*. Budapest: Pátria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság.
- LAKY Imre (1926): *Rendőrökről rendőröknek*. Budapest: Ráth Mór Könyvkiadóvállalata.
- LAKY Imre – RÉDEY Miklós (1903): *Rendőrségi lexicon*. Budapest: Stephaneum Nyomda.
- LAKY Imre – RÉDEY Miklós (1909): *Rendőri lexikon. Közrendészeti és büntetőjogi tudnivalók betűrendes kézikönyve*. Budapest: Pátria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság.
- NAGY Valér (1928): Van-e külön rendőr tudomány? *Rendőr*, 1928. február. 11.
- PAPP Judit (1998): Rendvédelem vagy rendészet? *Új Rendészeti Tanulmányok*, 4(1), 95–120.
- PARÁDI József (2001): Rendvédelem vagy rendészet. *Belügyi Szemle*, 49(2), 97–108.
- PARÁDI József (2002): Rendvédelem kontra rendészet. In HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Határőrség és rendészet*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 7–12. Online: www.pecshor.hu/periodika/2002/paradi.pdf
- PETRIKOVITS Albert (1933): Rendőrtudományi előképzettség. *Magyar Detektív*, 8(11).
- RÉDEY Miklós (1916): *A rendőri szolgálat vezérfonala*. Budapest: Pátria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság.
- Rendőri tudomány az egyetemen (1909). *Jogtudományi Közöny*, 13.
- SALLAI János (2015): Közigazgatás vagy rendészet? A Kiss Mihály kontra Falcsik Dezső vita 1896-ban. *Magyar Rendészet*, 15(3), 141–147.
- SALLAI János (2021): *A rendészettudomány etablációja és akkreditációja Magyarországon*. Budapest: Rendőrség Tudományos Tanácsa.
- SALLAI János (2024): A magyar rendészettudomány 180 éve. *Belügyi Szemle*, 72(5), 791–803. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i5.pp791-803>
- SZABÓ András (2004): A rendészettudomány meghatározása és értelmezése. *Rendvédelmi Füzetek*, (2), 8–11.
- SZAMEL Lajos (1977): *A magyar közigazgatás-tudomány*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- SZAMEL Lajos (1985): A modern rendészet-fogalom és következményei. In ÁDÁM Antal (szerk.): *Jubileumi tanulmányok 40*. Pécs: Janus Pannonius Tudományegyetem.
- TOMCSÁNYI Móric (1933): *Magyar közigazgatási és pénzügyi jog. Különös (szakigazgatási) rész*. Budapest: a szerző kiadása.
- TÓTH József (1938): *A rendészetfogalom a nemzeti szocialista államban*. Eger: Szent István Nyomda.
- TÓTH József (1939): *A rendészeti ténykedés alakjai, különös tekintettel a közigazgatási aktusokra*. Eger: Szent János Nyomda.
- VIRÁNYI Gergely (2012): Aktualizált gondolatok a rendészettudományhoz. In GAÁL Gyula – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *A rendészettudomány határkövei. Tanulmányok a Pécsi Határőr Tudományos Közlemények első évtizedéből*. Pécs: Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoport, 11–38.

ABSTRACT

János SALLAI

More than half a decade ago, the Specialised Lexicon of Police Science (Rendészettudományi szaklexikon) was published, and Zoltán Balla reflected on it in a unique way, in the form of an imaginary claim. His study attempted to provide a historical background to the production of the Lexicon. Anyone who lives in the world of science and books knows that a manuscript sent to a publisher nowadays may already be obsolete when printed. The author therefore agrees with the idea of reviewing the entries of the Lexicon and publishing a revised or a completely new version.

Keywords: policing, law enforcement, police science, police, science, law, history

Tartalom

Komplementer rendészet

Mark BUTTON: <i>Working with the Private Security Industry to Enhance Public Policing</i>	13
CHRISTIÁN László: <i>A komplementer rendészet nagykorúvá válása</i>	17
Miha DVOJMOČ: <i>Ensuring Local Security: Cooperation of Municipal Wardens with other Entities</i>	27
Andrej SOTLAR: <i>35 Years of Development and Regulation of Private Security in Slovenia – Between Strengths, Opportunities and Risks</i>	43
Andrej VEĽAS – Zuzana ZVAKOVÁ: <i>The Current State of Private Security and Municipal Police in the Slovak Republic</i>	57

Kriminalisztika

BALLÁNÉ FÜSZTER Erzsébet: <i>Mikrobiális személyazonosítás</i>	73
--	----

Kriminálpolitika

FANTOLY Zsanett: <i>Mérföldkőnek számító jogesetek, avagy rendészeti tárgyú esettanulmányok az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának gyakorlatából</i>	87
KEREZSI Klára: <i>Büntető populizmus vs. büntető nacionalizmus: Kriminálpolitika Kelet-Közép-Európában</i>	99

Kriminológia

BARABÁS Andrea Tünde: <i>A diákok véleménye a bűnözéstől való félelemről és a bűnmegelőzésről: Magyar és amerikai egyetemi hallgatók attitűdjei</i>	129
---	-----

Rendészeti felsőoktatás

CSABA Zágon, TÓTH Attila: <i>A Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék tíz éve tudományos publikációkban</i>	145
KOVÁCS Gábor: <i>A szervezeti tevékenység megújításának jó gyakorlata, a szervezeti változások megvalósításának folyamata</i>	163

Rendészeti gyakorlat

RESTÁS Ágoston: <i>Drónok rendészeti alkalmazásai – kommunikációs lehetőségek</i>	179
---	-----

Rendészettudomány

BODA József: <i>A rendészettudomány helyzete két évtized távlatában</i>	209
FÓRIZS Sándor: <i>A rendészettudomány a német szakirodalomban</i>	219
KORINEK László: <i>Művelhető-e tudományosan a rendészet?</i>	231
SALLAI János: <i>A rendészettudomány nemzetközi együttműködésének első jelentős állomása</i>	249
SALLAI János: <i>A 3. sz. tanú nyilatkozata</i>	259